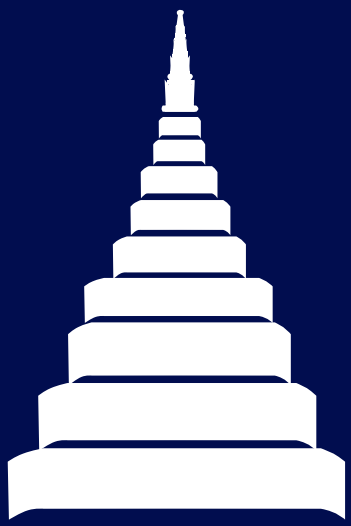
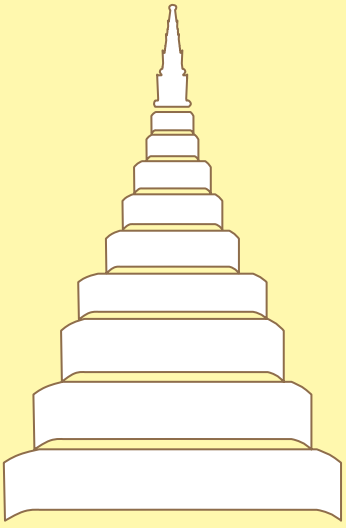

๖๗

ทศวรรษ
ใต้ร่มพระบารมี
พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา

๗ ทศวรรษ
ใต้ร่มพระบารมี
พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

อาเศียรวาท

การศึกษา
เปรียบก็เหมือนวิเชียรล้ำอ่าอำไพ
เมื่อใดได้ผลิดอกออกผล
โดยกำลังสรรพสิทธิ์แห่งวิทยา

พระผ่านเกล้า
อาศัยพระบารมีชี้นำเดิน
พระราชกรณียกิจวินิตเลิศ
หนึ่งในข่ายแห่งพระกรุณา
ทุกมิติทุกด้านทรงสานก่อ
โรงเรียนใดนักเรียนใดไม่เคยพ้น
ทรงถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงไว้สิ้น
ผลแห่งพระกรุณามารินรด
แผ่นดินใดหาไม่มีเช่นนี้แล้ว
กราบถวายบังคมร่ำน้ำตาริน

คือยาแก้โรคขนานใหญ่
ใช้ชูเชิดชาติไทยให้วัฒนา
คนทุกคนย่อมเติมเต็มให้เข้มค่า
ย่อมจะพาพ้นลำบากไม่ยากเกิน

ทรงปกเผ้าชาวสยามมานานเนิ่น
กว่าเจ็ดทศวรรษเจริญจรัสมา
บันดาลเกิดความร่มเย็นเห็นทั่วหน้า
ก็คือการศึกษาประชาชน
ให้ถักทอเรืองโรจน์เกิดโภคผล
พระเมตตาก้ำกลปิโยรส
ชุบชีวินชื่นหน้าได้ปรากฏ
เกิดความงดงามแสนเต็มแผ่นดิน
พระทูลกระหม่อมแก้วในใจถวิล
ขอพระภิญโญหยั่งยั้งเกียรติเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
(ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ ประพันธ์)

ที่ รล ๐๐๐๕.๓/ ๓๔๓

สำนักราชเลขาธิการ
พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๖ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต

เรียน เลขาธิการสภาการศึกษา

อ้างถึง หนังสือสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่ ศธ ๐๓๐๕.๓/๓๗๙๑
ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๙

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ ภาพพระราชกรณียกิจ พระปฐมบรมราชโองการ พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพระบรมโกศ ตามสำเนาที่แนบมา ไปลงพิมพ์ในหนังสือ “๗ ทศวรรษ ใต้ร่มพระบารมี พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา” จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม สำหรับมอบแก่หน่วยงานต่าง ๆ และประชาชนทั่วไป ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

สำนักราชเลขาธิการรับทราบในความจงรักภักดีของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นการเผยแพร่พระเกียรติคุณ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายปรีชา ส่งกิตติสุนทร)
ผู้ช่วยราชเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทน
ราชเลขาธิการ

กองข่าว
โทร. ๐๒ ๒๒๐๗๒๐๐ ต่อ ๓๔๐๔
โทรสาร ๐๒ ๒๒๐๗๓๒๒
เว็บไซต์ www.ohm.go.th

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ผู้ทรงงานหนักที่สุดในโลก ด้วยพระอัจฉริยภาพที่ทรงสั่งสมจากการศึกษา เรียนรู้ ผสมผสานกับประสบการณ์ที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประชาชนในทุกภูมิภาค จนมีคำกล่าวที่ว่า “ไม่มีที่ไหนในประเทศไทยที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปไม่ถึง” โครงการตามพระราชดำริต่าง ๆ มีที่มาจากหลักวิธีทรงงานในพระองค์ ๓ หลักใหญ่ คือ หลักคิด หลักวิชา และหลักปฏิบัติ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของพระราชปณิธานที่ทรงมุ่งเพื่อประโยชน์แห่งมหาชนชาวสยาม ทรงเป็นแบบอย่างให้ชาวไทยทุกคนได้น้อมนำหลักทรงงานในพระองค์ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตและการทำงานของตน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้รวบรวมพระบรมราโชวาทด้านการศึกษาที่ทรงพระราชทานให้คณะครู ผู้บริหาร บัณฑิต นักเรียน นักศึกษา ในโรกาสต่าง ๆ จัดทำหนังสือ “๗ ทศวรรษ ใต้ร่มพระบารมี : พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา” และพิมพ์เผยแพร่ดังที่เห็นอยู่แล้วในบัดนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายหนังสือ **“๗ ทศวรรษ ใต้ร่มพระบารมี : พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา”** ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ถวายพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

(นายกมล รอดคล้าย)
เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

หน้า

อาเศียรวาท

คำนำ

บทนำ

ทศวรรษที่ ๑ พุทธศักราช ๒๔๘๙ – ๒๕๐๐ **๑**

พ.ศ. ๒๔๙๓
- พระปฐมบรมราชโองการ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ วันศุกร์ ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ๕
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๔๙๒ วันอาทิตย์ ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ๖
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ๗
- พระบรมราโชวาท การพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันจันทร์ ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ๘

พ.ศ. ๒๔๙๔
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๔๙๓ วันอังคาร ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๙๔ ๙

พ.ศ. ๒๔๙๕
- พระบรมราโชวาท ในงานพระราชทานประกาศนียบัตรและทอดพระเนตรการแข่งขันกรีฑาของนักเรียน วันเสาร์ ที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕ ๑๐

พ.ศ. ๒๔๙๗
- พระบรมราโชวาท พระราชทานในวันสวนสนามลูกเสือ เนื่องในการชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๙๗ ๑๑

พ.ศ. ๒๔๙๘
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ วันศุกร์ ที่ ๑ เมษายน ๒๔๙๘ ๑๒
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๙๘ ๑๓

พ.ศ. ๒๔๙๙
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า วันพฤหัสบดี ที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๙ ๑๔

พ.ศ. ๒๕๐๐ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและ
อนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วันพฤหัสบดี ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๐๐ ๑๕

ทศวรรษที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๐๑ – ๒๕๑๐ **๑๗**

พ.ศ. ๒๕๐๑ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต
จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย วันพฤหัสบดี ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๐๑ ๒๑

พ.ศ. ๒๕๐๒ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษา
วิทยาลัยวิชาการศึกษา วันอังคาร ที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๒ ๒๒

พ.ศ. ๒๕๐๔ • พระบรมราโชวาท ในวันเปิดการแข่งขันกรีฑานักเรียนประจำปี
ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ วันอังคาร ที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ ๒๓

พ.ศ. ๒๕๐๕ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและ
นักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา วันพฤหัสบดี ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๐๕ ๒๔

พ.ศ. ๒๕๐๗ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๐๗ ๒๕
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัย
วิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร
วันพุธ ที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๐๗ ๒๖

พ.ศ. ๒๕๐๘ • พระบรมราโชวาท ในการเสด็จฯ ทรงเปิดอาคารเรียน
โรงเรียนวังไกลกังวลและพระราชทานรางวัลนักเรียน
วันจันทร์ ที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๐๘ ๒๗
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันพุธ ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๘ ๒๘

พ.ศ. ๒๕๑๐ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต
และนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา
ถนนประสานมิตร วันจันทร์ ที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๐ ๒๙

ทศวรรษที่ ๓ พุทธศักราช ๒๕๑๑ – ๒๕๒๐ **๓๑**

พ.ศ. ๒๕๑๑ • พระบรมราโชวาท พระราชทานศึกษาธิการจังหวัดและ
ผู้ตรวจการศึกษาทั่วราชอาณาจักร ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันศุกร์ ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๑ ๓๕

• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัย
วิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร
วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๑๑ ๓๘

พ.ศ. ๒๕๑๒ • พระบรมราโชวาท ในพิธีสวนสนามเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนา
คณะลูกเสือแห่งชาติ ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ
วันอังคาร ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๒ ๓๙
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ
กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ลูกเสือโลกภาคตะวันออกไกลและ
กองลูกเสือชาวเขา ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน
วันพฤหัสบดี ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๒ ๔๐
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลน ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ฯลฯ
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันอังคาร ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๒ ๔๒

พ.ศ. ๒๕๑๓ • พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะผู้บริหารวิทยาลัยเอกชน
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพุธ ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๓ ๔๔
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะข้าราชการที่รับผิดชอบ
ต่อการศึกษาฝึกหัดครู และข้าราชการกรมการฝึกหัดครู
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันศุกร์ ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓ ๔๘
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะอาจารย์และนักศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพฤหัสบดี ที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๑๓ ๕๑

พ.ศ. ๒๕๑๔ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่นิสิตนักศึกษา
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร
วันจันทร์ ที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ๕๔

พ.ศ. ๒๕๑๕ • พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นักศึกษาและอาจารย์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ ภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่
วันอังคาร ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๑๕ ๕๕
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะกรรมการของ
สมาคมคาทอลิกแห่งประเทศไทย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันพฤหัสบดี ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๕ ๕๙

• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะบัณฑิตอาสาสมัคร
จากสถาบันต่าง ๆ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันจันทร์ ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๕ ๖๐

• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่
ผู้สำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ณ หอประชุม
ศูนย์มหาวิทยาลัย ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
วันพฤหัสบดี ที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๑๕ ๖๓

• พระบรมราโชวาท ในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้า ฯ
รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ
ณ ศาลาดุสิดาลัย วันศุกร์ ที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๕ ๖๔

พ.ศ. ๒๕๑๖

• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประกาศนียบัตร
และอนุปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล
ณ มหาวิทยาลัยมหิดล วันจันทร์ ที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๖ ๖๕

• พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี ๒๕๑๗ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ ๖๖

• กระแสพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา ครู
และอาจารย์ ในโอกาสเข้าเฝ้า ฯ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร
วันเสาร์ ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ ๖๗

• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและ
นักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา
ประสานมิตร วันอังคาร ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๖ ๗๑

• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและ
นักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก
วันพุธ ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๖ ๗๒

• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียนที่
สมควรได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๕ และครูและนักเรียนโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ณ หอประชุมคุรุสภา
วันเสาร์ ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๖ ๗๔

พ.ศ. ๒๕๑๗

• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นิสิตปริญญาโทและปริญญาตรี
ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันอังคาร ที่ ๕ มีนาคม ๒๕๑๗ ๗๖

- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย วันพฤหัสบดี ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ๗๙
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหารทุนพระราชทาน ครูและนักเรียนโรงเรียนราชวินิต ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันอังคาร ที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๗ ๘๐
- พระบรมราโชวาท ในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ ณ ศาลาดุสิดาลัย วันศุกร์ ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ ๘๒
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษา ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วันพุธ ที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ ๘๓

พ.ศ. ๒๕๑๘
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ในโอกาสที่ได้เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานเงินรางวัลประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗ ณ เรือนรับรอง ทักษิณราชนิเวศน์ วันเสาร์ ที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๘ ๘๔
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๘ ๘๕
- พระบรมราโชวาท ในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันอังคาร ที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๘ ๘๖

พ.ศ. ๒๕๑๙
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙ ๘๗
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗-๒๕๑๘ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วันพุธ ที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๑๙ ๙๐
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะครู และนักเรียนโรงเรียนจิตรลดา ณ โรงเรียนจิตรลดา วันเสาร์ ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๙ ๙๑

พ.ศ. ๒๕๒๐
- พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็กประจำปี ๒๕๒๑ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๑๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ ๙๔

ทศวรรษที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๒๑ – ๒๕๓๐ **๙๕**

พ.ศ. ๒๕๒๑
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียน ที่สมควรได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๙ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดี ที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๒๑ ๙๙
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ณ วิทยาเขตสงขลา วันจันทร์ ที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๑ ๑๐๑
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๒๑ ๑๐๔

พ.ศ. ๒๕๒๒
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับ พระราชทานรางวัล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพุธ ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๒ ๑๐๕
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ ผู้สำเร็จการศึกษา ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๒ ๑๐๖
- พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ประจำปี ๒๕๒๓ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒ ๑๐๗

พ.ศ. ๒๕๒๓
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพุธ ที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๓ ๑๐๘

พ.ศ. ๒๕๒๔
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันจันทร์ ที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๔ ๑๐๙
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๔ ๑๑๐
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหาร ทุนพระราชทานสมาคมผู้ปกครอง ครูและนักเรียนโรงเรียนราชวินิต ในโอกาสที่เข้าเฝ้า ฯรับพระราชทานทุน เข็มเกียรติคุณและโล่ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๒ – ๒๕๒๓ ณ ศาลาดุสิดาลัย วันพุธ ที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๒๔ ๑๑๑

- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร
วันพุธ ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๔ ๑๑๓
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน
ที่ได้รับพระราชทานรางวัล ฯ ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันจันทร์ ที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๔ ๑๑๔
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา
จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๓
ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
วันพฤหัสบดี ที่ ๓ กันยายน ๒๕๒๔ ๑๑๕
- พระบรมราโชวาท ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทาน
รางวัลแก่อิหม่ามที่ปฏิบัติงานดีเด่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
และครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา ๒
ณ สนามโรงพิธีช้างเผือก อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
วันพฤหัสบดี ที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๔ ๑๑๖
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันจันทร์ ที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๒๔ ๑๑๘
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูอาวุโส รุ่นที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๒๓
ณ ศาลาดุสิดาลัย วันศุกร์ ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๔ ๑๑๙
- พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี ๒๕๒๕ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๔ ๑๒๐

พ.ศ. ๒๕๒๕
- พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะครู นักเรียน
โรงเรียนวังไกลกังวล ในโอกาสเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานรางวัล
ณ พระราชวังไกลกังวล วันอังคาร ที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๕ ๑๒๑
- พระบรมราโชวาท ในพิธีปฏิญาณตนและสวนสนามเนื่องในงาน
วันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติ ณ สนามศุภชลาศัย
สนามกีฬาแห่งชาติ วันพฤหัสบดี ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๕ ๑๒๓
- พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในการเปิดประชุมใหญ่
ของสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ ๓๐
วันเสาร์ ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๕ ๑๒๔

พ.ศ. ๒๕๒๖
• พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ประจำปี ๒๕๒๗ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๖ ๑๒๕

พ.ศ. ๒๕๒๗
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๕ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันจันทร์ ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๗ ๑๒๖
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๗ ๑๒๗
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันศุกร์ ที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๗ ๑๒๘
• พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในงานชุมนุม ประจำปีของสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ในเดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๗ ๑๒๙
• พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ประจำปี ๒๕๒๘ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ๑๓๐

พ.ศ. ๒๕๒๘
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพฤหัสบดี ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๘ ๑๓๑
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา ๒ ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์ วันพุธ ที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๘ ๑๓๒

พ.ศ. ๒๕๒๙
• พระบรมราโชวาท ในพิธีเปิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ณ จังหวัดนครนายก วันอังคาร ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๙ ๑๓๔
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้แทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา ๒ ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์ วันอังคาร ที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๒๙ ๑๓๖

พ.ศ. ๒๕๓๐ • พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะกรรมการและผู้ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพุธ ที่ ๗ มกราคม ๒๕๓๐ ๑๓๘
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรกิตติมศักดิ์และพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันเสาร์ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๐ ๑๔๔
• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพฤหัสบดี ที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๐ ๑๔๕
• พระบรมราโชวาท ในพิธีสวนสนามของนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เนื่องในโอกาสที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ครบ ๑๐๐ ปี ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า วันพุธ ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๓๐ ๑๔๗
• พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้แทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา ๒ ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๓๐ ๑๔๘

ทศวรรษที่ ๕ พุทธศักราช ๒๕๓๑ – ๒๕๔๐ **๑๕๑**

พ.ศ. ๒๕๓๑ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพฤหัสบดี ที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๑ ๑๕๕

พ.ศ. ๒๕๓๓ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๓ ๑๕๖

พ.ศ. ๒๕๓๔ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๓ ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๔ ๑๕๗

พ.ศ. ๒๕๓๕ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพฤหัสบดี ที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๕ ๑๕๘

พ.ศ. ๒๕๓๖ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๖ ๑๕๙

พ.ศ. ๒๕๓๗ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๗ ๑๖๐

พ.ศ. ๒๕๓๙ • พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลามใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้แทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม เขตการศึกษา ๒, ๓ และ ๔ ณ ศาลาบุหลัน
ทักษิณราชนิเวศน์ วันพฤหัสบดี ที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ ๑๖๑

• พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๓๙ ๑๖๒

พ.ศ. ๒๕๔๐ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ
วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ๑๖๓

ทศวรรษที่ ๖ พุทธศักราช ๒๕๔๑ – ๒๕๕๐ **๑๖๕**

พ.ศ. ๒๕๔๑ • พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๑ ๑๖๙

พ.ศ. ๒๕๔๓ • พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ
ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต
วันจันทร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓ ๑๗๐

ทศวรรษที่ ๗ พุทธศักราช ๒๕๕๑ – ๒๕๕๙ **๑๘๑**

พ.ศ. ๒๕๕๕ • กระแสพระราชดำรัสกับประธานองคมนตรีและคณะองคมนตรี
ในโครงการกองทุนการศึกษา กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ๑๘๕

บรรณานุกรม **๑๘๗**

คณะผู้จัดทำ **๑๘๘**

บทนำ

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระราชทานในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบรมมหาราชวัง วันศุกร์ ที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ บ่งบอกพระราชปณิธานตั้งมั่นต่อการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขแก่พสกนิกร ด้วยทรงถือว่า ทุกข์สุขของราษฎร คือทุกข์สุขของพระองค์เอง

การเสด็จเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของประเทศ ตั้งแต่ปี ๒๔๙๕ เป็นต้นมา เกื้อหนุนให้ทรงทราบถึงปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรเป็นจุดเริ่มของการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ครอบคลุมทั้งด้านแหล่งน้ำ ด้านการเกษตร ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสวัสดิการสังคม การศึกษา และพัฒนาแบบบูรณาการ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๔,๖๘๕ โครงการ ตลอดช่วงเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติ พระองค์ทรงพากเพียรทุ่มเทพลังแรงกายและพระปรีชาญาณ ทรงงานอย่างหนัก เพื่อลดทุกข์สร้างสุขอย่างยั่งยืนแก่ราษฎร จนมีคำกล่าวว่า *“ไม่มีที่ไหนในประเทศไทยที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปไม่ถึง”* พระมหากรุณาธิคุณนี้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาทั้งชาวไทยและต่างประเทศมาโดยตลอด

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาและกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาให้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี เพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๔ ความว่า

> *“ความรู้นั้นสำคัญยิ่งใหญ่ เพราะเป็นปัจจัยให้เกิดความฉลาด ความสามารถ การศึกษาหาความรู้สำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิด “ความฉลาดรู้” คือ รู้แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ...”*

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ทรงเริ่มพระราชทานปริญญาบัตรตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ และยุติพระราชกิจนี้ในปี ๒๕๔๔ ด้วยพระชนมายุมากขึ้น

ทรงอธิบาย เรื่อง การพระราชทานปริญญาบัตรว่า *“ฉันตั้งใจว่าจะพระราชทานปริญญาบัตรให้กับนิสิตนักศึกษาที่เรียนจบ จนกระทั่งฉันไม่มีแรง เขาเหล่านั้นก็มุ่งมั่นที่จะรับปริญญาบัตรจากมือของฉัน บางคนเรียนถึง ๗ ปี กว่าจะจบ เขาใช้เวลาตั้งนาน ฉันใช้เวลาแค่ ๒ วินาทีเท่านั้น ยื่นปริญญาบัตรให้ ฉันจับปลายปริญญาบัตรด้านหนึ่ง เขาจับปลายอีกด้านหนึ่ง เรามองหน้ากัน ใจเราถึงกัน ใครเล่าจะรู้ว่า... เราจะพบกันอีกอย่างนี้”*

พระราชปณิธานที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ สรุปความได้ว่า พระองค์ทรงสร้างโอกาสให้ราษฎรได้เข้าถึงการพัฒนาทุกช่องทาง ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล จนถึงระดับประเทศ ทรงสร้างแนวคิด แนวทาง และวิธีการ เพื่อให้เด็ก เยาวชน ราษฎรได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียม ดังจะเห็นได้จากการพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งในรูปมูลนิธิ กองทุนต่าง ๆ อาทิ มูลนิธิช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา มูลนิธิพระดาบส ทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ทุนเล่าเรียนหลวง ทุนมูลนิธิภูมิพล ทุนการศึกษาสงเคราะห์ ทุนนวฤกษ์ จนถึงโครงการกองทุนการศึกษา โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนต่าง ๆ อาทิ โรงเรียนจิตรลดา โรงเรียนสำหรับเจ้าฟ้าและสามัญชน โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์สำหรับชาวเขาและเยาวชนที่อยู่ห่างไกล โรงเรียนร่มเกล้า โรงเรียนราชประชาสมาสัย สถาบันพัฒนาการบริหาร (Institute of Development Administration) หรือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในปัจจุบัน รวมทั้ง มูลนิธิยุวสถิรคุณ ด้วยพระราชประสงค์ที่ว่า *“ให้โรงเรียนสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง”*

นอกจากนี้ ทรงมีแนวพระราชดำริเพื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังเช่น โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน สรรพตำราของประเทศไทยและภูมิปัญญาของคนไทยที่จัดทำโดยคนไทย เพื่อคนไทย โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนา ที่เป็นแบบอย่างและแหล่งเรียนรู้ในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อให้ราษฎรในชนบทได้เห็นต้นแบบของการศึกษา ค้นคว้าในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต แล้วนำไปปฏิบัติ ประกอบอาชีพที่เหมาะกับตน โครงการพระดาบส การศึกษาเพื่ออาชีพ ให้มีความรู้เป็นวิชาชีพ โดยครูอาสาสมัครที่สอนโดยไม่หวังผลตอบแทน เริ่มจากศาลารวมใจ พัฒนาเป็นโรงเรียนพระดาบส หรือ มูลนิธิพระดาบส ในปัจจุบัน รวมทั้ง การพระราชทานแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” สำหรับเกษตรกร “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” แนวทางการดำรงชีวิตทางสายกลาง “คิด อยู่ ใช้ กิน อย่างพอเพียง” สร้างรากฐานความเข้มแข็งในตนเอง

ทรงเน้นการจัดการเรียนที่ครูและศิษย์เรียนรู้ร่วมกัน ให้ผู้เรียนมีพื้นฐาน มีความสนใจ ความถนัดที่แตกต่างกันได้ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทรงมีพระราชดำริจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จัดตั้งสถานีส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม ที่โรงเรียนวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ออกอากาศการเรียนการสอนและรายการทางการศึกษา นักเรียนในส่วนภูมิภาคหรือชนบทห่างไกล มีโอกาสรับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ รวมทั้งใช้เป็นสื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประพฤติปฏิบัติและบำเพ็ญพระราชภารกิจต้นแบบที่ดีงามของความเป็นครู ทรงเป็นครูของพสกนิกรทุกหมู่เหล่าที่ทรงให้การอบรมบ่มเพาะในทุกมิติทั้งในเรื่องชีวิต การศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี พระราชกรณียกิจทั้งปวงมุ่งหวังพัฒนา พสกนิกรให้อยู่ดี มีสุข มาโดยตลอด ทรงเป็นครูของแผ่นดิน เป็นแบบอย่างให้ทุกคนได้น้อมนำหลักคิด หลักวิชา หลักปฏิบัติของพระองค์ไปปรับใช้ในวิถีชีวิต พระมหากรุณาธิคุณนี้จารึกในดวงจิตของพสกนิกรสืบมา พระเกียรติยศขจรขจาย เป็นที่เทิดทูนในนานาประเทศ องค์การสหประชาชาติทูลเกล้า ฯ ถวาย **รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์** (The first UNDP Human Development Lifetime Achievement Award) โดย นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการมอบรางวัลเกียรติยศแด่บุคคลดีเด่นที่อุทิศตนตลอดชีวิตและสร้างผลงานอันประจักษ์ ในการนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบถวายพระราชสมัญญา **พระผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน** เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

พระบรมราโชวาทที่เชิญส่วนหนึ่งมาเผยแพร่ในหนังสือนี้ แสดงถึงอุดมการณ์พระราชประสงค์ และผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาที่สร้างเสริมปัญญาและคุณประโยชน์แก่พสกนิกรทั้งปวง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ ที่จักจารึกไว้ในความทรงจำของประชาราษฎร์ตราบนิรันดร์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ทศวรรษที่ ๑
พุทธศักราช ๒๔๘๙ - ๒๕๐๐

เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม [๑]

พระปฐมบรมราชโองการ
ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
วันศุกร์ ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

[๑] เมื่อพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการขณะประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร แล้วทรงหลั่งทักษิโณทก ตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน จะทรงปกครองพระราชอาณาจักรโดยทศพิธราชธรรมจริยา

พระบรมราโชวาท
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๔๙๒
วันอาทิตย์ ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๙๓

อธิการบดี และสมาชิกแห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่มีโอกาสมางานแจกปริญญาบัตรในวันนี้ และขอบใจที่ทางมหาวิทยาลัยให้ปริญญากิตติมศักดิ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตอันเป็นปริญญาสูงสุดแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะรักษาเกียรติแห่งปริญญานี้ไว้ทุกประการ

ตามรายงานที่อธิการบดีได้อ่านมาแล้ว แสดงว่าจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยได้เจริญขึ้นมาก ทั้งนี้เนื่องจากผลงานที่บรรดาศาสตราจารย์ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คนได้ร่วมมือกันเป็นอย่างดี จนเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปว่าสถานศึกษานี้ก็เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของบ้านเมือง เมื่อพิจารณาดูจาก “ทุนอุดหนุนการศึกษา” ก็เห็นได้ชัดว่า จำนวนผู้อุปการะให้ทุนแก่มหาวิทยาลัยมีมากอย่างน่าปลื้มใจ

สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาและอนุปริญญาในวันนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีด้วย เพราะการที่จะบรรลุถึงผลขั้นสุดท้ายของการศึกษา เช่นที่ได้ปฏิบัติมานั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยากและน่าสรรเสริญ แต่ขอให้นึกอยู่เสมอว่า เมื่อท่านสำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว ยังมีคนเป็นจำนวนมากที่เอาใจใส่เฝ้าดูการกระทำของท่านอยู่ต่อไป ใครทำดีก็ได้รับคำชมเชยและสรรเสริญ ใครทำไม่ดีเขาก็จะพากันติ และพลอยติชมถึงสถานศึกษาของท่านด้วย ชื่อมหาวิทยาลัยของท่านคือ “จุฬาลงกรณ์” จะติดตัวท่านไปด้วยเสมอไม่ว่าจะประพฤติดีหรือประพฤติชั่ว ฉะนั้น ทุก ๆ ครั้งที่ท่านจะกระทำการสิ่งใดลงไปจงคิดแล้วคิดอีก ทบทวนดูทั้งทางได้ทางเสียให้แน่ชัดเสียก่อน “จุฬาลงกรณ์” หาได้เป็นแต่เพียงชื่อของมหาวิทยาลัยนี้เท่านั้นไม่ ยังเป็นนามของผู้พระราชทานกำเนิดของสถานที่แห่งนี้ด้วย ฉะนั้น จึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่ท่านจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนไปจากจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยนี้

ข้าพเจ้าขออวยพร ให้ท่านทั้งหลายที่มาประชุมอยู่ ณ ที่นี้ จงมีความสุขความเจริญโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

ในโอกาสที่ได้มาร่วมในงานประสาทปริญญา และอนุปริญญาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในวันนี้ ข้าพเจ้ามีความพอใจที่ได้เห็นและทราบกิจการของมหาวิทยาลัยเจริญก้าวหน้าเข้ารูปเข้ารอยแล้ว สำหรับนักเรียนที่ได้รับปริญญาก็ขอแสดงความยินดีด้วยที่ได้อุตสาหะเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จดังที่เห็นกันอยู่นี้ อันประเทศของเรานั้น เป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า อุดมด้วยทรัพย์ในดินสินในน้ำเพียงไร ฉะนั้นถ้าได้ร่วมมือร่วมใจช่วยกันนำทรัพย์เหล่านั้นขึ้นมาให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ก็จะเป็นผลส่งเสริมทวีความมั่งคั่งของบ้านเมืองได้อีกเป็นอันมาก ขอบรรดาท่านที่ได้สำเร็จการศึกษาจงพยายามใช้ความรู้ที่ได้ศึกษามานี้แล้ว และช่วยกันเผยแพร่วิทยาการ ตามแบบที่ท่านได้ศึกษามานั้นให้เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาราษฎร์ผู้ดำเนินอาชีพในการกสิกรรม อันเป็นประหนึ่งกระดูกสันหลังของประเทศอยู่นั้นด้วย

ข้าพเจ้าขออวยพรแก่ท่านที่มาร่วมชุมนุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ขอจงประสพความสุขสวัสดีเพียบพร้อมด้วยกำลังกายกำลังใจที่จะได้บำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนร่วมชาติสืบไป.

พระบรมราโชวาท

การพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันจันทร์ ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๔๙๓

ในโอกาสที่ได้มาร่วมในงานพิธีประสาทปริญญาและประกาศนียบัตรของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในวันนี้ ข้าพเจ้ามีความพอใจที่ได้รับทราบว่า สถานศึกษาแห่งนี้ได้พยายามปรับปรุงกิจการเพื่อประสาทคุณธรรมและความรู้ตามสาขาต่าง ๆ แก่นักศึกษาเป็นลำดับ จนได้ผลิตบัณฑิต มหาบัณฑิต และผู้สำเร็จการศึกษามาแล้วเป็นจำนวนมาก ชาติบ้านเมืองจะดำเนินไปด้วยดีได้ ก็ย่อมต้องอาศัยผู้รอบรู้ในสรรพวิทยาการและมีศีลธรรมเป็นกำลังสำคัญ ฉะนั้น ที่ทางการของมหาวิทยาลัยพยายามปรับปรุงระดับการศึกษาให้เท่าเทียมกับที่เป็นอยู่ในต่างประเทศนั้นก็เป็นการสมควร

ในส่วนบรรดาท่านที่สำเร็จการศึกษาและมารับปริญญาและประกาศนียบัตรในคราวนี้ ข้าพเจ้าก็ขอแสดงความยินดีด้วยในเกียรติที่ท่านได้รับในวันนี้ และขอได้ช่วยกันบำเพ็ญให้บังเกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ สมดั่งคำปฏิญาณที่ท่านได้ให้ไว้เพื่อทำเกียรติและชื่อเสียงให้แก่มหาวิทยาลัยที่ท่านได้ศึกษามาแล้วนี้ต่อไปด้วย

ข้าพเจ้าขออวยพรให้ท่านทั้งปวงที่มาร่วมอยู่ในงานนี้ จงมีความสุขสวัสดีทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๔๙๓

วันอังคาร ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๙๔

ข้าพเจ้ายินดีที่มีโอกาสมาร่วมพิธีประสาทปริญญาของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย อีกครั้งหนึ่ง ตามรายงานของอธิการบดีที่กล่าวมา ฟังได้ว่ากิจการของมหาวิทยาลัยยังคงเจริญก้าวหน้าดีอยู่ ทั้งในด้านการศึกษาและอุปกรณ์ ข้อที่มหาวิทยาลัยนี้ได้ก่อเกิดความศรัทธาจนได้มีบุคคลและองค์การต่าง ๆ ทั้งไทยและต่างประเทศเลื่อมใส อำนวยความช่วยเหลือเกื้อกูลให้ทุนการศึกษาเป็นจำนวนทวีมากขึ้นนั้น ก็เป็นข้อที่เราทั้งหลายควรอนุโมทนาทั่วกัน

ข้าพเจ้าขอมีส่วนร่วมยินดีกับท่านที่สำเร็จการศึกษามารับปริญญาในวันนี้ แต่ก็ใคร่ขอตักเตือนให้สังวร ในข้อที่ควรเป็นผู้มีจิตใจสูง ประพฤติและปฏิบัติให้สมกับที่ได้นามว่า “บัณฑิต” การที่ท่านได้รับปริญญาบัตรเพียงแต่เป็นเครื่องชี้แสดงว่า ได้ผ่านการศึกษารับความรู้ชั้นหนึ่งที่กำหนดไว้เท่านั้น แต่คำว่า “บัณฑิต” นั้นย่อมมีความหมายลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น ผู้ที่ควรแก่นามว่า “บัณฑิต” นั้น นอกจากความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีจิตใจสูง มีศีลมีธรรม มีสติสัมปชัญญะ อดทน อดกลั้น ประพฤติแต่ในสิ่งที่ชอบที่ควร วางตนให้สมเกียรติ เป็นผู้ที่ควรแก่การนับถือเป็นแบบอย่าง ฉะนั้น ขอท่านจงพยายามแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในเมื่อมีโอกาส พยายามรักษาตัวบำรุงอนามัยไว้แล้ว และหมั่นอบรมจิตใจ และความประพฤติให้ดี จะได้สามารถประกอบกิจเป็นกำลังและคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง เป็นทางธำรงรักษาเกียรติของท่านเองและส่งเสริมชื่อเสียงของสถานศึกษาของท่านสืบไปด้วย

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรแด่ท่านทั้งปวง บรรดาที่ได้มาชุมนุมอยู่ ณ ที่นี้ จงประสบสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล มีความสุขความเจริญทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในงานพระราชทานประกาศนียบัตรและทอดพระเนตรการแข่งขันกรีฑาของนักเรียน

วันเสาร์ ที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕

ในโอกาสที่ได้มาเยี่ยมวชิราวุธวิทยาลัย แจกประกาศนียบัตรและรางวัลของโรงเรียนในวันนี้ ข้าพเจ้ามีความปลื้มใจ ที่ได้เห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความพร้อมเพรียงของนักเรียน เฉพาะอย่างยิ่ง ในการถวายสักการะเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้พระราชทานกำเนิดแก่โรงเรียนนี้ อันเป็นพิธีการอันหนึ่งที่แสดงความกตัญญูอย่างน่าสรรเสริญ

ตามรายงานของนายกกรรมการ ฯ ที่ได้กล่าวถึงประวัติการตั้งโรงเรียนนี้แต่เริ่มแรก ก็เห็นได้ชัดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น มีพระราชปรารถนาอันแรงกล้าเพียงไร ที่จะให้โรงเรียนกินนอนแห่งนี้ ได้เป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนกินนอนแห่งอื่น ๆ เป็นที่อบรมบ่มนิสัย ศีลธรรม และความรู้แก่เด็กนักเรียน เพื่อได้เป็นคนดีจริง ๆ เป็นกำลังและประโยชน์แก่ประเทศชาติในภายหน้า และตามที่เจ้าหน้าที่ ครูบาอาจารย์ กับทั้งท่านที่ได้ส่งเสริมกิจการของโรงเรียนนี้ ได้พยายามเอาใจใส่ดำเนินการเพื่อสนองพระราชประสงค์นี้ จนโรงเรียนมีความเจริญเป็นลำดับมานั้น ถ้าหากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังเสด็จอยู่ก็คงเป็นที่พอพระราชหฤทัยไม่น้อย

ในส่วนนักเรียนนั้น ก็ขอจงสำนึกว่าเป็นโชคดีของตนยิ่งแล้ว ที่ได้มีโอกาสมาเป็นนักเรียน ณ สถานศึกษาแห่งนี้ จงมีความขยันหมั่นเพียร เพื่อได้รับวิชาความรู้และคำสั่งสอนอบรมของครูและอาจารย์ไว้เป็นมูลฐานการก้าวหน้าในการศึกษาขั้นต่อไป และพยายามประพฤติตนให้ดี จงรักษาและเชิดชูชื่อเสียงเกียรติคุณของโรงเรียน ให้สมกับที่ได้รับนามตามพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อไปเถิด

ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้ท่านทั้งปวงมีความสุขสวัสดีทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานในวันสวนสนามลูกเสือ
เนื่องในการชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๓

วันศุกร์ ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๙๗

ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอันมาก ที่ได้มีโอกาสมาร่วมในวันทำพิธีทวนคำมั่นสัญญาของลูกเสือ และตรวจพลสวนสนามในวันนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสเตือนลูกเสือทั้งหลายว่า จงยึดมั่นในคำขวัญของลูกเสือที่ว่า “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” หมายความว่า เมื่อได้ให้คำมั่นสัญญาไว้ว่าจะทำอย่างไรแล้ว ต้องทำเหมือนปากพูดทุกอย่าง ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าใคร่ขอย้ำว่า ขอให้ลูกเสือทุกคนจงสำนึกมั่นอยู่ในเกียรติและหน้าที่ และจงเป็นพลเมืองดีของชาติ กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยศีลธรรมจรรยา มรรยาทอันดีงาม เป็นผู้มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถในการงาน และรู้จักการเสียสละที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ตลอดจนประเทศชาติของตน จงจำไว้ว่าอนาคตของชาติจะเจริญหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเยาวชนเช่นท่านทั้งหลายนี้ ซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้บรรดาลูกเสือที่ได้มาประชุมพร้อมกันอยู่ ณ ที่นี้ จงมีความสุขปราศจากโรคภัยทั้งปวง ให้มีกำลังวังชาและสติปัญญาสามารถ เมื่อโตขึ้นจะได้ประกอบการอาชีพและหน้าที่ของตน เพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี และขออวยพรแก่ทุกท่านที่มาร่วมชุมนุม ณ ที่นี้ จงประสบความสุขและความสำเร็จทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร

มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์

วันศุกร์ ที่ ๑ เมษายน ๒๔๙๘

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่มาร่วมในงานพิธีประสาทปริญญาและอนุปริญญาของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในวันนี้

ตามรายงานของนายกกรรมการ ปรากฏว่า ในปีนี้ได้มีผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาและอนุปริญญาเป็นจำนวนมาก นับว่ามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ได้ดำเนินการอบรมให้การศึกษาผลิตผู้มีวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ของการประกอบโรคศิลปะ เพื่อไปทำการป้องกันและบำบัดโรคช่วยส่งเสริมสวัสดิภาพให้แก่ประชาชนมากขึ้นอีก นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากแก่ประเทศชาติ ข้าพเจ้าขอขอบใจกรรมการ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกฝ่ายที่ได้ตั้งใจพยายามปฏิบัติหน้าที่เป็นผลสำเร็จด้วยดีตลอดมา

สำหรับปีนี้จะเห็นได้ว่า ได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมอาคารของมหาวิทยาลัยตามความจำเป็นสำหรับการศึกษาขึ้นหลายอาคาร โดยใช้เงินในงบประมาณประจำปี ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีด้วยที่รัฐบาลได้สนับสนุนช่วยเหลือแก่สถานการศึกษาแห่งนี้ กับขอขอบใจผู้ที่มีจิตศรัทธาอุทิศเงินให้เป็นทุน เพื่อส่งเสริมการศึกษา และช่วยเหลือนักศึกษาของมหาวิทยาลัย รวมทั้งองค์การต่างประเทศที่ได้ให้อุปการะต่าง ๆ โดยทั่วกัน

ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้แจ้งวัตถุประสงค์ของทุนที่ข้าพเจ้าได้ให้ไว้แก่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์นี้ ก็โดยปรารถนาที่จะอุดหนุนเกื้อกูลแก่คนไทยที่ได้ศึกษาวิชาสำเร็จจากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เป็นอย่างดีปีละหนึ่งคน ให้ได้มีโอกาสไปศึกษาวิชาแพทย์เพิ่มเติมในต่างประเทศเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อจะได้มาช่วยส่งเสริมสวัสดิภาพให้แก่ประชาชนต่อไป.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๙๘

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาร่วมในงานพิธีประสาทปริญญาและอนุปริญญาในวันนี้

ข้าพเจ้ายินดีที่ได้ทราบจากรายงานว่า ในรอบปีการศึกษา ๒๔๙๗ – ๙๘ นี้ กิจการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับท่านผู้สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิต ข้าพเจ้าขอเตือนว่า จงพยายามเอาวิชาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา ไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองให้เต็มที่ ประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม วิชาที่ท่านได้ศึกษามาทุกสาขา ล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์แก่การกสิกรรมและการเศรษฐกิจของประเทศโดยตรง ดังนั้น โอกาสที่ท่านทั้งหลาย จะช่วยกันสร้างชาติบ้านเมืองในด้านนี้จึงมีอยู่มากมาย ขอให้ท่านทั้งหลายจงพยายามช่วยกันทำหน้าที่นี้ให้ดีที่สุด และในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น นอกจากต้องใช้ความรู้ ความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีจิตใจสูง มีศีลธรรม มีสติสัมปชัญญะ ประพฤติตนแต่ในสิ่งที่ชอบที่ควร วางตนให้สมเกียรติ เป็นผู้ที่ควรแก่การนับถือ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเตือนว่า แม้ท่านจะได้เรียนสำเร็จตามหลักสูตรจนได้รับปริญญาแล้วก็ดี ขอให้เข้าใจว่านี่เป็นเพียงขั้นต้นของการศึกษาเท่านั้น ท่านจงพยายามศึกษาและฝึกฝนตนเองต่อไป เพราะสรรพวิทยาการด้านสาขาวิทยาศาสตร์ทั้งหลายนั้น การทดลองค้นคว้าช่วยให้ได้ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาอยู่เสมอ ถ้าท่านไม่ศึกษาเพิ่มเติมไว้ ต่อไปไม่ช้าท่านจะล้าสมัย

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรแก่ทุก ๆ ท่าน ณ ที่นี้ จงมีความเจริญสุขสวัสดิ์โดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

วันพฤหัสบดี ที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๙

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบกระบี่และปริญญาบัตร ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในวันนี้ และเมื่อกี้นี้ก็ได้กระทำพิธีมอบกระบี่แก่ผู้สำเร็จการศึกษาในปีนี้ไปแล้ว ส่วนปริญญาบัตรที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเทคนิคทหารบกทุกรุ่นพึงได้รับตามพระราชบัญญัตินั้น ขอมอบให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้ทำพิธีมอบต่อไปด้วย

ตามรายงานของผู้บัญชาการทหารบกฟังได้ว่า ตามระบบการศึกษาซึ่งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าใช้อยู่นี้ อย่างน้อยต้องใช้เวลาศึกษาถึง ๕ ปี เพื่อได้มีความรู้ความสามารถที่ทางราชการทหารพึงประสงค์ ทั้งนี้ ย่อมแสดงว่าท่านที่จะออกรับราชการเป็นนายทหารนี้ได้ผ่านชีวิตทหาร รับการศึกษาอบรมในทางทหารมาแล้วเป็นเวลาช้านาน และยังได้รับความรู้ในวิชาต่าง ๆ ของทหารที่ทางราชการต้องการอีกด้วย อันความสำเร็จที่ท่านได้ประสบมาแล้วนี้ จึงเป็นข้อที่ควรภูมิใจ การมารับกระบี่นี้เป็นขั้นสำคัญขั้นหนึ่งของชีวิตนักเรียนทหารเพราะต่อไปท่านนี้ก็เป็นนายทหาร ทำหน้าที่บังคับบัญชาอบรมผู้คนต่อไป การอันใดที่เริ่มต้นด้วยดี ก็ย่อมมีหวังอยู่มากที่จะเจริญวัฒนาไปด้วยดี ฉะนั้น ขอท่านทั้งหลายจงตั้งปณิธานให้มั่นที่จะเป็นนายทหารที่ดีของกองทัพของเราต่อไป จงมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะได้รับต่อไปให้มาก มั่นอยู่ในระเบียบวินัยของทหาร ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา พยายามใช้ความรู้ที่ได้มาแล้วให้เกิดคุณประโยชน์แก่หน้าที่ของตนต่อไปเถิด

ข้าพเจ้าขออวยพรให้ผู้มาร่วมในพิธีนี้ทุกคน จงประสบความสุข ความเจริญทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๐๐

ข้าพเจ้ามีความพอใจที่ได้ทราบจากรายงานว่า กิจการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ

การเกษตรมีความสำคัญสำหรับประเทศไทยเพียงไร ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่ดีแล้ว การที่นักศึกษาได้เรียนสำเร็จได้รับปริญญาและอนุปริญญาเป็นจำนวนมากทั้งนี้ ย่อมเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าใคร่จะขอเตือนไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ในการที่จะเอาหลักวิชาที่ได้เล่าเรียนไปใช้เพื่อประกอบกิจการงานต่อไปนั้น ควรจะคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของท้องที่ แลถึงผลสะท้อนอันอาจมีขึ้น โดยเฉพาะในประการต่าง ๆ จะได้เป็นหลักประกันว่า กิจการงานที่จะทำขึ้นนั้น ได้พิจารณาศึกษาโดยรอบคอบในทุก ๆ ด้านแล้ว ชอบด้วยหลักปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของประเทศเรา

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในการที่องค์การมูลนิธิและบุคคล ได้ให้ความสนับสนุนเกื้อกูลแก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หวังว่ามหาวิทยาลัยแห่งนี้จะเจริญโดยรวดเร็วต่อไปในภายหน้า

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้ทุก ๆ ท่าน จงมีความสุขความเจริญโดยทั่วกัน.

ทศวรรษที่ ๒
พุทธศักราช ๒๕๐๑ - ๒๕๑๐

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

วันพฤหัสบดี ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๐๑

ตามรายงานแสดงกิจการของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ที่อธิการบดีได้แถลงมานั้น แสดงว่า การงานของมหาวิทยาลัยนี้ ได้ดำเนินไปในระดับอันเจริญตลอดมา เป็นข้อที่ควรยินดี

ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีด้วยเป็นอย่างมาก แก่บรรดาท่านที่ผ่านการศึกษาชั้นสูงมารับเกียรติจากมหาวิทยาลัยในวาระนี้ และขอแสดงความหวังว่า แต่ละท่านจะดำรงและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองต่อไป

ข้าพเจ้าได้เคยมีโอกาสกล่าวถึงเรื่องความเป็นนิสิต และสังเกตว่า ท่านทั้งหลายก็เข้าใจในความหมายของความเป็นนิสิตนั้นแล้ว วันนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะพูดถึงเรื่องความเป็นคน คนเรานั้นจะว่าไป ก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย แต่มีการแตกต่างกันหลายประการ ประการที่สำคัญที่สุดก็คือ ความรู้ สัตว์อื่นทั้งหลายที่เกิดมาได้รับการฝึกสอนจากพ่อแม่ ก็เพียงแต่ให้รู้ถึงวิธีการดำรงความเป็นอยู่อย่างธรรมดาของสัตว์ หรืออาศัยสัญชาตญาณที่มีอยู่ในตัวนั้น ส่วนคนนั้น นอกจากความรู้ที่ได้รับมาตามธรรมชาติแล้ว ยังมีสติปัญญาที่จะค้นคว้าหาความรู้สืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษ มีตำรับตำราเป็นอันมาก ซึ่งได้เขียนไว้ให้คนชั้นหลังได้เรียนรู้ถึงวิชาการและขนบธรรมเนียมประเพณีอันชอบด้วยศีลธรรม ปัญญานี้แหละ เป็นสิ่งสำคัญที่คนจะต้องนำไปใช้ในทางที่ดีที่ชอบ ประกอบกับตำราและขนบธรรมเนียมประเพณีอันมีมาแต่โบราณกาลนั้น แต่ถ้านำเอาปัญญาไปใช้ในทางที่มิชอบปราศจากศีลธรรม คนก็จะเลวกว่าสัตว์

ท่านทั้งหลาย ก็นับว่าเป็นผู้ที่ได้รับการสั่งสอน อบรม ตามประเพณีนิยมดังกล่าวมาแล้ว และยังได้เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้ ก็เท่ากับได้มาขัดเกลาเพิ่มพูนความรู้เพื่อครองความเป็นคนด้วยดีต่อไป เป็นโอกาสพิเศษฉะนี้แล้ว จะปฏิบัติการสิ่งใดก็ชอบที่จะใช้วิจารณญาณตามความคิดเห็นของตัว ต้องเป็นผู้มีน้ำใจหนักแน่น เลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะเกิดประโยชน์อันชอบด้วยศีลธรรม และประเพณีนิยม ให้สมกับที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมานั้นเถิด

ในที่สุดนี้ ขอให้บรรดานักศึกษาซึ่งได้สำเร็จการศึกษาแล้วนี้ ตลอดจนทุกท่านที่ได้มาร่วมในงานประสาทปริญญา จงประสบความสุขความเจริญเพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
แก่นิสิตนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา

วันอังคาร ที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๒

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดีที่ได้มาร่วมในงานพิธีมอบปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษาในวันนี้ และขอขอบใจสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่ได้ให้ปริญญากิตติมศักดิ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตแก่ข้าพเจ้า

เป็นที่น่าพอใจมาก ที่ได้ทราบว่า กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามปรับปรุงกิจการของสถานศึกษาแห่งนี้ให้เจริญมาเป็นลำดับ การฝึกหัดครูและการฝึกหัดเจ้าหน้าที่ศึกษาธิการย่อมเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา และขยายการศึกษาออกไปให้กว้างขวางในอนาคต การที่ได้มีผู้สำเร็จการศึกษาในขั้นบัณฑิตเป็นจำนวนมากในวันนี้ ย่อมเป็นสัญญลักษณ์อย่างหนึ่งสำหรับการศึกษาของประเทศเรา ข้าพเจ้าเชื่อว่า นิสิต-นักศึกษา ซึ่งสำเร็จการศึกษาไปในคราวนี้ คงจะได้มีคุณธรรม ศีลธรรม และวัฒนธรรมเป็นทุนอยู่ในตัวบ้างแล้ว แต่ในฐานะที่ต้องออกไปทำหน้าที่เป็นครูของผู้อื่น ท่านจำจะต้องสร้างสมธรรมะต่าง ๆ ให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น และรู้จักวางตัวให้สมกับเป็นผู้มีหน้าที่สั่งสอนและอบรมเยาวชน ควรจะตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และช่วยกันขจัดปัญหาเยาวชนให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว และส่งเสริมให้เยาวชนได้เป็นคนที่มีสัมมาอาชีพและความประพฤติดี เพื่อเป็นกำลังในการที่จะสร้างประเทศชาติต่อไป

ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีที่ท่านสำเร็จการศึกษาไปแล้วตอนหนึ่ง และได้รับเกียรติอย่างสูงจากวิทยาลัยแห่งนี้ หวังว่าท่านคงจะได้บำเพ็ญตนให้สมกับเกียรติที่ได้รับในวันนี้ด้วย

ที่สุดนี้ ขอให้นิสิตนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา กับผู้ที่ได้มาร่วมงานในวันนี้ จงประสบแต่ความสุข ความเจริญ พร้อมด้วยจตุรพิธพรเสมอไป เทอญ.

พระบรมราโชวาท

ในวันเปิดการแข่งขันกรีฑานักเรียนประจำปี

ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ

วันอังคาร ที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

ในโอกาสที่ได้มาเปิดงานกรีฑาของนักเรียนอีกวาระหนึ่งในวันนี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้ทราบตามรายงานว่า การกีฬาของนักเรียนได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางตลอดจนการกีฬาประชาชน การกีฬาของเราจะเจริญไปโดยเร็วได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายเอาใจใส่ส่งเสริม และเพาะความนิยมให้แพร่หลายทั่วไป

การกีฬานั้น นับเป็นอุปกรณ์การศึกษาที่สำคัญยิ่งเพราะเป็นการกล่อมเกลาให้เด็กมีจิตใจอดทน กล้าหาญ รู้แพ้ รู้ชนะ ปลูกฝังพลานามัย ให้แข็งแรงทั้งในทางจิตใจและร่างกาย เป็นผลสืบเนื่องไปถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติอันเป็นยอดแห่งความปรารถนา ดังนั้นเมื่อได้ทราบว่า กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการในเรื่องการกีฬาของนักเรียนได้แพร่หลายกว้างขวาง ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความพอใจไว้ในโอกาสนี้ด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอเปิดการแข่งขันกรีฑา นักเรียนประจำปี ๒๕๐๔ และขอขอบใจท่านทั้งหลายที่ได้อวยพรเราทั้งสอง ขอพรนั้นจงสนองตอบให้ท่านทั้งปวง มีความเจริญโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
แก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๐๕

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดีที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในวันนี้

เป็นที่น่าพอใจที่ได้ทราบว่า ตั้งแต่วิทยาลัยนี้ได้จัดตั้งมา จำนวนนิสิตและนักศึกษาได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ และได้ออกไปปฏิบัติหน้าที่เกือบจะทั่วทุกจังหวัด การที่วิทยาลัยจะเปิดสอนสาขาการศึกษาในชนบทเพิ่มขึ้นอีกสาขาหนึ่งในปีหน้าเพื่อขยายการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นนั้น เป็นความดำริที่ชอบแล้ว

การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์ คนเราเมื่อเกิดมาก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดา อันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็เป็นหน้าที่ของครูและอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับวิชาความรู้สูง และอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบต่อไป งานของครูจึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง ท่านทั้งหลายซึ่งจะออกไปทำหน้าที่ครู จะต้องตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม และพยายามถ่ายทอดวิชาความรู้แก่เด็กให้ดีที่สุดที่จะทำได้ นอกจากนี้ จงวางตนให้สมกับที่เป็นครูให้นักเรียนมีความเคารพนับถือ และเป็นที่เลื่อมใสไว้วางใจของผู้ปกครองนักเรียนด้วย

ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีที่ท่านสำเร็จการศึกษา ได้รับเกียรติจากวิทยาลัยนี้ หวังว่าทุกท่านจะได้บำเพ็ญตนให้สมดังคำปฏิญาณที่ได้กล่าวไว้ทุกประการ ข้าพเจ้าขออวยพรให้นิสิตนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา กับท่านที่มาชุมนุม ณ ที่นี้ มีความสุขความเจริญทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๐๗

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดี ที่ได้มาร่วมพิธีประสาทปริญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีกวาระหนึ่ง และที่ได้ทราบว่า กิจการของมหาวิทยาลัยนี้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ

ปีนี้มีผู้สำเร็จเป็นบัณฑิตเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างน่าพอใจ หวังว่าบัณฑิตใหม่จะเป็นกำลังสำคัญในการปรับปรุง และขยายงานด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญปลอดภัยของประเทศชาติต่อไป ผู้เป็นบัณฑิต ควรถือว่าเป็นผู้มีความรู้ดีและควรจะได้รับใช้ชาติโดยใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์จริง ๆ ความรู้นั้นเปรียบเหมือนสาตราวุธ ย่อมจะเป็นคุณหรือเป็นโทษได้เท่ากัน สำคัญอยู่ที่ใช้ คือถ้าใช้ถูกทาง ก็ป้องกันอันตรายได้ ถ้าใช้ไม่ถูกทาง ก็จะกลับเป็นอันตรายประหารตัวเองและแม้ผู้อื่นด้วย วิชาความรู้นั้น ถ้าใช้ในทางดีด้วยความรู้เท่ากัน ก็จะช่วยป้องกันประเทศชาติให้พ้นภยันตรายจากศัตรู และสามารถช่วยการพัฒนาบ้านเมืองให้ทันกับความเจริญของโลกในปัจจุบันได้ แต่ถ้าใช้ด้วยความหลงแล้ว ก็จะเป็นอันตรายแก่ตัวเอง และแก่ชาติบ้านเมืองอย่างร้ายกาจที่สุด จึงขอให้บัณฑิตทุกคนสังวรระวังไว้ในการที่จะออกไปประกอบการงานต่อไปในกาลข้างหน้า

ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีด้วยกับบัณฑิตใหม่ รวมทั้งผู้ได้รับทุนการศึกษาและรางวัลเรียนดีทุกคน ในความสำเร็จของท่าน ขอขอบใจบรรดาอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายผู้เอาใจใส่ ร่วมมือกันทำความเจริญให้แก่มหาวิทยาลัยนี้ ตลอดจนผู้มีส่วนเกื้อกูลอุดหนุนการศึกษาด้วยประการต่าง ๆ และขออำนวยพรให้ทุกท่านที่มาร่วมในพิธีนี้มีความสุขความเจริญทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษา

ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร

วันพุธ ที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๐๗

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดี ที่ได้มาร่วมพิธีมอบปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษา ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา อีกครั้งหนึ่งในวันนี้

ข้าพเจ้าพอใจ ที่ได้ทราบตามรายงานของประธานสภาวิทยาลัยว่ากิจการของวิทยาลัยวิชาการศึกษาทั้งสามแห่ง เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ ขณะนี้มีบัณฑิตของวิทยาลัยวิชาการศึกษา สำเร็จไปเป็นครูและทำหน้าที่อื่น ๆ อยู่ทั่วทุกจังหวัดแล้ว คงจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนตัวบุคคลในการพัฒนาการศึกษาของชาติได้มาก ส่วนการที่วิทยาลัยจัดการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะขึ้น เพื่อส่งเสริมความรู้ความชำนาญของบัณฑิตนั้น ก็เป็นการสมควรอย่างยิ่ง เพราะครูที่ดีควรต้องความรู้ดีด้วยเสมอ

ท่านทั้งหลาย ผู้ได้รับปริญญาทางการศึกษาแล้วในวันนี้ ต่อไปจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ เพราะท่านจะออกไปเป็นผู้ให้การศึกษาอบรมเยาวชนผู้จะเติบโตขึ้นมาเป็นเจ้าของปกครองประเทศในอนาคต และการศึกษาขั้นพื้นฐานของเยาวชนในปัจจุบันมีความจำเป็นเพื่ออนาคตของชาติมาก เพราะฉะนั้น เมื่อท่านเห็นความสำคัญของการเป็นครูและเมื่อท่านได้เลือกหน้าที่ของท่านเช่นนี้แล้ว ท่านต้องพยายามทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีที่ท่านทั้งหลายได้รับความสำเร็จในการศึกษาและได้รับเกียรติจากวิทยาลัยแห่งนี้ หวังว่า ท่านจะได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์สมดังคำปฏิญาณของท่าน ข้าพเจ้าขออวยพรให้นิสิตนักศึกษา และท่านที่ชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่นี้มีความสุขความเจริญ และความสำเร็จทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในการเสด็จ ฯ ทรงเปิดอาคารเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล และพระราชทานรางวัลนักเรียน

วันจันทร์ ที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๐๘

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาเยี่ยมโรงเรียนวังไกลกังวล และมาเปิดอาคารเรียนที่สร้างใหม่ด้วย การที่ทางราชการอนุมัติงบประมาณค่าก่อสร้างให้ครั้งนี้ เท่ากับได้ช่วยอุดหนุนโรงเรียนให้สามารถทำประโยชน์เกื้อกูลเด็กในเขตอำเภอหัวหิน ให้มีที่เรียนเพิ่มขึ้น และมีโอกาสเล่าเรียนในชั้นสูงขึ้นไปได้ โดยไม่ต้องโยกย้ายไปที่อื่น ข้าพเจ้าขอขอบใจกระทรวงศึกษาธิการและผู้มีส่วนช่วยเหลือในการนี้ทุกคน

ในโอกาสแรกเปิดภาคเรียนนี้ อยากจะเตือนนักเรียนทุกคน ว่าการที่จะเล่าเรียนให้ได้ความรู้เต็มที่ และให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยตลอดนั้น ขึ้นอยู่ที่ความตั้งใจจริงเป็นสำคัญ ผู้มีความตั้งใจจริง กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นความดี ย่อมได้รับความสำเร็จและความยกย่องเสมอ ขอให้ดูนักเรียนเก่าที่สำเร็จการศึกษาสูง ๆ และนักเรียนที่ได้รับรางวัลในวันนี้เป็นตัวอย่าง นักเรียนจงฝึกหัดให้มีความตั้งใจจริงเสียตั้งแต่บัดนี้ เพราะความตั้งใจจริงนี้จะช่วยกำจัดความเกียจคร้าน ความอ่อนแอ และความท้อถอยได้อย่างดียิ่ง จะปลูกฝังความขยันหมั่นเพียรและความเข้มแข็งให้เกิดเป็นนิสัย และนิสัยดีที่ปลูกฝังไว้แต่เยาว์วัยนี้จะเป็นคุณสมบัติติดตัวไปในวันข้างหน้า จะช่วยให้เอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ และจะช่วยให้มีความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองต่อไปในชีวิต

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้คณะครู นักเรียน และผู้ที่มาร่วมในงานนี้ มีความสุขความเจริญโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันพุธ ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๘

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีประสาทปริญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีกครั้งหนึ่งในวันนี้ และมีความพอใจ ที่ได้ทราบว่ากิจการของมหาวิทยาลัย เจริญก้าวหน้าไปอีกหลายด้าน

ปีนี้ มีผู้สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิต มากยิ่งกว่าทุก ๆ ปี หมายความว่าได้ผู้ที่มีความรู้และมีสติปัญญาสูง มาเป็นกำลังทะนุบำรุงบ้านเมืองเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทุกวันนี้เรากำลังมีภาระที่สำคัญ และจำเป็นต้องเร่งกระทำอยู่อย่างหนึ่ง คือการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าขึ้นทุก ๆ ด้าน ภาระนี้เป็นภาระหนัก ต้องอาศัยปัจจัยประกอบกันหลายอย่าง เช่น ความสงบสุขของบ้านเมือง กำลังทรัพย์ กำลังคน โดยเฉพาะผู้มีความรู้ความสามารถในการงาน และผู้บัญชางานที่ดีด้วย บัณฑิตทั้งหลายเป็นผู้มีความรู้สูง ย่อมเหมาะที่จะเป็นหัวหน้าผู้บัญชางานต่อไป ขอให้ท่านตั้งใจใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบ้านเมือง และทำตัวเป็นผู้นำและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน อีกประการหนึ่ง ใคร่จะฝากความคิดไว้ด้วยว่า ขณะนี้เรายังขาดผู้ที่เป็นกำลังพัฒนาประเทศอีกมาก แต่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นสูงเช่นท่านทั้งหลายนี้จะสามารถขจัดปัญหาขัดข้องนี้ได้ โดยท่านทั้งหลายพยายามเผยแพร่ความรู้ของท่านด้วยการฝึกสอนผู้อื่นต่อไปอีก ถ้าหากแต่ละคน ฝึกหัดผู้อื่นต่อไปอีกหลายสิบคน การที่มีผู้สำเร็จการศึกษา ออกมาเป็นกำลังพัฒนาประเทศจำนวนพันในวันนี้ ก็จะเสมือนได้กำลังผู้พัฒนาเป็นจำนวนหมื่น

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอขอบใจ ผู้มีส่วนช่วยเหลือทำความเจริญ ให้แก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกคน ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ ประสบความสำเร็จ และความรุ่งเรืองต่อไปในชีวิต และขอให้ทุกท่านที่ประชุมพร้อมกันอยู่ ณ ที่นี้ มีความสุขความเจริญทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา

ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร

วันจันทร์ ที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๐

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาอีกวาระหนึ่ง และมีความพอใจมาก ที่ได้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของวิทยาลัยนี้ ซึ่งควรนับได้ว่าเป็นความเจริญส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการศึกษาของชาติ

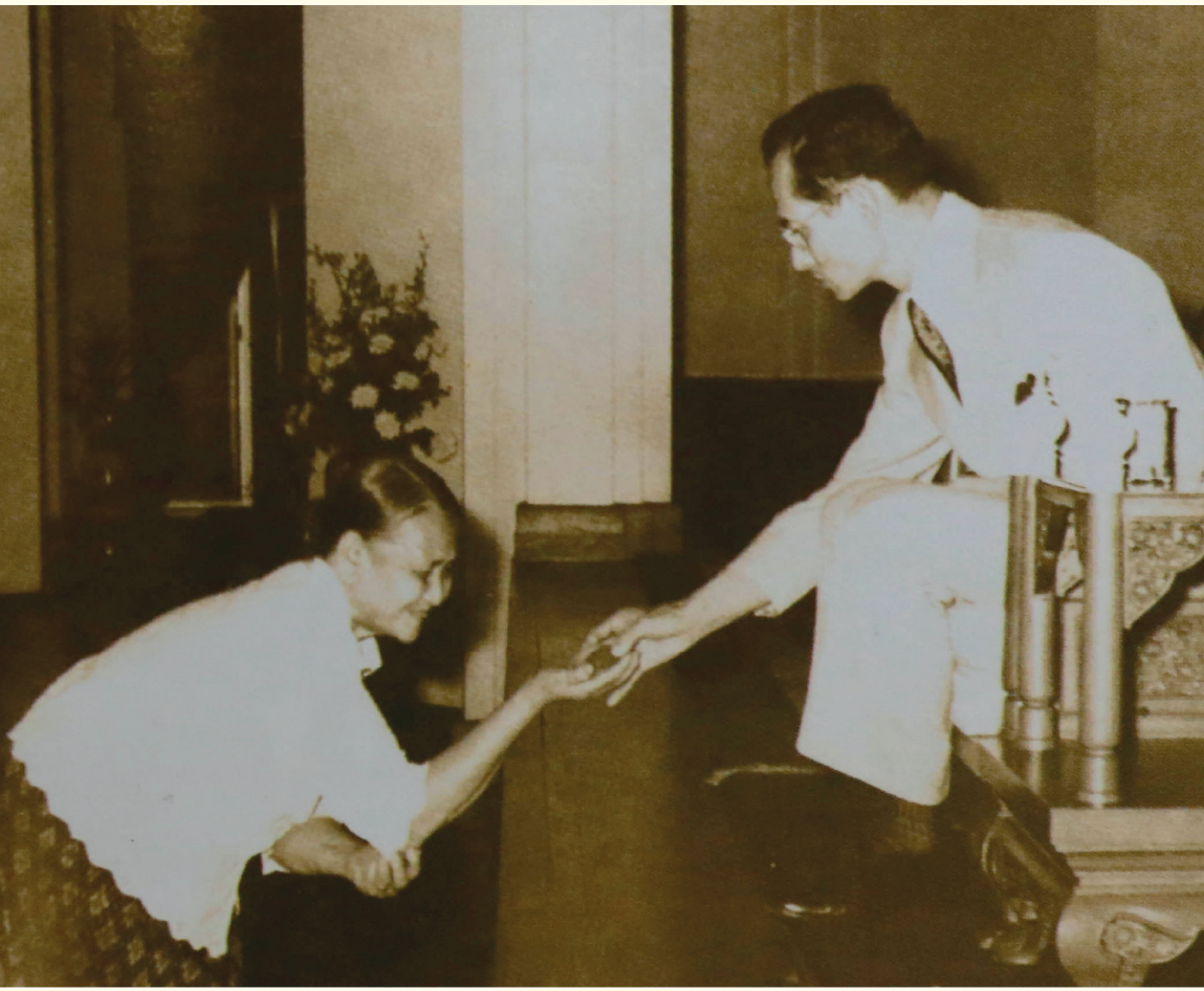
ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สำเร็จการศึกษาทุกคน ที่ได้รับเกียรติจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในครั้งนี้

ท่านทั้งหลายผู้ได้รับปริญญาทางการศึกษา ต่อไปจะต้องทำงานในหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบอย่างสำคัญต่อประเทศชาติ เพราะท่านจะต้องเป็นผู้ให้การศึกษาแก่เยาวชน ผู้จะเติบโตขึ้นมาเป็นเจ้าของปกครองประเทศในกาลข้างหน้า ขอให้ท่านตระหนักว่า ความเจริญหรือความเสื่อมของชาตินั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชน ผลการอบรมเยาวชนของท่านถือได้ว่าเป็นเครื่องกำหนดอนาคตของบ้านเมืองโดยแท้ เมื่อท่านได้เลือกหน้าที่ของท่านเช่นนี้แล้ว ท่านต้องพยายามทำ ทั้งด้วยกายและด้วยใจ โดยเต็มกำลัง เพื่อให้สำเร็จผลโดยสมบูรณ์ ให้สมกับที่มีหน้าที่อันสำคัญ และให้สมกับคำปฏิญญา ที่ได้ให้ไว้แก่ที่ประชุมนี้

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้บัณฑิตทุกคนประสบความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตและหน้าที่การงาน ขอทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ จงมีความสุขสวัสดีโดยทั่วกัน.

ทศวรรษที่ ๓
พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๒๐

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานศึกษาธิการจังหวัดและผู้ตรวจการศึกษาทั่วราชอาณาจักร [๒]

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันศุกร์ ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๑

การที่กระทรวงศึกษาธิการจัดการประชุมศึกษาธิการและผู้ตรวจการศึกษาขึ้นนี้เป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด เพราะผู้มีหน้าที่ราชการในส่วนภูมิภาคจำเป็นต้องเข้ามาซักซ้อมความเข้าใจ และมารับนโยบายของส่วนกลางเป็นครั้งเป็นคราว และราชการกระทรวงศึกษาธิการนี้ก็มีข้อที่น่าสังเกตหลายอย่าง เพราะการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญสำหรับประเทศชาติ สำหรับประชาชน และสำหรับมนุษย์เป็นส่วนรวม

ประเทศหรือสังคมจะอยู่ได้ก็เพราะมีผู้ที่ให้ คือในหมู่มนุษย์ต้องมีพวกที่ให้กับพวกที่รับ พวกที่ให้ที่สำคัญที่สุดได้แก่บิดามารดา ต่อมาก็มีครูบาอาจารย์ ผู้ที่ให้นั้นเพราะได้รับก่อนจึงให้ได้ ทุกคนเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะได้รับกำเนิดจากบิดามารดา ได้มาเป็นครูบาอาจารย์ก็เพราะได้รับวิชาความรู้ตกทอดลงมา ในการประชุมเพื่อรับนโยบายควรจะได้ซักซ้อมความเข้าใจในหลักผู้ให้และผู้รับให้ตระหนัก คือครูเป็นผู้ให้และลูกศิษย์เป็นผู้รับ

การศึกษาครั้งโบราณครูให้เป็นรายบุคคล คือมีครูที่มีความรู้ ได้ฝึกฝนขัดเกลาตนเองมาดีแล้ว ตั้งสำนักขึ้นและมีลูกศิษย์กลุ่มหนึ่ง ซึ่งต่อมากลายเป็นสำนักศึกษาใหญ่ขึ้น มีครูมากมายขึ้น มาปัจจุบันนี้ขยายเป็นการให้การศึกษาอย่างกว้างขวาง วิชาการที่ให้ โดยเฉพาะวิชาความรู้ในด้านความเป็นอยู่ทางวัตถุ ก้าวหน้าและขยายตัวอย่างมหาศาล เวลานี้สังคมของประเทศขยายตัวขึ้น ประชาชนก็เพิ่มขึ้น จำเป็นต้องให้การศึกษาวิชาต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กัน จึงต้องมีการสอนโดยมีนโยบายที่เป็นปึกแผ่น เพราะคนเราที่จะอยู่ด้วยกันได้จะต้องมีความรู้ความสามารถพอทัดเทียมกัน มิฉะนั้นก็จะแบ่งแยกกันเป็นพรรคเป็นพวก จะเกิดความไม่สามัคคีแตกแยกวิวาทกัน จำเป็นจะต้องรวมเป็นกระทรวง มีนโยบายส่วนกลางแล้วรับจากส่วนกลางถ่ายทอดไปสู่ส่วนภูมิภาค เป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการที่จะต้องตั้งนโยบายและถ่ายทอดนโยบายนั้นต่อ ๆ ไป ถึงจังหวัดต่าง ๆ จนกระทั่งถึงครูจึงต้องมีกระทรวงศึกษาธิการ และต้องมีเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้แทนหรือเป็นผู้ดำเนินนโยบาย

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการนำผู้ตรวจราชการกระทรวง ผู้ตรวจการศึกษา และศึกษาธิการจังหวัดทั่วราชอาณาจักร ซึ่งเข้ามาประชุมเพื่อรับทราบนโยบายการบริหารและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกัน พร้อมด้วยข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง จำนวน ๙๙ คน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ของกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัด เพื่อที่จะให้สำเร็จความมุ่งหมายในการที่จะให้ประชาชนมีความรู้เพิ่มขึ้นและโดยสม่ำเสมอ เพื่อความสามัคคีเป็นปึกแผ่นของชาติ ศึกษาธิการประจำจังหวัดต่าง ๆ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และจะต้องเป็นผู้ให้อย่างยิ่งใหญ่ เพราะผู้ที่จะเป็นครูต้องให้ความรู้แก่ศิษย์ และผู้ที่จะให้ครูทราบว่าควรจะให้การศึกษาอย่างใด ให้ความรู้อะไรกับศิษย์ ผู้ที่จะให้ครูสามารถทราบว่าอยู่ในฐานะที่จะให้วิชาใดแก่ศิษย์ ผู้ที่จะทำให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้ก็คือศึกษาธิการ ที่ว่าให้สามารถปฏิบัติงานนั้น หมายถึงให้ครูอยู่ในฐานะไม่ยากแค้น มีความสะดวกใจ สะดวกใจในการเป็นอยู่และสะดวกใจในการปกครอง

ข้าราชการชั้นศึกษาธิการเป็นตัวกลไกที่สำคัญที่สุดระหว่างนโยบายส่วนรวมกับราชการในส่วนภูมิภาค ที่จะทำให้การศึกษาของประเทศเป็นปึกแผ่นสำเร็จได้ เมื่อเป็นตัวจักรกลสำคัญที่อยู่ระหว่างกลางเช่นนี้ ศึกษาธิการจึงต้องมีความสามารถในทางวิชาการอย่างยิ่งและจะต้องมีจิตใจเป็นครูคือผู้ให้เป็นอย่างยิ่ง มีจิตใจเป็นผู้ให้นั้นลำบากมาก เพราะจะต้องเสียสละอยู่เสมอ ถ้าไม่เสียสละ งานทั้งหมดของประเทศชาติตลอดจนความมั่นคงความเป็นอยู่ของประเทศชาติก็จะต้องสลายตัวไป ถ้าไม่ได้ทำตัวเป็นผู้ประสานงาน ไม่ได้ทำหน้าที่ของผู้ประสานงานผู้ที่ให้ความสะดวกแก่ครูผู้ต้องให้ความรู้แก่ศิษย์ ก็จะทำให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงทุกด้าน รวมทั้งอาจนับได้ว่าเป็นผู้ทรยศต่อชาติ หมายความว่าเป็นผู้ที่ทำลายชาติ เพราะไม่พยายามที่จะทำให้อนาคตของชาติคือนักเรียนได้มีความรู้เพื่อป้องกันตัวหรือเพื่อที่จะรักษาตัวได้ เป็นการทำลายสามัคคีเป็นส่วนรวม เป็นการทำลายความเป็นปึกแผ่นของประเทศชาติ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ศึกษาธิการจะประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง

ทางที่ถูกต้องนั้น ถ้าพูดในรายละเอียดก็จะยืดยาว เพราะว่ามีวิชาการหลายอย่าง คือวิชาการของนักสอน และยังจะต้องมีเป็นขั้น ๆ ตั้งแต่รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ตลอดไปถึงข้าราชการทุกคนของกระทรวงด้วย แต่วิชาการนั้นเป็นส่วนหนึ่ง จิตใจเป็นอีกส่วนหนึ่ง จิตใจนั้นคือความตั้งใจทำงานใด ๆ เพื่อให้สำเร็จผล ถ้าอยากให้งานใดสำเร็จผลจะต้องทำให้ดี ทำดีนั้นหมายความว่าทำโดยถูกหลักวิชาของตัวด้วย ทำโดยถูกหลักของความสุจริต และความแผ่เมตตาด้วย ไม่เช่นนั้นงานที่ทำจะเสียไป ถ้าทำงานด้วยความตั้งใจที่จะให้งาน ที่จะให้เกิดผลอันยิ่งใหญ่คือความเป็นปึกแผ่นของประเทศชาติด้วยความสุจริตใจและด้วยความตั้งใจที่จะแผ่ความรู้แผ่ความสามารถด้วยจริงใจ ไม่นึกถึงเงินทองหรือนึกถึงผลประโยชน์ใด ๆ ก็เป็นการได้ทำหน้าที่โดยตรงและได้ทำหน้าที่โดยเต็มที่ แต่ถ้าตรงข้าม ไม่ได้ทำเช่นนั้นก็ผิดหน้าที่ และยิ่งกว่าผิดหน้าที่ เป็นการทำลาย เพราะว่าตัวอยู่ในฐานะที่เป็นข้าราชการผู้เป็นตัวจักรกลสำคัญ ถ้าตัวทำผิดศีลธรรมผิดความสุจริตผิดความเมตตา มิใช่ว่าราชการจะไม่ใช่ไม่ต้องการเท่านั้น แต่ยังเป็นอันตรายต่อราชการด้วย ผู้ใดที่ทำหน้าที่สำคัญในด้านการศึกษาเช่นนี้ ถ้าไม่นึกที่จะทำอย่างดีจริง ๆ อย่างเสียสละและอย่างเต็มฝีมือเต็มความสามารถทั้งทางวิชาและทางความสุจริตและความเมตตาแล้ว ก็อย่าทำดีกว่าปล่อยให้คนอื่นเขาทำดีกว่า เพราะตัวจะเป็นผู้ที่ทำลาย

ข้อนี้ก็เป็นหลักสำคัญที่ว่า งานนั้นถ้าทำต้องทำจริง ถ้าไม่ทำจริงแล้วเกิดความเสียหายอย่างมาก หลักต่าง ๆ นี้เข้าใจว่าไม่ได้พูดกันมากในการประชุมอบรมหรือในการที่มาปรับความเข้าใจระหว่างกระทรวงกับข้าราชการที่อยู่ส่วนภูมิภาค แต่ว่าเป็นหลักที่สำคัญ ถ้าไม่ปฏิบัติตามหรือไม่นึกถึงเป็นนิตย์เป็นประจำก็ป่วยการที่จะพูดถึงเรื่องอื่น ๆ เพราะว่าถึงจะมีวิชาการดี หรือมีวิธีการต่าง ๆ ที่จะวางหลักสูตรที่ดีงาม มีวิธีที่จะถ่ายทอดความรู้อย่างดีเท่าไร ๆ ก็จะไม่สัมฤทธิผล ถ้าหากหลักประการต่าง ๆ นั้น ไม่ได้รับความเอาใจใส่ หรือไม่มีผู้เล็งเห็นความสำคัญโดยแท้ หลักเบื้องต้นต่าง ๆ นี้ ขออย่าได้เข้าใจว่ารู้แล้ว ขอให้นำไปทบทวนเสียก่อนว่าทุกคนได้ปฏิบัติแล้วหรือยัง จึงค่อยคิดที่จะมารับความรู้ทางวิชาการของการศึกษา ที่เตือนอย่างนี้ก็เพราะทราบว่าหลักเหล่านี้ยังไม่ทราบกัน แต่ละคนที่ปฏิบัติตามหลักแล้ว ปฏิบัติตามวิชาที่ดีแล้ว ย่อมต้องมีความเจริญในทางจิตใจอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นผู้ที่สุขใจที่สุดที่ได้ทำงานที่มีเกียรติและมีความสำคัญอย่างยิ่ง จะเป็นผู้รักชาติ เป็นผู้รักเพื่อนมนุษย์ เป็นคนดี เป็นคนที่น่ายกย่อง เป็นผู้ที่ควรบูชา ถ้าอยากเป็นเช่นนั้นก็ควรปฏิบัติทั้งทางหลักใหญ่และหลักวิชาให้ครบถ้วน ขอให้เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการทุกคนเพ่งเล็งถึงหลักใหญ่ของการศึกษาและความสำคัญของการศึกษา ขอให้ทุกคนตั้งแต่รัฐมนตรีลงไปถึงครูทุกคนที่มีหน้าที่ในด้านความรู้ในด้านการศึกษาของชาติ พยายามปฏิบัติตามนี้ ถ้าปฏิบัติได้ตามนี้ก็ไม่ต้องให้พรอะไร ไม่ต้องให้พรให้มีความเจริญ ก็จะต้องมีความเจริญแน่นอน และแต่ละคนจะได้รับผลดีมีกำลังที่จะทำงาน ขอแต่อย่าลืมหลักใหญ่แล้วจะได้รับพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้มีความเจริญรุ่งเรือง ขอให้ทุกคนพิจารณาด้วยดี ให้ทุกคนได้รับแต่ผลดี มีความก้าวหน้า มีความสำเร็จในกิจการของตน มีความสุขใจสุขกาย เพื่อที่จะให้สามารถปฏิบัติงานสำคัญของตัวต่อไป และให้มีความสุขสวัสดีโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษา

ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๑๑

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาประกอบพิธีมอบปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษาของวิทยาลัยวิชาการศึกษาอีกวาระหนึ่ง และมีความพอใจที่ได้ทราบรายงานว่ากิจการของวิทยาลัยวิชาการศึกษาทุกแห่งดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดี ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และกับบัณฑิตใหม่ทุกคน

ไทยเราเคารพยกย่องครูมาก สงเคราะห์ครูเข้าในบุพการีรองจากบิดามารดา ไม่ว่าผู้ใด แม้มียศศักดิ์มีอำนาจเพียงใด ก็ยังยำเกรงเชื่อฟังครู ไม่ลบหลู่ ไม่ลืมครู เพราะเราถือว่าครูเป็นผู้ปลูกฝังทั้งความรู้และความดีให้แก่เรา เป็นผู้ที่ปั้นเราให้เป็นคนดีมีประโยชน์ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่า ทุกวันนี้นักเรียนมีท่าทีแสดงว่าเสื่อมคลายความเคารพเชื่อฟังครูลง อยากให้บัณฑิตทางการศึกษาพิจารณาดูว่าเป็นเพราะเหตุใด เป็นเหตุเพราะนักเรียนเพราะสิ่งอื่น ๆ หรือเพราะตัวครู ข้าพเจ้าขอกล่าวกับท่านว่า จิตใจของครูแต่ก่อนนั้นมากด้วยเมตตา ความเมตตาทำให้ครูเห็นแก่ศิษย์ยิ่งกว่าเห็นแก่ตัว จึงมุ่งที่จะสั่งสอนและอบรมศิษย์ให้มีทั้งความดีและความรู้ สามารถเสียสละความสุข ความสะดวกสบาย และแม้ความสนุกความคะนองได้เพื่อประโยชน์ของศิษย์ ครูของไทยจึงผูกมัดใจศิษย์ให้เคารพรักใคร่ได้มั่นคง

ท่านทั้งหลายจะได้เป็นครูต่อไป ขอให้เข้าใจในความเป็นครู และตั้งใจเป็นครูให้ได้จริง จงมีเมตตาต่อศิษย์ มีความมุ่งดีมุ่งเจริญต่อศิษย์ มีความกล้าหาญที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง และร่วมกันปั้นศิษย์ให้ดีพร้อมทั้งวิชาความรู้และศีลธรรมจรรยา เพื่อประเทศชาติและสถาบันของครูจักได้เจริญมั่นคงอยู่ตลอดไป

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีความรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน และขอทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความสุขความสวัสดีโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท
ในพิธีสวนสนามเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติ
ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ
วันอังคาร ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๒

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาร่วมพิธีปฏิญาณตนสวนสนามของคณะลูกเสือ และที่ได้รับรายงานว่า งานของคณะลูกเสือดำเนินก้าวหน้ามาเป็นลำดับ

การลูกเสือเป็นกิจการที่ผู้ใหญ่จัดขึ้นสำหรับเด็ก คือผู้ใหญ่ผู้มีความเสียสละ มีความมุ่งดีมุ่งเจริญต่ออนาคตของเด็ก มาร่วมมือกันอุทิศกำลังกายกำลังความคิด อุทิศเวลาและประโยชน์ส่วนตัว จัดกิจการลูกเสือขึ้น ทำตัวเป็นผู้นำ ผู้ฝึกสอน พร้อมทั้งผู้อุปถัมภ์แก่เด็ก ช่วยกันฝึกฝนอบรมเด็กให้มีความรู้ดี มีความเข้มแข็งบึกบึน และมีความเฉลียวฉลาด เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นคนมีค่าในสังคม และในขณะเดียวกันก็เป็นคนที่จะทำให้สังคมเป็นสังคมที่มีค่าด้วย ในโอกาสสำคัญนี้ ข้าพเจ้าจึงขอฝากหลักการที่กล่าวข้างต้นไว้กับผู้บังคับบัญชาลูกเสือและผู้บริหารกิจการลูกเสือทุกคน เพื่อท่านจะได้ทราบตระหนักถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของการลูกเสือ และร่วมกันรักษาเจตนารมณ์นั้นไว้ให้เที่ยงตรง เพื่อความมั่นคงของคณะลูกเสือและเพื่อประโยชน์ของเยาวชนเรา

ในส่วนตัวลูกเสือนั้น ขอเตือนว่า การที่ได้เข้ามาเป็นลูกเสือย่อมเป็นโอกาสให้ได้เข้ารับการฝึกฝนอบรมความรู้และความดีต่าง ๆ เป็นอันมาก ที่จะทำให้เป็นคนมีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีความคิด มีความสุจริต และมีน้ำใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การดำเนินชีวิตในอนาคต ลูกเสือจะต้องคิดพิจารณาให้เป็นประโยชน์ทั้งนี้ แล้วตั้งใจรับการฝึกหัดอบรมโดยเต็มกำลังความสามารถ และระมัดระวังประพฤติปฏิบัติตนตามกฎข้อบังคับและอุดมคติของลูกเสือโดยเคร่งครัด จักได้เป็นลูกเสือที่สมบูรณ์ในวันนี้ และเป็นกำลังดำรงความเป็นปึกแผ่นรุ่งเรืองของการลูกเสือต่อไปในวันข้างหน้า

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมกับผู้ที่ได้รับเหรียญลูกเสือสดุดีทุกท่าน และขออวยพรให้งานวันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติครั้งนี้ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย สำเร็จประโยชน์ตามความมุ่งหมายทุกประการ ขอให้ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ลูกเสือ ตลอดจนทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในงาน ประสบความสุขสวัสดีโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ลูกเสือโลกภาคตะวันออกไกล และกองลูกเสือชาวเขา [๒]

ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันพฤหัสบดี ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๒

โรงเรียนที่ตำรวจชายแดนได้จัดสำหรับชาวเขา ก็ได้มีขึ้นหลายแห่งแล้ว แล้วก็เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในทางที่จะให้ความรู้แก่เยาวชนชาวเขา เพื่อให้สามารถที่จะมีความรู้ประกอบอาชีพต่อไป ทั้งทำความเจริญให้แก่หมู่แก่คณะของตัว การสร้างกิจการโรงเรียนชาวเขานั้นก็เป็นไปตามลำดับ ตั้งแต่เริ่มต้นด้วยความลำบากยากเย็น แต่ว่ามีความคิดริเริ่มดี มีความเข้มแข็งและด้วยความแน่วแน่ จนกระทั่งมาเป็นกิจการที่เป็นที่สนใจของคนทั่ว ๆ ไปทั้งประเทศ เมื่อตั้งโรงเรียนแล้ว เพื่อทำให้มีความรู้ ก็ได้ติดต่อให้มีการตั้งกองลูกเสือสำหรับโรงเรียนเหล่านั้นบางโรงเรียน ทางกองลูกเสือก็ได้ให้ความร่วมมืออย่างดี ขั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นที่สำคัญมากสำหรับประวัติของโรงเรียนชาวเขาและก็สำหรับเผ่าชาวเขาทั้งหลาย เพราะว่าการที่เด็กชาวเขาได้มาเป็นลูกเสือ และก็โดยเฉพาะได้มาร่วมในงานของลูกเสือประจำปีอย่างนี้ก็นับว่าได้มีโชคที่ทำให้ได้เห็นได้ดูของที่ไม่ได้เคยเห็นเลย ได้เรียนรู้ได้มาก การที่งานเช่นนี้ได้ริเริ่มขึ้นมาได้ ก็ด้วยความบากบั่นเป็นปัจจัย และที่งานได้ก้าวหน้าก็ด้วยความตั้งใจ ความเห็นชอบ และสามัคคีร่วมมือของทุกฝ่าย ฝ่ายลูกเสือก็ได้ทำหน้าที่ฝ่ายลูกเสือของลูกเสือคือพยายามที่จะช่วยให้เยาวชนสามารถมีความรู้ในทางวิชาการ ทั้งมีความรู้ในทางจิตใจที่จะปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดี เพราะว่าชาวเขาก็ได้เป็นพลเมืองของประเทศชาติเหมือนกัน ไม่ใช่ว่าชาวเขาเป็นชาวเขาต้องอยู่ตามลำพังของตัว ชาวเขานั้นอยู่ในหมู่สังคมของประเทศไทยเหมือนกันและถ้าใช้ความสามารถของตัว ซึ่งชาวเขามีความสามารถพิเศษคือ มีความรู้ในทางด้านความเป็นอยู่ที่ภูมิลำเนาของตัว ก็จะช่วยกันได้รักษาประเทศของเราให้อยู่ได้ มีความสงบสุขได้

การที่ทางตำรวจชายแดนและทางการลูกเสือได้ร่วมมือกัน เพื่อให้เด็กเหล่านี้มีความรู้ มีความก้าวหน้าได้เช่นนี้ จึงเป็นงานที่สำคัญยิ่งและน่าสรรเสริญ เมื่อเริ่มงานเช่นนี้แล้ว

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นายเพทาย อมาตยกุล กรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ลูกเสือโลก ภาคตะวันออกไกล นำกองลูกเสือชาวเขาที่ได้เข้าร่วมพิธีวันลูกเสือแห่งชาติ เนื่องในวันสถาปนาลูกเสือแห่งชาติ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ก็ขอให้ทำต่อไปด้วยการขวนขวายด้วยว่า เราจะทำอย่างไรเพื่อให้สามารถที่จะจูงจิตใจให้ประชาชนทั้งประเทศสนใจ และให้ชาวเขาโดยเฉพาะ สนใจในกิจการลูกเสือและความหมายลึก ๆ ของการลูกเสือ เพื่อที่จะให้ส่วนรวมมีประชาชนที่ดีในอนาคต ขอชมเชยย้อนหลังไปอีก ขอชมเชยคณะตำรวจชายแดนที่ได้เสียสละ และมีความคิดริเริ่มที่จัดตั้งโรงเรียนและรักษาโรงเรียน ได้เป็นครู ทั้งที่ภารกิจของตัวก็หนักมาก เพราะว่าเป็นที่ที่ต้องอยู่อย่างลำบากและก็ต้องมีความรับผิดชอบอย่างหนัก ขอฝากชมเชยไปถึงครูโรงเรียนชาวเขาทุกคนที่ได้ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ ด้วยความตั้งใจแน่วแน่ เพราะว่าทราบดีว่าเป็นกิจการที่สำคัญแค่ไหน และก็ขอชมเชยที่ทางตำรวจชายแดนได้ริเริ่มกิจการนี้จนกระทั่งกลายเป็นกิจการที่สร้างกันทั่วประเทศ และเป็นที่น่ายินดีที่มีผู้สนับสนุนมากมาย ขอฝากความระลึกถึงทุกคนที่ปฏิบัติหน้าที่นี้ทั่วทุกคน

ส่วนลูกเสือ ก็ขอบใจที่ได้ให้ความร่วมมือ ให้ความรู้วิธีการของการลูกเสือ และในเวลาเดียวกันขอให้นึกถึงว่า การที่ตั้งลูกเสือชาวเขานี้เป็นวิธีการแผนใหม่ ขอให้ศึกษาว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้กิจการลูกเสืออยู่ในสภาพดีขึ้น และอาจได้ความรู้มาสำหรับมาสอนลูกเสือสามัญ หรือลูกเสือที่ตั้งเป็นกองเป็นกลุ่มอยู่แล้วเดี๋ยวนี้ว่า อาจมีวิธีการอื่น ๆ จากลูกเสือชาวเขานี้ที่จะมาสอนให้ได้ เพราะว่าจะมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตต่อไปของเด็กที่เป็นลูกเสือ ขอให้ปฏิบัติงานด้วยความเข้มแข็งต่อไป ขอขอบใจที่ร่วมมืออย่างดีกับกลุ่มราชการอื่น ๆ ในการที่จะทำให้อนาคตของชาติมีความดีและมีความเข้มแข็ง ขอให้ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ในกิจการนี้จงมีพลังกายพลังใจที่จะปฏิบัติงานต่อไป ให้มีความคิดที่ดี ให้มีความคิดก้าวหน้า ถ้ามีอะไร ให้ปรึกษาหารือกัน อาจปรับปรุงหรือสร้างกิจการใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ เพื่อให้ส่วนรวมของเราเป็นปึกแผ่นก้าวหน้าและมั่นคง ขอให้ทุกคนจงมีความสุข.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหารมูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลน ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ฯลฯ [๒]

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันอังคาร ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๒

มูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนนี้เป็นประโยชน์มากจริง ๆ และผู้ที่บริหารงานมูลนิธินี้ก็ควรที่จะได้รับความชมเชยเหมือนกัน ยินดีที่มีกำลังใจปฏิบัติงานนี้ด้วยความยากลำบากไม่ใช่น้อย พร้อมทั้งต้องออกไปช่วยผู้ที่บริจาคเงินสมทบเข้ามาเพื่อให้บริการของมูลนิธิดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างก็ย่อมต้องอาศัยกำลังเงินเป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน แต่กำลังที่สำคัญก็คือกำลังความพากเพียรของกรรมการและผู้ที่สนใจในมูลนิธินี้

มูลนิธินี้ก็มีจุดประสงค์ที่จะช่วยนักเรียนผู้ที่ขาดแคลน แล้วก็ผู้ที่มีโอกาสที่จะเรียนเพื่อสร้างชีวิตของตัวและสร้างความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมือง นักเรียนเหล่านี้อาจขาดแคลนในทุนทรัพย์ แต่ไม่ขาดแคลนในปัญญา คนเราทุกคนก็ต้องมีปัญญามากหรือน้อยอยู่เสมอ และถ้าปัญญานั้นได้ฝึกฝนให้ดี ได้มีโอกาสที่จะได้เล่าเรียนสะสมความรู้เพื่อที่จะมีกำลังสร้างอนาคตนั้น ก็จะทำให้เราทราบว่าจะขจัดความขาดแคลนในทางทุนทรัพย์ได้อย่างไรด้วย คนเราถ้าปฏิบัติงานที่ดีโดยความขยันหมั่นเพียรแล้ว ก็จะเป็นทางที่จะทำให้ชีวิตในทางกายมีความก้าวหน้าได้เหมือนกัน งานของมูลนิธิช่วยนักเรียนขาดแคลนนี้เป็นงานที่สำคัญมาก เพราะว่าทุนทรัพย์นั้น มีผู้ที่มีจิตศรัทธาที่จะบริจาคมากมายเพราะว่าทราบดีว่าอนาคตของชาติอยู่ที่ความรู้ความสามารถของเยาวชนที่จะเป็นผู้ใหญ่ต่อไป และจะเป็นผู้ที่บริหารงาน ผู้ที่จะทำงานเพื่อประเทศชาติ ฉะนั้น งานของมูลนิธินี้จึงเป็นงานที่สำคัญและกลไกคือผู้ที่จะดำเนินงาน ผู้ดำเนินงานมูลนิธินี้จะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน เสียสละอยู่ไม่น้อย เพราะว่างานนี้เป็นงานที่กว้างขวางมาก ในประเทศไทยนี้ถ้าดูตามสถิติก็มีพลเมืองเพิ่มขึ้นทุก ๆ วัน แล้วก็ด้วยเหตุนี้ที่พลเมืองเพิ่มขึ้นทุกวัน มีอัตราการเพิ่มอย่างสูง จึงสันนิษฐานได้ว่าพลเมืองของประเทศไทยนี้อยู่ในวัยเรียนอยู่เป็นส่วนมากทุก ๆ ปี การที่ส่วนรวมคือประชาชนทั้งประเทศเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาก็เป็นสิ่งที่ดีแล้ว จึงต้องช่วยกันจัดการให้เยาวชน ให้ประชาชนที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้ ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกกรรมการบริหารมูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชินูปถัมภ์ นำนักเรียนที่ได้รับ “ทุนนักเรียนเก่า ม.น.ข.” ผู้แทนนักเรียนที่ได้รับพระราชทานทุนนวฤกษ์รุ่นแรก ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินตั้งเป็นทุนการศึกษา และคณะกรรมการบริหารมูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลน ในพระบรมราชินูปถัมภ์ที่อยู่ในจังหวัดพระนครและธนบุรี จำนวน ๑๒๓ คน เฝ้าฯ รับพระราชทานทุนการศึกษา และรับพระราชทานพระบรมราโชวาท

เราจะไปอาศัยรัฐบาลหรืออาศัยทางราชการที่จะช่วยให้บ้านเมืองมีความเจริญด้านเดียวไม่ได้ เพราะว่าในสมัยนี้ถือว่าเป็นสมัยประชาธิปไตย ทุกคนก็มีส่วนในงานของประเทศชาติ ผู้ที่มีกำลังพอทั้งในทุนทรัพย์ ทั้งในความสามารถ ก็ควรที่จะรวบรวมกำลังกันมาช่วยกันสร้างบ้านเมืองตามที่ทำได้ จึงเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมที่มีมูลนิธินี้เกิดขึ้น และมีผู้ที่มีความสามารถได้พยายามบริหารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทุนการศึกษาที่แบ่งแยกออกเป็นหลายสาขาหลายอย่างนั้น ความจริงก็มีความมุ่งหมายอย่างเดียว คือส่งเสริมให้นักเรียนที่มีปัญญาและความฉลาด แต่ขาดอุปกรณ์หรือขาดโอกาสที่จะฝึกฝนให้ความฉลาดนั้น ให้ยิ่งเฉียบแหลมขึ้นไปอีก ให้ได้โอกาสมาเข้าโรงเรียนและศึกษาจนกระทั่งถึงขั้นอุดมศึกษาก็มี ฉะนั้น ก็ขอให้กรรมการทั้งหลายทำงานด้วยความพากเพียรต่อไปไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย และก็ถ้าผู้ใดสามารถที่จะบริจาคก็ควรจะช่วย ส่วนสำหรับนักเรียนก็ถือว่าได้รับทุนนี้เป็นทุนที่ผู้ที่หวังดีอยากที่จะให้นักเรียนได้มีโอกาสสะสมความรู้เพื่อสู้ในชีวิตต่อไป จึงต้องพยายามไม่ท้อถอยในการทำงานในด้านการเรียน เพื่อที่จะฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถให้ดีที่สุด เพราะว่าต่อไปในชีวิตถ้าเราไม่มีความรู้เราจะฟันฝ่าอุปสรรคได้ยาก มีโอกาสดีแล้วก็ขอให้ถือโอกาสนี้ทำให้เต็มที่ เพื่อที่จะให้เป็นผลดีแก่ตัวเอง แก่บ้านเมือง และอย่างน้อยที่สุดก็เป็นผลทำให้ผู้ที่บริหารมูลนิธิและผู้ที่บริจาคเงิน มีความชื่นชมยินดีว่าเงินและงานของตนที่ได้อุทิศไว้ไม่ได้เสียเปล่า ถ้านักเรียนตั้งใจเรียน จริง ๆ เรียนให้ดี ๆ ได้ผลดี ๆ และสู้ในชีวิตให้เข้มแข็งให้ดี ก็เป็นรางวัลที่ผู้บริหารและผู้ที่บริจาคได้รับ นอกจากนี้ก็ถ้าทำตัวให้เป็นผู้ที่ดี ที่เข้มแข็ง ต่อไปก็จะช่วยให้บ้านเมืองมั่นคงได้ แล้วก็อาจช่วยมูลนิธิให้เข้มแข็งใหญ่โตขึ้นด้วย เพราะว่าผู้ที่ได้รับทุนก็ทราบดี ในชีวิตที่ยากลำบาก จึงมีความรู้และประสบการณ์มาก จึงมาช่วยให้มูลนิธิยั่งยืนต่อไปได้ มูลนิธินี้ยิ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่โต ยิ่งทำงานได้มาก ก็ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นและปลอดภัยแก่บ้านเมือง ซึ่งเป็นที่อาศัยของเรา ถ้าบ้านเมืองไม่มีความก้าวหน้า ไม่มี ความมั่นคง เราผู้เป็นประชาชนของประเทศไทย จะอยู่มิได้เหมือนกัน จึงต้องพยายามด้วยความขยันหมั่นเพียรอย่างยิ่ง ที่จะก้าวหน้าและสะสมความรู้เพื่อที่จะสู้ในชีวิต

ขอขอบใจทุกคนทั้งผู้ที่บริหารงานของมูลนิธิทั้งผู้ที่บริจาค และทั้งนักเรียนที่ตั้งหน้าตั้งใจที่จะเรียนให้ดีด้วยความเข้มแข็ง ความเป็นคนที่สามารถ เป็นคนที่น่านับถือทุกอย่างนี้ จะช่วยให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อย ขอให้มีกำลังใจกำลังกาย ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่ของแต่ละคนด้วยดี.

พระบรมราโชวาท [๑]
พระราชทานแก่คณะผู้บริหารวิทยาลัยเอกชน [๒]
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันพุธ ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๓

การที่จะจัดให้มีวิทยาลัยเอกชนนี้ ก็ได้ปรารภที่จะทำทุกรัฐบาลแล้ว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาตกลงเห็นว่า เมืองไทยนี้มีปัญหาเรื่องการศึกษา ทางราชการได้จัดมหาวิทยาลัยซึ่งถือว่าเป็นทางราชการแท้ ๆ ผู้ที่เป็นผู้บริหารและอาจารย์ต่าง ๆ ก็เป็นข้าราชการ ทำเช่นนั้น มีที่น้อย ไม่พอเพียงแก่ความต้องการของบ้านเมืองหรือของผู้ที่อยากหาความรู้มาเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง มีกำลังที่เรายังไม่ได้ใช้ ก็คือกำลังเอกชน ผู้ที่มีความรู้แล้วก็อยากที่จะถ่ายทอดความรู้นั้นให้แก่ผู้ที่เยาว์กว่าก็มีมาก เราจะขยายมหาวิทยาลัยที่เป็นทางราชการนั้นให้มากขึ้นโดยรวดเร็ว ก็เกิดปัญหาในการลงทุน ทั้งในด้านอุปกรณ์ ทั้งในด้านกำลังอาจารย์และบริหาร ถ้าเราสามารถที่จะให้ผู้ที่สนใจในการศึกษาได้ตั้งสถานศึกษาในขั้นวิทยาลัยหรือในขั้นสูงคืออุดมศึกษา ก็จะทำให้แบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้ นี่เป็นหลักแรกที่จะทำ นอกจากนี้วิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว คือหมายความว่าโรงเรียนที่อยู่ในขั้นที่เรียกได้ว่าอุดมศึกษาก็มีอยู่แล้วบางแห่ง ถ้ายกฐานะวิทยาลัยหรือโรงเรียนเหล่านี้ให้ได้ชื่อว่าเป็นวิทยาลัย และให้ประกาศนียบัตรกลายเป็นปริญญา เทียบวิทยฐานะได้ ก็เป็นการไม่ยากนักที่ตั้งวิทยาลัยเอกชน นี่ก็เป็นทั้งความมุ่งหมายและวิธีการ แต่ว่าอุปสรรคที่จะมีขึ้นมาก็มีมากหลายเหมือนกัน คือจะมีอุปสรรคในด้านที่ว่า ถ้าเราให้เอกชนตั้งได้ การที่จะให้ปริญญาหรือเทียบเท่าปริญญานั้น จะถือว่าปริญญานั้นเทียบเท่าของทางราชการหรือเปล่า เพราะว่าวิทยาลัยเอกชนอาจมีกำลังในทางการเงินน้อยกว่าทางราชการก็ได้ นอกจากนั้น ถ้าตั้งระเบียบการไม่ดี คุณภาพของผู้ที่ศึกษาสำเร็จออกมาก็อาจไม่ทัดเทียมผู้สำเร็จจากวิทยาลัยของทางราชการก็ได้ อันนี้จึงขึ้นอยู่ที่ว่า วิทยาลัยใดได้บริหารดี ได้ตั้งหลักสูตรและทำตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชนอย่างขันแข็ง ก็จะรักษาคุณภาพได้ แต่ก็เข้าใจว่าแต่ละวิทยาลัยที่ได้ตั้งขึ้นมาเป็นวิทยาลัยเอกชนเป็นทางการอย่างเช่นนี้ ก็ได้ลงแรงได้พยายามที่จะให้คุณภาพสูง ปัญหานี้ก็อาจขจัดไปได้ มีปัญหาที่เป็นปัญหาหลักอีกปัญหาหนึ่งก็คือเรื่องว่า ผู้ที่ผ่านการศึกษาขั้นมหาวิทยาลัย

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ ผู้แทนคณะผู้บริหารวิทยาลัยเอกชน ๕ แห่ง กับผู้แทนคณะผู้บริหารวิทยาลัยการพาณิชย์ จำนวน ๑๓ คน เข้าเฝ้า ฯ ในโอกาสที่ได้รับอนุมัติให้เป็นวิทยาลัยเอกชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย.

หรือวิทยาลัยอุดมศึกษานี้ เป็นผู้ที่มีความรู้ทางการศึกษา เป็นผู้ที่เมื่อเรียนจบแล้วไม่ได้นับว่าเป็นผู้เรียนจบวิชาชีพ แบบที่แจ้งอาชีพว่าเป็นพวกวิชาชีพกับพวกทางอุดมศึกษา เราตั้งวิทยาลัยเอกชนก็หมายถึงว่าไปเพิ่มในด้านอุดมศึกษา ซึ่งก็เป็นปัญหาว่าประเทศไทยเรามีความต้องการผู้ที่มีปริญญาทางวิชาการมากน้อยแค่ไหน เรามีความจำเป็นที่จะมีผู้ที่มีความรู้สูงในด้านวิชาชีพแค่ไหน เพราะว่าตามแบบของสากลเขาแบ่งเป็นเช่นนี้ แบ่งเป็นพวกที่เป็นวิชาชีพและเป็นวิชาการ

การที่ตั้งวิทยาลัยเอกชนตามนัยของพระราชบัญญัตินี้ ก็อาจเป็นการสนับสนุนให้เยาวชนที่จบการศึกษาขั้นมัธยมขึ้นมาขั้นอุดมศึกษา เรียนและหาความรู้ในทางวิชาการมากเกินไป เป็นการไม่สนับสนุนผู้ที่มีความรู้ในทางวิชาชีพ ก็เคยถกเถียงกันมากอยู่แล้วว่าสำหรับประเทศไทยมีความจำเป็นควรจะปฏิบัติอย่างไร แล้วยังเห็นอาจารย์สมทบ[๓] เคยมาถกกันเรื่องว่า ถ้าสนับสนุนการศึกษาในด้านวิชาการเป็นทฤษฎีมากเกินไป จะมีอุปสรรคหลายอย่าง คือว่าผู้ที่สำเร็จออกไปก็มีแต่ทฤษฎี มีแต่ความรู้ในทางวิชาการ ไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งเราต้องการ จึงเกิดเป็นปัญหาที่หนักใจ ที่ถกเถียงกันคราวโน้นก็รู้สึกว่าจะกลับตาลปัตรกันใช่ไหม อาจารย์สมทบกับพวกได้มาพูดในทำนองว่า สนับสนุนวิชาการมากเกินไปวิชาชีพจะด้อย แต่นี่กลับมาเห็นท่านทั้งหลายตั้งวิทยาลัยซึ่งเป็นการศึกษาในขั้นอุดมศึกษาเพื่อรับปริญญา กลายเป็นเพิ่มทั้งฝ่ายวิชาการ ก็เลยนับว่าเป็นอุปสรรคหรือเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่จำเป็นที่จะอธิบายเพิ่มเติม การที่ตั้งวิทยาลัยเอกชนและการศึกษาของประเทศไทยนี้ เราต้องพิจารณาให้เป็นไปในด้านดี คือเราตั้งวิทยาลัยหมายถึงว่าให้ได้เทียบขั้นอุดมศึกษานั้นเพื่ออะไร เพื่อที่จะให้ผู้ที่ปรารถนาที่จะศึกษาได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูงหรือปริญญานั้นอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะสามารถออกไปดำรงชีพไปหากินในตำแหน่งที่ดี โดยที่มีปริญญาไปเป็นหลักประกันอีกอย่างหนึ่ง ก็ดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่ไม่เป็นสากลนัก หรือเป็นวิธีการที่อาจเป็นไปทางตรงข้ามกับที่สากลเขานิยมก็ได้ คือคนไหนมีความรู้ทั้งทางวิชาชีพและวิชาการ ก็จะสามารถที่จะหางานโดยมีประกาศนียบัตรเป็นเครื่องประกัน ประการนี้ก็อาจเฟ้อไปก็ได้ อย่างต่างประเทศ มีปริญญาโทในทางวิชาชีพถือว่าเป็นปริญญาทางวิชาชีพแท้ ๆ การตัดเสื้อก็ตามหรือการแต่งผมหรืออะไรก็ตามเป็นปริญญา อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ท่านทั้งหลายว่าจะวินิจฉัยว่าควรจะเป็นไปทางนั้นหรือไม่ เพราะว่าจุดสำคัญของการตั้งวิทยาลัยก็คือให้เอกชนสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของการศึกษาของประเทศไทยถือว่าการที่ทางฝ่ายผู้ตั้งวิทยาลัยเอกชนเกิดมีความรับผิดชอบอย่างมาก รับผิดชอบด้านหนึ่งก็คือต้องทำตามที่สัญญา หมายถึงว่าตามที่มีพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน เพื่อให้คุณภาพของวิทยาลัยเอกชนเป็นไปตามความประสงค์ของทางราชการ

---

[๓] ศาสตราจารย์สมทบ สุวรรณสุทธิ

และความประสงค์ของผู้ตั้ง แต่ยังมีหน้าที่ที่หนักยิ่งกว่า คือการพิจารณาว่าการศึกษาควรจะไปในด้านไหนควรจะนำไปทำอะไร และควรจะพยายามที่จะไม่ทำลายโรงเรียนวิชาชีพอื่น เพราะโรงเรียนวิชาชีพอื่นก็มี แต่ว่าจะตั้งชื่อว่าเป็นวิทยาลัยหรือเป็นขั้นอุดมศึกษาไม่ได้ ต้องเป็นโรงเรียนการช่างโดยตรง ปัญหาการศึกษาปัจจุบันนี้ทั้งในเมืองไทยทั้งในต่างประเทศก็คือการที่เรียกว่าชักคะเย่อ หรือขัดแย้งระหว่างการศึกษาในด้านวิชาชีพกับในด้านอุดมศึกษา ถ้าวิทยาลัยเอกชนสามารถที่จะเป็นสื่อ หรือเป็นผู้ที่อยู่กลางระหว่างการศึกษาภาควิชาการกับทางการศึกษาทางวิชาชีพได้ ก็นับว่าจะได้ทำหน้าที่ของผู้ที่แก้ปัญหา และปรารถนาที่จะแก้ปัญหาการศึกษาในประเทศไทย นโยบายอันนี้ก็นับว่าเป็นนโยบายที่ล่อแหลม และก็ยากที่จะปฏิบัติเหมือนกัน แต่ว่าทุกคนก็มีความตั้งใจที่จะทำด้วยใจบริสุทธิ์เพื่อส่วนรวม ก็จะสามารถที่จะปฏิบัติได้

ปัญหาของวิทยาลัยเอกชนก็มีอยู่ว่า การตั้งวิทยาลัยเอกชนนั้นก็เป็นนัยว่าเป็นการค้า เพราะว่าถ้าไม่มีรายได้ ก็ไม่สามารถขยายงานให้เหมาะสม ไม่สามารถที่จะจัดการศึกษาให้เหมาะสม แต่ในมุมกลับ ถ้าจัดการศึกษาให้ดี ให้มีชื่อเสียงดี ก็จะมีผู้ที่สนใจมากขึ้น ผู้ที่จะมาบำรุง หรือผู้ที่มาเรียนในวิทยาลัย ก็จะยินดีบำรุงในรูปที่เป็นค่าบำรุงวิทยาลัย ทั้งจะมีผู้ที่เลื่อมใสและจะช่วยทางอื่นให้ความช่วยเหลือในทางการเงินและสิ่งของให้วิทยาลัยนั้น ๆ เจริญยิ่งขึ้น ฉะนั้นหน้าที่อีกอย่างหนึ่งก็คือการจัดการศึกษาจัดระเบียบให้ดี ให้มีชื่อเสียงที่ดี ทั้งในด้านการสร้างคนดี คือฝึกฝนลูกศิษย์หรือนักศึกษาที่เข้ามาเรียนให้สามารถหาและมีความรู้ได้มาก ให้เป็นคนที่มีสมรรถภาพสูง ทั้งเป็นคนดี เป็นคนที่มีศีลธรรมที่สูง เป็นกำลังของส่วนรวมได้ ถ้าจัดการศึกษาให้มีวิชาดีชื่อเสียงก็ดี ถ้าจัดการศึกษาและบริหารให้นักเรียนนักศึกษาที่เข้ามาเรียนได้รับการฝึกอบรมให้เป็นคนดี เป็นคนที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองได้ต่อไป นอกจากวิชาการ ให้มีศีลธรรมที่ดี มีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มที่ดี วิทยาลัยนั้นก็จะมีชื่อเสียง เมื่อมีชื่อเสียงก็ยิ่งเจริญ ยิ่งทำให้วิทยาลัยเป็นไปตามที่เราปรารถนา การตั้งวิทยาลัยนั้นก็นอกจากที่จะสร้างให้เจริญ ให้ใหญ่โต ให้มีเงินและอุปกรณ์ มาประกอบการงาน ก็จะสร้างอีกอย่างหนึ่ง คือความพอใจของผู้บริหาร ผู้ได้ริเริ่มตั้งและผู้บริหารก็จะได้ชื่อเสียง ได้ความเข้าใจว่าเป็นผู้ที่ฉลาด เป็นผู้ที่สามารถที่จะช่วยส่วนรวมให้เจริญก้าวหน้า ฉะนั้นการตอบแทน สิ่งตอบแทนที่ตรงตามที่ปฏิบัติงาน ที่จะได้มาก็คือชื่อเสียง และความพอใจในงานที่ได้ผลงานสำเร็จเรียบร้อย แล้วการที่จะขอพรอยากให้เจริญก็อยู่ในข้อเหล่านี้ อยู่ที่ตัวเรา ถ้าเราสามารถที่จะทำตามอุดมคติที่จะสร้างคนให้ดี ก็เชื่อว่าวิทยาลัยแต่ละแห่งก็จะเจริญงอกงาม ส่วนที่มาขอแนวทาง ก็อยู่ที่การตั้งจิตใจที่จะสร้างความเจริญแก่วิทยาลัยและแก่บ้านเมือง และก็จะเป็นแนวทางที่เหมาะสมอีกอย่างหนึ่ง นอกจากแนวทางที่มีอยู่แล้วในพระราชบัญญัติด้วย แต่ละคนที่ได้ตั้งและได้บริหารวิทยาลัยก็นับว่าได้มองเห็นจุดประสงค์ ก็ขออย่าละทิ้งจุดประสงค์ ถ้าไม่ละทิ้งจุดประสงค์ก็จะเป็นแนวทางที่เหมาะสมและจะเป็นพรแก่ตัวเองอยู่แล้ว ฉะนั้นการที่จะบอกว่าขอพรหรือขอแนวทางนโยบาย ถ้ามาพิจารณาดูให้ดีแล้ว ก็จะได้รับทั้งสองอย่าง อันนี้ถ้าพิจารณา

โดยรอบคอบและด้วยความสม่ำเสมอ และถ้ามีปัญหาใด ๆ ก็ช่วยกันคิดด้วยความเข้มแข็ง ด้วยความสุจริตใจแล้ว ก็จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ ที่ดีใจที่ได้เห็นวิทยาลัยเอกชนเกิดขึ้นก็เพราะว่า เป็นความคิดที่มีมาอยู่หลายปีแล้วว่า เป็นการแก้ปัญหาการศึกษา แต่ที่มีอุปสรรคอยู่หลายปีก็เพราะว่าไม่มีหลัก เมื่อตั้งแล้ว ก็ยังมีปัญหามากมาย และจะต้องพิสูจน์ว่าความคิดนี้เป็นไปได้ ให้ทางราชการไว้ใจได้

ขอให้ทุกคนได้สามารถปฏิบัติงานที่ได้ตั้งไว้เป็นจุดประสงค์ เป็นจุดหมาย ขอให้สำเร็จตามความประสงค์เพื่อความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง ของการศึกษา และความพอใจของแต่ละคน ที่ได้ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ไว้ เกิดปัญหาอะไรก็ขอมาช่วยกันคิดมาสาธิตกันอีก.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะข้าราชการที่รับผิดชอบต่อการศึกษาฝึกหัดครู และข้าราชการกรมการฝึกหัดครู [๒] ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันศุกร์ ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓

ที่ได้มีการจัดสัมมนาเพื่อที่จะแลกเปลี่ยนความคิดความเห็นในการฝึกหัดครูนั้น ก็เป็นการดี และที่ได้ทำเป็นประจำทุกปี ก็เป็นการทำให้ผู้ที่จะเข้าการฝึกหัดครูสามารถที่จะติดต่อกันและแลกเปลี่ยนความคิดความเห็นกันในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ปัญหาของครูและการฝึกหัดครูนี้มีมาเสมอ ไม่ใช่เฉพาะในประเทศไทย แต่ทุกประเทศ เมื่อสองสามวันนี้มีครูมาจากสหรัฐอเมริกา เขายืนยันว่าปัญหาของครูก็มีมาก ในประเทศสหรัฐจำนวนของครูมีน้อย จำนวนของนักเรียนมากขึ้นทุกที ฐานะของครูฝืดเคือง มีความลำบากในการปกครอง คือเด็กไม่ค่อยจะว่านอนสอนง่าย ทุกสิ่งทุกอย่างนี้ก็เป็นปัญหา ได้เคยนึกถึงปัญหานี้และก็เคยได้พูดไว้ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาในเรื่องว่า ครูจะต้องสอน นักเรียนจะต้องเรียน ข้อนี้รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะพูด เพราะว่าเป็นการพูดตามตัวหนังสือ ตามคำจำกัดความของคำว่าครูและนักเรียนอยู่แล้ว แต่สมัยนี้ก็ชอบพูดกันว่าครูต้องเรียนจากนักเรียน ซึ่งเท่ากับนักเรียนต้องสอนครู และโรงเรียนที่มีอยู่คือ โรงเรียนสาธิต ก็เป็นโรงเรียนที่ไม่ใช่สำหรับสอนนักเรียน แต่ว่าสำหรับเลี้ยงนักเรียน เอาไว้ดูเพื่อที่จะให้เป็นการแสดงเป็นสวนสัตว์ อันนี้ก็เคยพูดไว้ แต่ก็มีความเข้าใจผิดอยู่บ้างเหมือนกัน บางคนก็บอกว่าครูต้องเรียนจากนักเรียน และนักเรียนจะต้องแสดงตนเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม ไม่ใช่เชื่อฟังครู ต้องปฏิวัติครูอยู่เสมอ คนที่ปฏิวัติครูเป็นเด็กที่ฉลาด เป็นเด็กที่น่ารัก เป็นเด็กที่เป็นอนาคตของชาติ เด็กต้องมีเสรีภาพในการแสดงตน และปฏิวัติครูได้ ข้อนี้เป็นการค้านกันระหว่างเรื่องของฐานะของครูผู้ที่เป็นผู้ให้วิชาและต้องรับความเคารพจากนักเรียน กับความคิดที่ว่านักเรียนจะต้องมีอย่างที่เรียกว่าสปิริต มีความดื้อ มันขัดกัน โดยมากก็บอกว่าเด็กฉลาดต้องดื้อ

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นำข้าราชการที่รับผิดชอบต่อการศึกษาฝึกหัดครู พร้อมด้วยข้าราชการกรมการฝึกหัดครู จำนวน ๘๔ คน เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานพระบรมราโชวาท ข้าราชการเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ซึ่งมาเข้าร่วมในการสัมนา ครั้งที่ ๑๓ ตามโครงการสัมมนาผู้อำนวยการอาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของสถานศึกษาฝึกหัดครู กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างวันที่ ๒๒ – ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๓ ณ กรุงเทพฯ

ข้อนี้ขอฝากความคิดเพิ่มเติมว่า ครูต้องสอน และก็ขอยืนยันว่าครูต้องสอน ไม่ใช่ครูเรียนจากนักเรียน เด็กนักเรียนจะต้องเรียนจากครูด้วยความเคารพ ไม่ใช่สอนครู แต่มีข้อสำคัญอย่างหนึ่งว่า ครูย่อมต้องเรียนจากนักเรียนบ้าง ในด้านที่ว่าจะหาความรู้ที่จะเรียนจะสอนนักเรียนอย่างไร เราจะต้องศึกษาว่าเด็กเป็นอย่างไร ซึ่งเราก็เรียนจากเด็กเหมือนกัน ส่วนเด็กก็ต้องมีความคิดริเริ่ม อาจขัดกับครูบ้าง สงสัยครูบ้าง ก็เป็นการฝึกสมองของตน แต่ที่ว่าครูต้องสอนและนักเรียนต้องเรียนจากครูด้วยความเคารพนั้นยังคงต้องมีอยู่ เพราะเหตุว่า ยืนยันได้ว่าเด็กที่เคารพครูและเรียนรู้วิชาจากครูด้วยความเคารพเป็นเด็กฉลาด มีข้อพิสูจน์อยู่ว่าความรู้สึกอย่างนี้มีประโยชน์ มีนักศึกษาที่ไปต่างประเทศไปเรียนความรู้ชั้นสูง เวลาเขากลับมาได้ถามเขาว่าเขาได้ความรู้มากหรือเปล่า ครูเป็นอย่างไร เขาบอกว่าเขาได้ความรู้มาก แล้วก็บอกว่า ที่เขาได้ความรู้มากเพราะครูเอาใจใส่เขาดีมากที่สหรัฐอเมริกานั่นลงท้ายซักถามไล่เลียงไปว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น นักเรียนที่มาจากประเทศอื่นทำไมไม่ได้ความรู้เท่าเขาก็พูดออกมาว่าครูเอ็นดูเขา ก็สันนิษฐานได้ว่าเพราะว่านักศึกษาคนนั้นมีจิตใจเคารพครู ครูจึงมีกะจิตกะใจที่จะแบ่งความรู้ให้อย่างมากที่สุดที่จะทำได้ หมายความว่านักศึกษาผู้นั้นเป็นผู้ฉลาด เคารพครู ไม่ใช่เคารพงอก่อ แต่ว่าเคารพเพราะว่าครูมีความรู้และอยากได้ความรู้เต็มที่จากครู อย่างนี้ก็เป็นตัวอย่างของนักศึกษาที่ฉลาด นักเรียนและครูในเมืองไทยก็ควรจะเป็นเช่นเดียวกัน เราต้องถือว่าเด็กที่เคารพครูเพราะอยากได้ความรู้เป็นเด็กฉลาด ในด้านของครู ครูที่ฉลาดจะทำอย่างไร แต่โบราณกาลมาครูได้รับการเคารพกราบไหว้อย่างเต็มที่ เพราะว่าเป็นผู้ที่ให้ความรู้ มาปัจจุบันนี้ครูส่วนมากถือการสอนเป็นอาชีพสำหรับหาเงิน เพราะว่าถูกสถานการณ์ต่าง ๆ บังคับ คือต้องมีอยู่มีกิน อันนี้ก็ขัดกัน แต่ถึงอย่างไรก็ยังรู้สึกว่าครูจะสามารถสอนอย่างเก่าได้ โดยที่ครูต่างทำตัวให้เป็นครูที่น่าเคารพ แม้จะฝืดเคืองก็ยังกัดฟันสอนและแจกจ่ายความรู้ออกไป ดังนี้ก็จะได้ความเคารพจากลูกศิษย์ และการสอนก็จะง่ายขึ้น แต่ว่าต้องวางตัวให้เป็นครูที่แท้ การฝึกหัดครูจะต้องย้ำในข้อนี้ว่า ถ้าครูทำตัวเป็นครูจะทำให้นักเรียนให้ลูกศิษย์นับถือเป็นทุน แต่ว่าถ้าทิ้งความเป็นครูโดยที่ท้อใจ โดยที่ยอมแพ้สถานการณ์ ก็ทำให้ลูกศิษย์มีความเคารพไม่ได้ และสอนไม่ได้ ในปัจจุบันนี้ ถ้าพูดอย่างนี้กับผู้ที่เป็นปัญญาชน เขาก็บอกว่าไม่ดี ไม่ก้าวหน้า ไม่สมัยใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง แต่ขอยืนยันว่านโยบายนี้ไม่ถอยหลังเข้าคลอง เพราะว่าเราอยู่ในแม่น้ำแล้วก็ทำอย่างที่เขายุให้ทำ คือแต่ละคนหากินของตัว สมัยใหม่นั่นน่ะจะไม่ ถอยหลังเข้าคลอง จะพุ่งเข้าไปในคลอง จะเดินหน้า ข้อนี้ขอให้พิจารณาว่า เราจะยอมฟังความคิดที่เรียกว่าสมัยใหม่แต่ไม่เข้าเรื่องกระนั้นหรือ เราจะต้องทำอย่างนั้น เพราะมิฉะนั้นเราจะถูกหาว่าเป็นคนครึ เป็นคนเก่า เป็นคนแก่ เป็นคนที่ถอยหลังเข้าคลองกระนั้นหรือ จึงได้ขอว่าในเรื่องที่สัมนากันตามวิชาการฝึกหัดครูซึ่งก็คงได้ถกกันหลายข้อแล้วนั้น ขอให้พิจารณาด้วยว่าจิตใจหรือศูนย์กลางของการเป็นครู การสอนถ่ายทอดความรู้นั้นอยู่ที่ไหน ถ้าพิจารณาด้วยก็จะแก้ปัญหาได้หลายอย่าง จะแก้ปัญหาที่พูดกันอยู่เสมอว่าเราอยู่ในระยะพัฒนา มีประชาชนเพิ่มขึ้นมา เด็กนักเรียนท่วมมาก โรงเรียนไม่พอ ครูไม่พอนั้นได้เป็น

อย่างดี ปัญหาทั้งหมดนี้ ถ้าเรามาพิจารณาถึงแก่นก็อาจจะแก้ปัญหาได้ คือว่าต้องมีความเด็ดเดี่ยว ความกล้าหาญที่จะเผชิญกับสถานการณ์ ที่ว่าต้องมีความกล้าหาญเพราะว่าเรากำลังถูกบุกอยู่เสมอ ถูกดูถูกว่าครูนี่เป็นคนโง่ ทำไมมาเป็นครู เงินเดือนก็น้อย แต่ว่าถ้าเราทำได้อย่างเต็มที่ไม่ท้อถอย ลงท้ายตัวจะเป็นวีรบุรุษ เป็นผู้ที่รักษาบ้านเมือง รักษามนุษย์และรักษาโลกมนุษย์ พูดถึงบ้านเมืองไม่ค่อยได้แล้วสมัยนี้ เพราะว่าเขาบอกว่าเดี๋ยวนี้ความรู้อะไรต่าง ๆ ไม่มีพรมแดน บ้านเมืองไม่มี คนที่รักบ้านเมือง รักชาติ เป็นคนที่ล้าสมัย แต่ว่าถ้าไม่รักชาติ ไม่รักบ้านเมือง ไม่รักมนุษยชาติ เราจะทำอะไร เราจะรักอะไร จึงว่าเราต้องยอมแม้เขาจะว่าว่าเราทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง เราก็ต้องคิดว่าการที่เขาว่าเรานั้นเพราะอะไร เพราะปมด้อยนั่นเอง เราทำถูกแล้ว เขาต้องว่าเพราะเขาทำตามอย่างเราไม่ได้

ก็ขอให้ทุกคนพยายามรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของการเป็นครู แล้วถ่ายทอดให้แก่ครูที่ฝึกหัดอยู่เท่าที่จะทำได้ เพื่อให้บ้านเมืองเป็นบ้านเมืองให้ประชาชนพลเมืองเป็นคน คือมีความรู้และมีจิตใจที่สูง ไม่เบียดเบียนกัน จะทำให้ส่วนรวมอยู่ได้เป็นปึกแผ่น ทั้งครูทั้งหลายก็จะนับว่าได้ทำหน้าที่อย่างกล้าหาญ อย่างฉลาด และจะเป็นความดีเป็นส่วนรวมของคณะครู ขอให้ทุกคน ทั้งครู ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ทั้งปวง ได้พิจารณาในหน้าที่ของครู หน้าที่ที่ไม่ใช่หน้าที่ราชการหรือหน้าที่ได้รับเงินเดือนตอบแทน แต่หน้าที่ในฐานะมนุษยชน เมื่อทำแล้วจะมีความพอใจได้ใช้ชีวิตในทางที่ถูก ก็การใช้ชีวิตในทางที่ถูกนั้นอาจไม่รวย แต่จิตใจรวย ได้ทำอะไรที่เป็นปึกเป็นแผ่น ได้ทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อบ้านเมือง และต่อโลกมนุษย์ จะมีความพอใจ มีความสุขว่าได้ทำสิ่งที่ควร

ขอทุกคนให้มีจิตใจเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ไม่หย่อนที่จะแพ้ต่อสิ่งที่เป็นศัตรูต่อจิตใจจะได้พาส่วนรวมไปสู่ความเจริญเป็นปึกแผ่น ขอให้ทุกคนมีกำลังใจกำลังกายที่พร้อมเพรียงเพื่อปฏิบัติหน้าที่ และก็ถ้าทำให้ดีอย่างนี้ จะประสบแต่ความเจริญ ความพอใจ ขอทุกคนจงแข็งแรงเพื่อตนเองและเพื่อบ้านเมือง.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม [๒] เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๑๓

ขอบใจที่นักศึกษาได้ช่วยกันจัดงานการแสดงและภาพยนต์เพื่อเก็บเงินสมทบในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในคราวนี้ นับว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และทำให้คิดถึงว่า ในเมืองไทยนี้ เหล่านักศึกษาทำประโยชน์ให้มากหลาย เป็นการค้านระเบียบการของนักศึกษาทั่วโลก ที่พากันถือว่านักศึกษาจะต้องวุ่นวายต่อสู้เพื่อที่จะทำลายสิ่งที่มีอยู่

การที่นักศึกษาทั่วโลก โดยเฉพาะในพวกมหาอำนาจ พยายามที่จะแสดงตนว่าจะต้องทำลายสิ่งที่มีอยู่นั้น เป็นการแสดงถึงอำนาจถึงกำลังของเยาวชนของผู้ที่กำลังอยู่ในวัยศึกษาที่แสดงออกอย่างเข้มแข็งและอย่างได้ผล ในเมืองไทยเราก็มีอิทธิพลเช่นนี้มายุแหย่ ให้ผู้ที่เป็นนักศึกษาให้แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อส่วนที่เป็นที่เรียกว่า “สิ่งที่มีอยู่” หรือ “สถาบัน” แต่ก็ไม่ใคร่จะสำเร็จ การที่ยุแหย่ไม่ใคร่จะสำเร็จนี้ ก็นับว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่งของเยาวชนและนักศึกษาของไทย เพราะแสดงว่าเยาวชนและนักศึกษาไทยมีหัวของตัวเอง ไม่ใช่เป็นทาสของความคิดที่เฮโลไป พวกที่อยากยุแหย่ให้นักศึกษาเฮโลไปก็ประนามพวกเราว่าเป็นคนหัวอ่อน เป็นคนที่ตามความคิดของผู้ใหญ่ เป็นคนที่เป็นทาสของประเพณี อันนี้ ถ้าทุกคนได้พิจารณาดูอย่างรอบคอบแล้ว ก็จะเห็นว่าใครเป็นทาสแน่ ใครเป็นคนโง่แน่ ถ้าพิจารณาแง่หนึ่งว่า ผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาจะต้องแสดงความคิดของตนเองอย่างถูกต้อง อย่างที่ได้ตั้งไว้สำหรับเด็กนักเรียนโรงเรียนสาธิตที่ว่า “เด็กจะทำอะไรก็ทำไป ครูดุไม่ได้ตีไม่ได้” แล้ว ก็ได้เห็นผลแล้ว จึงต้องเปลี่ยนระเบียบในโรงเรียนสาธิตท่านอดีตรัฐมนตรี [๓] ก็ได้เห็นผลมาแล้ว จึงต้องค่อย ๆ เปลี่ยนให้โรงเรียนสาธิตมีระเบียบมากขึ้น หมายความว่า การที่จะให้เด็กที่ต้องเรียนแสดงความคิดออกมาอย่างเปะปะ ทำให้เสียหายต่อเด็ก เมื่อถึงวัยศึกษาในขั้นอุดมศึกษา ก็จะได้รับการยุแหย่ว่าพวกนักศึกษาถูกศาสตราจารย์ต่าง ๆ กดขี่ และ บังคับให้คิดในทางที่โบราณในทางที่เป็นการกดหัว

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร นำคณะอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ณ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม จำนวน ๘๓ คน เข้าเฝ้า ฯ กราบบังคมทูลรายงานกิจการและทูลเกล้า ฯ ถวายเงินรายได้จากการแสดงกิจกรรมและฉายภาพยนต์ โดยเสด็จพระราชกุศลช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย

[๓] หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร

ในเมืองไทย ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น ตามประเพณีของเรา ผู้ที่อยากได้ความรู้ย่อมจะต้องไปหาอาจารย์ ให้อาจารย์สอนหรือถ่ายทอดวิชาให้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้าผู้ที่จะเป็นลูกศิษย์เข้าไปหาอาจารย์แล้วด่าอาจารย์ อาจารย์อาจมีอุเบกขา ไม่โกรธ วางเฉยเสีย แต่ถ้าเรามาคิดอย่างเรียกว่าผู้ใหญ่ อย่างผู้ที่ฉลาด อย่างผู้ที่รู้จักจิตวิทยาของมนุษย์ ผู้ที่ต้องวางตัวเฉย และมีอุเบกขา ย่อมต้องมีอุเบกขาในทุกด้าน หมายถึงว่าระงับโกรธในการด่า คือระงับโกรธในด้านที่ถูกโจมตี แต่ก็อาจระงับความเมตตาที่จะแผ่ความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ด้วย ลงท้ายก็จะทำให้ลูกศิษย์ผู้นึกว่าตัวฉลาด นึกว่าตัวแข็ง เก่ง เข้าไปด่าอาจารย์ก็ไม่ได้ความรู้อะไรเลย จึงเห็นว่านักศึกษาในเมืองไทยมีความเฉลียวฉลาดกว่าผู้ที่ทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบัน เพราะว่าเวลาเรียน เราอาจไม่ชอบอาจารย์ก็ได้ เราอาจไม่ชอบของโบราณก็ได้ แต่เราก็ทำให้อาจารย์สามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ให้เรา อันนี้สิฉลาด และจะยิ่งฉลาดขึ้น เพราะมีวิชาความรู้ประดับตัว และเมื่อมีวิชาความรู้ประดับตัวแล้ว เมื่อเรียนเรียบร้อย เมื่อมีประสพการณ์ เราจะทำอะไรต่อไปด้วยความเฉลียวฉลาดไหวพริบด้วยวิชาการ จะพลิกแผ่นดิน ๆ ก็ไม่แตก ต่อไปเมื่อมีหน้าที่ ก็มีหน้าที่จะปฏิบัติให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้า ขอแต่ให้ปฏิบัติเมื่อพร้อม เมื่อมีความรู้ทุกอย่างมาจากอาจารย์ แม้แต่เราเกลียดอาจารย์ เราก็ต้องพยายามหาทางหาความรู้จากอาจารย์

หลักนี้เป็นหลักที่เคยคิดมาหลายครั้งหลายคราวแล้ว จึงขอถือโอกาสมาฝากไว้ให้ไปพิจารณา ให้ไปคิดดูว่าความฉลาดของผู้ที่เป็นนักศึกษาในการเดินขบวนและทำลายสิ่งของ แบบที่มหาประเทศเขาทำ แบบประเทศที่เขาเรียกว่าเจริญแล้วเขาทำ เราจะทำตามดีหรือไม่ดี จะดูโก้หรือไม่โก้สำหรับนักศึกษาในเมืองไทย ที่พูดนี้ ไม่ใช่สำหรับมาต่อว่านักศึกษา หรือต้องการจะให้นักศึกษาต้องหงอกลัวผู้ใหญ่ที่เป็นอาจารย์ หรือกลัวผู้ใหญ่หรือยกย่องสถาบัน แต่ว่าเพื่อที่จะเอาไปพิจารณาว่าผู้ที่ฉลาดทำอย่างไร และถ้าเห็นดีก็ขอให้ปฏิบัติ

ที่ฝากความคิดไว้อย่างนี้ เพราะเห็นว่าเป็นโอกาสเหมาะ ที่ท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติกิจกรรมที่นับว่าดี ถูกหลักเหตุผล และถูกหลักของการปกครองในบ้านเมืองของไทย ซึ่งในเวลานี้มีผู้ประสบอุทกภัยมากหลาย โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สมควรที่ผู้ที่ยังสามารถที่จะมีชีวิตอย่างปรกติสุขจะช่วยผู้ที่ประสบอุทกภัย เพื่อให้ผู้ที่กำลังประสบอุทกภัยนั้นพ้นจากทุกข์ได้พอสมควร เหตุผลมีอยู่ว่า ในบ้านเมือง ถ้ามีผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ก็ต้องช่วย เพราะมิฉะนั้นก็จะเกิดอลวน เพราะว่าผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากมีอะไรก็ต้องคว้าก่อน อาจไปคว้าผิดคว้าถูกทำให้เกิดเรื่องยุ่งยากเข้า ทั้งในแง่ความเมตตา ก็เป็นการแสดงเมตตาจิตของคนที่มีความคิด ผู้ที่มีความคิดที่ดี จะต้องใช้ความคิด และเฉยเมยไม่ได้จะต้องพูด

ต้องขอชมเชยนักศึกษาทั้งหลายที่ได้ปฏิบัติถูกหลักของความเมตตา ถูกหลักของผู้ที่เจริญ และนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นบัณฑิต ขอให้ทุกคนประสบแต่ความก้าวหน้า ประสบผลสำเร็จทุกประการตามความต้องการ หมายถึงว่าสำหรับขณะนี้ก็คงต้องนึกถึงว่า

ให้การศึกษาสำเร็จสมปรารถนา ให้สำเร็จเรียบร้อย เพื่อที่จะมีความรู้และสามารถปฏิบัติงานใด ๆ ก็ตามในอนาคต เพื่อประโยชน์ของตนและเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ขอให้ทุกคนจงมีกำลังทั้งกายและใจ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร

วันจันทร์ ที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ขอแสดงความชื่นชมด้วย กับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ ทุก ๆ สาขา

ท่านทั้งปวงผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่จะเข้ารับงานทางด้านการศึกษา ซึ่งเป็นงานที่สำคัญ จึงควรจะทำความเข้าใจในหน้าที่ให้ทราบชัดเสียแต่ต้น เพื่อจักได้ปฏิบัติให้เป็นผลตรงตามวัตถุประสงค์

การให้การศึกษาแก่เด็กต้องเริ่มตั้งแต่เกิด ขั้นต้น ก็ต้องสอนให้รู้จักใช้อวัยวะและประสาทส่วนต่าง ๆ ต้องคอยควบคุมฝึกหัด จนสามารถใช้อวัยวะและประสาทส่วนนั้น ๆ ทำกิจวัตรทั้งปวงของตนเองได้ เมื่อสามารถทำกิจวัตรของตัวได้แล้ว ถัดมา ก็ต้องสอนให้รู้จักทำการต่าง ๆ ให้รู้จักแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ตามที่ต้องการ ให้ได้มากขึ้น เพื่อทำให้ชีวิตมีความสะดวกมีความสบาย การให้การศึกษาขั้นนี้ ได้แก่ การฝึกกายให้มีความคล่องแคล่วชำนิชำนาญ และสามารถในการปฏิบัติ ประกอบกับการสอนวิชาความรู้ต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพเลี้ยงตัว การให้การศึกษาอีกขั้นหนึ่ง คือการสอนและฝึกฝนให้เรียนรู้วิทยาการที่ก้าวหน้าขึ้นไป พร้อมทั้งการฝึกฝนให้รู้จักใช้เหตุผลสติปัญญาและหาหลักการของชีวิต เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามทั้งทางกายและทางความคิดผู้ทำงานด้านการศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นพิเศษ และได้รับความยกย่องเป็นอย่างสูงตลอดมา ในฐานะที่เป็นผู้ให้ชีวิตจิตใจ ตลอดจนความเจริญทุกอย่างแก่อนุชน

บัณฑิตทางการศึกษาจงรักษาคุณค่าและความสำคัญในงานของท่านไว้จักได้เป็นเกียรติเป็นความสำเร็จของตัวท่านเอง และเป็นประโยชน์เพิ่มพูนกำลังความสามารถของประชาชาติไทยเราต่อไป

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานทั้งปวง และขอให้ทุกคนที่มาร่วมพิธีนี้ มีความสุขความสวัสดีทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่นักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ [๒]

ณ ภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

วันอังคาร ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๑๕

วันนี้ที่ได้เชิญท่านทั้งหลายมาร่วมพบปะกันในที่นี้ ก็มีเหตุผลที่ง่ายดายคือ เราผ่านไปผ่านมาหน้าแถวมหาวิทยาลัยบ่อย ๆ แล้วก็ได้เห็นว่านักศึกษาพร้อมทั้งคณาจารย์ก็ได้เสี่ยงอันตรายที่จะถูกรถชน มาชุมนุมทุกครั้งตามโอกาสและตามเวลาที่เหมาะสม เวลาไม่มีการเรียน แต่บางทีสังเกตดูว่าเวลามีการเรียนก็อาจได้พบเหมือนกัน แต่ข้อสำคัญก็คือเพราะว่าทุกคนก็ได้มีความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เมื่อคนเรามีความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันแล้วก็ควรจะมีโอกาสที่จะได้พบปะกันให้ใกล้ชิด ให้ได้มีโอกาสพูดหรือได้แลกเปลี่ยนความเห็นกันบ้าง ทั้งทางผู้ที่เป็นหัวหน้าของฝ่ายนักศึกษาทั้งหลายก็ได้ขอโอวาทให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ยากเหมือนกันที่จะให้คำแนะนำ เพราะว่าแต่ละคนก็ศึกษาในแขนงต่าง ๆ กัน มีวัยและมีเพศต่างกัน แต่ก็มีที่จะพูดเป็นกลาง ๆ ได้ว่า ผู้ที่เป็นนักศึกษาอยู่ในวัยที่กำลังมีความคิดมาก สิ่งที่เป็นข้อพิสูจน์อย่างหนึ่งว่ามีการคิดมากก็คือการเข้ามหาวิทยาลัยในชีวิตแต่ละคนเกิดขึ้นมาก็ต้องเรียนรู้มาตลอดตั้งแต่เกิด เรียนรู้ที่จะรู้จักหาที่จักดำรงชีวิตได้ตอนแรก ส่วนมากก็มีพ่อแม่ได้สอนให้เดิน ให้พูด ให้ใช้อุปกรณ์ที่เกิดมาพร้อมกับตัวคือมือของตัวให้หยิบของได้ และที่จะช่วยชีวิตของตัวเป็นเบื้องต้น ขั้นต่อมาก็ได้เข้าโรงเรียน ได้เล่าเรียนเกี่ยวข้องกับวิชาต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในชีวิต เมื่อถึงอายุขั้นหนึ่ง แล้วผ่านโรงเรียนมาจากขั้นอนุบาลก่อน แล้วจึงประถมศึกษา มัธยมศึกษา แล้วก็มาถึงทางแยกอย่างหนึ่ง คือว่าหลังจากมัธยมศึกษาแล้ว ก็สามารถที่จะไปทำงานทำการที่จะเลี้ยงชีพตนเองได้ทางหนึ่ง แต่ผู้ที่เห็นว่าความรู้นี้ยังไม่พอ อยากจะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อที่จะฟันฝ่าอุปสรรคในชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ก็พยายามที่จะเข้ามหาวิทยาลัย ฉะนั้นทุกคนที่ได้เข้ามหาวิทยาลัยก็จำเป็นต้องมีความหมายในชีวิตว่าจำต้องมีความรู้เพิ่มเติมเพื่อดำรงชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ มีอีกข้อหนึ่งที่สำคัญคือการเข้ามหาวิทยาลัยนี้ก็ไม่ใช่การง่าย เพราะว่าสถานศึกษาในขั้นมหาวิทยาลัยก็จำกัดอยู่ ไม่ใช่ว่าทุกคนที่มีปรารถนาที่จะเข้ามหาวิทยาลัยจะสามารถเข้าได้

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ลงยังบริเวณสระเก็บน้ำภูพิงคราชนิเวศน์ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นักศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน ๑,๘๖๒ คน เฝ้า ฯ รับพระราชทานพระบรมราโชวาทและรับพระราชทานเลี้ยงอาหารว่าง

ทางหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าได้ก็คือไปขยันหมั่นเพียรสอบไล่ให้ดี และพยายามที่จะสอบเข้า ชิงกันเข้าให้ได้ที่เรียน และข้อนี้ก็เป็นข้อหนึ่งที่น่าคิดว่า คนไหนที่เข้ามหาวิทยาลัยได้ก็ได้พึ่งตัวเองแล้ว ได้พึ่งความสามารถของตน และมีโชคดีที่ได้เข้ามหาวิทยาลัย เป็นโอกาสที่จะสร้างสรรค์ให้ตนเองมีความรู้ ความเข้มแข็ง ความแข็งแกร่งเพิ่มเติม จนกระทั่งถ้าเรียนดี ๆ และถ้ามีความหมั่นเพียร อดทน ก็ผ่านอุปสรรคต่าง ๆ คือขั้นต่าง ๆ ของการเรียนในมหาวิทยาลัย การสอบสอบไล่ได้ดี และได้รับสิ่งที่เป็นข้อพิสูจน์ว่าได้ผ่านมหาวิทยาลัยและได้เรียนด้วยความเรียบร้อย คือ ปริญญาบัตรหรือประกาศนียบัตร สำหรับให้ได้บรรลุถึงจุดหมายเหล่านี้ ก็ต้องมีความอดทนและมีความตั้งใจอยู่ตลอด ไม่ละสักเวลาเดียวหรือวินาทีเดียว จะต้องตั้งใจทำเช่นนั้น การเข้าและการเรียนในมหาวิทยาลัยก็มีความมุ่งหมายที่จะสะสมความรู้เพื่อสร้างความรู้ของตน สำหรับนักศึกษาทั่ว ๆ ไปทั่วโลกก็คงจะเป็นเช่นนั้น แต่เกิดมีความคิดขึ้นมาอย่างหนึ่งว่า นักศึกษามีหน้าที่ต่าง ๆ คือชื่อว่านักศึกษาต้องมีหน้าที่ อันนี้ก็เป็นความจริงอย่างที่กล่าวไว้ว่านักศึกษาอยู่ในวัยที่มีความคิด นักศึกษามีพลัง แต่ว่าโดยมากนักศึกษาที่ทั่วโลกพูดถึงว่ามีพลังนั้น เราไม่ทราบว่าพลังอะไร ส่วนมากเป็นพลังที่ทำให้เห็นมีข่าวว่าจะทำให้เกิดความหายนะมากกว่าความพัฒนา อันนี้ก็เป็นปัญหาทางหนึ่งที่ทุกคนที่อยู่ในวัยศึกษาขั้นมหาวิทยาลัยจะต้องเผชิญ คนเขามาบอกว่านักศึกษามีพลัง ต้องไปทำโน่นทำนี่ อันนี้ขอให้ทุกคนที่กำลังศึกษาได้หยุดพิจารณาสักครู่ก็อาจพอทราบ การที่จะชักจูงให้ทำอะไรขอให้พิจารณาก่อนว่า ที่ชักจูงนั้นมีสาระหรือไม่ ข้อนี้เป็นข้อที่เมื่อกี้ขอแนวทาง คือใครมาบอกว่านักศึกษามีพลัง ต้องยอมรับว่ามีพลัง เมื่อมีพลังแล้วให้ใช้พลังนั้นในทางที่พัฒนา ไม่ใช่ในทางที่หายนะ ก็จะเป็นทางที่ดีที่สุดสำหรับบ้านเมืองและตนเอง ที่จะทำให้ตนเองมีความเจริญรุ่งเรืองได้ต่อไป จุดสำคัญหัวใจของการเป็นนักศึกษาคือฝึกฝนให้ตนเองมีความคิดพิจารณาที่รอบคอบ ไม่ให้ใครมาชักจูงในทางที่เราพิจารณาได้แล้วว่าผิด ถ้าทำแค่นี้แล้วก็พอใจ และนับว่าได้ทำหน้าที่ของนักศึกษาโดยสมบูรณ์แล้ว เพราะว่าถ้าพิจารณาถูกต้องทุกสิ่งทุกอย่างก็มาพร้อมกัน คือความขยันหมั่นเพียร ความตั้งใจ การปฏิบัติสิ่งที่เป็นไปในทางพัฒนาและความเจริญรุ่งเรืองของส่วนรวม ชื่อเสียงดีของมหาวิทยาลัย ชื่อเสียงดีของท้องถิ่นของตน ของประเทศของตน ถ้าทำเช่นนี้แล้วก็ไม่มีอะไรที่จะต้องมาแนะนำเพิ่มเติม

ถ้าฟังคำพูดนี้ ก็อาจเสียใจว่าขอให้พูดแล้วก็พูดแค่นี้ อยากให้พูดมากกว่า ให้ลึกซึ้ง แต่ว่าไม่มีทางที่จะพูดให้มากกว่านี้ เพราะว่าความลึกซึ้งไม่ใช่อยู่ที่คนอื่นพูด ความลึกซึ้งต้องอยู่ในสมองของแต่ละคน และขุดลงไปในความคิดของตัว พิจารณาตัวให้ดีแล้วก็จะพบคำตอบของปัญหาทุกอย่าง ก็ไม่มีอะไรอื่นที่จะได้มาพิจารณา มีแค่นี้ และสมควรแก่เวลาที่จะมายุติการพูดในทางที่จะเป็นที่เรียกว่าโอวาท แต่ว่าการยุติโอวาทนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่ายุติการพิจารณาของแต่ละคน การพิจารณาของแต่ละคนจะต้องต่อไปจนแก่ตนจนเฒ่าจนตาย

เหตุผลอีกอย่างหนึ่งที่ได้ให้ท่านทั้งหลายมาชุมนุมก็เพราะว่า นอกจากที่เห็นผ่านไปมาด้วยความเร็ว อาจเป็นสูงบ้างต่ำบ้าง ส่วนมากก็คงไม่ทราบว่าใครเป็นใครในรถด้วย เพราะว่านั่งกันไม่ถูกระเบียบ ในรถที่ผ่านไปก็มีพลขับ พลขับเป็นร้อยโทนั่งข้างคนขับ นั่งหน้ารถ

ก็เป็นพันเอก และนั่งท้ายรถเป็นพลวิทยุ พลวิทยุนี้ อย่างแต่งกายวันนี้ ไม่ใช่เป็นพลวิทยุในกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ หรือตำรวจ ชุดนี้ไม่ใช่ชุดทหารหรือตำรวจ แต่เป็นชุดจะว่าพลเรือนก็ไม่ใช่พลเรือน เป็นชุดอะไรก็ไม่ทราบ คงสงสัยว่าทำไมแต่งชุดนี้มา และมีเครื่องหมายเสียด้วย ถ้ามีใครมีสายตาที่ดี ๆ อาจอ่านตัวหนังสือบนนี้ได้ ถ้าอ่านตัวหนังสือบนนี้ ก็จะเข้าใจว่าชุดนี้คืออะไร แต่ว่าอาจเห็นตัวหนังสือยาก รูปเครื่องหมายนี่ก็เป็นหัววัว หัววัวนี้อาจไปนึกว่าเป็นเครื่องหมายของแต่ก่อนนี้ “พระราชวัง” รถที่จะเข้าวังจะต้องมีหน้าวัวทุกคัน คล้าย ๆ เป็นบัตรเข้าวังได้ หน้าวัวก็เป็นเครื่องหมายของพระราชวัง แต่หน้าวัวอันนี้ซึ่งลอกแบบมาจากหน้าวัวพระราชวัง ไม่ใช่หน้าวัวพระราชวัง ชุดนี้เรียกว่าชุดซื้อวัว (เสียงฮา) เป็นชุดซื้อวัวสำหรับช่วยเหลือประชาชน ก็ถ้าเรียกชุดนี้ว่าชุดพัฒนาก็ได้ แล้วก็เพิ่งใส่ชุดนี้ครบถ้วนในวันนี้เองเป็นวันแรก คือเสื้อและก็กางเกง รองเท้า วันก่อน ๆ นี้ไปขอยืมรองเท้าจากทางทหารบ้าง ตำรวจบ้าง หรือทางนักกีฬาบ้าง ใส่แล้วก็ไม่เข้าชุดแต่วันนี้เข้าชุดครบถ้วนบริบูรณ์ ขาดแต่หมวก ไม่ได้ใส่หมวก เพราะวันนี้เป็นวันคล้าย ๆ ว่าเป็นอุทยานสโมสร เขาไม่ใส่หมวกกัน (เสียงหัวเราะ) ก็นี่ที่หัวร่อก็เพราะว่ามองดูว่ามีใครใส่หมวกคนหนึ่ง (เสียงหัวเราะ) นี้ต้องชี้แจงอธิบายว่ามิใช่เครื่องแบบ ที่ใส่หมวกและใส่ชุดที่ดูจะเป็นชุดจะบุกดอยอินทนนท์ที่อากาศหนาวเย็นมากก็เพราะว่าเป็นหวัด แล้วก็ถ้าใครจะเรียกร้องให้พูดไมโครโฟนนี้ ทางด้านผู้ที่ควบคุมไมโครโฟนจะต้องบิดปุ่มไปในทางให้เสียงแหลมขึ้นไป (เสียงหัวเราะ) เพราะว่าถ้าหันปุ่มไปทางเสียงทุ้มก็จะได้ยินแต่เสียงอู้อี้ อันนี้ก็กลายเป็นพูดเรื่องหมวก มาพูดถึงเรื่องสำคัญ ชุดซื้อวัวนี่ทำไมเป็นซื้อวัว ยังไม่ได้อธิบายให้ฟัง และก็คงสงสัยด้วยว่าทำไมซื้อวัว และทำไมเป็นชุดซื้อวัว เมื่อต้นปีที่แล้วมีวาตภัยทางภาคอีสาน และก็มีพายุ มีฟ้าผ่า ทำให้ชาวบ้านได้รับความเสียหาย ฟ้าผ่าลงมาที่บ้าน ทำให้คนได้รับอันตรายถึงชีวิตก็มี และวัวที่เขาเลี้ยงใช้งานซึ่งเป็นการทำมาหากินของเขาก็ได้ตายลงไป จึงได้ให้ผู้ที่ไปช่วยเหลือเขา คือ ทางราชประชานุเคราะห์ไปปฏิบัติการ แล้วก็เมื่อออกไปทางราชประชานุเคราะห์เขาก็มีเครื่องแบบ แต่ว่าผู้ที่ส่งไปก็บังเอิญเป็นตำรวจและอดีตตำรวจ ถ้าแต่งเครื่องแบบตำรวจไป ก็กลายเป็นเจ้าหน้าที่ไป เลยคิดขึ้นมาว่า ควรจะมีเครื่องแบบอะไรที่สะดวกสบายและเหมาะสม ผู้นั้นก็เลยคิดค้นเครื่องแบบชุดนี้ และพัฒนาขึ้นมาจนกระทั่งเป็นมีรูปปัจจุบันนี้ ลงท้ายก็เลยบอกว่าชุดนี้คือชุดซื้อวัว และมีเครื่องแบบวัวอยู่บนนี้ เครื่องหมายที่เขียนไว้บนนี้ก็คือ “เราไม่ละทิ้งประชาชน” ใส่ชุดเครื่องแบบนี้จึงไม่มีใครว่าได้ เราก็ไม่ละทิ้งประชาชน และก็พัฒนาไปเรื่อย เราแต่งเครื่องแบบนี้มาให้ท่านดูทุกคน ก็คือมาโยงอีกทีกับผู้ที่เป็นนักศึกษาและผู้ที่สนใจในด้านการศึกษาขั้นอุดมศึกษา ให้ทราบว่าจุดหมายสำคัญปลายทางก็คือเราต้องไม่ละทิ้งประชาชน เราได้มีโอกาสศึกษาวิชาการต่อไป หรือในปัจจุบันกำลังศึกษาวิชาการ ก็ไม่ละทิ้งประชาชน เราต้องช่วยอยู่เสมอ ดังที่คณะนักศึกษาหลายคณะได้ไปช่วยประชาชนได้หลายครั้งหลายคราวแล้ว ก็เป็นทางที่ถูก ไม่ใช่ทางที่ผิด และไม่ใช่เรื่องที่จะต้องชักจูงเคี่ยวเข็ญให้ทำ เพราะทำอยู่แล้ว จึงไม่ได้อยู่ในส่วนของโอวาทที่ขอร้อง แต่ขอชมเชยว่าการที่นักศึกษาได้ไปปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ

ประชาชน ก็เป็นสิ่งที่เหมาะสม ในการเตรียมกายเตรียมใจ ที่จะปฏิบัติงานของตนต่อไปในชีวิตอนาคต การพัฒนานี้ก็เป็นการช่วยให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง และความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองนี้เป็นทางเดียวที่จะทำให้บ้านเมืองเรารอดไปได้เป็นเอกราช และมีความก้าวหน้าเจริญมีความมั่นคงในชาติบ้านเมือง และในแต่ละบุคคลด้วย อันนี้ก็กลับมาที่เดิมแล้ว ก็ขอยุติการพูด ถ้าจะมีข้อสงสัยใดก็ขอให้เรียก และอาจมาชี้แจงให้ทราบตามคำถามที่จะมีต่อไป ถ้าอยากให้ตอบคำถาม อันนี้ไม่ใช่ว่าจะเปิดเพรสคอนเฟอเรนซ์ แต่ว่าบางคนอาจมีอะไรที่จะมาคุยกันได้ แล้วก็หาว่าพูดแต่ผู้เดียว อยากออกความคิดอะไรบ้าง หรือจะเห็นว่าควรที่จะสัมนากันก็เชิญ

ตอนนี้ก็ขอยุติ และถ้าพูดมากจะหิวกัน วันนี้เตรียมอาหารให้เลี้ยงให้ทั่วถึง หวังว่าพอถ้าไม่พอก็ร้องขึ้นมา อาจไปหามาจากที่อื่นมาได้อีก ถ้าไม่หมดก็โกรธเหมือนกัน เพราะหมายความว่าไม่รับเชิญ ต่อไปนี้ก็เป็นรายการแยกย้ายกันไปทำมาหากินกันตามร้านต่าง ๆ แล้วก็พบกันใหม่อีกต่อไปในโอกาสหลัง หมายความว่าอีกสัก ๑๕ นาที.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะกรรมการของสมาคมคาทอลิกแห่งประเทศไทย [๒]

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันพฤหัสบดี ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๕

ขอขอบใจสมาคมคาทอลิกแห่งประเทศไทยที่ได้จัดงานสาธารณกุศล และทั้งได้นำเงินมาเพื่อช่วยกันสร้างสารานุกรมสำหรับเด็กและเยาวชน

สารานุกรมนี้ก็มีจุดประสงค์ที่จะรวบรวมความรู้ต่าง ๆ สำหรับให้เยาวชนในบ้านเมืองของเราได้ทราบถึงวิชาการทุก ๆ ด้าน และให้ทราบว่าวิชาการในด้านต่าง ๆ นี้มีความสัมพันธ์กัน แต่สารานุกรมนี่เป็นงานที่ใหญ่ และต้องการความรู้จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ต่าง ๆ ที่จะสร้างขึ้นมา และนอกจากนี้ก็ยังต้องการใช้ทุนสร้างอีกไม่น้อยสำหรับงานนี้ ฉะนั้น การที่ท่านทั้งหลายช่วยในการนี้ด้วย ก็นับว่าช่วยให้งานเพื่อการศึกษาของประเทศชาติเจริญก้าวหน้าขึ้น ซึ่งจะทำให้อนุชนรุ่นหลังมีความรู้ในวิชาการ มีความรู้ในความเป็นอยู่และการวางตัวในอนาคตด้วย ก็ขออนุโมทนาในจิตใจกุศลที่ท่านทั้งหลายได้มี ขอให้ทุกท่านจงประสบแต่ความดีงาม ความเจริญรุ่งเรืองทุกประการ.

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราโชวาทให้นายประเวทย์ วิชชุประภา นายกสมาคมคาทอลิกแห่งประเทศไทยนำคณะกรรมการของสมาคม ฯ และผู้แทนองค์การคาทอลิก จำนวน ๒๑ คน เฝ้า ฯ ทูลเกล้า ฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลสร้างสารานุกรมสำหรับเด็กไทย

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะบัณฑิตอาสาสมัครจากสถาบันต่าง ๆ [๒]

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันจันทร์ ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๕

โครงการที่จะได้ทำให้ผู้ที่มีความรู้และใฝ่ความรู้ไปปฏิบัติการในเขตต่าง ๆ นั้น ก็นับว่าเป็นโครงการที่น่ายกย่องและน่าสนใจ น่าจะมาพิจารณาดูว่า การออกไปปฏิบัติของนักศึกษาเพื่อไปพัฒนาประชาชนและเพื่อการศึกษานั้น จะมีอะไรที่จะสัมพันธ์กันบ้างหรือขัดกันบ้าง

ที่ได้รายงานว่าจะไปปฏิบัติการในด้านการสอนและรักษาอนามัยแก่นักเรียนนั้น ก็เป็นสิ่งที่ต้องทำ และเป็นงานที่มีความจำเป็น ที่มีความต้องการมาก ที่นักศึกษาได้ศึกษามาในมหาวิทยาลัยแนวทางของการศึกษาส่วนมากก็ไม่ได้เป็นการสอนในโรงเรียนหรือการแนะนำอนามัย ฉะนั้นก็น่าคิดอยู่ว่าประโยชน์ที่จะได้ จะได้อย่างไร ก็เข้าใจว่าการออกไปจะไปช่วยในฐานะบุคคล และพยายามใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาไปปฏิบัติ ในการปฏิบัตินี้เองก็มีความแตกต่าง มีการขัดกันอยู่ว่า การสอนในโรงเรียนกับที่ได้เรียนมาระดับต่างกัน คือ การสอนในโรงเรียน จะต้องไปสอนเด็ก ไปสอนผู้ที่ยังมีความรู้น้อยให้มีความรู้มากขึ้นเล็กน้อย เพราะว่ายังเยาว์ ฉะนั้นการที่จะสามารถใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาชั้นสูงไปปฏิบัติก็อาจดูเหมือนว่าเสียแรง แต่ถ้าดูอีกแง่หนึ่ง คนเราที่เรียนสูงเท่าไร ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะสนใจในปัญหารากฐานของมนุษย์นี่เอง เพราะว่าคนที่มีความรู้สูงปานใด ก็ไม่พ้นเป็นคน เป็นมนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยสิ่งที่เป็นรากฐานเช่นจตุปัจจัย ซึ่งทุกคนไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ จะต้องอาศัยจะเป็นคนที่มีปริญญายืดยาวหรือไม่มีปริญญาใดก็ต้องอาศัยทั้งนั้น ฉะนั้นคนที่มีปริญญา หรือคนที่มีความรู้มาก หรืออ้างว่ามีความรู้มาก หรือจะใฝ่ที่จะมีความรู้มาก จำเป็นที่จะเริ่มต้นที่จุดรากฐานนี้ และว่ากันส่วนมาก ผู้ที่เรียนมาก ผู้ที่อยากจะรู้วิชามากนั้นค่อนข้างจะลืมในหลักสำคัญของชีวิตอันนี้ การที่ท่านทั้งหลายออกไปปฏิบัติในภูมิประเทศคือที่ในที่ที่ถือว่าไม่มีการพัฒนาพอ ไปช่วยให้ประชาชนผู้ที่ไม่มีโอกาสที่จะหาความรู้ที่สูงขึ้น

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พร้อมด้วยคณะอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำบัณฑิตอาสาสมัครที่สำเร็จการศึกษาขั้นปริญญาตรีจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน วิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้รับการอบรมและปฏิบัติงานมาเป็นเวลา ๑ ปี จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวม ๓๘ คน เฝ้า ฯ รับพระราชทานพระบรมราโชวาท ก่อนที่จะออกไปปฏิบัติงานในชนบท

มาได้ก็เป็นประโยชน์ทั้งในด้านประชาชนทั้งในด้านตนเอง ซึ่งกลับไปดูสิ่งที่เป็นรากฐานแท้ ๆ ของชีวิต และโดยที่กลับมาต้องมาทำสารานุกรมเพื่อได้รับปริญญานั้น ก็หมายความว่าจะต้องได้สังเกตชีวิตของคนว่าเป็นอย่างไร และปัญหาของคนทั่วไปมีอะไรบ้าง ไม่ใช่เฉพาะว่าอ่านในตำราจะส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจหรือในด้านวิศวกรรม แต่ว่าจะใช้ไม่ได้ เพราะว่าประชาชนเป็นอย่างที่ว่าว่ามีความรู้และฐานะไม่ถึงที่จะรับประโยชน์จากแผนเศรษฐกิจหรือแผนการทางวิศวกรรม ที่เป็นเช่นนี้ก็เข้าใจว่าจะเป็นประโยชน์ เพราะว่าทำให้สนใจในปัญหารากฐาน และเข้าใจว่าจะเป็นประโยชน์ในด้านพัฒนาด้วย ข้อที่ควรจะระมัดระวังก็คือ การพัฒนาช่วยประชาชนและการศึกษาเพื่อปริญญานั้นอาจขัดกันได้เหมือนกัน เพราะว่าถ้าอยากจะศึกษาเพื่อปริญญา ก็อาจไปถือว่าประชาชนเป็นหนูตะเภามากเกินไป ซึ่งต้องระวัง ถ้าใช้ประชาชนเป็นหนูตะเภา ก็หมายความว่าเราไม่ได้ไปช่วยประชาชนโดยแท้ เพราะว่าจะถือเอาประโยชน์ในทางที่จะเป็นตัวอย่าง เป็นเครื่องมือสำหรับทดลองเท่านั้นเอง ซึ่งเคยสังเกตมาเหมือนกันว่าผู้ที่มีความรู้และพยายามที่จะหาความรู้เพิ่มเติมอาจขาดความรู้สึกที่จะช่วยประชาชนโดยแท้ มัวแต่จะหาความรู้เท่านั้นเอง ฉะนั้นก็ขอให้ระมัดระวังบ้าง แต่ว่าถ้าจะไปช่วยประชาชนทั้งหลาย อย่างที่เคยไปแล้วและที่จะไปนี่ ก็จะได้ประสบ เวลาเราช่วยประชาชน บางทีต้องละทิ้งหลักวิชาไปบ้างเหมือนกัน เพราะว่าถ้าใช้แต่หลักวิชาก็จะทารุณ แล้วก็ต้องมีความรู้สึกที่จะช่วยเหลือเขาด้วยจิตใจ อันไม่ใช่ด้วยวิชา ซึ่งข้อนี้จะทำให้ด้อยในทางการค้นคว้า สองอย่างที่ขัดกันอย่างยิ่งนี้ ไม่น่าจะขัดกัน เพราะว่าการศึกษาก็เป็นสิ่งที่ดีที่เลิศ ที่น่าจะปฏิบัติ การพัฒนา หรือพูดง่าย ๆ การช่วยประชาชนให้มีฐานะดีก็เป็นผลเป็นข้อที่ควรจะปฏิบัติ แต่ว่าค่อนข้างขัดกันอย่างนี้ จึงต้องใช้ดุลยพินิจอย่างดีและพยายามที่จะแบ่งส่วนที่จะต้องการทำให้ดี

พูดถึงโครงการตามเจตนาที่จะทำก็ดูดีมาก มีประโยชน์หลายอย่างทั้งในด้านการศึกษา ทั้งในด้านการปฏิบัติเพื่อพัฒนาประชาชนและเพื่อพัฒนาประเทศและการศึกษา แต่ก็ต้องมามีข้อสังเกตว่าต้องระมัดระวังในการปฏิบัติอย่างยิ่ง โครงการนี้จะดีก็โดยที่ผู้ปฏิบัติทั้งฝ่ายอาจารย์ทั้งฝ่ายลูกศิษย์จะมาพิจารณาเองว่าควรจะทำประโยชน์อย่างไรในทางไหน เพราะว่าโครงการใด ๆ ที่มีความสำคัญอย่างเช่นโครงการนี้ย่อมมีหลายทางผลที่จะออกมาออกมาได้หลายอย่างแล้วแต่ผู้ปฏิบัติ ถ้าผู้ปฏิบัติใช้การพิจารณาที่รอบคอบและพยายามที่จะสร้างสรรค์ พยายามที่จะแก้ไขโครงการหรือเสริมโครงการให้ดี โครงการก็จะดีขึ้น แต่ก็อาจมีเจตนาไม่ดี หรือมีการปฏิบัติไปในทางที่จะทำให้โครงการนี้เป็นอันตรายหรือเสียหายไป หรือทำให้โครงการนี้เกิดอันตรายใด ๆ ก็เป็นไปได้เหมือนกัน ฉะนั้น ก็ขอฝากทั้งครูอาจารย์ทั้งผู้ที่เป็นนักศึกษาในโครงการนี้ ให้ระวังสังวรในข้ออันตรายที่โครงการจะมีได้ต่อตนเองและต่อส่วนรวม ขอให้ทุกคนได้ปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง ด้วยความตั้งใจที่ดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อประโยชน์ส่วนตัว แล้วจะได้ผลดี และจะเป็นสิ่งที่นำชื่อเสียงที่ดีแก่สถาบันทั้งหลายที่ท่านศึกษามาและแก่โครงการ และโดยเฉพาะจะเป็นชื่อเสียงที่ดีเป็นที่ไว้ใจของประชาชนทำให้ประชาชนมีความภูมิใจว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูง ผู้ที่มีโอกาส

เรียนเข้าขั้นมหาวิทยาลัยสนใจในการพัฒนาประชาชนโดยแท้ ตั้งแต่รากฐานขึ้นมา จนกระทั่งถึงวิชาการขั้นสูง อันนี้ก็จะเป็นทางที่จะส่งเสริมความไว้ใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในประเทศ และก็เป็นชื่อเสียงที่ดีสำหรับคนไทยในสายตาชาวต่างประเทศว่าเราช่วยกันจริง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่เราใช้มาตลอดตั้งแต่โบราณกาล ที่คนไทยด้วยกันช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกันมาดีจนกระทั่งชาติไทยได้ดำรงไว้อยู่จนป่านนี้ ฉะนั้นความรับผิดชอบที่มีก็คือทั้งครูอาจารย์ ทั้งผู้ที่เป็นนักศึกษามีความรับผิดชอบอย่างยิ่งในโครงการนี้

ขอให้สามารถที่จะเห็นความสว่างในเป้าหมาย และมีความแข็งแรงในทางจิตใจและร่างกาย เพื่อที่จะปฏิบัติตามจุดประสงค์ที่ได้แจ้งเอาไว้ ขอให้การปฏิบัติงานของทุกคนให้มีผลที่สมบูรณ์ตามที่ได้ตั้งใจเอาไว้ และสามารถที่จะช่วยให้บ้านเมืองมีความปึกแผ่นเพิ่มขึ้นทั้งในด้านการพัฒนา ทั้งในด้านชื่อเสียง ก็จะทำให้ทุกคนปลาบปลื้มใจ ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้ก่อตั้งโครงการ ทั้งผู้ที่ปฏิบัติโครงการ ทั้งผู้ที่ได้ผ่านโครงการนี้ในฐานะเป็นนักศึกษาและสำเร็จเรียบร้อยไป จะได้ปลาบปลื้มกันทั้งนั้น และเห็นว่าได้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมจริง ๆ แต่ความปลาบปลื้มนั้นก็ไม่ได้จำกัดอยู่ในวงการของโครงการ ผู้ที่ได้รู้ได้เห็นก็จะพลอยปลาบปลื้มไปด้วย และเห็นประโยชน์ ก็ขอทุกคนจงประสบความสำเร็จทุกประการในสิ่งที่ปรารถนา ขอให้เป็นผลสัมฤทธิ์ทุกประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ณ หอประชุมศูนย์มหาวิทยาลัยตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

วันพฤหัสบดี ที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๑๕

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มามอบปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษารุ่นแรกของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ณ โอกาสนี้ ขอแสดงความชื่นชมกับบัณฑิตทุกคนที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ และขอขอบใจมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญากิตติมศักดิ์แก่ข้าพเจ้า

บัดนี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีบัณฑิตสำเร็จการศึกษาแล้วเป็นรุ่นแรก นับว่าเป็นผลสำเร็จที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับประชาชนคนไทยทุกคน เพราะทำให้เห็นว่าความพยายามของเราที่จะขยายการศึกษาขั้นอุดมออกไปให้ถึงจังหวัดภาคใต้ได้บรรลุผล และผลนั้น ย่อมคาดหมายได้ว่า จะมีมาถึงการพัฒนาประเทศในส่วนรวมต่อไปอย่างแน่นอน

บัณฑิตทั้งหลายย่อมทราบได้ดีถึงกำลังความสามารถของตน ๆ ว่าอาจนำออกใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง จึงควรจะได้ถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในสถานภาพและความมั่นคงของส่วนรวมเป็นพิเศษ ควรจะได้ใช้ความรู้ความคิดและความสามารถที่มีอยู่โดยเต็มภาคภูมิ เพื่อส่งเสริมปรับปรุงงานของบ้านเมืองที่แต่ละคนมีส่วนร่วมกระทำอยู่ให้พัฒนาขึ้นมา ด้วยความสำนึกว่า งานทุกสาขาทุกระดับมีความสำคัญอยู่ด้วยกัน และจำเป็นต้องกระทำไปพร้อมกัน เมื่อผู้มีความรู้ร่วมกันพัฒนาอย่างจริงจังด้วยหลักการ งานต่าง ๆ ทุกด้าน ตั้งแต่ระดับพื้นฐานขึ้นมาจนระดับยอด จะดำเนินและก้าวหน้าไปได้โดยราบรื่นและรวดเร็ว ความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นทั่วถึงพร้อมมูลนั้น จะก่อกันเป็นรากฐานอันกว้างใหญ่แข็งแรง และจะค้ำชูส่งเสริมฐานะความเจริญของชาติบ้านเมืองให้ตั้งมั่นอยู่โดยถาวรปลอดภัยได้เป็นที่แน่นอน ข้าพเจ้าขอฝากถ้อยคำทั้งหมดนี้ให้ทุกคนได้นำไปพิจารณาเป็นแนวทางปฏิบัติ ในการที่จะสร้างความสำเร็จความเจริญของตนของชาติสืบไปในวันข้างหน้า

ขออนุโมทนาในเจตนาอันเป็นกุศล ของผู้ที่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกิจการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทุกฝ่ายทุกคน ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่มีพลังอันสมบูรณ์ทั้งในกายและในจิตใจ สามารถประกอบกิจการงานต่าง ๆ ได้โดยมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยม ทั้งให้ประสบความสุข ความสำเร็จในชีวิตตามที่ปรารถนาทุกคน.

พระบรมราโชวาท

ในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้า ฯ
รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ
ณ ศาลาดุสิดาลัย

วันศุกร์ ที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๕

ข้าพเจ้ายินดีมาก ที่ได้พบกับคณะครูอาวุโสและได้มอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติให้ในโอกาสเดียวกันนี้

ท่านทั้งหลายควรภาคภูมิใจได้อย่างยิ่ง ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของครูเป็นผลสำเร็จมาได้เป็นอย่างดี ความสำเร็จของท่านนี้อาจวัดไม่ได้ด้วยยศศักดิ์และด้วยความร่ำรวย แต่ก็เป็นความสำเร็จอันแท้จริงที่จะเป็นของท่านตลอดไป ไม่มีผู้ใดจะแย่งชิงจากท่านไปได้ และเมื่อใดท่านรำลึกถึงความสำเร็จนี้ ท่านจะบังเกิดความสุขความอิ่มใจได้เต็มเปี่ยมเมื่อนั้น ทั้งนี้เพราะท่านเป็นผู้ที่ได้ใช้แต่วิชาความรู้และคุณความดีมาตลอดชีวิต ได้ตั้งใจอย่างมั่นคงที่จะนำเอาความรู้ความดีทั้งปวงที่มีในตน ออกเผยแผ่และปลูกฝังลงในคนทั่วไป ด้วยความอุตสาหะพยายาม ด้วยความเสียสละอดทนอย่างสูง ด้วยความเมตตากรุณา และด้วยเจตนาที่จะให้บังเกิดผลเป็นประโยชน์เป็นความสุขอันยั่งยืนแก่เพื่อนมนุษย์

บัดนี้ แม้จะพ้นหน้าที่ตามทางการแล้ว แต่ทุกท่านก็ยังทรงความเป็นครูอยู่อย่างสมบูรณ์พร้อมทั้งกายทั้งจิตใจ ขอให้คิดว่าสังคมยังเคารพยกย่องท่านอยู่เสมอมิได้เสื่อมคลาย และทุกคนยังปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะได้เห็นท่านบำเพ็ญประโยชน์บำเพ็ญความดีเพื่อส่วนรวมอีกตลอดไป ให้เป็นนิมิตหมายที่ครูรุ่นหลังได้ยึดเหนี่ยวเป็นแบบฉบับ ในอันที่จะร่วมกันดำรงความบริสุทธิ์สะอาด ความมีศรีสง่าและความศักดิ์สิทธิ์ของครูไว้ให้คงอยู่คู่กับชาติไทย

เครื่องหมายเชิดชูเกียรติที่ท่านได้รับมอบไปในวันนี้ ถึงหากเป็นสิ่งเล็กน้อยเพียงใดก็ขอให้ถือว่ามีค่าสูงทางด้านจิตใจ และเป็นของขวัญที่ประชาชนพร้อมกันมอบให้ท่านด้วยความนิยมยกย่องและด้วยความกตัญญูรู้คุณ

ขออวยพรให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขความสวัสดี เป็นที่เคารพระลึกถึงประจำอยู่กับจิตใจของบรรดาผู้ที่เคยได้รับความเมตตากรุณาของท่านเสมอไป.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประกาศนียบัตร และอนุปริญญาบัตร แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ณ มหาวิทยาลัยมหิดล

วันจันทร์ ที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๖

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดลอีกวาระหนึ่ง และมีความพอใจมากที่ได้ทราบรายงานกิจการทุก ๆ ด้าน ว่าได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นด้วยประการต่าง ๆ ทั้งมหาวิทยาลัยยังได้เร่งรัดปรับปรุงการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งในงานปรกติและงานสนาม

ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิ และกับบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา

เมื่อท่านทั้งหลายเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้ เชื่อแน่ว่าทุกคนได้ทราบตระหนักแล้วว่า การเรียนวิชาแพทย์และวิชาที่เกี่ยวกับการแพทย์ทั้งหมดนั้น คือการเล่าเรียนวิชาเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นยิ่งกว่าของตน เพราะโดยฐานะหน้าที่ที่จะมีมา ท่านจะต้องใช้ความรู้ความชำนาญทั้งหมดที่มีอยู่ สงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้อื่น มีผู้ป่วยเจ็บเป็นสำคัญ และจะต้องอุทิศตน อุทิศเวลา แม้กระทั่งความสุขส่วนตัว เพื่อปฏิบัติการเช่นนี้อยู่ตลอดชีวิต หมายความว่าท่านทั้งหลายต้องมีอุดมคติ และมีจรรยาอันสูงและหนักแน่นในหน้าที่และวิชาชีพของตน จึงจะทำได้สำเร็จ ด้วยเหตุนี้ ทางราชการและเอกชน จึงได้ทุ่มเททุนรอนเป็นอันมากเพื่อการศึกษาด้านการแพทย์ ทั้งเพื่อสนับสนุนส่งเสริมผู้ศึกษาวิชาการด้านนี้ให้ได้มีโอกาสได้ศึกษาและได้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างเต็มที่

บัดนี้ ทุกคนก็ได้อุตส่าห์เล่าเรียนฝึกฝนตนจนสำเร็จ และถึงคราวที่จะปฏิบัติการงานตามที่ได้ตั้งความมุ่งหมายไว้แล้ว ควรจักได้ทำความมั่นใจในหน้าที่ของตน ให้แน่นแฟ้นอีกครั้งหนึ่ง พยายามรักษาความสามารถและอุดมคติไว้ให้มั่นคง และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน ๆ จนเต็มกำลังความสามารถ ด้วยความเข้มแข็งอดทน พร้อมทั้งความเมตตากรุณา เพื่อให้ภารกิจทุกอย่างสัมฤทธิผลที่บริสุทธิ์และบริบูรณ์ บังเกิดเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ตลอดจนประเทศชาติ ให้เป็นเกียรติ เป็นความเจริญแก่ตัวท่าน แก่วิชาการของท่านยั่งยืนสืบไป

ขออวยพรให้บัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหิดล มีพลังอันสมบูรณ์ สามารถทำประโยชน์เกื้อกูลส่วนรวมได้เต็มภาคภูมิ และให้ประสบความสุขความสำเร็จในสิ่งที่พึงปรารถนาทุกประการ.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ประจำปี ๒๕๑๗

ในวัยเด็ก คนมีความว่องไวทางสมองสูง สามารถรับทราบและจดจำได้รวดเร็ว ถ้าพยายามเล่าเรียนวิชาความรู้ พยายามสังเกตพิจารณาสิ่งต่าง ๆ พยายามฝึกหัดตนให้มีเหตุผล มีระเบียบ มีความดี ก็จะติดเป็นนิสัย และสามารถนำออกมาใช้ได้โดยถูกต้อง ช่วยให้เกิดความสุข ความสำเร็จ และความรุ่งเรืองแก่ตนได้อย่างแน่นอนในวันข้างหน้า.

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖

กระแสพระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา ครู และอาจารย์ ในโอกาสเข้าเฝ้า ฯ [๒]

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันเสาร์ ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๑๖

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสพบปะกับนักเรียนนักศึกษาทั้งหลาย ผู้เป็นผู้แทนของนักเรียนและนักศึกษาอีกมากหลาย และทราบดีว่าในระยะนี้มีความสะเทือนใจมาก โดยได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ทำให้มีความรู้สึกเป็นพิเศษ เรื่องที่ได้ผ่านมานี้ย่อมเป็นสิ่งที่น่าสะเทือนใจมากจริง ๆ แต่ว่าถ้าเราทุกคนจะพิจารณาดูแล้วก็จะต้องถือว่าเป็นบทเรียน และเป็นสิ่งที่จะเป็นรากฐานสำหรับอนาคตได้ ฉะนั้นเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องรับการพิจารณาอย่างรอบคอบ ในเบื้องต้นก็ขอแสดงความชื่นชม แม้ว่าอยู่ในสถานการณ์ที่น่าหนักใจปานใด แต่ความร่วมมือของเหล่านักเรียนนักศึกษาก็ทำให้สามารถกลับคืนสู่สภาพปรกติในไม่ช้า ในเวลาอันสั้น ที่เห็นได้ชัดอย่างยิ่งก็เช่นการจราจร ซึ่งในเวลาที่ปั่นป่วน มีเหล่าลูกเสือได้มาช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่งทำให้สถานการณ์เบาบางลงไปอย่างยิ่ง นอกจากนี้เวลามีเหตุอะไร ทุกคนก็ได้ช่วยกันเพื่อให้ระงับเหตุ อันนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้บ้านเมืองของเราแม้จะมีความปั่นป่วนได้กลับคืนสู่สภาพปรกติได้ และอย่างที่อธิบดีได้กล่าวว่านานาประเทศได้มีความยุ่งยาก แต่ประเทศไทยแม้จะมีความยุ่งยากก็ยังอยู่ได้ มั่นคงได้ อันนี้เป็นความลับ ฉะนั้นทุกคนจะเป็นนักเรียน จะเป็นนักศึกษา จะเป็นครูในสถาบันใดก็ตาม ตลอดจนประชาชนทั่วไปก็จะต้องสำนึกถึงข้อนี้ซึ่งสำคัญ คือคนไทยทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด มีศาสนาใด มีอาชีพใด ย่อมต้องช่วยซึ่งกันและกัน ช่วยกันอุ้มชูชาติบ้านเมืองคือส่วนรวมให้อยู่ได้ ข้อนี้ได้พูดมาเสมอและคงได้ยินจากหลายคนที่ให้คำแนะนำให้โอวาทว่าทุกคนต้องนึกถึงส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ที่ต้องเห็นแก่ส่วนรวมเป็นที่ตั้งนั้นก็เพราะเหตุว่า แต่ละคน แต่ละบุคคลต้องอาศัยส่วนรวมเป็นที่อยู่อาศัย ถ้าส่วนรวมอยู่เย็นเป็นสุขแต่ละบุคคลก็อยู่เย็นเป็นสุข ฉะนั้นทุกคนมีหน้าที่ที่จะสร้างให้ส่วนรวมมีความมั่นคงและความสงบ

เพื่อการนี้ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่าจะทำอย่างไร แต่ละคนมีหน้าที่และได้รับคำบอกอยู่เสมอว่านักเรียนก็มีหน้าที่ที่จะเรียน อันนี้อาจน่ารำคาญบ้าง แต่ว่าเหตุผล คือแต่ละคนมีพลังของตัวสร้างขึ้นมา และรวมพลังก็เป็นพลังแรง พลังนี้มีหลายชนิด พลังกายและพลังใจ ทั้งพลังความรู้

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นายพงศ์ศักดิ์ วรสุนทโรสถ อธิบดีกรมอาชีวศึกษา นำนักเรียน นักศึกษา ครู และอาจารย์ ของสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา และสามัญศึกษา เฝ้า ฯ รับพระราชทานพระบรมราโชวาท

ถ้าได้รวบรวมพลังกายได้แล้วก็เป็นสิ่งอย่างหนึ่งที่น่าชื่นชม เพื่อให้พลังกายนี้ได้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมได้มากยิ่งขึ้น ต้องพยายามที่จะสร้างพลังวิชาความรู้และพลังใจให้มีขึ้น พลังจิตใจนี้ถ้าพูดโดยส่วนรวมแล้วเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะรวมทั้งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทราบว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร ทั้งทำให้สามารถที่จะคิดดีชอบเพื่อให้ตนได้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวมได้ดี ยกตัวอย่างเวลาเรามีความโกรธแค้น เราก็มีกำลังกายมาก แต่ว่ากำลังกายนั้นอาจมีไม่ได้เต็มที่ คือไม่ได้รับการควบคุมจากวิชาความรู้หรือสิ่งที่ดีที่อยู่ในตัวได้ อาจเปะปะไปบ้าง ฉะนั้นความโกรธนั้นก็เป็นผลทำให้เราไม่สามารถที่จะใช้กำลังกายโดยเต็มเปี่ยม เหตุผลก็คือเวลาเรามีความโกรธ จิตใจของเราไม่สว่าง มีสิ่งที่มาครอบอยู่ทำให้มืดมนไม่เห็นทางเราจึงอาจเปะปะ และมิใช่เฉพาะความโกรธ ความเศร้าก็ทำให้มืดก็ได้ หรือแม้แต่ความดีใจก็ทำให้มืดก็ได้ ฉะนั้นทุกคนจึงมีหน้าที่ที่จะควบคุมจิตใจ ทั้งจิตใจทางโกรธ ทางเศร้า หรือทางดีใจเพื่อให้ทุกคนสามารถที่จะมีความสว่างในใจ

ในวันนี้เพื่อที่จะให้ขจัดความเศร้าหรือความโกรธหรือความดีใจเพื่อให้มีความสว่างจึงได้มีการสวดมนต์ของพระทั่วราชอาณาจักร เพื่อที่จะให้มีความสว่างไสวในใจของประชาชนทุกคน การสวดมนต์ครั้งนี้ก็เป็นทางหนึ่งที่จะทำให้ระลึกถึงสิ่งที่ดีที่งาม และทำให้บุคคลแต่ละคนสามารถที่จะหาความสว่าง ที่สวดมนต์วันนี้ก็เป็นการสวดมนต์ทางพุทธศาสนา แต่ศาสนาอื่น ๆ ก็ได้มีการสวดมนต์เหมือนกัน ประชาชนในประเทศไทยก็มีศาสนาต่าง ๆ นานา แต่ละคนก็มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะยึดและมีความดีที่จะยึด ฉะนั้นควรที่จะพยายามที่จะยึดสิ่งที่ดีเพื่อความสว่างของตน

คราวนี้มาว่าถึงวิธีที่จะทำให้มีความสว่าง สามารถที่จะมองเห็นสิ่งที่ดีที่งาม และสามารถที่จะสร้างกำลังใจและกำลังวิชาให้แก่ตน คือแต่ละคนที่มาในวันนี้ก็เป็นผู้ที่กำลังศึกษาวิชาความรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในวันข้างหน้าเพื่อสร้างตน สร้างบ้านเมืองให้มีความเจริญ ให้สามารถที่จะใช้วิชาความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมและแก่ส่วนตัว ถ้าแต่ละคนพากเพียรที่จะศึกษาในวิชาการ จะเป็นวิชาการใดก็ตามอย่างเคร่งครัดและอย่างขะมักเขม้น ก็จะแก้ปัญหาในการสร้างบ้านเมืองได้อย่างยิ่ง เพราะเหตุว่าถ้าขาดวิชาความรู้ก็เท่ากับไม่สามารถที่จะใช้กำลังของตนเพื่อให้เป็นประโยชน์ได้เต็มที่ เมื่อมีโอกาสเรียนก็จะทำให้สร้างเสริมตนเองให้มีสามารถสูง ทำให้มีทางที่จะช่วยส่วนรวมมากขึ้น ตัวเองเท่ากับเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง เครื่องมือทุกชนิดถ้าเราไม่สามารถที่จะใช้ ก็ไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ เครื่องมือมีเครื่องมือที่ง่าย ๆ และมีเครื่องมือที่ค่อนข้างจะมีกลไกที่ยุ่งยากและสับสน กลไกที่ยุ่งยากสับสนนั้น ถ้าทุกคนจะใช้ก็ต้องพยายามเรียนรู้ แต่กลไกที่ง่าย ๆ หรือเครื่องมือที่ง่าย ๆ ก็ต้องเรียนรู้เหมือนกัน ให้ยกตัวอย่างที่ง่ายที่สุดคืออย่างไม้บรรทัดที่แต่ละคนต้องใช้ ทุกวิชาเขาก็ใช้ไม้บรรทัดตีเส้น โดยเฉพาะวิชาอย่างช่างก่อสร้างเขาก็ใช้ไม้บรรทัดสำหรับขีดเส้น ถ้าหากเราใช้ไม่เป็นก็ถือว่าเป็นไม้ แล้วก็เท่าที่ได้เห็น บางทีเคยเห็นเขาถือไม้บรรทัดไว้เป็นสำหรับตีหัวคน ไม่ใช่สำหรับมาใช้เพื่อที่จะวัดส่วนและขีดเส้น การใช้ไม้บรรทัดมาตีหัวคนนั้นก็มีประโยชน์เหมือนกัน แต่ว่าประโยชน์ของไม้บรรทัดก็จำกัดในข้อนั้น ใช้ไม้อื่น ๆ ก็ยังได้

แต่ถ้ามาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ของไม้บรรทัด ก็จะทำให้สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดี แล้วก็เป็นประโยชน์มากขึ้นตามลำดับ ไม้บรรทัดนั้นส่วนมากก็มีขีดเอาไว้ว่ามีเซนติเมตร บางอันที่มีมากกว่า อาจมีเป็นมุมฉากหรือเป็นมุมต่าง ๆ ถ้าเรามาใช้ประโยชน์จากไม้บรรทัดนี้ เราก็จะสามารถจะสร้างตึกรามที่ใหญ่โต เขียนแบบเขื่อนหรือสร้างถนนได้ เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมแก่ตนเองได้มาก ฉะนั้นการใช้เครื่องมือก็ย่อมต้องเรียนรู้วิชาให้ใช้เป็นประโยชน์ให้ใช้เต็มที่ แต่ละคนมีสมอง มีกาย ก็ต้องเรียนรู้ที่จะใช้ให้ถูกต้องเพื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่ตน ประโยชน์แก่ส่วนรวม จึงขอวิงวอนให้นักเรียน นักศึกษาทั้งหลายให้พยายามที่จะสร้างตนเองด้วยการขะมักเขม้นในการเรียน การเรียนนี้เขาอาจว่าได้ว่าที่บอกให้เรียนเถิดนั้น อาจนึกว่าให้เรียนเพราะว่าไม่อยากให้มาก่อความวุ่นวาย ถ้ามาถามว่าเป็นเช่นนี้จริงหรือเปล่า ก็ขอตอบว่าจริงส่วนหนึ่ง เพราะว่าคนที่มีความรู้จะสามารถที่จะก่อความวุ่นวายในทางที่มีประโยชน์ ถ้าเราก่อวุ่นวายทั้งที ก็ขอให้ก่อวุ่นวายที่เป็นประโยชน์ ในระยะเวลาที่ผ่านมาก็เป็นเวลาหลายปีอยู่ก็เห็นว่ามีการแสดงความวุ่นวายที่เป็นประโยชน์บ้างไม่เป็นประโยชน์บ้าง แต่ที่ไม่เป็นประโยชน์ก็มากอยู่ ไอ้ไม่เป็นประโยชน์นี้แหละที่หนักใจ ถึงขอให้ทุกคนพิจารณาในการหาความรู้วิชาการและหาความรู้ในทางจิตใจ เพื่อที่จะให้ความวุ่นวายที่ไม่เป็นประโยชน์นั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมา ความวุ่นวายที่จะไม่เป็นประโยชน์นั้นเป็นสิ่งที่มีข้อเสียหายหลายอย่าง เสียหายต่อตนเอง คือแต่ละคน แต่ละนักเรียน แต่ละนักศึกษา และเป็นข้อเสียแก่บ้านเมือง คือข้อเสียแก่แต่ละคน และแก่ชื่อเสียงของสถาบันของตน จะเป็นโรงเรียน จะเป็นมหาวิทยาลัย จะเป็นวิทยาลัยก็ตาม เสียหายเพราะว่าทำให้คนเขาเสื่อมความนับถือ ถ้าก่อความวุ่นวายที่ไร้ประโยชน์ ทำให้เสื่อมความนับถือ ก็ทำให้เสื่อมกำลังของตนเองด้วยซ้ำ เพราะว่าคนก็ระแวงคนก็ดูถูก ฉะนั้นที่ขอวิงวอนให้เรียนและไม่ให้ก่อวุ่นวายนั้น ไม่ใช่เพราะผู้พูดวิงวอนเพื่อผู้พูด แต่ว่าวิงวอนเพื่อตัวของท่านเองทุกคน เพื่อให้มีชื่อเสียงที่ดี เมื่อมีชื่อเสียงที่ดีแล้ว กำลังของแต่ละคนจะเพิ่มขึ้นมา จะมีคนทั่วไปเขาเกรงใจเขานับถือความคิดที่ดี ซึ่งทุกคนก็เชื่อมั่นว่ามีความคิดที่ดี ที่จะสร้างงาน สร้างบ้านให้เจริญ ให้ไม่เหมือนนานาประเทศที่เขาล่มจม ไม่เหมือนนานาประเทศที่เขาประสบเหตุร้าย ให้เป็นเมืองไทยเป็นประเทศไทยที่คงอยู่ ที่มีเกียรติและมีความมั่นคง ก็ขอให้ทุกคนพยายามสร้างตนเพื่อที่จะสร้างบ้านได้ ข้อที่ได้กล่าวเหล่านี้ก็ยินดีที่ทราบว่าแต่ละคนคิดอยู่เสมอคิดมาอยู่ตลอด และเชื่อว่าทุกคนก็พยายามคิดยิ่งขึ้นในทุกวันนี้ เพราะว่าเหตุการณ์ของบ้านเมืองคับขัน ถ้าทุกคนพยายามที่จะขะมักเขม้นในหน้าที่ของตน คือศึกษาวิชาความรู้ ศึกษาใจของตัว ศึกษาสิ่งที่ดีที่งามและปรองดองกัน ใช้กำลังของตัวในทางที่สร้างสรรค์ในทางที่จะเป็นประโยชน์ หรือสร้างเกียรติของตน ซึ่งเท่ากับสร้างเกียรติของบ้านเมือง เราแน่ใจได้ว่าบ้านเมืองของเราจะอยู่ ทุกคนจะมีเสรีภาพ ทุกคนจะมีที่อยู่อย่างสบายอย่างก้าวหน้าได้แน่ ไม่ต้องให้ใครมากดหัวขี่ และประชาธิปไตยที่ทุกคนปรารถนาก็จะเกิดขึ้นโดยแท้

ในข้อสุดท้ายก็ขอพูดถึงว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่พูดนี้ คือการสร้างสรรค์ตนเอง การสร้างบ้านเมืองก็ตาม มิใช่ว่าสร้างในวันเดียว ต้องใช้เวลาต้องใช้ความเพียร ต้องใช้ความอดทน

เสียสละ แต่สำคัญที่สุดคือความอดทนคือไม่ย่อท้อ ไม่ย่อท้อในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ดีงามนั้นทำมันน่าเบื่อ บางทีเหมือนว่าไม่ได้ผล ไม่ดัง คือดูมันครึทำดีนี่ แต่ขอรับรองว่าการทำให้ดีไม่ครึ ต้องมีความอดทน เวลาข้างหน้าจะเห็นผลแน่นอนในความอดทนของตนในความเพียรของตน ต้องถือว่าวันนี้เราทำยังไม่ได้ผล อย่าไปท้อบอกว่าวันนี้เราทำแล้วก็ไม่ได้ผล พรุ่งนี้เราจะต้องทำอีก วันนี้เราทำ พรุ่งนี้เราก็ทำ อาทิตย์หน้าเราก็ทำ เดือนหน้าเราก็ทำ ผลอาจได้ปีหน้าหรืออีกสองปีหรือสามปีข้างหน้า แต่ว่าถ้าสมมติว่าวันนี้เราทำแล้วบอกว่าไม่มีประโยชน์ เพราะว่าพรุ่งนี้ไม่ได้ผล เลิกเสีย พรุ่งนี้ไม่ได้ผลแน่ เป็นสิ่งที่แน่นอน แต่ว่าพรุ่งนี้เราจะอยู่หรือไม่อยู่ก็ไม่ทราบ ก็เชื่อว่าอยู่ แต่ว่าปีหน้าเราจะอยู่หรือไม่ถ้าเราหยุดทำสิ่งที่ดี ฉะนั้นความไม่ย่อท้อ ความเพียร ความเพียรนี่หมายความว่าไม่ใช่ความเพียรในการทำงานเท่านั้นเอง หมายถึงความเพียรที่จะข่มใจตัวเองด้วย ความกล้าหาญที่จะข่มใจตัวเองให้อดทน ไม่ใช่อดทนแล้วก็เหมือนว่าใครทำก็ทำไป เราทนเอาไว้ เท่ากับคนอื่นเขาเอาเปรียบเรา ไม่ใช่อดทนที่จะยังไม่เห็นผล อดทนที่จะทราบว่าสิ่งใดที่เราทำต้องใช้เวลา ถ้าเราอดทน หรือถ้าพูดตามธรรมดาว่า “เหนียว” ไว้ อดทนในความดี ทำให้ดี เหนียวไว้ในความดีแล้ว ภายภาคหน้าได้ผลแน่

เคยพูดมาหลายแห่งแล้วหลายเรื่อง อย่างเช่นความเลวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเมืองไทย ความทุจริตคอรัปชั่นนั้นมี ถ้าแต่ละคนมีปณิธานที่จะไม่คอรัปชั่น ที่จะไม่ทุจริต และสะสมกำลังของตน สร้างตัวเองให้มีความรู้ ให้มีความแข็งแกร่ง และรักษาความรู้นั้น รักษาความแข็งแกร่ง ความมีปณิธานที่จะสร้างความดีสำหรับส่วนรวมและสำหรับส่วนตัว ถ้ารักษาเหนียวไว้ในความดีนี้ภายภาคหน้าความดีนั้นเกิดขึ้น เราก็ต้องรักษาความดีนั้นไปตลอด คนที่ยังมีอายุน้อยมีกำไรเพราะว่าสามารถที่จะถึงในภายหน้าในอนาคตได้ ถ้าเรารักษาความดีวันนี้จริง ๆ คือรักษาความดีที่สุจริต บริสุทธิ์แท้ ๆ รักษาไว้ได้ สิบปีข้างหน้าท่านทั้งหลายเป็นผู้ที่มีหน้าที่สำคัญ งานการสำคัญ ผู้ที่อยู่ในหน้าที่ในงานการสำคัญจะเป็นคนสุจริต จะเป็นที่ไม่คอรัปชั่น เป็นที่มีวิชาความรู้ก็สร้างบ้านเมืองได้ มีอิทธิพล ยิ่งยี่สิบปีข้างหน้าคนที่มีความบริสุทธิ์ใจที่รักษาไว้ ที่เหนียวไว้จะมีมากขึ้น แล้วคนเลวก็ต้องถอย เมืองไทยก็จะมีแต่คนที่บริสุทธิ์ใจ แต่ก็เป็นความหวัง จึงขอวิงวอนเป็นครั้งสุดท้ายว่า ต้องเรียนต้องหาวิชาต้องสร้างตัวเอง มีความคิดพิจารณาที่รอบคอบ และเหนียวไว้ในความดีบริสุทธิ์จึงจะทำให้งานที่ทำ ปณิธานที่ตั้งไว้ในระยะนี้เป็นผล เกิดเป็นประโยชน์ ก็ขอพูดแค่นี้ ขอให้การที่ทุกคนได้มีความสามัคคี มีความตั้งใจที่ดี มีความเข้มแข็ง ช่วยซึ่งกันและกัน ช่วยส่วนรวมเช่นนี้เป็นผลทำให้ประสบความสำเร็จที่แท้จริง ที่บริสุทธิ์ และขอให้ทุกคนมีกำลังใจ กำลังกายต่อเนื่องไปเวลานาน ประสบแต่ความที่ดี ความที่งาม ประสบความสำเร็จ ทั้งในการศึกษา ทั้งในกิจการเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของส่วนรวม และความเจริญรุ่งเรืองของแต่ละคน ขอจงมีความสุขความเจริญทุกประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร

วันอังคาร ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๖

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มามอบปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาอีกวาระหนึ่ง ทั้งมีความพอใจที่ได้ทราบรายงานว่ากิจการของวิทยาลัยดำเนินมาได้เป็นอันดี มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านวิชาการและด้านการบริหาร ขอแสดงความชื่นชมด้วยกับผู้ที่ได้รับความสำเร็จในการศึกษาทุกระดับและทุกคน

การให้การศึกษา คือการแนะนำและส่งเสริมบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ คิดอ่าน และการกระทำตามอัตภาพของแต่ละคน โดยจุดประสงค์ในที่สุด ให้บุคคลสามารถนำเอาความสามารถต่าง ๆ ที่มีในตัว ออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลตน เกื้อกูลผู้อื่นอย่างสอดคล้อง ไม่ขัดแย้งเบียดเบียนแก่งแย่งกัน เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นประเทศได้ ดังนั้น ในแง่ของเจ้าหน้าที่จัดการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะมีบัณฑิต เช่น ท่านทั้งหลายนี้เป็นผู้นำอยู่ จึงควรจะได้ทราบจุดหมายของการศึกษาโดยชัดแจ้ง ทั้งควรถือเป็นหน้าที่จำเป็นจะต้องปฏิบัติว่า ผู้ให้การศึกษาระดับใด สาขาใดก็ตาม รวมทั้งผู้บริหารการศึกษาด้วย ต้องปฏิบัติงานด้วยความเข้าใจกัน มีความสัมพันธ์ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและกว้างขวาง สนับสนุนส่งเสริมงานของแต่ละสาขา แต่ละระดับขึ้นมาเป็นขั้น เว้นจากความขัดแย้งและเบียดเบียนกันโดยเด็ดขาด ความเจริญทางการศึกษาของชาติที่ทุกคนต้องการจึงจะมีประสิทธิผลขึ้นมาได้

ข้าพเจ้าขออวยพรให้บัณฑิตทางการศึกษาทุกคน สมบูรณ์ด้วยกำลังกายใจ พร้อมทั้งกำลังสติปัญญาและความพร้อมเพรียง ให้สามารถจัดการศึกษาของชาติ ให้ดำเนินลุล่วงไปสู่ความสำเร็จได้อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ ทั้งประสบความเจริญก้าวหน้าและความสุขในชีวิตครบทุกประการโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก

วันพุธ ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๖

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก พร้อมกับมามอบปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา อีกวาระหนึ่ง และมีความยินดีที่ได้ทราบรายงานการปฏิบัติงานของวิทยาลัยว่าได้พยายามให้บริการด้านการศึกษาแก่ชุมชนด้วยหลายอย่าง ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์มาก

ขอแสดงความชื่นชมกับบัณฑิตใหม่ทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในครั้งนี้

ข้าพเจ้าได้กล่าวในที่ประชุมบัณฑิตทางการศึกษาเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า การให้การศึกษานั้นคือการแนะนำส่งเสริมบุคคล ให้มีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ การคิดอ่าน การกระทำตามอัตภาพของตน ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายในที่สุดให้สามารถนำเอาคุณสมบัติทั้งปวงที่มีในตัวออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลตน เกื้อกูลผู้อื่นได้โดยสอดคล้อง ไม่ขัดแย้งเบียดเบียนกัน เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม เป็นประเทศได้ ท่านทั้งหลายผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่อนุชนโดยตรง ควรจะวางหลักปฏิบัติงานให้ถูกต้องว่า ทำอย่างไรจึงจะบรรลุผลที่มุ่งหมายไว้นั้นสำเร็จได้

ข้าพเจ้าขอให้ข้อคิดแก่ท่านทั้งหลายว่า การปฏิบัติงานต่าง ๆ นั้น เท่าที่สังเกตเห็นมามีอยู่สองลักษณะ ลักษณะหนึ่ง คือทำโดยมิได้เข้าถึงจุดประสงค์ เช่นมุ่งแต่จะสอนนักเรียนเพียงให้สอบไล่ได้ แต่มิได้เน้นว่านักเรียนจะนำวิชาการไปใช้ได้อย่างไร หรือทำงานให้เสร็จไปตามเรื่อง โดยไม่เข้าใจว่าทำไปเพื่อประโยชน์อะไร อีกลักษณะหนึ่งนั้นตรงกันข้าม ไม่ว่าจะสั่งสอนหรือทำสิ่งใด ก็ทราบถึงความมุ่งหมายอย่างแจ้งชัด เมื่อรับภาระสิ่งใดมากระทำแล้วก็นำมาพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบ ไม่ตื่นตระหนกหรือวู่วาม แล้วพยายามปฏิบัติโดยเต็มความสามารถ ให้สมเหตุสมผล คำนึงถึงวัตถุประสงค์ตลอดจนผลดีหรือผลร้ายที่จะเกิดตามมาภายหลังเป็นสำคัญ ลักษณะการทำงานสองประการนี้ พิจารณาดูแล้วทุกคนย่อมทราบได้ว่าควรเลือกเอาลักษณะใด เพราะฉะนั้น ในการที่จะได้รับตำแหน่งหน้าที่ต่อไป ขอให้พยายามฝึกฝนตนเองและอบรมสั่งสอนศิษย์ ให้ทราบถึงลักษณะการปฏิบัติงานที่ถูกที่แท้ไว้เสมอตลอดเวลา จักได้สามารถทำตัวและทำการงานโดยมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมสมกับที่ได้รับการศึกษาขั้นสูงมาแล้ว

ข้าพเจ้าขออวยพรให้บัณฑิตทางการศึกษาทุกคน สมบูรณ์ด้วยกำลังกายใจ พร้อมทั้งกำลังสติปัญญาและความพร้อมเพียง ให้สามารถจัดการศึกษาของชาติ ให้ดำเนินลุล่วงไปสู่ความสำเร็จได้อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ ทั้งประสบความเจริญก้าวหน้าและความสุขในชีวิตครบทุกประการโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียนที่สมควรได้รับพระราชทานรางวัล ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๕ และครูและนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ณ หอประชุมคุรุสภา

วันเสาร์ ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๖

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดีมาก ที่ได้พบกับคณะครูและนักเรียนจากจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี และสตูล ซึ่งพร้อมกันมาประชุมและรับรางวัล ร่วมกันกับบรรดาโรงเรียนและนักเรียนผู้ได้รับรางวัลเล่าเรียนดี ประจำปีการศึกษาที่แล้ว

ขอชมเชยที่แต่ละโรงเรียนพยายามจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพสูง และที่นักเรียนแต่ละคนได้พยายามเล่าเรียนจนได้ผลอันเลิศ

ความรู้ทางวิชาการและทางปฏิบัติที่สอนในโรงเรียน เป็นทั้งรากฐานและปัจจัยที่สำคัญยิ่งของคนทุกคน เพราะบุคคลได้อาศัยความรู้เป็นกำลัง ที่จะนำพาตัวให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ ความสุขและความเจริญทั้งปวง และความรู้ดังกล่าวนี้ไม่ขัดกับศาสนา ไม่ว่าศาสนาใด ตรงข้าม กลับสนับสนุนกัน กล่าวคือ ความรู้ช่วยให้เรียนรู้ศาสนาได้โดยกว้างขวาง และศาสนาช่วยให้เรียนความรู้ได้โดยลึกซึ้งและชัดแจ้ง เพราะฉะนั้นทั้งวิชาและศาสนาจึงดำเนินควบคู่กัน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตด้วยกัน ผู้ใดมีทั้งหลักวิชาทั้งหลักศาสนาย่อมดำเนินถึงความสำเร็จในชีวิตได้ไม่พลาดพลั้ง เพราะสามารถพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้โดยละเอียดรอบคอบทุกแง่ทุกมุมด้วยเหตุผล การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยนัยนี้ ทำให้ทราบและเห็นความจริงของสิ่งนั้น ๆ และปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ได้โดยถูกต้องพอเหมาะพอดี จะทำการสิ่งใดก็ย่อมได้ผลที่สมบูรณ์ เพราะฉะนั้น โรงเรียนก็ดี นักเรียนแต่ละคนก็ดี ควรจะได้ปฏิบัติหน้าที่ปฏิบัติตนให้ได้ครบถ้วนทั้งโดยหลักวิชาการและหลักเหตุผล เพื่อจักได้ประสบความสำเร็จที่พึงปรารถนาได้โดยแท้จริง

สำหรับครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ที่ได้เข้ามาประชุมสัมมนาในกรุงเทพมหานครนั้น ขอให้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรม และพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ผลและข้อยุติ ที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งตั้งใจศึกษาสังเกตสิ่งที่ได้รับฟังและพบเห็นบรรดาที่เป็นคุณประโยชน์ แล้วนำไปคิดพิจารณาเพื่อเพิ่มพูนความรอบรู้ และนำไปใช้ประกอบการปรับปรุงกิจการโรงเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ขอให้การประชุมสัมมนาของครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ประสบผลสมความมุ่งหมาย ให้คณะครู นักเรียน พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกคน มีความสุขทั้งด้วยกายและด้วยใจ มีพลานามัยอันสมบูรณ์ สามารถกระทำหน้าที่ให้เกิดความมั่นคงและความก้าวหน้าแก่ตนเอง แก่ส่วนรวมได้สมตามความตั้งใจทุกประการ.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่นิสิตปริญญาโทและปริญญาตรีของวิทยาลัยวิชาการศึกษา [๒]

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันอังคาร ที่ ๕ มีนาคม ๒๕๑๗

ในโอกาสที่ได้มอบทุนให้แก่ทุกคน และยินดีที่ได้ขอให้ให้โอวาท ก็ขอให้ถือเสียว่าโอวาทที่จะให้นั้นได้ผลก็เป็นโอวาทที่ใช้ได้ เพราะว่าเคยพูดถึงว่าผู้ที่ศึกษาในวิชาด้านการศึกษา โดยเฉพาะวิชาครูนั้น เป็นหน้าที่ที่สำคัญ และเป็นหน้าที่ที่หนักและเหนื่อย ฉะนั้น ก็สมควรที่จะได้รับการสนับสนุน ทั้งในด้านการศึกษาและในทางทรัพย์ และโดยเฉพาะความเห็นใจที่จะต้องมีการสนับสนุนอย่างยิ่ง และเคยพูดมาหลายปีมาแล้วว่าครูนั้นมีหน้าที่สอน ในเวลาที่ลูกศิษย์มีหน้าที่ที่จะเรียน คำพูดเช่นนี้ดูจะเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไป มีคนพูดอยู่เสมอว่าเดี๋ยวนี้ไม่มีนาย ไม่มีบ่าว ไม่มีครู ไม่มีลูกศิษย์ เพราะว่าเป็นสมัยประชาธิปไตย ก็ขอย้ำในข้อนี้ว่าความจริงครูกับลูกศิษย์นั้นก็ยังคงมี ไม่ใช่ว่าไม่มีเพราะเป็นประชาธิปไตย ยิ่งเป็นประชาธิปไตยยิ่งต้องมีครูและลูกศิษย์ แต่ว่ามองดูอาจคนละแง่แง่ที่เรียกโบราณก็คืออาจารย์หรือครูจะต้องเป็นผู้ที่เหนือหัว หรือผู้ที่มีสิทธิ์ขาดเหนือลูกศิษย์ ผู้ที่ได้รับทุนนี้ก็อยู่ในฐานะลูกศิษย์ ไม่ได้อยู่ในฐานะครูโดยแท้ ก็รู้สึกว่าอาจไม่ค่อยชอบนัก แต่ต่อไปก็มีหน้าที่เป็นครูแล้วจะมีลูกศิษย์ ก็อาจเรียกว่าชอบก็ควรจะชอบ แต่ว่าไม่ใช่ชอบเพราะว่าเป็นผู้ที่อยู่เหนือหัวลูกศิษย์ ด้วยเจตนาที่จะเขกหัวเขาเปล่า ๆ แต่ว่าเพราะเพื่อที่จะทำหน้าที่ครูที่ต้องมีความนับถือจากลูกศิษย์ และความจริงลูกศิษย์ก็ควรจะนับถือครูเพราะว่าเป็นหน้าที่ของเขาหนึ่ง และเป็นผลประโยชน์ของเขาหนึ่ง

เคยได้พูดมาแล้ว จำไม่ได้ว่ากี่ปีแล้ว ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาที่ประสานมิตรในทำนองนี้ แล้วก็ได้เคยถูกโจมตีมาว่าเป็นคนล้าสมัย ว่าไม่ถูกต้อง ทำให้ความคิดริเริ่มของเด็ก ๆ หรือผู้ที่ได้เป็นลูกศิษย์หมดไป ทำให้ผิดการเป็นประชาธิปไตย แต่ถ้าย้อนไปดูคำพูดนั้นและพิจารณาดูจริง ๆ ก็ยังพอใช้ได้เดี๋ยวนี้ เพราะว่าได้พูดไว้ว่าลูกศิษย์ที่ฉลาดย่อมจะต้อง

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ ศาสตราจารย์สุดใจ เหล่าสุนทร อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา นำนิสิตปริญญาโทและปริญญาตรีของวิทยาลัยวิชาการศึกษา รวม ๑๘ คน เฝ้า ฯ เพื่อรับพระราชทานทุนอุดหนุนการศึกษาประเภทช่วยเหลือการทำปริญญานิพนธ์ หรือการวิจัยระดับปริญญาโท ๗ ทุน และประเภทช่วยเหลือการศึกษาระดับปริญญาตรี ๑๑ ทุน จากเงินที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานไว้แก่วิทยาลัยวิชาการศึกษาเพื่อตั้งเป็นทุน “ภูมิพล”

ประจบเรียกว่าประจบครู ประจบไม่ใช่ในทางประจบสอพลอ แต่ประจบคือสร้างความรู้ของครูให้มีสภาพจิตที่ดีสำหรับการสอน มีสภาพจิตที่จะให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในตัวให้แก่ลูกศิษย์ แทนความรู้ความสามารถต่าง ๆ ที่ตนมีให้แก่ลูกศิษย์ ลูกศิษย์จึงจะได้รับวิชาได้มากที่สุดที่จะได้ ในส่วนของครูนั้น เมื่อได้รับการประจบนั้น คือหมายความว่าทำให้สภาพจิตของตนสบาย ก็ต้องพยายามที่จะแผ่ความรู้นั้นให้เต็มเหนี่ยวเต็มที่ ไม่ปิดวิชาของตนแก่ลูกศิษย์ ที่มีความสามารถในด้านใดก็ให้ความรู้ในด้านนั้น อันนี้เป็นหลักและเป็นหลักจิตวิทยาซึ่งไม่ล้าสมัย และจะต้องขอให้ไปพิจารณาว่าการที่พูดกันเดี๋ยวนี้ว่าควรจะมีความเคารพซึ่งกันและกัน ครูก็ต้องรับความเคารพจากลูกศิษย์ และลูกศิษย์ก็จะต้องรับความเคารพจากครู อย่างในภาษาของลูกศิษย์ครู ครูลูกศิษย์ ถ้าเผื่อเป็นเช่นนี้แล้ว จะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นปัญหาในปัจจุบันนี้คลี่คลายลงไป อาจไม่หายไปแต่คลี่คลาย หลังจากที่จะพิจารณาหน้าที่และแนวปฏิบัติของแต่ละคน ไม่ใช่ว่าเอะอะอะไรบอกว่าห้ามไม่ให้สั่งสอนกัน เพราะว่าถ้าเราไม่มีการสั่งสอนกัน โลกมนุษย์จะไม่มีทางที่จะมีชีวิตต่อไปได้ พูดถึงว่าเกือบไม่พัฒนาหรือไม่ก้าวหน้า จะถอยเพราะว่าวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้มีมาก ทั้งในด้านวิทยาการคือเทคนิค ทั้งในด้านปรัชญาหรือธัมมะ มีมากเกินที่จะเป็นหน้าที่จะเป็นความสามารถของคนคนหนึ่งคนเดียวที่จะทำด้วยตนเองตลอดไปทุกอย่าง ฉะนั้นต้องมีการถ่ายทอดวิชาให้แก่กัน โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้มากกว่ามีประสบการณ์มากกว่า จะต้องถ่ายทอดให้แก่ผู้เยาว์กว่าทั้งในอายุและในความรู้ ฉะนั้น การที่จะบอกว่าทุกคนเท่าทัดเทียมกันในสิทธิก็ถูกต้องแล้ว แต่ว่าในฐานะความรู้ ก็ไม่ทัดเทียมกัน และเมื่อเป็นเช่นนี้ จึงจะต้องมีครูมีลูกศิษย์ ถ้ามีคำว่าครู และมีคำว่าลูกศิษย์ ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่า สองคนสองบุคคลไม่เหมือนกัน เพราะคนหนึ่งชื่อครู คนหนึ่งชื่อว่าลูกศิษย์ ถ้าหากว่าอยากให้ทัดเทียมกัน หรืออยากให้เสมอภาค หรือประชาธิปไตยแบบที่เขาโฆษณากัน ก็จะต้องให้บอกว่าคน เริ่มอีกคนหนึ่งว่าเป็นคนไม่เป็นมนุษย์ ฉะนั้น ครูก็ไม่มีประโยชน์เพราะไม่มีชื่อครู ลูกศิษย์ก็ไม่มีประโยชน์เพราะว่าไม่มีชื่อลูกศิษย์ แต่ละคนก็จะเกิดขึ้นมา แล้วก็เป็นเพียงต้นหญ้า แล้วก็...ต่อไปก็ไม่มีการเติบโตขึ้นมา เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ คือคนที่มีความรู้ ฉะนั้นก็ยังต้องมีครูและต้องมีลูกศิษย์ เมื่อมีคำว่าครูแล้วก็ต้องให้สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ คือให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ ในการที่ครูให้ความรู้แก่ลูกศิษย์นี้ ถ้าครูมีอภิสิทธิ์กัน ถือว่าไม่ประชาธิปไตยแล้ว ถือว่าเป็นคนที่วางตัวสูงกว่าแล้วผิดหลักของประชาธิปไตยที่วางไว้ทุกวันนี้ ฉะนั้น ขอให้พิจารณาเพียงข้อนี้ ยังมีอีกมากจะพูดได้เป็นวัน ๆ แล้วก็ที่พูดอย่างนี้ ก็ไม่ได้หมายถึงว่าไม่ควรจะมีประชาธิปไตย แล้วก็ไม่หมายความว่าจะไม่ควรจะมีความก้าวหน้า แต่ว่าเพื่อความก้าวหน้านี้ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ให้ความรู้แก่อนุชนรุ่นหลัง สถาบันครูก็มีอยู่ แล้วก็ท่านทั้งหลาย รวมทั้งผู้ที่ได้รับทุนคือเป็นผู้ที่ศึกษาอยู่ ทั้งผู้ที่เป็นคณาจารย์ เป็นผู้ที่ให้ความรู้อยู่ ทั้งหมดนี้จะต้องทำความเข้าใจ และทำจิตใจที่เข้มแข็ง

เพื่อหาความจริง เพื่อหาวิธีปฏิบัติที่จริง ที่สมควรที่จะปฏิบัติ และก็วางตัวให้ถูกต้อง ซึ่งเชื่อว่าทุกคนเข้าใจและทุกคนก็มีความเข้มแข็งที่จะปฏิบัติตามปณิธาน ตามอุดมคติของตนที่มีอยู่

ฉะนั้น ก็ไม่ต้องขยายความไปอีกมากมาย ให้ช่วยกันคิดว่าธัมมะของครูมีอะไรบ้าง แล้วธัมมะของลูกศิษย์มีอะไรบ้าง ให้พยายามที่จะให้ปฏิบัติตามธัมมะนั้นให้ถูกต้อง จะทำให้บ้านเมืองอยู่รอด และบ้านเมืองก้าวหน้าได้ ยังมีอีกนิดหนึ่ง ได้อ่านดู เขาพูดถึงสมัยก่อนนี้ว่าต้องมีการกดขี่ ต้องมีความไม่เสมอภาค สมัยนี้ต้องมีเสมอภาค การนับถือไม่ใช่นับถือผู้ใหญ่ แต่เป็นการนับถือสิทธิของผู้อื่น คำพูดแค่นี้ดูเผิน ๆ ก็คล้าย ๆ ว่าประชาธิปไตย แต่ว่าลืมอยู่อันเดียว เคารพสิทธิของผู้อื่นนี่น่ะคือถูกต้องแล้ว แต่ว่าลืมอยู่อย่างเดียวว่าทุกคนมีเสรีภาพ และเสรีภาพนี้ก็จำกัด ก็จำกัดโดยเสรีภาพของผู้อื่น อันนี้เป็นหลักสำคัญที่จะต้องพิจารณาเหมือนกัน แล้วก็ควรค่อย ๆ พิจารณา มีแต่มาบอกว่าให้มีเสรีภาพเต็มที่ถึงจะเป็นประชาธิปไตย เสรีภาพไม่เคยมีเต็มที่ มีเต็มที่ไม่ได้ ไม่ใช่เพราะครูหรือผู้ใหญ่ หรือผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ผู้โตจะมาจำกัดเสรีภาพของตน แต่แต่ละคนมีเสรีภาพในขอบเขตของเสรีภาพของผู้อื่น ข้อต่าง ๆ นี้ก็ขอให้ถือว่าเป็นสิ่งที่น่าคิด แล้วก็ถ้าคิดในเรื่องเหล่านี้ และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องของชีวิต ก็จะทำให้สามารถปฏิบัติงานของตนได้ดี และจะมีผลดีในการศึกษาและผลดีในการปฏิบัติงานต่อไปในอนาคต

ขอให้ทุกคนมีกำลังใจ กำลังกาย พร้อมสมบูรณ์ที่จะปฏิบัติหน้าที่งานการ และให้บรรลุผลตามที่ปรารถนาทุกประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยอีกวาระหนึ่ง และที่ได้ทราบรายงานว่ากิจการของมหาวิทยาลัยดำเนินมาด้วยดีเป็นที่น่าพอใจ

ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ที่ได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ และที่ได้รับความสำเร็จในการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยทั่วกัน

การศึกษาขั้นอุดม กล่าวโดยย่อ คือการฝึกฝนสร้างเสริมความสามารถและความเจริญงอกงามในวิทยาการส่วนหนึ่ง ในวิธีใช้ความคิดส่วนหนึ่ง ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าแล้วจะยังผลให้บุคคลมีความสามารถเต็มที่ อาจนำเอาวิทยาการทั้งปวงไปใช้ได้อย่างถูกต้อง และบังเกิดประโยชน์อันสมบูรณ์ วิทยาการกับความคิดจึงเป็นปัจจัยสำคัญคู่กัน จำเป็นต้องใช้ประกอบกัน และหากจะพิจารณาให้ลึกลงไป ก็จะเห็นได้ว่า ความคิดเป็นตัวนำวิชาการ เพราะต้องมีความคิดก่อนจึงจะใช้วิชาการได้ ดังนั้น จะต้องใช้ความคิดโดยอิสระอย่างกว้างขวาง จึงจะทำงานได้สุดฝีมือ

อันการคิดโดยเป็นอิสระนั้น ทุกวันนี้ คนบางส่วนมักเข้าใจว่าคือการคิดให้ผิดแปลกแตกต่างจากคนอื่น ๆ ความเข้าใจเช่นนั้นยังไม่ถูกแท้ จุดประสงค์สำคัญโดยตรงของการคิดคือคิดให้ออก คิดให้เห็นชัดแจ้งว่าอะไรเป็นอะไร สมมติว่าจะคิดหาทางปฏิบัติสำหรับการหนึ่งการใด ก็ต้องคิดให้แยบคายอย่างละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุผล จนเห็นแจ้งถึงจุดมุ่งหมายอันถูกต้องเที่ยงตรงของการที่จะทำนั้น รวมทั้งวิถีทางปฏิบัติครบทุกขั้นทุกตอนด้วย เป็นความจริงที่การคิดดังนี้อาจเป็นการซ้ำกับของผู้อื่นบ้าง แต่เชื่อว่าจะช่วยให้บรรลุประโยชน์อันพึงหวังได้แน่นอน ส่วนวิธีคิด ที่มีจุดมุ่งหมายจะให้แปลกแตกต่างจากผู้อื่นเป็นที่ตั้งแต่อย่างเดียวนั้น ก็ทำได้เหมือนกัน แต่เกรงว่าจะไม่ทำให้เกิดประโยชน์อื่นใดขึ้นมา นอกจากความแปลกประหลาดที่มุ่งหมายไว้แต่ต้นนั้นประการเดียว ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอให้บัณฑิตได้พินิจพิจารณาดูจงดี ว่าจะควรใช้วิธีคิดอย่างไร ในการที่จะออกไปทำหน้าที่เพื่อประเทศชาติต่อไป

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่มีความเจริญมั่นคงในหน้าที่การงานและในชีวิต ขอให้ทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความสุขความสวัสดีทั่วหน้ากัน.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหารทุนพระราชทาน ครูและนักเรียนโรงเรียนราชวินิต [๒] ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันอังคาร ที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๗

เป็นที่น่ายินดีที่โรงเรียนราชวินิตได้ดำเนินมาด้วยดีในทุกทาง ในด้านนักเรียน ก็มีทางที่จะมีความรู้ถึงวิชาการ และมีชีวิตซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับอนาคต สำหรับผู้ที่เป็นครู ก็ได้ดำเนินงานมาด้วยดี คือมีความตั้งอกตั้งใจที่จะให้ความรู้นี้แก่นักเรียน ทั้งได้มีความเมตตาต่อเด็ก ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องจัดการ ก็ได้ทำไปได้ด้วยดี ทั้งมีผู้สนับสนุนให้กำลังใจแก่นักเรียน ทั้งหมดนี้ก็คือที่กิจการนี้ดำเนินไป

เราจะต้องมาทบทวนดูว่าความหมายของการศึกษานี้มีอย่างไร และควรที่จะทำด้วยความแน่วแน่ โดยปฏิบัติด้วยความเข้มแข็งอย่างไร และแนะแนวควรแก้ไขอย่างไร ปัญหาในปัจจุบันนี้มีอยู่มาก อย่างนักเรียนเพิ่มขึ้นมากทั่ว ๆ ไป ทั้งในโรงเรียนราชวินิตเองก็เพิ่มจำนวน และทั่ว ๆ ไปโรงเรียนอื่น ๆ สร้างขึ้นอีกไม่พอ และครูจึงมีความขาดแคลน ปัญหาที่เกิดนี้ก็สะท้อนไปสู่เป้าหมายของการให้การศึกษา การศึกษาคือการให้ความรู้ในทางวิชาการ เพื่อให้ความหมายนี้ขยายขึ้นมา และความรู้ในทางชีวิตหรือความรู้ในการวางตัวประพฤติตน วางวิธีคิดเพื่อที่จะให้ไปอยู่รอดในโลก

เมื่อมีจำนวนเยาวชนมากขึ้น ผู้ที่มีอายุมาก โดยเฉพาะอย่างครูก็เท่ากับน้อยลง วิธีการจัดการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ถ้ามานึกดูว่าการเปลี่ยนแปลงวิธีการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ยอมไม่ได้ ก็เป็นความคิดที่ไม่ถูก แต่ถ้าคิดอีกอย่างหนึ่งว่า เมื่อเยาวชนมีมากขึ้น เยาวชนจะต้องเป็นผู้เดินการศึกษาเอง ก็จะทำไม่ได้ เพราะว่าทางฝ่ายเยาวชนไม่มีประสบการณ์พอที่จะมีวิชาที่จะมาเปลี่ยนแปลงโดยสมบูรณ์ สรุปแล้วก็ควรที่จะดัดแปลงการศึกษา วิธีการศึกษาให้สอดคล้องกันโดยอาศัยซึ่งกันและกัน และให้ผู้ใหญ่ที่มีความรู้ในทางด้านที่เรียกว่าการวิชาการศึกษาสนใจในปัญหานี้ และหาทางแก้ไข

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาส ให้นายเกรียง กีรติกร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นำคณะกรรมการบริหารทุนพระราชทานโรงเรียนราชวินิต ครู นักเรียน และผู้บริจาคเงินสมทบทุนโดยเสด็จพระราชกุศล จำนวน ๔๒ คน เฝ้า ฯ กราบบังคมทูลถวายรายงาน รับพระราชทานทุนการศึกษา รับพระราชทานเข็มที่ช่วยเหลือส่วนรวมดีและความประพฤติเรียบร้อย รับพระราชทานโล่ที่ปฏิบัติงานดีเด่น และทูลเกล้า ฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศล

โรงเรียนราชวินิตนี้เป็นโรงเรียนที่ทำให้มีความปลาบปลื้ม เพราะว่าดำเนินการศึกษามาด้วยดี ได้ผลดี มีจำนวนนักเรียนมากขึ้นทุกปี มีระเบียบเรียบร้อย และวิชาการก็ดีขึ้น ฉะนั้นก็ขอให้ช่วยกันทำให้โรงเรียนนี้เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับโรงเรียนอื่น ครูและผู้จัดการการศึกษาในโรงเรียนนี้ ก็ขอให้มีกำลังใจที่จะปฏิบัติ เพราะเป็นหน้าที่สำคัญ และนักเรียนก็ขอให้พยายามศึกษาเล่าเรียนให้ดีอย่างนี้ตลอดไป เพื่อประโยชน์ของตนเองในปัจจุบันและอนาคต

ขอให้ทุกฝ่ายได้พยายามด้วยความเข้มแข็งและด้วยความตั้งใจที่จะให้โรงเรียนนี้มีชื่อเสียงดีตลอดไป เป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลัง ขอบใจและชมเชยทุกฝ่ายที่ร่วมมือกัน คือ ผู้ที่สนับสนุนในทางกำลังใจและปัจจัย ก็ได้ช่วย ผู้ที่จัดการก็ช่วย ทั้งครูอาจารย์ที่สอนก็ช่วยอย่างยิ่ง รวมทั้งนักเรียนด้วยที่ได้ช่วยกันรักษาสภาพที่ดี ทุกฝ่ายควรได้รับความชมเชย และขอร้องให้ปฏิบัติด้วยความเข้มแข็งอย่างนี้ตลอดไป ขอให้ทุกคนประสบความเจริญมีความสุขทุกประการ.

พระบรมราโชวาท
ในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้า ฯ
รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันศุกร์ ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗

ข้าพเจ้ายินดีมาก ที่ได้พบกับคณะครูอาวุโส และได้มอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติให้ในโอกาสเดียวกัน

เครื่องหมายเชิดชูเกียรตินี้ เป็นเครื่องหมายแสดงความสำเร็จ ความอุตสาหะพยายามของท่าน ในการที่ได้ทำงานครูมาด้วยความมั่นคงไม่ย่อท้อ ถือหน้าที่ไว้เหนืออื่นใด จนได้บรรลุผลที่งดงาม ท่านทั้งหลายจึงควรภาคภูมิใจที่ได้รับ

การปฏิบัติบริหารงานทุกอย่าง จำเป็นต้องมีโครงการ มีระเบียบแบบแผนที่เหมาะที่ถูกต้องวางไว้อย่างเรียบร้อยครบถ้วน งานจึงจะเจริญก้าวหน้าไปได้ การจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกันจะต้องจัดวางแผน วางระเบียบปฏิบัติให้มั่นคงพร้อมมูล ทั้งในระดับชาติและระดับรองลงมาทุกระดับ ทุกวันนี้สถานการณ์ต่าง ๆ ในโลกและในบ้านเมืองของเราเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ย่อมทำให้มีความคิดความเห็นและหลักการอย่างใหม่เกิดขึ้นมามาก การจัดวางหลักการ วางระเบียบปฏิบัติในการบริหารและดำเนินการศึกษา ก็จำต้องกระทำให้สอดคล้อง ให้ถูก ให้เหมาะกับสภาพที่เปลี่ยนมาด้วยเพื่อที่จะได้ก้าวหน้าไปในทางเจริญ ดังนั้นผู้บริหารก็ดี ครูและเจ้าหน้าที่ทุกระดับก็ดี จึงไม่ควรปฏิเสธความคิดความเห็นอย่างใหม่ หากแต่ต้องกล้ารับฟังไว้ด้วยใจหนักแน่นไม่หวั่นไหว แล้วนำความคิดความเห็นทั้งนั้นมาพิจารณาวิเคราะห์โดยละเอียดถี่ถ้วนกว้างขวาง ใช้กำลังความรู้ ความเพ่งพินิจ ความศรัทธา ความมีเหตุผล ความเพียรพยายาม แยกแยะ นำเอาส่วนที่ถูกที่ดีมาใช้ปฏิบัติ เพื่อให้งานของแต่ละคน แต่ละส่วน ซึ่งรวมกันเข้าเป็นของชาติ ได้บรรลุผลที่แท้จริงซึ่งเป็นที่ควรปรารถนา

ท่านทั้งหลาย แม้จะพ้นหน้าที่ตามทางการแล้ว แต่ก็ยังมีความเป็นครูอยู่สมบูรณ์ทั้งกายใจ ทั้งได้ประสบความสำเร็จในงานอันยากยิ่งมาแล้ว เชื่อว่าได้เคยพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ มากมายมาได้ด้วยดี ขอให้ร่วมกันช่วยงานการศึกษาของชาติต่อไป เท่าที่จะสามารถทำได้ อย่างน้อยก็ขอให้เป็นแบบอย่างแก่ครูรุ่นหลัง ที่จะยึดถือต่อไป ทั้งในการประพฤติปฏิบัติตนปฏิบัติงาน ทั้งในการรักษาความบริสุทธิ์สะอาดและความศักดิ์สิทธิ์ของความเป็นครูไว้ ให้คงอยู่คู่กับชาติบ้านเมืองของเรา

ขออวยพรให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขความสวัสดี เป็นที่เคารพระลึกถึงในใจของบรรดาผู้ที่ได้รับความเมตตากรุณาจากท่านอยู่เป็นนิตย์.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษา
ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม

วันพุธ ที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๗

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ในโอกาสนี้ และมีความพอใจที่ได้ทราบตามรายงานว่า นอกเหนือจากหน้าที่โดยปรกติ มหาวิทยาลัยยังได้เอาใจใส่และถือเป็นภาระที่จะปฏิบัติการทุกวิถีทาง ในอันที่จะเข้าถึงประชาชนทุกหมู่ทุกเหล่า เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในระหว่างผู้ร่วมชาติ ซึ่งที่สุดจะเป็นผลให้เกิดความมั่นคงทั่วทั้งประเทศโดยไม่เสื่อมคลาย

การที่จำเป็นต้องสร้างและเสริมความมั่นคงทั้งประเทศ ก็เพื่อที่จะธำรงรักษาชาติ รักษาแผ่นดิน รักษาจิตใจ พร้อมทั้งความสุขความร่มเย็น ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของชีวิตไว้ ให้เราทุกคนมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความหมาย มีความสำคัญ มีความเป็นอิสระ และการรู้ซึ้งถึงจุดมุ่งหมายของชีวิตนี้ จะทำให้มีพลัง ทั้งทางใจทางกาย ที่จะทำการงานของตนของชาติให้ลุล่วงได้

การทำงานด้านการศึกษานั้น ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้แล้วว่า ปัจจุบันนี้มีแนวความคิดและทฤษฎีทั้งเก่าและใหม่ สำหรับให้เลือกปฏิบัติอยู่มากมาย นักการศึกษาจำเป็นจะต้องศึกษาวิเคราะห์วิจัยทฤษฎีเหล่านั้นอย่างละเอียดสุขุมและมีเหตุผล ให้เห็นส่วนที่เป็นประโยชน์และส่วนที่มิใช่ประโยชน์ เพื่อเลือกเฟ้นส่วนที่ดี ที่ถูกต้อง นำมาประกอบกัน ใช้การให้ได้ผลอันสมบูรณ์ที่พึงประสงค์ ทั้งต้องระวังไม่นำทฤษฎีมาใช้เพื่อผลแห่งทฤษฎีเพียงประการเดียว เพราะอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้โดยง่าย การปฏิบัติตนปฏิบัติงานนั้น ยังจะต้องมีความเพียรพยายามที่มั่นคงโดยไม่ขาดสายด้วย ความสำเร็จในภารกิจ ทั้งปวงจึงจะบังเกิดขึ้นโดยบริสุทธิ์บริบูรณ์แท้จริง

ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมด้วย กับบัณฑิตทุกคน และขออวยพรให้ประสบความสำเร็จทุกประการในหน้าที่การงาน มีความสุขสวัสดีและความก้าวหน้ารุ่งเรืองในชีวิตโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ในโอกาสที่ได้เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานเงินรางวัล ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗ ณ เรือนรับรอง ทักษิณราชนิเวศน์

วันเสาร์ ที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๘

ข้าพเจ้ายินดีที่ได้พบกับคณะครูของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จากจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี และสตูล ซึ่งพร้อมใจกันมาพบ และมารับรางวัลประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗

ขอชมเชยแต่ละโรงเรียน ที่ได้พยายามจัดการเล่าเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น การจัดโรงเรียนให้ดี และอบรมสั่งสอนนักเรียนให้ได้ผลครบตามจุดประสงค์นั้น จะต้องอาศัยกำลังใจและความตั้งใจที่แน่วแน่อย่างมาก จึงจะทำได้ ผู้ที่ทำได้สำเร็จจึงสมควรได้รับการยกย่องสนับสนุน

วิชาการต่าง ๆ และความเป็นพลเมืองดี ที่สั่งสอนอบรมในโรงเรียนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน ถ้าโรงเรียนฝึกหัดสั่งสอนวิชาการได้ดี ฝึกหัดให้รู้จักหน้าที่และความเป็นพลเมืองดีให้ได้ผลจริง ๆ พร้อมทั้งอบรมให้เลื่อมใสเข้าใจในศาสนาด้วย ก็นับว่าให้การศึกษาแก่เยาวชนอย่างครบถ้วน ซึ่งจะได้ผลดีแก่เยาวชนของเราอย่างมาก ความรู้วิชาการนั้น จะทำให้ศึกษาศาสนาได้เข้าใจชัดเจนและกว้างขวาง และสนับสนุนการประพฤติปฏิบัติตามศาสนาให้แน่นแฟ้นมั่นคง สามารถทำให้อนุชนเป็นพลเมืองที่ดีและศาสนิกที่ดีได้โดยสมบูรณ์

สำหรับการจัดการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ก็ขอให้ร่วมมือกันให้แข็งแรงทั้งฝ่ายราชการและฝ่ายโรงเรียน พยายามรวมกำลังกาย กำลังใจ และความคิดสติปัญญาที่มีอยู่ให้พร้อมเพรียง ช่วยกันขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป จักได้สามารถสร้างอนุชนของชาติให้เป็นคนที่มีความสามารถ มีคุณภาพ เหมาะที่จะเป็นกำลังของบ้านเมืองในวันข้างหน้า

ขอให้คณะครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานตามความมุ่งหมาย พร้อมทั้งมีพลานามัยอันสมบูรณ์ เพื่อที่จะสามารถสร้างความมั่นคงและก้าวหน้าแก่ตนเอง แก่ส่วนรวมได้สมตามความตั้งใจทุกประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๘

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกวาระหนึ่ง และมีความพอใจที่ได้ทราบรายงานกิจการของมหาวิทยาลัยว่ามีโครงการที่จะปรับปรุงงานทุกด้าน ให้ดำเนินก้าวหน้าและเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นต่อไป

ขอแสดงความชื่นชมด้วย กับผู้ทรงคุณวุฒิและกับบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จครั้งสำคัญในชีวิต

ข้าพเจ้ายินดี ที่มหาวิทยาลัยทราบตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรพื้นฐานทั่วไป ซึ่งมุ่งให้ความรอบรู้และทัศนะอันกว้างไกลแก่นักศึกษา เพราะสิ่งที่มหาวิทยาลัยสมควรและจำเป็นจะต้องทำเพื่อนักศึกษานั้น คือสร้างความรู้พื้นฐานทางวิชาการให้นักศึกษาอย่างแน่นแฟ้นและเพียงพอ ซึ่งหมายความว่าต้องให้ทุกคนเรียนรู้กลไกของแต่ละวิชาให้ทั่วถึงและแจ่มแจ้ง เริ่มต้นตั้งแต่รู้ว่าวิชาการนั้น ๆ เกิดขึ้นมาอย่างไร เพื่อใช้การอะไร แล้วมีความเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับมาอย่างไรตามสภาพและความจำเป็น ในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร มีความสำคัญ มีความต้องการใช้ในการใดเพียงใด แม้ในอนาคตจะมีแนวโน้มไปทางใด ก็ควรคาดคะเนได้ ทั้งนี้เพื่อจักได้สามารถนำไปใช้ให้ถูกต้องกับงานกับปัญหา สถานการณ์ และความจำเป็น ซึ่งจะต้องประสบในเวลาปฏิบัติงาน หากไม่เรียนรู้ลักษณะและกลไกของวิชาการโดยตลอดอย่างคล่องแคล่วเจนจัดแล้ว ก็ยากนักที่จะใช้วิชาการปฏิบัติงานให้ได้ผลอย่างพอเพียงได้ ยิ่งในเวลาที่สถานการณ์ของโลกทุก ๆ ด้านเปลี่ยนแปลงโดยรวดเร็ว อย่างที่รายงานว่า “เป็นที่น่าวิตก” เช่นปัจจุบันนี้ ถ้าหากไม่มีพื้นฐานทางวิชาการที่มั่นคงแล้ว ก็ดูจะเหลือวิสัยที่จะปฏิบัติงาน และแก้ไขปัญหาทั้งปวงให้บรรลุผลอันพึงประสงค์ได้

จึงใคร่ขอให้ทุกคนสังวรระวังตัวในการที่จะต้องรับภาระปฏิบัติงานของชาติในเวลาต่อไป สมควรอย่างยิ่งที่ทุกคนจะต้องแม่นยำในหลักวิชา และพยายามตั้งใจใช้วิชาการให้ได้ผลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ขออวยพรให้บัณฑิตทุกคนเป็นผู้มีพลังกายพลังใจ และพลังความรู้อันสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ทุกประการได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยม ทั้งประสบความสุข ความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตตามที่ปรารถนาทุกประการ.

พระบรมราโชวาท [๑]
ในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันอังคาร ที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๘

ข้าพเจ้ายินดีมาก ที่ได้พบกับคณะครูอาวุโส และได้มอบรางวัลกับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความสำเร็จในการเป็นครู คือการเพียรพยายามที่จะรักษาและตั้งอยู่ในความดีเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและชาติบ้านเมือง

ทุกคนที่ทำงาน ย่อมต้องหวังประโยชน์ เช่น เงินทอง ยศศักดิ์ อำนาจ ความร่ำรวยเป็นสิ่งตอบแทน สำหรับครูที่รักการเป็นครูแท้จริง มีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ที่ล้ำค่ายิ่งกว่านั้น แต่เป็นประโยชน์ที่เป็นไปในทางจิตใจยิ่งกว่าทางวัตถุ กล่าวคือ ครูตามแบบฉบับมักจะมิได้เป็นผู้ที่บริบูรณ์ด้วยทรัพย์ ด้วยยศศักดิ์ อำนาจ และอิทธิพลนัก หากแต่บริบูรณ์ด้วยสมบัติทางคุณธรรม เช่นความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตาปรานี ความเสียสละ ซึ่งเป็นเหตุทำให้สามารถผูกพันจิตใจผู้เป็นศิษย์ให้รักใคร่ ไว้ใจ และเคารพเชื่อฟังได้แน่นแฟ้น และสามารถที่จะสั่งสอนถ่ายทอด ทั้งวิชาความรู้ ทั้งจิตใจและมารยาทที่ดีให้แก่ศิษย์ได้พร้อมมูล ทำให้ศิษย์มีความฉลาดรอบรู้ มีความนอบน้อม ซึ่งมิใช่นอบน้อมเพียงแต่กับผู้ใหญ่ หากรวมถึงนอบน้อมนับถือในกันและกัน อันจะทำให้เข้าใจกันและเอื้อเฟื้อสนับสนุนกันเพื่อให้งานส่วนรวมดำเนินไปได้สะดวก ทั้งรู้จักสร้างสรรค์สังคมที่ดีต่อไปได้ ดังนั้นถ้าพิจารณากันให้ลึกซึ้ง จะเห็นว่าประโยชน์ดังกล่าวแล้วเป็นประโยชน์ที่แน่นอน ยั่งยืน และทำให้เกิดความสุขสบายได้ดียิ่งกว่าทรัพย์ ยศ และอำนาจหรืออิทธิพลใด ๆ หมด

แต่เดี๋ยวนี้ ความนิยมห่วงใยในสมบัติของครูดูจะเรียวลง อาจทำให้ผู้เป็นครูไม่ได้รับความสุขความอิ่มใจในการเป็นครูเต็มภาคภูมิ อาจทำให้ครูไม่สามารถสอนศิษย์ให้มีคุณสมบัติดีพร้อมดังแต่ก่อน ซึ่งที่สุดย่อมทำให้สังคมเสื่อมลง ยุ่งยาก คลอนแคลน และไปไม่รอดท่านทั้งหลาย ถึงแม้ปัจจุบันนี้จะพ้นจากหน้าที่การงานไปแต่ก็ได้ประสบความสำเร็จในการเป็นครูมาแล้ว และยังมีความเป็นครูอยู่ในตัวอย่างสมบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ช่วยกันป้องกันรักษาความเป็นครูกับทั้งสถาบันอันทรงเกียรติของครูตามแบบฉบับของไทยไว้มิให้เสื่อมค่า อย่างน้อยที่สุดด้วยการทำตัวเป็นครูต่อไปให้ตลอด ก็จะได้ผลานิสงส์อันสูงยิ่ง

ขออวยพรให้ท่านประสบความผาสุกสวัสดี มีความสุขความร่มเย็นในกายในใจทุกเมื่อโดยทั่วกัน.

---

[๑] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นายนิพนธ์ ศศิธร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการพร้อมด้วยคณะกรรมการบริหารมูลนิธิช่วยครูอาวุโส ในพระบรมราชูปถัมภ์ และคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภานำครูอาวุโสประจำปี ๒๕๑๗ เฝ้า ฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ และเงินช่วยเหลือของมูลนิธิช่วยครูอาวุโส

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น [๒]

ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

ทุกคราวที่มามหาวิทยาลัยขอนแก่นนี้ก็ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าของอาคารมหาวิทยาลัย คือมีความสะดวกและสิ่งที่ให้ความรู้จากหลักสูตรต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยได้สะดวกขึ้น และขอให้ทุกคนเห็นว่าความก้าวหน้าทั้งนี้ทำให้พวกเราสามารถที่จะทำงานทำการและเล่าเรียนได้ดีขึ้น สะดวกขึ้นอย่างมาก

หน้าที่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีอยู่เป็นสำคัญ คือตามคำว่า “นักศึกษา” นี้ คือ นักเป็นผู้ที่ศึกษา เป็นผู้ที่หาความรู้ใส่ตัว ความรู้นี้จะเป็นประโยชน์ได้อย่างไรก็แล้วแต่ที่จะนำไปใช้ แต่ขอพูดว่าความรู้นี้มีอะไรบ้าง ความรู้นี้มีวิทยาการในแขนงต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้เลือกและได้เรียนเพื่อที่จะให้ได้มีความแตกฉานนั้น เป็นความรู้ในด้านวิทยาการ ความรู้อีกอย่างหนึ่งที่จะได้ก็คือ วิธีที่จะใช้ความรู้นั้น คือความสามารถ ความฉลาด และปัญญาในที่สุด ถ้ามีวิทยาการดีแล้วและมีปัญญาที่จะรู้ว่าวิทยาการนั้นคืออะไร ก็เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อตนและส่วนรวมได้อย่างยิ่ง ตามที่ได้รายงานว่ามีกิจกรรมต่าง ๆ นั้น กิจกรรมเหล่านั้นน่าจะได้ผลดี เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและเป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างมาก วิธีที่จะหาวิทยาการ ความรู้ในทางวิชาการ ก็คือต้องได้ฟังคำบรรยายและท่องหนังสือ และพยายามเข้าใจในตัวหนังสือที่มีอยู่และวิชาการวิทยาการนั้น แต่ในด้านที่จะฝึกปัญญาของตัวนั้น เข้าใจว่าหายากที่จะมีตำราหรือแม้แต่สอนจากผู้อื่นก็ยาก ต้องสอนตนเอง สอนตนเองให้รู้จักถึงเหตุและผล ถ้าคนไหนทราบถึงเหตุและผลจะไม่ยากที่จะเข้าใจถึงวิธีการใช้ความรู้นี้ คือขอให้เข้าใจว่าเมื่อมีเหตุ มันต้องเกิดมีผล และเมื่อเกิดเหตุนั้นแล้วผ่านไปแล้ว ไม่ใช่ว่าผลจะไม่เกิดขึ้น ขอให้พิจารณาเพียงแต่ว่าถ้า.....ตอนนี้ไม่มี แต่ว่าถ้า [๓] ..... การโยนนี้เป็นเหตุ เมื่อโยนเสร็จแล้วข้าพเจ้าก็สบายดี เพราะว่าโยนด้วยกำลังแรงพอสมควรไม่ได้เมื่อยนัก ผล...ช่างมันโยนไปแล้วให้สูงพอสมควร แล้วก็หันไป ออกไปเลย ไม่ได้นึกถึงผล แต่ว่าจะต้องมีผลแน่นอน ผลคนหนึ่งคนใดต้องรับก้อนหินนั้นตกลงบนหัว ถ้าไม่เชื่อลองก็ได้....(เสียงหัวเราะ)....

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ไปในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗-๒๕๑๘ และทรงวางศิลาฤกษ์โรงพยาบาลศูนย์แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กับพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้าน จังหวัดขอนแก่น ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[๓] บันทึกพระสุรเสียงไม่ติด

อันนั้นเป็นผล ข้าพเจ้าไม่ได้ทำ ก้อนหินมันตกลงมาเอง แล้วก็หัวมันไปวางอยู่ตรงนั้นเอง แต่ถ้าดูตามเหตุและผลจะเข้าใจได้ว่าข้าพเจ้าทำ เหตุคือโยนหินนั้นขึ้นไป แล้วผลคือหินก็จะต้องทะยานขึ้นฟ้าตามกำลังที่ใส่เข้าไว้ และจะต้องตกลงมาด้วยแรงดูดของแผ่นดิน ซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นวิชาการชั้นสูงเหมือนกัน ซึ่งท่านทั้งหลายก็ต้องเรียนมาในทางฟิสิกส์ว่าสิ่งที่มีน้ำหนักเพราะเหตุใด แล้วถ้าปล่อยลงมามันก็ตกลงมา นั้นก็เป็นเหตุให้หินก้อนนั้นแทนที่จะลอยไปบนฟ้าอยู่เฉย ๆ ก็ต้องตกลงมา ด้วยกำลังที่ใส่เข้าไว้ และกำลังดึงดูดของโลกก็ต้อง ตกลงมาในระยะไม่ใกล้ไม่ไกล พอดีบนหัวของคนคนหนึ่งที่ได้มานั่งอยู่ตรงนี้เป็นเหตุให้หิน ถูกเป้าหมาย เมื่อหินถูกเป้าหมายแล้วเป็นเหตุให้เกิดผลให้หัวโน แล้วเมื่อหัวโนแล้วก็อาจจะสลบไปถ้าแรงพอ หรืออาจจะเป็นแผล ไม่สบายอย่างยิ่งและจะต้องนำไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลที่กำลังจะสร้างใหม่..... (เสียงหัวเราะ) ..... ทั้งนี้เป็นขบวนการของเหตุและผล เหตุเกิดขึ้นมาผลก็ตามมา มาเป็นผล ผลนั้นก็มาเป็นเหตุต่อไป จนกระทั่งแม้แต่ข้าพเจ้าได้โยนหินนั้นไปนานแล้ว แล้วไม่รู้สึกว่าจะเป็นอะไรเลย สบายดี จะเป็นผลให้ข้าพเจ้าไม่สบายเพราะว่าผู้ที่ถูกก้อนหินนั้นก็รู้ด้วยความสามารถว่าหินนั้นมาจากไหน แล้วก็จะเกิดเหตุขึ้นมา เป็นผลให้ข้าพเจ้าหัวโน เพราะผู้นั้นก็คงโกรธ คงไม่พอใจที่จะได้รับก้อนหินวางอยู่บนหัว ไม่ใช่วาง ตกลงมาบนหัวด้วยกำลังแรงและทำให้เจ็บปวดและเพื่อนฝูงที่อยู่รอบด้านก็คง ไม่ค่อยพอใจนัก ก็อาจจะบ้อมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็อาจจะเจ็บตัวเป็นผลของการโยนก้อนหินนั้น มันไม่น่าจะเป็นไปได้เลย แต่ก็เป็นผล ที่บรรยายเช่นนี้ก็อาจจะแปลกหน่อยเพราะแถวนี้ก็คงรู้ตัว ทุกคนรู้ตัวกันดีว่าถ้ามีก้อนหินอาจจะไปหยิบเอาก้อนหินนั้นมาโยนเอาจริง ๆ เลยไม่มีเลย เก็บไว้หมดเลย.....(เสียงหัวเราะ) ..... หาไม่ได้ แต่ว่าขอว่าที่พูดเช่นนี้เอาไปคิดอย่างอื่นในเรื่องอื่น ในเรื่องอาจจะไม่ใช่อัปมงคลอย่างนี้ ในเรื่องที่ดีก็เป็นทางที่จะใช้ปัญญา ใช้เหตุและผลไปในทางที่สร้างสรรค์ และถ้าสมมุติว่าอยากจะทำอะไรดังที่ได้บรรยายในทางที่ไม่ค่อยจะเป็นมงคล ในทางที่จะทำให้เกิดเสียหาย ขอให้พิจารณาตามเหตุและผลว่า อะไรดี อะไรชั่ว เมื่อมีอะไรดีก็ต่อความคิดไปด้วยเหตุและผล และออกมาดีแน่จงทำ จงปฏิบัติ อย่างไม่ต้องย่อท้อ อะไรที่รู้ว่าไม่ดีด้วยเหตุผล ด้วยปัญญา ด้วยวิชาการก็ควรจะระงับ บางทีไม่ใช่ง่าย ๆ เพราะบางทีเหตุหนึ่งมันมีผลหลายผล ผลที่จริงและผลที่ไม่จริง เข้าใจว่าเหตุนี้ทำให้มีผลนี้ แท้จริงเหตุนี้อาจจะมีผลโน้นก็ได้ อย่างที่ข้าพเจ้าได้บรรยายว่าหยิบก้อนหินขึ้นมาแล้วโยนไป นึกว่าสบายดีเพราะว่าออกกำลังกายหน่อยได้มีการฝึกการโยนอะไรอย่างนั้นเป็นผลดี ไม่ได้นึกถึงผลร้าย แต่ถ้ามาแยกแยะให้ดี ก็จะทราบว่าอะไรมีผลดีอะไรมีผลร้าย ทำให้เราอยู่ดีกินดี ทำให้เราอยู่มีความสุขความสงบได้ และเราอยู่อย่างไร เราจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงอะไรไปอย่างไร มีอะไรดีมีอะไรเสีย แบ่งดูและชั่งดูว่าอะไรจะดีอะไรจะไม่ดีมากกว่ากัน เมื่อพิจารณาแล้วด้วยปัญญาก็ไม่ต้องตักเตือน ไม่ต้องบังคับ ไม่ต้องสั่ง ไม่ต้องอะไร แต่ละคนก็สามารถที่จะปฏิบัติได้ทันที

ฉะนั้น เมื่อบอกใบ้อย่างนี้ไปแล้วก็ไม่ต้องพูดอะไรเพิ่มเติม แม้จะให้พรสำหรับการสอบไล่ก็เกือบจะต้องบอกว่าไม่ต้องให้ เพราะว่าเป็นตามเหตุผล ผู้ที่ตั้งใจเรียนย่อมมีหวัง

สอบไล่ได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ตั้งใจเรียน ผู้ที่มีความสังเกตดีฝึกฝนปัญญาของตนให้ดีย่อมมีหวังมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเห็นว่าต้องการ คือต้องการอาศัยพร ต้องอาศัยสิ่งอื่น ถ้าผู้ใดอยากอาศัยก็จงอาศัย ขอให้ทุกคนที่ตั้งใจหาความรู้ด้วยความขะมักเขม้น ด้วยความตั้งใจที่แน่วแน่ ขอให้ทุกคนจงสอบไล่ได้ และได้ดีด้วย และมีความสำเร็จ ความสุข ความเจริญทุกประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗ - ๒๕๑๘
ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
วันพุธ ที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๑๙

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มามอบปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอีกวาระหนึ่ง ขอแสดงความชื่นชมกับบัณฑิตทุกคนในความสำเร็จของท่าน

เมื่อวันวาน ข้าพเจ้าได้กล่าวกับบัณฑิตในที่ประชุมนี้เป็นความว่า การจะนำเอาหลักวิชาไปใช้ให้ได้ผลในการปฏิบัติงานใด ๆ จำเป็นจะต้องศึกษางานนั้นให้ทั่วถึง ด้วยเหตุด้วยผล ด้วยความสุขุมรอบคอบ ด้วยความคิดความเห็นที่กว้างขวางและเป็นธรรม จึงจะเห็นทางที่จะนำหลักวิชามาใช้ปฏิบัติงานให้สัมฤทธิ์ผลตามประสงค์ได้

ท่านทั้งหลายควรจะต้องทราบว่า วัตถุประสงค์ของการเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นมิใช่มาศึกษาเพียงเพื่อให้ได้รับปริญญาบัตร โดยสำคัญว่าตัวปริญญาบัตรคือตัวความรู้ เพราะถ้าสำคัญดังนั้น คงจะไม่ได้รับความรู้แน่นแฟ้นนัก และคงจะต้องประสบกับความลำบากในการงานต่อไป

ความจริงความรู้ที่ศึกษามา ซึ่งเป็นความรู้ทางทฤษฎี นั้น คือรากฐานและต้นทุนสำคัญสำหรับที่จะนำไปปฏิบัติงานการ ความรู้ทางทฤษฎีนี้ จำเป็นที่จะต้องทบทวนเสริมสร้างอยู่เสมอ และนำมาประกอบการปฏิบัติ เมื่อเอาความรู้ทางทฤษฎีมาประสมประสานปรุงแต่งกับความรู้จากการปฏิบัติ อย่างสอดคล้องเหมาะสมแล้ว งานที่ทำก็จะบรรลุผลที่จะพึงภาคภูมิใจได้สมปรารถนา

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่มีความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน มีความสุขสวัสดีและความสมประสงค์ในสิ่งที่ดีงามทุกเมื่อทุกประการ.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะครู และนักเรียนโรงเรียนจิตรลดา [๒]

ณ โรงเรียนจิตรลดา

วันเสาร์ ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๙

โอกาสงานวันนี้ ที่เป็นวันให้ประกาศนียบัตร และรางวัลแก่นักเรียน เป็นโอกาสที่สำคัญสำหรับแต่ละคนในโรงเรียนจิตรลดา ความสำคัญนั้นแสดงออกมาเป็นผลว่า ผู้ที่ได้เรียนได้รับรางวัลและได้รับประกาศนียบัตร แสดงให้เห็นว่าได้เรียนรู้ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือ เพื่อเป็นปัจจัยที่จะฟันฝ่าชีวิตต่อไปได้ เพราะเหตุว่าชีวิตนั้นเต็มไปด้วยอุปสรรค จึงต้องมีเครื่องมือ และมีโรงเรียน เพื่อที่จะให้ทุกคนสามารถที่จะรับความรู้วิทยาการใส่ตัว เพื่อที่จะดำเนินชีวิตได้

ตามที่ครูใหญ่ได้รายงานว่ากิจการโรงเรียนจิตรลดาได้ดำเนินมาโดยดี มีการสอนวิทยาการต่าง ๆ มีการกล่อมเกลาจิตใจและนิสัยให้มีความเป็นคนที่สามารถนั้นก็เป็นที่น่าชื่นชมยินดี และที่นักเรียนที่จะพ้นจากสภาพเป็นนักเรียนโรงเรียนจิตรลดาไปฟันฝ่าชีวิตต่อไปนั้นก็ต้องทราบว่า ความรู้ความสามารถและจิตใจที่กล่อมเกลาในโรงเรียนนี้ยังไม่สิ้นสุด จะต้องหาอยู่เรื่อย เพื่อที่จะให้มีความสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ ที่ได้แสดงที่ได้แจ้งมาให้ทราบว่า ทำอะไรบ้างนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกตน ยังมีอีก และส่วนนี้สำคัญยิ่งคือจะต้องทำให้ตัวเองครบเป็นคน ด้วยหลักอย่างหนึ่งที่สำคัญที่สุด คือ หลักของเหตุผล ได้พูดถึงหลักของวิชาการ ได้พูดถึงหลักของเมตตากรุณา พูดถึงหลักของความเผื่อแผ่ และความขยันหมั่นเพียร แต่หลักของเหตุผลนั้นเป็นหลักที่สำคัญยิ่ง และจะต้องขัดเกลาอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้น จะมีวิชาความรู้เท่าไหร่ก็ตาม ก็ไม่สามารถนำไปเป็นประโยชน์แก่ตัว แก่ส่วนรวม

ฉะนั้น หลักนี้เป็นสิ่งที่จะต้องส่งเสริมและทำความเข้าใจ ที่จะส่งเสริมและให้ทำความเข้าใจนั้น ให้ทุกคนท่องหนังสือหรือเรียนเป็นหมู่เป็นคณะนั้น จะไม่พอ แต่ละคนจะต้องทำความเข้าใจด้วยตนเองโดยครู และเพื่อนช่วยกัน เพื่อที่จะหาหลักของเหตุผลที่แท้จริง เมื่อตะกี้ก็กล่าวถึงสามัคคี ก็เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยกันฝึกฝนซึ่งกันและกันได้ แต่หลักของเหตุผลนี่นะ ที่ขอย้ำและขอชี้แจงเพิ่มเติมว่า คืออะไร คือหลักการว่า ถ้ามีสิ่งใดที่เราจะต้องเผชิญ ต้องพบ ต้องมีเหตุผลทั้งนั้น เหตุผลนั้นเป็นหลัก คำนี้มี ๒ คำ เหตุคือต้นของสิ่งที่เราเผชิญ

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานประกาศนียบัตร และรางวัลแก่นักเรียนโรงเรียนจิตรลดา ณ โรงเรียนจิตรลดา

และผลเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นแก่เรา ถ้าเราเผชิญสิ่งใดและเราพิจารณาด้วยเหตุผลต่อไป เราก็จะเผชิญสิ่งที่ถูกต้อง ถ้ามาพูดอีกอย่างหนึ่ง หลักเหตุผลนั้น คือ หลักของกรรม กรรมนั่นนะ คือการกระทำ ถ้ากระทำอะไรก็ตามในเวลานี้ ย่อมจะเกิดเป็นผลต่อไป และโดยมากเรานึกว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร เราไม่ทราบ ความจริงเราทราบถ้าเราพยายามที่จะมีหลักเหตุผล และปฏิบัติด้วยหลักเหตุผล การกระทำใด ๆ ในเวลานี้ ขอให้นึกว่าจะมีผล และผลนั้นคืออนาคตของเรา ถ้าเราประสงค์จะมีอนาคตที่ดีที่แจ่มใส ที่มีความสุขความสบาย จะต้องทำกรรมที่ดี คือปฏิบัติสิ่งที่ดีในปัจจุบัน ด้วยหลักของเหตุผลนี้ เราจะได้รับความสุขความสบายต่อไป หลักนี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง และจะต้องเข้าใจแท้ ๆ ด้วยตนเอง และเข้าใจอย่างลึกซึ้งแท้จริง

ที่เตือนอย่างสังเขป อย่างคร่าว ๆ อย่างนี้ ก็เพราะว่าเป็นห่วงว่า ถ้ามัวแต่เรียนและไม่ได้พิจารณาถึงหลักนี้ในเวลาเดียวกัน การเรียนนั้นจะไร้ประโยชน์ จะเป็นอันตรายด้วยซ้ำ เพราะเหตุว่า วิชาการต่าง ๆ ก็เหมือนสิ่งที่วิเศษ สิ่งที่มีอานุภาพมาก ถ้าใช้สิ่งที่มีอานุภาพมีกำลังมากด้วยความไม่สำนึกว่าเป็นอะไรก็จะเกิดความเดือดร้อน จะเกิดอันตรายได้ต่อตนเอง และต่อส่วนรวมได้อย่างมาก ถ้าเราเอาวัตถุระเบิดมาไว้ในมือหรือเผาด้วยไฟ ย่อมทราบได้ดีว่าจะระเบิด แต่ว่าถ้าไม่ทราบเหตุผลว่า เดี๋ยวนี้มันไม่ระเบิดจึงไม่เป็นอันตราย ก็สำคัญผิด ถ้าทราบดีด้วยหลักของเหตุผลว่า ถ้าเราทำอะไรเดี๋ยวนี้ เช่น จุดไม้ขีดไฟมาลนระเบิด วัตถุระเบิดนั้นจะระเบิดขึ้นมาในอนาคตอันใกล้ และในอนาคตอันใกล้เราจะได้รับผลร้ายจากการระเบิดนั้น ด้วยตนเองหรือผู้อื่นก็จะพลอยรับอันตรายไปด้วย ฉะนั้น จึงต้องพิจารณาให้ดีก่อนที่จะกระทำอะไรด้วยวัตถุที่มีอานุภาพ วิชาการต่าง ๆ ที่ได้เรียนก็เป็นสิ่งที่มีอานุภาพมาก ถ้าไม่ได้ใช้ในทางที่ดีก็อาจจะระเบิดก็ได้ จึงขอให้ช่วยกันพิจารณาอย่างรอบคอบ ถึงเหตุผล และวิธีที่จะใช้วิทยาการ วิธีที่จะใช้ความรู้ ไม่ให้ระเบิดใส่หน้า

ก็ขอเตือนเพียงเท่านี้ว่า ความรู้ที่ได้รับในโรงเรียนนี้ เป็นความรู้ที่อาจจะระเบิดได้ ถ้าไม่พยายามที่จะพิจารณาด้วยเหตุผลอย่างดี และความรู้ที่ได้รับนี้ยังน้อยนัก จะต้องพิจารณา และเรียนรู้ต่อไป เพื่อที่จะให้ครบถ้วนและเป็นประโยชน์จริง ๆ ไม่เป็นอันตราย สำหรับผู้ที่เรียนจบโรงเรียนนี้แล้ว ที่ได้ลาเมื่อตะกี้ และได้ปฏิญาณตนว่าจะปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้น ก็ขอให้โชคดี จงประสบสิ่งที่เป็นมงคลทั้งหลาย แต่ก็ขอเตือนด้วยเหมือนกันว่า จะประสบสิ่งที่เป็นมงคล สิ่งที่เป็นความดีนั้น ก็จะต้องฝึกฝนในเหตุผล และระมัดระวังให้ดี ให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับจากโรงเรียนนี้อย่างเต็มที่ด้วยหลักเหตุผล และไปในทางที่ถูกต้อง ไม่ทำให้เป็นคนที่หลงทางดังที่ปฏิญาณว่าไม่ยอมหลงทาง แต่ว่าถ้าไม่ทราบทางไปทางไหนก็หลงอยู่ดี ฉะนั้น ก็ขอให้พิจารณาให้รอบคอบให้ดี ให้ระมัดระวังด้วยความตั้งใจจริงจะไม่หลงทาง

ก็ขอให้คณะครูและนักเรียนทั้งหลายของโรงเรียนจิตรลดา ตลอดจนผู้ปกครองทั้งหลาย จงประสบความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้าทุกประการ สิ่งใดที่ประสงค์ก็ขอให้

จงสัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มที่ และได้อยู่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และเกิดความดีแก่ตัว เป็นประโยชน์แก่ตนเองด้วย ขอจงประสบความสำเร็จความเจริญทั่วกันทุกอย่าง.

พระบรมราโชวาท
พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี ๒๕๒๑

เด็ก ๆ ทำอะไรต้องหัดให้รู้ตัว การรู้ตัวอยู่เสมอจะทำให้เป็นคนมีระเบียบ และคนที่มีระเบียบดีแล้ว จะสามารถเล่าเรียนและทำการงานต่าง ๆ ได้โดยถูกต้องรวดเร็ว จะเป็นคนที่จะสร้างความสำเร็จและความเจริญให้แก่ตนเองแก่ส่วนรวมในอนาคตได้อย่างแน่นอน

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐

ทศวรรษที่ ๔
พุทธศักราช ๒๕๒๑ - ๒๕๓๐

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียนที่สมควรได้รับพระราชทานรางวัล
ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๙
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต
วันพฤหัสบดี ที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๒๑

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มอบรางวัลประจำปีแก่โรงเรียนและนักเรียนอีกครั้งหนึ่ง ขอชมเชยโรงเรียนต่าง ๆ ที่พยายามจัดการเรียนการสอนให้เด็กได้เรียนดี ทั้งขอแสดงความชื่นชมกับนักเรียนแต่ละคนที่ตั้งใจพากเพียรเล่าเรียนด้วยความหมั่นขยัน จนได้รับผลอันน่าภูมิใจยิ่ง

เป็นที่ทราบตระหนักในทุกวันนี้แล้วว่า นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มิฉะนั้นจะไม่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติหน้าที่การงานและการดำรงชีวิตในสมัยปัจจุบัน เพราะปัจจุบันนี้ โลกเรากำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อีกเหตุหนึ่งที่นับว่าสำคัญ คือวิชาการทั้งปวงนั้น ถึงจะมีประเภทมากมายเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อนำมาใช้สร้างสรรค์สิ่งใด ก็ต้องใช้ด้วยกัน หรือต้องนำมาประยุกต์เข้าด้วยกันเสมอ อย่างกับอาหารที่เรารับประทาน กว่าจะสำเร็จรูปขึ้นมาให้รับประทานได้ ต้องอาศัยวิชาประสมประสานกันหลายอย่าง และต้องผ่านการปฏิบัติมากมายหลายอย่างหลายตอน ดังนั้นผู้จัดการศึกษาจึงต้องถือเป็นกิจสำคัญ ที่จะสอนให้นักเรียนได้เห็นได้เข้าใจซึมทราบว่าวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ถึงกัน และมีอุปการะแก่กัน ทั้งฝ่ายวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ ไม่มีวิชาใดที่นำมาใช้โดยลำพังตัวหรือเฉพาะอย่างได้เลย ครูทุกคนจะต้องสามารถนำวิชาการในหลักสูตรมาสอนให้สัมพันธ์กันให้ได้ และในการให้นักเรียนเรียนรู้นั้น วิชาใดที่เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติได้ ก็จะต้องให้นักเรียนปฏิบัติ เพราะการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จากการปฏิบัติจะทำให้รู้จริงและแม่นยำ อาจหยิบยกขึ้นมาใช้ได้เสมอด้วยความเคยชินชำนาญ ผิดกันอย่างตรงกันข้ามกับการสอนให้รู้โดยมิได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริง ซึ่งมักจะกลายเป็น “การเรียนรู้เพียงให้สอบได้” หรือ “เรียนรู้เพื่อนำไปลืมทิ้ง” เสียโดยมาก

ส่วนนักเรียนทั้งหลายที่ได้รับรางวัลเรียนดีนั้น แสดงว่าแต่ละคนมีความพอใจในวิชาความรู้ ความดี และความก้าวหน้า จึงได้พยายามเล่าเรียนและพัฒนาตนเองให้เจริญขึ้นมาเป็นลำดับ ขอให้จำจงขึ้นใจว่า วิชาความรู้ต่าง ๆ ที่จะช่วยตัวได้ มีมากหลาย ดังนั้น ทุกคนจะต้องขวนขวายศึกษาเล่าเรียนให้กว้างขวาง ทั้งวิชาตามหลักสูตรและความรู้รอบตัวทั่ว ๆ ไป พร้อมทั้งต้องฝึกฝนให้สามารถที่จะนำความรู้มาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ได้จริงด้วย ชีวิตจึงจะเจริญก้าวหน้า และสามารถสร้างสรรค์ความเจริญวัฒนาให้แก่ประเทศชาติต่อไปในวันหน้าได้

ขออวยพรให้คณะครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ทุกคน มีความสุขสวัสดี และความสมบูรณ์ด้วยกำลังทั้ง ๕ ประการ คือ กำลังความศรัทธา ความเพียร ความมีสติ ความตั้งใจ และความรู้ จักได้สามารถกระทำหน้าที่ของตน ๆ ให้บังเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์แก่ตน และชาติบ้านเมืองได้เต็มที่.

พระบรมราโชวาท [๑]
พระราชทานแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ [๒]
ณ วิทยาเขตสงขลา
วันจันทร์ ที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๑

นักศึกษาปัจจุบันนับว่ามีความเพียรและมีความอดทน ที่ได้คอยเป็นเวลาหลายชั่วโมง เพื่อที่จะได้พบ และเมื่อได้พบหน้ากันก็มืด ยังดีว่าฝนไม่ตก เคยเหมือนกันมาพบกันอย่างนี้แล้วฝนก็ตก เลยไม่รู้จะพูดว่ากระไร เพราะว่าพูดแล้วก็ไม่ค่อยได้ยินกัน เพราะว่าสั่นสะท้านกันจนกระทั่ง [๓] ..... แต่ขอกล่าวอยู่ที่คำ ๒ คำนี้ คำว่าเพียรและคำว่าอดทน ว่าเป็นคุณสมบัติหรือคุณธรรมที่จะต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังศึกษาเพื่อการศึกษา เพราะว่าการศึกษานี้ หมายความว่าการเรียน การหาความรู้ของผู้ที่ศึกษา ก็เป็นสิ่งที่ยากลำบาก จึงต้องมีความเพียรความอดทน

การศึกษาวิชาการศึกษา ก็เป็นวิชาที่ยากลำบาก จึงต้องมีความเพียรและความอดทนเหมือนกัน โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่กำลังศึกษา ยิ่งต้องมีความเพียรมาก ต้องมีความอดทนมาก เพราะว่ากำลังศึกษาการศึกษา พูดอย่างนี้อาจจะหาว่าเล่นคำ ถ้าหาเรื่องว่าเล่นคำก็หัวเราะไป หรือคิดนึกในใจว่าพูดอะไรก็ไม่รู้ แต่เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะมาพิจารณา ที่จะมาคิดว่าการศึกษานี้ คำว่าการศึกษา คำว่าเรียนนี้มีความหมายว่ากระไร มิฉะนั้นการเรียนการศึกษา หรือการศึกษาการสอนนั้นจะไม่มีประโยชน์อะไรเลย ตรงข้ามจะเป็นโทษ จะทำให้เสียหาย เราก็ต้องมาพิจารณาก่อนว่าคำว่าศึกษาหรือเรียน หรือสอน มีคำในภาษาไทยนี้มากหลาย เช่นคำว่าสอน เรียน รู้ ศึกษา หัด ฝึก ยังมีอีกมากที่มีความหมายคล้าย ๆ กัน แต่ว่าต้องให้เข้าใจว่าการเรียนหรือการสอนนั้น จะต้องทำด้วยความฉลาด ด้วยการพิจารณาและด้วยเหตุผลที่ตรงไปตรงมา มิฉะนั้นเป็นอันตราย และอาจจะไม่เป็นประโยชน์ก็ได้ หรือเป็นประโยชน์ก็อาจจะไม่มีเกียรติก็ได้ คำว่าหัด หัดทำอะไร หัดแปลว่าผู้ที่กำลังหัดหรือกำลังฝึกที่จะเป็นที่จะทำ หรือหัดคือสอน ใช้คำเดียวกัน เช่นเดี๋ยวนี้สมัยนี้ เขาหัดลิงให้เป็นมนุษย์อวกาศหรือจะเรียกว่าวานรอวกาศมากกว่า ก็หัดให้โยกคันโยกโน้น คันโยกนี้ แต่ว่าปัญหามีว่าลิงที่หัดคันโยกโน้นคันโยกนี้ เขาทำด้วยความฉลาดหรือเขาทำด้วยสัญชาตญาณหมายความว่า

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ จากทักษิณราชนิเวศน์ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา

[๓] บันทึกพระสุรเสียงไม่ติด

หัดให้เขารู้จักหน้าที่ของตน หรือยัดใส่หัว หรือทำอย่างไรที่จะทำให้ลิงนั้นทำหน้าที่มนุษย์หรือลิงหรือวานรอวกาศได้ ความจริงเมื่อศึกษา ตอนนี้ศึกษา ศึกษาวิธีการที่เขาหัดลิงสำหรับเป็นวานรอวกาศนั้น ก็เห็นได้ว่าเขาหัด เขาเอาการจี้ไฟฟ้า เวลาทำสัญญาณไฟฟ้าอย่างหนึ่ง แล้วก็ลิงทำถูกก็ให้อาหารเป็นรางวัล แต่ถ้าทำผิดก็จี้ด้วยไฟฟ้า ลิงก็ร้องเจี๊ยก เจี๊ยก นี่ภาษาลิงนะ เป็นอันว่าหัดลิงให้รู้จักทำหน้าที่อันมีเกียรติที่จะเป็นวานรอวกาศนั้น เป็นการหัด ไม่ได้ใช้ปัญญาของลิง อาจจะใช้ปัญญาหรืออาจจะเรียกว่าความรู้วิชาการของผู้ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์สอนลิง แต่ว่าในฝ่ายของลิงนั้น ทำเพราะกลัวถูกจี้ กลัว กลัวที่จะถูกไฟฟ้าดูด แล้วก็จะต้องร้องเจี๊ยกออกมา ภาษาลิงในเมืองไทยเขาร้องเจี๊ยก แต่ว่าในต่างประเทศที่เขามีการทดลองนั้น ลิงจะร้องเจี๊ยกภาษาฝรั่งอย่างไรไม่ทราบ ไม่ได้ไปถาม แต่อย่างไรก็ตาม ให้เห็นว่าการหัดมีหลายวิธี เราเป็นคน เราเป็นนักศึกษาหรือนักเรียน หรือแม้จะไม่ใช่นักเรียนนักศึกษาก็เรียนอยู่เสมอ ศึกษาอยู่เสมอ อย่าเรียนแบบลิงเจี๊ยก คือลิงนั้นเขาทำอะไรไม่ได้ เขาไม่มีทางเลือก ลิงนั้นเขาจับมาจากในป่า แล้วก็ส่งไปต่างประเทศ เข้าไปในห้องทดลอง ไปฝึกไปหัดให้โยกคันโยกต่าง ๆ นี้ เขาทำอะไรไม่ได้ เขาอาจจะมีความคิด แต่ภาษาของเขาก็มีแต่เพียงบอกว่าเจี๊ยก แต่คนเราเรามีปัญญา ควรจะมีปัญญา ปัญญานี้ขอโทษหมายความว่ามีความเข้าใจ เข้าใจด้วยเหตุผลได้ รู้จักใช้เหตุผล รู้จักเลือกสิ่งที่ดีที่งาม ไม่ใช่ปัญญานั้นไม่เหมือนของลิง ลิงมันจำว่าถ้าโยกผิดมันถูกไฟฟ้า มันจำแค่นั้น แต่คนเรารู้ด้วยปัญญา รู้ว่าอันนี้ดี อันนี้ไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ไม่ใช่เพราะว่าเราทำอย่างนี้จะถูกไฟฟ้าดูดหรือถูกตี หรือถูกว่า หรือถูกจับ หรือถูกทำโทษ แต่รู้ว่าทำในสิ่งนั้น ๆ เป็นที่ดีที่เจริญ ที่ก้าวหน้า ก้าวหน้าในทางฐานะ ในทางจิตใจของตน และเมื่อก้าวหน้าในทางฐานะในทางจิตใจของตนก็มีคนนับถือยกย่อง

สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาต่าง ๆ ก็ต้องเรียนแบบลิงบ้างเล็กน้อย เพราะว่ามีหลักสูตรทำอย่างอื่นไม่ได้ ก็ต้องสอบไล่ ก็ต้องติ๊กว่าอันนี้ถูกอันนี้ผิด ต้องได้คะแนนเพราะว่าต้องทดสอบว่าความรู้รับเข้าไปเท่าไร แต่ว่าสิ่งสำคัญสำหรับผู้ที่ศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่ศึกษาเพื่อการศึกษา คือเรียนแล้วให้ได้คะแนนก็อย่างหนึ่ง ได้คะแนนดีก็ดี แต่ว่าต้องฝึกตัวเองให้รู้จักใช้เหตุผล รู้จักใช้ปัญญาที่แท้ เพื่อที่จะสร้างตัวให้พร้อมที่จะป้องกันตัวเองในชีวิต และพร้อมที่จะนำความรู้ นำความดีที่ได้ค้นด้วยตนเองไปถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังต่อไปเมื่อสำเร็จการศึกษา เมื่อไปทำหน้าที่ตามที่ได้ปรารถนา และตามที่เมื่อศึกษาเสร็จแล้วรับปริญญาเสร็จแล้ว ได้ปฏิญาณตน ผู้ที่กำลังศึกษานี้ยังไม่ได้ปฏิญาณตน แต่ขอให้ปฏิญาณตนในใจตั้งแต่ต้น ปฏิญาณตนว่าจะทำตัวให้สมที่เป็นครู บางคนก็ไม่ได้ไปปฏิบัติทำหน้าที่เป็นครูเมื่อจบแล้ว บางคนเป็นนักวิชาการ บางคนก็ไปประกอบการค้าก็มี บางคนก็ไม่ได้ทำอะไรก็มี บางคนไปทำอาชีพอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้ถือว่าเป็นครูโดยตรง แต่ว่าความเป็นครูนั้น จะต้องมีอยู่ในทุกคน หมายความว่า ต้องรู้จักใช้ความคิดของตัว มีเพื่อนมีฝูง มีลูกมีหลาน จะได้สามารถที่จะถ่ายทอดได้ความดีนี้ที่มีอยู่ในตัวให้อนุชนรุ่นหลัง ก็นับว่าเป็นครูอยู่ดี ฉะนั้นท่านทั้งหลายที่ได้มาประชุม ผู้ที่เป็นนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒโดยเฉพาะขอพูดโดยเฉพาะตอนนี้ มีโอกาสดีที่จะได้ศึกษา ฝึกปัญญาของตนเพื่อที่จะได้เป็นที่พึ่งของตน

ที่พึ่งของคนอื่นในอนาคต ก็ขอให้ได้ฉวยโอกาสนี้ ที่ดีที่งาม เพื่อที่จะตั้งตัวให้เป็นที่พึ่งได้ ทั้งแก่ตน ทั้งแก่ผู้อื่น อย่าให้ยอมเป็นเพียงลิงอวกาศ

ก็ขอจบอย่างนี้ เรื่องที่จะให้ศีลให้พร อยู่กับแต่ละคน ถามตัวเองว่าอยากเป็นลิงหรือ อยากเป็นคนเท่านั้นเอง ขอให้ตัดสินใจให้ถูกและเป็นพร.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๒๑

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมีความพอใจ ที่ได้ทราบรายงานว่ามหาวิทยาลัยได้พยายามอย่างเต็มที่ ในอันที่จะดำเนินกิจการให้ก้าวหน้าและเป็นผลดีให้ครบถ้วนทุก ๆ ด้านเพื่อประโยชน์ของนักศึกษา ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและกับบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

มหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดโอกาสให้นักศึกษาเล่าเรียนวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและอิสระมาก จึงเป็นหน้าที่ของนักศึกษาที่จะต้องระมัดระวังควบคุมตัวเองเป็นพิเศษให้ได้รับการศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดไว้ให้โดยสมบูรณ์ การศึกษาในมหาวิทยาลัย กล่าวตามหลัก ควรจะได้แก่การสร้างเสริมความสามารถและความเจริญงอกงามของบุคคล ในทางวิชาการส่วนหนึ่ง ในทางความคิดอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะทำให้บุคคลมีพละกำลังสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานใหญ่ ๆ ของส่วนรวมให้สำเร็จได้ วิชากับความคิดนี้ ถ้าพิจารณาดูจะเห็นว่า ความคิดเป็นตัวนำวิชา คือความคิดจะต้องเกิดขึ้นก่อน จึงจะนำเอาวิชามาใช้ได้ แต่การคิดนั้นอาจคิดได้หลายอย่าง จะคิดให้วัฒนะ คือคิดแล้วทำให้เจริญงอกงามก็ได้ จะคิดให้หายนะ คือคิดแล้วทำให้พินาศฉิบหายก็ได้ การคิดให้เจริญจึงต้องมีหลักอาศัย หมายความว่าเมื่อคิดเรื่องใดสิ่งใด ต้องตั้งใจให้มั่นคงในความเป็นกลาง ไม่ปล่อยให้อคติอย่างหนึ่งอย่างใดครอบงำ ให้มีแต่ความจริงใจอันเที่ยงตรงตามเหตุตามผลที่ถูกแท้และเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้หยั่งทราบถึงจุดมุ่งหมายและประโยชน์ที่แท้จริงของภารกิจที่จะทำ พร้อมทั้งวิถีทางที่จะทำการนั้นโดยถูกถ้วนแน่นอน และเมื่อความคิดเช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะสามารถนำเอาวิชาการมาใช้สร้างสรรค์ประโยชน์ ความสำเร็จ และความเจริญให้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยม บัณฑิตจึงควรจะได้ศึกษาพิจารณาเรื่องความคิดให้แจ่มแจ้งเสียแต่วาระนี้ เพื่อประโยชน์อันยั่งยืนของตนและของประเทศชาติในกาลเบื้องหน้าต่อไป

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่มีความเจริญมั่นคงในหน้าที่การงานและในการครองชีวิต ทั้งขอให้ทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความสุขความสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันพุธ ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๒

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มอบรางวัลประจำปีแก่โรงเรียนและนักเรียนอีกครั้งหนึ่ง ขอชมเชยโรงเรียนต่าง ๆ ที่พยายามจัดการเรียนการสอนให้ดี มีคุณภาพ พร้อมกับนักเรียนทุก ๆ คนที่ตั้งใจเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียร จนได้รับผลสำเร็จที่น่าภูมิใจ

การศึกษาที่ดีด้านวิชาการเป็นทั้งรากฐานและปัจจัยสำหรับการสร้างสรรค์ แต่การที่จะนำเอาวิชาการมาสร้างสรรค์ให้สำเร็จได้นั้น จำเป็นที่สุด ที่จะต้องอาศัยการศึกษาที่ดีด้านอื่น ๆ เข้าประกอบอุดหนุนด้วย การศึกษาด้านอื่น ๆ นั้น หมายถึงการศึกษาอบรมทุก ๆ อย่าง ทั้งทางความคิดจิตใจและความประพฤติปฏิบัติ อันเป็นตัวสำคัญในการฝึกฝนขัดเกลาให้บุคคลมีความคิดความฉลาด หนักแน่นในเหตุผลและความสุจริต ละเอียดรอบคอบ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักตัดสินใจตามทางที่ถูกต้องเป็นธรรมและสำคัญอย่างยิ่ง ก็คือมีความขยันหมั่นเพียร อุตสาหะขวนขวายที่จะลงมือทำการทุกอย่างไม่ว่าเล็กใหญ่ ง่ายยากด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษาจึงต้องสำนึกตระหนักอยู่เสมอ ที่จะต้องให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนให้ครบถ้วนทุก ๆ ด้าน ไม่ปล่อยให้ขาดตกบกพร่อง นักเรียนทั้งหลายก็จะต้องเข้าใจว่า การที่อุตส่าห์เล่าเรียนด้วยความหมั่นขยันมาโดยตลอดนั้น เท่ากับแต่ละคนได้ฝึกฝนความขยันหมั่นเพียรเพื่อสร้างความเจริญและความสำเร็จของชีวิตไว้ส่วนหนึ่งแล้ว เพราะฉะนั้น สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามก้าวหน้าต่อไปด้วยดีให้ตลอด อย่ายอมท้อถอย ไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ ชีวิตจักได้รุ่งเรืองมั่นคง คือสามารถดำรงตนให้เป็นหลัก เป็นที่อาศัยของส่วนรวมได้ในวันข้างหน้า

ขออวยพรให้คณะครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ทุกคน มีความสวัสดี มีความเข้มแข็งสมบูรณ์ด้วยกายด้วยใจ สามารถกระทำหน้าที่ของตน ๆ ให้บังเกิดประโยชน์แท้อันพึงประสงค์แก่ตน แก่ชาติบ้านเมือง ได้สมตามความปรารถนา.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๒

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และที่ได้ทราบรายงานความก้าวหน้าของกิจการของมหาวิทยาลัยทุก ๆ ด้าน ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สำเร็จการศึกษาทุกคนที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในครั้งนี้

การศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาเพื่อมุ่งให้มีความรู้ความสามารถเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบการงานในชีวิตนั้น เป็นการศึกษาในระบบ ส่วนใหญ่ ผู้ศึกษาได้รับความรู้ถ่ายทอดจากครูบาอาจารย์ และจากการศึกษาค้นคว้าเป็นสำคัญ แต่มิได้เรียนรู้จากการกระทำหรือการพบเห็นด้วยตนเองโดยตรง ครั้นเมื่อออกไปทำการงานและดำเนินชีวิตด้วยตนเองแล้ว จึงประสบเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาให้ต้องขบคิด ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันชัดเจนแจ่มแจ้งในสิ่งทั้งปวงที่เกี่ยวกับชีวิตของแต่ละคนยิ่งขึ้นอีกชั้นหนึ่ง ประสบการณ์ในชีวิตนี้เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ความจัดเจนที่สำคัญ ซึ่งถ้าได้รู้จักนำมาใช้ด้วยความรู้เท่าถึงเหตุและผลอย่างแท้จริงด้วยความบริสุทธิ์ใจ และด้วยความตั้งใจแล้ว จะยังประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้อย่างวิเศษสุด

ดังนั้น การศึกษานอกระบบภายหลังที่สำเร็จการศึกษา หรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยชีวิตจึงมีความสำคัญมาก ในการที่จะสร้างเสริมให้ผู้ผ่านการศึกษาในระบบมาแล้ว เกิดความรู้ ความเฉลียวฉลาด สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมั่นคงเป็นสุข บัณฑิตทุกคน ซึ่งมีส่วนในการสร้างประสบการณ์ในชีวิตร่วมกันต่อไป จงได้ทราบตระหนักแล้วจงตั้งใจพยายามใช้สติปัญญาความสามารถที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ควบคู่กับความรู้ความสามารถทางวิชาการที่มีอยู่ ประคับประคองรักษาสิ่งดีสิ่งเจริญและสถานภาพของบ้านเมืองไว้ พร้อมกับปรับปรุงแก้ไขให้วิวัฒนาไปตามลำดับขึ้นด้วยความมั่นคง ชาติของเราก็จะอยู่รอด และดำเนินก้าวหน้าไปในโลกได้ด้วยความปลอดภัยเป็นอิสระ

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุข ความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองทั้งในการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงาน ทั้งขอให้ทุกท่านที่มาชุมนุมพร้อมกันในพิธีนี้มีความสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท
พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี ๒๕๒๓

เด็กต้องเรียนความรู้ อบรมความดี ฝึกหัดวินัยให้มีพร้อมแต่เยาวัย จึงจะมีความสุขความเจริญได้ ทั้งในวันนี้และวันข้างหน้า.

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพุธ ที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๓

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีกวาระหนึ่ง และที่ได้ทราบรายงานกิจการประจำปีของมหาวิทยาลัย ว่าดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดี เป็นที่น่าพอใจทุก ๆ ด้าน ขอแสดงความชื่นชมกับท่านผู้ทรงคุณวุฒิและกับบัณฑิตทุก ๆ คน ที่ได้รับเกียรติและได้รับความสำเร็จอันงดงาม ณ โอกาสนี้

บัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จะเป็นสาขาใดก็ดี คงจะถือได้ว่าเป็นผู้ที่จะมีหน้าที่การงานเกี่ยวข้องอยู่กับการศึกษาในวันข้างหน้า เพราะฉะนั้น จึงควรจะพูดกับท่านเรื่องการศึกษา ซึ่งเป็นงานหลักของแต่ละคนต่อไป การศึกษานั้น ไม่ว่าจะศึกษาเพื่อตนหรือจะให้แก่ผู้อื่น สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ จึงจะได้ผลเป็นคุณเป็นประโยชน์ มิฉะนั้นจะต้องมีการผิดพลาดเสียหายเกิดขึ้น ทำให้เสียเวลาและเสียประโยชน์ไปเปล่า ๆ วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นคืออย่างไร กล่าวโดยรวบยอด ก็คือการทำให้บุคคลมีปัจจัยหรือมีอุปกรณ์สำหรับชีวิตอย่างครบถ้วนเพียงพอ ทั้งในส่วนวิชาความรู้ ส่วนความคิดวินิจฉัย ส่วนจิตใจและคุณธรรมความประพฤติ ส่วนความขยันอดทน และความสามารถในอันที่จะนำความรู้ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานด้วยตนเองให้ได้จริง ๆ เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสุขความเจริญมั่นคง และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมืองได้ตามควรแก่ฐานะด้วย

นักการศึกษาทั้งหลายแต่ละท่าน จะทำหน้าที่ใดระดับไหนก็ตาม ควรจะได้ทราบซึ้งและสำนึกตระหนัก ที่จะให้การศึกษาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าพยายามตั้งใจทำให้บรรลุผลถูกต้องและครบถ้วนตามเป้าหมายแล้ว เชื่อมั่นว่าปัญหาสารพัด ที่เกิดขึ้นจากความบกพร่องในการให้ จะคลี่คลายเบาบางลงและดีขึ้นได้ไม่เนิ่นนานนัก

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่มีกำลังกายกำลังใจสมบูรณ์แข็งแรง ที่จะประกอบกรณียกิจเพื่อกุลบุตรกุลธิดาและชาติบ้านเมืองต่อไป และขอให้ประสบความสุข ความสำเร็จ ความสวัสดี มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานตลอดทุกเมื่อสมดังประสงค์.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันจันทร์ ที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๔

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในโอกาสนี้ และที่ได้ทราบรายงานว่ามหาวิทยาลัยได้พยายามปรับปรุงงานทุก ๆ ด้านให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์กว้างขวางยิ่งขึ้น ขอแสดงความชื่นชมกับบัณฑิตผู้ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษาทุกคน

ความรู้นั้นสำคัญยิ่งใหญ่ เพราะเป็นปัจจัยให้เกิดความฉลาดสามารถ และความเจริญก้าวหน้า มนุษย์จึงใฝ่ศึกษากันอย่างไม่รู้จบสิ้น แต่เมื่อพิเคราะห์ดูแล้ว การเรียนความรู้แม้มากมายเพียงใด บางทีก็ไม่ช่วยให้ฉลาดหรือเจริญได้เท่าไรนัก ถ้าหากเรียนไม่ถูกถ้วนไม่รู้จริงแท้ การศึกษาหาความรู้จึงสำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิด “ความฉลาดรู้” คือรู้แล้ว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ การศึกษาเพื่อความฉลาดรู้ มีข้อปฏิบัติที่น่าจะยึดเป็นหลักอย่างน้อยสองประการ ประการแรก เมื่อจะศึกษาสิ่งใดเรื่องใดให้รู้จริง ควรจะได้ศึกษาให้ตลอด ครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม ไม่ใช่เรียนรู้แต่เพียงบางส่วนบางตอน หรือเพ่งเล็งเฉพาะแต่เพียงบางแง่บางมุม อีกประการหนึ่งซึ่งจะต้องปฏิบัติประกอบพร้อมกันไปด้วยเสมอ คือต้องพิจารณาศึกษาเรื่องนั้น ๆ ด้วยความคิดจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปรกติ และเที่ยงตรงเป็นกลาง ไม่ยอมให้รู้เห็นและเข้าใจตามอำนาจความเหนี่ยวนำของอคติ ไม่ว่าจะเป็นอคติฝ่ายชอบหรือฝ่ายชัง มิฉะนั้น ความรู้ที่เกิดขึ้นจะไม่เป็นความรู้แท้ หากแต่เป็นความรู้ที่ถูกอำพรางไว้ หรือที่คลาดเคลื่อนวิปริตไปต่าง ๆ จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์จริง ๆ โดยปราศจากโทษไม่ได้ บัณฑิตทั้งหลายได้ชื่อว่าเป็นผู้มีปัญญาเป็นนักศึกษาค้นคว้า ขอให้มีหลักในการเรียนรู้ อย่างน้อยก็ตามที่ได้กล่าว คือจะศึกษาสิ่งใดก็พิจารณาศึกษาให้หมดจดทุกแง่ทุกมุม ด้วยจิตใจที่เที่ยงตรงเป็นกลาง จึงจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าสมบูรณ์บริบูรณ์ดังที่พึงประสงค์

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้ารุ่งเรืองในหน้าที่การงาน และขอให้ทุกท่านที่มาร่วมประชุมในพิธีนี้มีความเจริญสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๔

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีกวาระหนึ่งเป็นคำรบที่สี่ ขอแสดงความชื่นชมกับบรรดาบัณฑิตทุก ๆ คน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา

เมื่อคราวก่อนได้พูดแก่ที่ประชุมนี้ถึงการศึกษาให้เกิดความรู้ความฉลาด ที่สามารถนำไปใช้สร้างสรรค์ประโยชน์ได้แท้จริงโดยปราศจากโทษ ว่า จะต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ คือต้องพิจารณาเรื่องที่ศึกษาให้ถูกถ้วนทุกแง่ทุกมุม ด้วยความคิดจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปรกติเที่ยงตรงเป็นกลาง และลักษณะของการศึกษาหรือการเรียนรู้นั้น มีอยู่สามลักษณะ ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ความคิดของผู้อื่นอย่างหนึ่ง เรียนรู้ด้วยการขบคิดพิจารณาของตนเองให้เห็นเหตุผลอย่างหนึ่ง กับเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนจนประจักษ์ผล และเกิดความคล่องแคล่วชำนาญอีกอย่างหนึ่ง

การเรียนรู้ทั้งสามลักษณะนี้ จำเป็นจะต้องกระทำไปด้วยกัน ให้สอดคล้องและอุดหนุนส่งเสริมกันจึงจะช่วยให้เกิดความรู้จริง พร้อมทั้งความสามารถ ที่จะนำมาใช้ทำการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพได้ กล่าวคือ การเรียนความรู้ทุกอย่างนั้น จะต้องเรียนตามความรู้ของผู้อื่นก่อนเป็นเบื้องต้น เมื่อรู้แล้ว จึงนำพิจารณาด้วยเหตุผลให้เห็นแจ่มชัดละเอียดลงไปอีกชั้นหนึ่ง ให้ถึงเนื้อหาสาระ อันจะอ้างอิงอาศัยเป็นหลักฐานได้ มิให้เป็นการรู้อย่างเลื่อนลอย แต่แม้ถึงขั้นที่สองนี้แล้ว ก็ยังถือว่าจะนำมาใช้การให้ได้ผลแน่นอนจริง ๆ ไม่ได้ ยังจำเป็นต้องนำความรู้นั้นมาปฏิบัติฝึกฝนอีก ให้เกิดผลประจักษ์แจ้ง และเกิดความคล่องแคล่วชำนิชำนาญขึ้นพร้อมกันไปด้วย จึงจะนำไปใช้ปฏิบัติงานให้สำเร็จผลได้ไม่ขัดข้อง ขอให้บัณฑิตพิเคราะห์ดูให้ดีในเรื่องการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ แล้วเพียรพยายามเรียนรู้ให้ได้ครบถ้วนทั้งสามลักษณะพร้อมกัน เมื่อกระทำได้ครบถ้วนจริง ๆ แล้วก็จะช่วยให้แต่ละคนสามารถประสบความสำเร็จในการงานทั้งปวงได้ สมตามที่มุ่งประสงค์

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิตการงาน มีความก้าวหน้ารุ่งเรืองในภาระหน้าที่ และขอให้บรรดาท่านที่มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่นี้ มีความผาสุกสวัสดีทั่วหน้ากัน.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะกรรมการบริหารทุนพระราชทาน
สมาคมผู้ปกครอง ครูและนักเรียนโรงเรียนราชวินิต
ในโอกาสที่เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานทุน เข็มเกียรติคุณและโล่
ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๒ – ๒๕๒๓
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันพุธ ที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๒๔

กิจการของโรงเรียนราชวินิตได้ดำเนินมาด้วยดี มีความก้าวหน้า ก็ต้องอาศัยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้พยายามปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด ด้วยความตั้งใจแน่วแน่

โรงเรียนนี้ก็ประกอบด้วยนักเรียน ผู้ที่เข้ามาหาความรู้ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ และมีความประพฤติดี เพื่อให้เป็นทุนสำหรับสร้างชีวิตในอนาคตต่อไป อีกส่วนหนึ่งก็คือคณะครู ผู้มีหน้าที่ที่จะถ่ายทอดความรู้พร่ำสอนให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างดีที่สุดและรู้จักวางตัวประพฤติตนให้ดี อีกส่วนหนึ่งก็คือผู้บริหารโรงเรียน ผู้ที่จัดให้โรงเรียนมีระเบียบการและรักษาตามระเบียบการ เพื่อให้สามารถที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างตามจุดประสงค์ของการมีโรงเรียน และส่วนที่ ๔ ก็ได้แก่ ผู้ปกครองผู้เป็นบิดามารดา ผู้ปกครองบุตรธิดา ซึ่งตามหน้าที่ของผู้ปกครองนั้นก็ต้องเมตตาเอ็นดูลูกหรือผู้อยู่ในปกครองของตน เพื่อที่จะให้เด็กได้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดี สามารถที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ให้มีอนาคตที่แจ่มใส ไม่ต้องเป็นห่วงสำหรับชีวิตที่จะมาในอนาคต การที่ทั้ง ๔ ส่วนของโรงเรียนนี้ได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดก็นับว่าเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้เป้าหมายของโรงเรียนได้เป็นสิ่งที่บรรลุได้ง่าย ถ้าหากว่าส่วนใดบกพร่องก็จะทำให้โรงเรียนไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างดี

การที่วางระเบียบให้นักเรียนได้รับทุนการศึกษาในการเรียนดีในการประพฤติดีนั้นก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนมีกำลังใจ ผู้ที่ได้รับทุน ผู้ที่ได้รับรางวัล ผู้ที่ได้รับชมเชยนี้ย่อมมีกำลังใจ เพราะว่าคนเราเวลาปฏิบัติอะไรและทำดีก็จะต้องรับการชมเชยบ้าง เพราะว่าจะได้แน่ใจว่าการที่ทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว การให้รางวัลหรือชมเชยนั้นจึงมีคุณประโยชน์มาก เพราะผู้ที่ได้รับรางวัลนั้นย่อมต้องถือว่าเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียรเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย เป็นผู้ที่ฉลาด เป็นผู้ที่มีกำลังใจที่จะทำดี และรู้ว่าอะไรดีอะไรเป็นผลประโยชน์สำหรับตัวเอง ผู้ที่ไม่ได้รับรางวัลก็จะมองเป็นตัวอย่างว่า เขาได้รับรางวัลเราก็อยากจะรับรางวัลบ้างเหมือนกัน เราก็จะต้องทำตามเขา ฉะนั้น ผู้ที่ได้รับรางวัลนั้นนอกจากจะเป็น

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

ความภูมิใจของตน ยังเป็นตัวอย่างสำหรับผู้อื่น เป็นกำลังใจสำหรับผู้อื่น อย่างนี้ก็จะเป็นประโยชน์มาก ผู้ที่ได้รับรางวัลนั้นควรจะภูมิใจที่ได้ทำดี ไม่ใช่มีความอวดดีว่า ตัวเรียนดี ตัวเก่ง แต่ควรจะภูมิใจว่า ตัวเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นมีตัวอย่างที่จะตามและเป็นตัวอย่างที่ดี หมายความว่าผู้ที่เรียนดีสร้างตัวเองและสร้างผู้อื่นด้วย สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับรางวัลก็ควรจะดู และก็ชื่นชมด้วยกับผู้ที่ได้รับรางวัล ไม่ใช่อิจฉาเขา ไม่จำเป็นที่จะต้องอิจฉาเขา เพราะว่าผู้ที่ได้รับรางวัลนั้นเขาก็ได้ทำดีของเขา เขาได้ทำด้วยน้ำพักน้ำแรงของเขา เราทำงานด้วยความตั้งใจแน่วแน่เข้มแข็งก็จะได้รับรางวัลในวันข้างหน้า

สำหรับผู้ปกครองที่ได้มาร่วมงานอย่างใกล้ชิดนั้น ก็นับว่าเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะทำให้โรงเรียนนี้บรรลุเป้าหมายได้โดยดี เพราะดังที่กล่าวไว้แล้วว่า ผู้ปกครองมีหน้าที่ที่จะอุ้มชูบุตรหลานของตัวให้ก้าวหน้า และมีอนาคตที่แจ่มใส เมื่อบุตรหลานมาโรงเรียน มิใช่ว่าโรงเรียนจะทำทุกอย่างได้ จะต้องอาศัยผู้ปกครองมาช่วยกันกับโรงเรียน มาช่วยกับครู เพื่อที่จะให้บุตรหลานได้รับสิ่งที่ดีที่สุด ฉะนั้น การที่โรงเรียนราชวินิตได้บริหารในแบบช่วยกันทำ คือร่วมกันทำให้บรรลุเป้าหมาย ดังนี้ ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ดีทุกฝ่าย ทุกคนควรจะได้รับการชมเชย และนับว่าเป็นกำลังใจสำหรับทุกคนร่วมกัน ในกิจการใด ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างจะบรรลุผลได้ก็ด้วยการร่วมมือกัน และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ถ้าทำเช่นนี้ทุกกิจการ เชื่อว่ากิจการต่าง ๆ ก็จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จทุกกิจการ ฉะนั้น โรงเรียนราชวินิตนี้ นอกจากจะเป็นผลที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนจริง ๆ และได้ผลจริง ๆ มีอนาคตที่แจ่มใส ก็ยังเป็นตัวอย่างสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ และเป็นตัวอย่างสำหรับกิจการอื่น ๆ ทุกคนควรจะภูมิใจในโรงเรียนราชวินิต และควรจะอุ้มชูสนับสนุนให้โรงเรียนนี้ได้ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

ก็ขอให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนราชวินิต มีกำลังกายใจสมบูรณ์ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ และขอให้ทุกคนได้มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีอนาคตที่แจ่มใสทุกคน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพุธ ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๔

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในวันนี้ และมีความพอใจ ที่ได้ทราบรายงานว่ากิจการของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดีทุก ๆ ด้าน

ขอแสดงความชื่นชมด้วย กับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา

การศึกษาวิทยาการทุกอย่าง ยิ่งศึกษาค้นคว้ามากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งจำเป็นต้องกระทำให้ละเอียดเฉพาะลงไปเท่านั้น และผู้ที่ได้ผ่านการศึกษาระดับนี้มาแล้ว ย่อมจะถือตัวว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา จะไม่ก้าวก่ายกับวิชาที่มิได้อยู่ในขอบข่ายของตน แต่ในการใช้วิชาการปฏิบัติงานนั้น แม้เพียงงานเล็กน้อยอย่างหนึ่งอย่างใดแต่เพียงอย่างเดียว ก็จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาหลาย ๆ สาขา นำมาเป็นเครื่องช่วยปฏิบัติ จึงจะสำเร็จผลที่ดีได้ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการทุกคนจึงไม่ควรจะลืมว่า วิชาการทั้งปวงนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงกันและต่างส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่ จะต้องนำมาใช้ประสมประสานกันให้ถูกต้องพอเหมาะพอดีอยู่เสมอ เพราะอาจพูดได้ว่าวิทยากรใด ๆ ก็ตาม จะใช้ให้เป็นประโยชน์แต่ลำพังอย่างเดียวมิได้ เป็นหน้าที่ของนักวิชาการที่จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดแจ้งแน่นอนว่า นอกจากแต่ละคนจะต้องเชี่ยวชาญในวิชาเฉพาะของตนแล้ว ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดตาเปิดใจให้กว้างขวางสว่างไสว เพื่อเรียนรู้ให้ทั่วถึง และเพื่อประสานกับนักวิชาการอื่น ๆ และคนอื่น ๆ ให้ได้โดยสอดคล้องด้วย ประการสำคัญที่สุด ในเมื่อปฏิบัติงานอันใดกับผู้ใดแล้ว จะต้องพยายามร่วมกันพิจารณาปรึกษาทำความเข้าใจกันให้ได้ พร้อมกับระมัดระวังปฏิบัติการให้เกื้อกูลส่งเสริมกันโดยตลอด งานที่ทำจึงจะบรรลุผลเลิศ และเกิดประโยชน์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งประสงค์ได้

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้ารุ่งเรืองในหน้าที่การงาน และขอให้ทุก ๆ ท่านที่มาร่วมประชุมในพิธีนี้ มีความสุขสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล ฯ ณ ศาลาดุสิดาลัย

วันจันทร์ ที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๔

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มอบรางวัลประจำปีแก่โรงเรียนและนักเรียนระดับต่าง ๆ อีกครั้งหนึ่ง ขอชมเชยโรงเรียนแต่ละโรงเรียน ที่พยายามจัดการเรียนการสอนให้ดีมีคุณภาพ และนักเรียนแต่ละคน ที่ตั้งใจเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียร จนได้รับผลสำเร็จอันน่าภาคภูมิใจ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนล้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาทุก ๆ คนจึงต้องถือว่า ตัวของท่านมีความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองอยู่อย่างเต็มที่ ในอันที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เที่ยงตรง ถูกต้อง สมบูรณ์โดยเต็มกำลัง จะประมาทหรือละเลยมิได้ เพราะถ้าปฏิบัติให้ผิดพลาดบกพร่องไปด้วยประการใด ๆ ผลร้ายอาจเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมและประเทศชาติได้มากมาย ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันสร้างเสริมรากฐานชีวิตอันแข็งแรงสมบูรณ์ให้แก่เยาวชน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้ความฉลาด สำคัญที่สุด จะต้องฝึกฝนอบรมให้รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักตัดสินใจด้วยเหตุผล และรู้จักสร้างสรรค์ตามแนวทางที่สุจริตยุติธรรม

สำหรับนักเรียนทั้งหลายที่ได้รับรางวัลเรียนดี จะต้องเข้าใจว่า การที่อุตส่าห์เล่าเรียนด้วยความหมั่นขยันมาโดยตลอดนั้น แท้จริงคือการสร้างรากฐานและแนวทางแห่งความสำเร็จในชีวิตให้แก่ตนเองนั่นเอง เมื่อเริ่มต้นได้ดีแล้ว ขอให้ดำเนินให้ดีต่อไปจนถึงที่สุด อย่ายอมย่อหย่อน ชีวิตจักได้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และสามารถดำรงตนให้เป็นหลักเป็นที่อาศัยของส่วนรวมได้ในวันข้างหน้า

ขออวยพรให้คณะครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ทุกคน มีความเข้มแข็งสมบูรณ์ทั้งด้วยกายด้วยใจ สามารถกระทำหน้าที่ของตนให้บังเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์แก่ตน แก่ชาติบ้านเมือง ได้สมตามความปรารถนา.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๓ ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

วันพฤหัสบดี ที่ ๓ กันยายน ๒๕๒๔

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อีกวาระหนึ่ง และที่ได้ทราบรายงานว่ามหาวิทยาลัยสามารถดำเนินกิจการให้ก้าวหน้ามาด้วยดีตามแผนพัฒนาทุก ๆ ด้าน

ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา

“บัณฑิต” ตามที่เข้าใจกัน หมายถึงผู้มีคุณความรู้สูงและกว้างขวางเพราะมีการศึกษาหรือได้เรียนรู้มามาก ที่จริง “บัณฑิต” ควรมุ่งถึงคนที่มีปัญญายิ่งกว่าอื่น และ “ปัญญา” หรือ “ความมีปัญญา” นั้นอธิบายได้มาก แต่ก็มีความหมายสำคัญรวบยอดอยู่ประการหนึ่ง คือหมายถึงความสามารถเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ถ่องแท้ และตรงจุด ไม่มีความลังเลสับสนหรือยึดติดอยู่กับสิ่งที่มิใช่สาระ เมื่อจะพิจารณาหรือเรียนรู้เรื่องใดสิ่งใดก็มุ่งเข้าถึงสาระของเรื่องนั้นสิ่งนั้นได้ทันทีโดยกระจ่างชัด ด้วยเหตุที่ได้ฝึกหัดกระบวนการคิดพิจารณาไว้ดีแล้วจนเที่ยงตรงเป็นระเบียบ ดังนี้ ผู้มีปัญญา หรือผู้มีความเข้าใจจะแก้ไขปัญหาอันใดก็ลุล่วงเรียบร้อย จะร่วมมือร่วมงานกับผู้ใดก็ราบรื่น จะทำการสิ่งใดก็สำเร็จสมบูรณ์มีประสิทธิภาพ จัดว่าเป็นผู้มีความสามารถแท้ เหมาะแก่งานสร้างสรรค์ทุก ๆ อย่าง

ท่านทั้งหลายได้สำเร็จการศึกษาระดับสูงถึงเพียงนี้แล้ว ควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำตัวทำงานอย่างผู้มีปัญญา โดยนัยดังกล่าว จักได้สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์อันพึงประสงค์ให้เกิดแก่การงานของตน ๆ โดยสมบูรณ์ และสามารถประสานประโยชน์กันให้เกิดเป็นความเจริญมั่นคงของประเทศชาติได้ยืนยาวต่อไป

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน และขอให้ทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่นี้ มีความผาสุกสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานรางวัลแก่อิหม่ามที่ปฏิบัติงานดีเด่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา ๒ ณ สนามโรงพิธีช้างเผือก อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๔

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่มีโอกาสมาร่วมในพิธีมอบรางวัลแก่บรรดาอิหม่าม และครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น ขอแสดงความชื่นชมกับทุก ๆ คน ที่ได้รับเกียรติในครั้งนี้

ศาสนาอิสลามมีคำสอนที่สมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งส่วนที่เป็นข้อธรรมะ ทั้งส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติอันดีงามในการครองชีวิต และการอยู่ร่วมกันโดยผาสุกเป็นระเบียบของมวลมุสลิม อิหม่ามเป็นผู้ที่ได้ศึกษาคำสอนอันประเสริฐนั้นโดยถ่องแท้ แล้วนำมาแนะนำสั่งสอนอิสลามิกบริษัทให้ได้เรียนรู้และประพฤติตามโดยถูกถ้วนเหมาะสม ทำให้แต่ละคนรู้จักความผิดชอบชั่วดี รู้จักหน้าที่ ขยันขันแข็งเป็นระเบียบ มีความสมัครสมานสามัคคี มีความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีในระหว่างกัน ตลอดจนถึงบุคคลทั่วไป ยังผลให้สามารถประสบความสุขสวัสดีและความเจริญมั่นคงในชีวิต ดังนี้ อิหม่ามจึงได้ชื่อว่าเป็นบุคคลสำคัญและมีเกียรติในฐานะที่เป็นผู้จรรโลงรักษาศาสนา และเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้แก่สังคม รวมถึงชาติบ้านเมืองโดยส่วนรวมด้วย ผู้เป็นอิหม่ามทั้งหลายได้ตระหนักในฐานะหน้าที่ฉะนี้แล้ว ควรจะมีความภาคภูมิใจ ทั้งมีความตั้งใจอันแน่วแน่ในอันที่จะกระทำหน้าที่ของตน ๆ ให้หนักแน่นยิ่งขึ้น ด้วยความวิริยะอุตสาหะ โดยสุจริตและเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อให้บังเกิดความก้าวหน้าผาสุกเพิ่มพูนยิ่งขึ้นไป

สำหรับผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาในโรงเรียนทั้งหลาย ใคร่ขอย้ำกับท่านอีกครั้งหนึ่งว่า การศึกษาที่สมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งส่วนวิชาการและส่วนศีลธรรมจรรยานั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นรากฐานและปัจจัยเครื่องส่งเสริม ให้บุคคลสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างแท้จริง คือ เมื่อทุกคนมีความรู้ พร้อมทั้งมีศีลธรรมอันดีงาม ย่อมสามารถทำงานหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่โดยสวัสดีและมั่นคงได้ และผู้ที่ตั้งตัวได้มั่นคงเช่นนี้ ย่อมสามารถสร้างฐานะและความอยู่ดีมีสุขให้แก่ตัวและครอบครัวได้ดีขึ้นเป็นลำดับ ยิ่งกว่านั้นยังจะสามารถเผื่อแผ่ความดีความเจริญของตัว ให้เป็นประโยชน์ถึงส่วนรวมได้อีกด้วย ท่านทั้งหลายจึงควรที่จะร่วมมือร่วมความเพียรพยายามกัน ดำเนินงานด้านการศึกษาต่อไปโดยเต็มกำลัง เพื่อพัฒนาอนุชนของเราให้ได้ผลอย่างแท้จริง ชาติบ้านเมืองจักได้เจริญมั่นคงอยู่ตลอดไป

ขอให้ทุกคนมีกำลังเข้มแข็งพร้อม ทั้งด้วยกายด้วยใจ สามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศชาติร่วมกันได้อย่างพร้อมเพรียง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และขอจงประสบแต่ความสุขความสวัสดี มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การงานจงทุกเมื่อ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันจันทร์ ที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๒๔

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าอีกครั้งหนึ่งในโอกาสนี้ ขอแสดงความชื่นชมกับบรรดาผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคนที่ได้รับเกียรติและได้รับความสำเร็จในการศึกษา

ตามที่รายงานให้ทราบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าได้รับความสำเร็จอย่างงดงามมาก ในการดำเนินโครงการค้นคว้าวิจัยทางเทคโนโลยี และการค้นคิดประดิษฐ์และผลิตอุปกรณ์การทำงานอันมีคุณภาพสูงออกสู่ประชาชน ความสำเร็จทั้งนี้เห็นได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างสำคัญ ในการที่จะช่วยให้บ้านเมืองของเรามีเครื่องมือที่ดี ที่มีคุณค่าจริงใช้กันอย่างทั่วถึง นอกเหนือไปกว่าประโยชน์ที่กล่าวนั้น วิธีและแบบแผนการปฏิบัติงานของสถาบัน ย่อมปรากฏชัดแก่ผู้มีส่วนร่วมปฏิบัติ คือนักศึกษา นำให้นักศึกษาของสถาบันนี้ประจักษ์ว่า การปฏิบัติทุกอย่าง จำเป็นต้องคิดค้นจากหลักเทคโนโลยีที่เรียนมา แล้วนำมาพัฒนาดัดแปลงด้วยความคิดริเริ่มและความเฉียบแหลมว่องไว ให้สำเร็จเป็นผลเป็นประโยชน์ที่ต้องการ เมื่อแต่ละคนได้น้อมนำเอาแนวทางนี้ไปปฏิบัติด้วยตนเองในงานของตน ๆ จนบรรลุเป้าหมายแล้ว ก็จะพลอยให้ส่วนรวม คือบ้านเมือง ได้รับประโยชน์ด้วย บัณฑิตทั้งหลายได้เรียนรู้แบบแผนการทำงานอันถูกแท้ และมีประสิทธิภาพอย่างสูงมาแล้ว ควรอย่างยิ่งที่จะได้พยายามขวนขวายทำงานที่จะมีมา ให้เต็มกำลังความรู้ความสามารถด้วยความตั้งใจจริง ด้วยความริเริ่ม และด้วยความคิดค้นอย่างชาญฉลาด ให้สมกับความที่มีคุณลักษณะดีพร้อมอยู่ในตัว ชาติไทยของเราจักได้จำเริญก้าวหน้าไปในโลกได้อย่างปลอดภัยและมั่นคง

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน และขอให้ทุกท่านที่มาร่วมประชุมพร้อมกันอยู่ ณ ที่นี้ มีความผาสุกสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ครูอาวุโส รุ่นที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๒๓

ณ ศาลาดุสิดาลัย

วันศุกร์ ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๔

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้พบกับคณะครูอาวุโส พร้อมกับได้มอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและทุนอุดหนุนให้ ขอแสดงความชื่นชมด้วยอย่างมาก ที่แต่ละท่านได้รับเกียรติเชิดชูในครั้งนี้

ท่านทั้งหลายได้ทำหน้าที่ครูกันมาเป็นเวลานานปี บางคนอาจเกินกว่าสี่สิบปีก็ได้ บัดนี้ ถึงเวลาอันสมควรแล้ว ที่จะได้พักผ่อนจากภาระอันหนักนั้น แต่ถึงอย่างไร หลายท่านก็คงจะยังมีความอาลัยห่วงใยงานที่เคยทำอยู่ และอีกหลายท่านคงกำลังคิดทบทวนอยู่ว่าตนเองได้ทำประโยชน์อะไรไว้แก่ส่วนรวมบ้าง งานครูนั้น ว่าถึงฐานะ ตำแหน่ง ตลอดจนรายได้ ดูออกจะไม่ทัดเทียมงานอื่นหลาย ๆ อย่าง แต่ถ้าว่าถึงผลอันแพร่หลายยั่งยืนแล้ว จะต้องถือว่าอยู่เหนือกว่างานด้านอื่นทั้งหมด ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ให้ความรู้ ความดี และความสามารถนานาประการแก่ศิษย์ เป็นสมบัติอันประเสริฐติดตัวศิษย์ไป สำหรับที่จะนำไปสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งแก่ตัวเองและแก่ส่วนรวม และครูแต่ละคนนั้นต่างได้แผ่ความเมตตาสั่งสอนศิษย์นับจำนวนพันจำนวนหมื่น ทำให้เขาเหล่านั้นสามารถประกอบการงานอาชีพต่าง ๆ ได้ทุกระดับ ทุกสาขา ให้เป็นประโยชน์ต่อแผ่นดิน จึงพูดได้เต็มปากว่าครูมีผลงานการสร้างสรรค์อย่างสูง พร้อมทั้งมีเมตตากรุณาต่อคนทั้งหลายอย่างกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นเหตุให้คนไทยเคารพยกย่องครูอย่างยิ่ง ถือเป็นบุพการีชนที่แท้จริงเป็นที่สองรองแต่บิดามารดาเท่านั้น ท่านทั้งหลายมีโชคดีได้มาเป็นครู และได้ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จสมบูรณ์ดีแล้วทุกอย่างเช่นนี้ น่าจะมีความภาคภูมิใจ ทั้งมีความยินดีพอใจ ที่จะปฏิบัติบำเพ็ญคุณธรรมความดีของครูให้เพียบพร้อมยิ่งขึ้น เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ศักดิ์สิทธิ์ของความเป็นครูไว้ ให้เป็นแบบฉบับแก่คนรุ่นหลัง สำหรับประพฤติปฏิบัติต่อตามกันสืบไปตลอดกาลนาน.

พระบรมราโชวาท
พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี ๒๕๒๕

เด็ก ๆ จะต้องรู้ว่าความสุขความสบายมิใช่จะได้มาง่าย ๆ เปล่า ๆ. จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการประกอบการงานและความดีต่าง ๆ ซึ่งต้องพากเพียรกระทำอยู่ตลอดเวลา. คนที่ทำตัวไม่ดีไม่หมั่นทำการงาน จะหาความสุขความสบายไม่ได้. เพราะฉะนั้น เด็กทุกคนจะต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนความรู้ความดีไว้ให้เต็มที่ สำหรับช่วยตัวเองให้ได้ดีมีความสุขความเจริญต่อไป.

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๔

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่คณะครู นักเรียน โรงเรียนวังไกลกังวล
ในโอกาสเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานรางวัล
ณ พระราชวังไกลกังวล

วันอังคาร ที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๕

วันนี้เป็นวันดี เป็นวันสำคัญสำหรับครู นักเรียน และทุก ๆ คนที่มีส่วนอุปการะเกี่ยวข้องอยู่กับโรงเรียนวังไกลกังวล เพราะเป็นวันเปิดอาคารใหม่ คือหอประชุมอเนกประสงค์ และอาคารหลวงปู่โต๊ะ พร้อมกับเป็นวันแจกรางวัลประจำปีของโรงเรียน. การมีอาคารใหม่เกิดขึ้น เป็นผลของการปรับปรุงกิจการโรงเรียน ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๒ ซึ่งหลายฝ่าย ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งจังหวัด ทั้งผู้มีเมตตาปรารถนาดีได้ช่วยกันส่งเสริมและบำรุงให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นทันตาเห็น นับว่าเป็นเรื่องที่น่านิยมยินดีและอนุโมทนาอย่างยิ่ง. ส่วนการแจกรางวัลนั้น ก็เป็นงานที่สำคัญ เพราะเป็นโอกาสที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ได้มาชุมนุมรับทราบผลของการเล่าเรียนและการปฏิบัติงานของตนเองในรอบปี.

ขอขอบใจทุกท่านทุกฝ่าย ที่เสียสละเกื้อกูลโรงเรียนวังไกลกังวลด้วยกำลังงาน กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา โดยประการต่าง ๆ และขอแสดงความยินดีกับผู้ได้รับรางวัลเรียนดีทั่วกัน.

รางวัลที่นักเรียนแต่ละคนได้รับ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความดีของตัว ที่ได้ตั้งใจและอุตสาหะพยายามเล่าเรียนหาความรู้ใส่ตัว. การหาความรู้ใส่ตัวนั้นสำคัญมาก เพราะว่าต่อไปในชีวิต ถ้าขาดความรู้ ความคิด จะไม่อาจเลี้ยงตัวให้รอดตลอดได้. นักเรียนจึงควรต้องพยายามศึกษาเล่าเรียนให้เต็มกำลัง. ถึงแม้จะมิได้เป็นผู้ที่ได้รับรางวัล ก็ต้องมีความพยายาม เพราะถ้ามีความเพียรพยายามแล้ว วันหนึ่งข้างหน้าก็จะได้รับรางวัลเป็นแน่นอน. รางวัลนั้นไม่ใช่รางวัลอย่างที่แจกให้วันนี้ หากแต่เป็นรางวัลสำหรับชีวิต อันได้แก่ความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า และอนาคตที่มั่นคงสุขสบาย. สำคัญอยู่ที่ว่า ทุกคนจะต้องทำใจให้แน่วแน่และเข้มแข็ง พร้อมที่จะเรียนรู้วิชาด้วยความเชื่อฟังและอ่อนน้อมเคารพ. และจงจำใส่ใจไว้ด้วยว่าการเชื่อฟังเคารพครูนั้นสำคัญยิ่งนัก เพราะเป็นเหตุช่วยให้ครูสามารถให้ความรู้ได้มากที่สุด และนักเรียนเองก็จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดด้วย.

สำหรับครูนั้น ก็จะต้องฝึกฝนตนเองให้แตกฉานและแม่นยำชำนาญ ทั้งในวิชาความรู้และวิธีสอน เพื่อสามารถสอนวิชาทั้งปวงได้โดยถูกต้อง กระจ่างแจ้ง และบริบูรณ์ครบถ้วน. อีกข้อหนึ่ง จะต้องมีเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพ ความเข้มแข็งอดทน ซึ่งจะต้องแสดงแก่ศิษย์ให้ประจักษ์ชัดด้วยเสมอเป็นนิตย์. ศิษย์จักได้เห็น ได้เข้าใจในคุณค่าของความรู้ ในความดี และในตัวครูเองอย่างลึกซึ้ง แล้วพากันยึดถือเอาเป็นแบบอย่าง.

การให้การศึกษาที่อุตสาห์ทุ่มเทลงทุนลงแรงกันไปมิใช่น้อยนั้น จึงจะผลิดอกออกผลให้ตามที่ต้องการได้.

ขออวยพรให้ครู นักเรียน พร้อมทั้งผู้บริหาร และผู้มีส่วนช่วยเหลือกิจการของโรงเรียน มีความสุขสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีปฏิญาณตนและสวนสนามเนื่องในงานวันคล้ายวันสถาปนา คณะลูกเสือแห่งชาติ ณ สนามศุภชลาศัย สนามกีฬาแห่งชาติ

วันพฤหัสบดี ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๕

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาร่วมในพิธีปฏิญาณตนและสวนสนามของลูกเสือ ณ ท่ามกลางสันนิบาตของคณะลูกเสือแห่งชาติ อีกวาระหนึ่ง และมีความพอใจมากที่ได้ทราบตามรายงานของสภานายก ว่ากิจการลูกเสือทุก ๆ ด้านดำเนินก้าวหน้ามาด้วยความมั่นคง และก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมอย่างกว้างขวาง แสดงว่าคณะลูกเสือมีความตั้งใจจริงและพร้อมเพรียงกัน ในการที่จะปฏิบัติตนปฏิบัติหน้าที่ให้บังเกิดผลตามอุดมคติและความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การจัดให้นักเรียนเข้ามารับการฝึกอบรมเป็นลูกเสือและเนตรนารีนั้น เป็นกิจที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะเยาวชนที่กำลังเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ อยู่ในโรงเรียนจำเป็นจะต้องได้รับการฝึกหัดขัดเกลาทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างถูกต้องเหมาะสมพร้อมกันไปด้วย เพื่อให้ร่างกายและจิตใจที่ได้รับการฝึกหัดขัดเกลาให้แข็งแรง คล่องแคล่ว สะอาดหมดจด ซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตา และเป็นระเบียบแล้วนั้น ได้เป็นรากฐานอันมั่นคงสำหรับรองรับความรู้ความสามารถทางวิชาการต่อไป และจะอุดหนุนส่งเสริมให้แต่ละคนสามารถตัดสินใจใช้วิทยาการทำประโยชน์ช่วยตน ช่วยส่วนรวม ได้อย่างถูกถ้วน หลักการและกิจกรรมของลูกเสือมีจุดประสงค์เพื่อการอบรมดังกล่าวโดยตรง ดังนั้น การที่ลูกเสือและเนตรนารีทั้งหลายเข้ามารับการฝึกหัดนี้ จึงชื่อว่าได้กระทำในสิ่งที่ถูกที่ควรที่สุดแล้ว ถ้าตั้งใจศึกษาและฝึกหัดปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยและแบบธรรมเนียมของลูกเสือให้แน่วแน่ต่อไป ก็จะบรรลุถึงความสำเร็จ ความดี ความเจริญในชีวิตอย่างสูงได้เป็นแน่นอน และจะสามารถจรรโลงประเทศชาติของเราให้ถาวรวัฒนายิ่งขึ้นต่อไปได้ในที่สุด

ขออวยพรให้งานของคณะลูกเสือแห่งชาติดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสวัสดี ทั้งให้สำเร็จผลสมตามความมุ่งประสงค์ทุกประการ ขอให้ลูกเสือ ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร และทุก ๆ ท่านที่มาชุมนุมอยู่ในพิธีนี้ประสบแต่ความสุขความเจริญจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในการเปิดประชุมใหญ่ ของสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ ๓๐

วันเสาร์ ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

ขอแสดงความชื่นชมยินดีด้วย ที่บรรดาสมาชิกของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และพุทธสมาคมเครือทั่วราชอาณาจักร มาประชุมพร้อมกันอีกวาระหนึ่ง เป็นครั้งที่ ๓๐ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในทางธรรมะ เพื่อปฏิบัติการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พร้อมกับสร้างเสริมศีลธรรมจรรยาและจริยธรรมของประชาชน.

ข้าพเจ้าได้พูดกับท่านทั้งหลายถึงแนวทางที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระศาสนาและศีลธรรมจรรยามาแล้วหลายคราว. คราวนี้ขอปรารภกับท่านถึงแนวทางที่เห็นว่าสำคัญควรที่จะนำมาพิจารณาอีกประการหนึ่ง คือการศึกษาธรรมะและศีลธรรมจรรยาอย่างถูกถ้วน. พระพุทธศาสนาวางแนวทางการศึกษาธรรมะเพื่อให้ประสบผลที่แท้จริงแน่นอนไว้ว่า บุคคลจะต้องศึกษาทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติประกอบพร้อมกันไป โดยกระทำให้หนักแน่นได้สัดส่วนกันทั้งสองด้าน จึงจะเกิดปฏิเวธ คือได้รับและได้เห็นผลของธรรมะนั้น ๆ เป็นที่ประจักษ์ตาประจักษ์ใจ. โดยนัยนี้ ตราบใดที่เรียนรู้แต่ไม่ประจักษ์ในผล ก็เรียกว่าบุคคลยังเรียนไม่สำเร็จ ยังไม่ได้ประโยชน์จากธรรมะอยู่ตราบนั้น และจะนำธรรมะไปแนะนำสั่งสอนหรือเผยแผ่แก่ใครไม่ได้จริง. ธรรมะขั้นใดระดับใดก็ตาม จำต้องศึกษาให้ทราบด้วย ต้องนำไปปฏิบัติด้วยกาย วาจาใจให้ได้รับผลปฏิบัติด้วย ผู้ศึกษาจึงจะเกิดปัญญารู้ชัดแจ้งในธรรมะนั้นได้. เพราะฉะนั้น นอกจากจะศึกษาธรรมะอย่างนักวิชาการหรือนักปริยัติแล้ว ท่านทั้งหลายควรจะได้ศึกษาอย่างนักปฏิบัติอีกสถานหนึ่งพร้อม ๆ กันไป จักได้เข้าถึงธรรมะจริง ๆ จักได้รู้ได้เชื่อมั่นในธรรมะอย่างแน่วแน่ สมควรแก่หน้าที่ผู้เผยแผ่ศีลธรรมจรรยาและส่งเสริมทำนุบำรุงพระศาสนาอย่างแท้เทียว.

ขออวยพรให้การประชุมครั้งนี้ดำเนินไปได้โดยเรียบร้อยบรรลุประโยชน์ที่มุ่งหมายทุกประการ และขอให้ทุกท่านที่มาร่วมชุมนุมประสบแต่ความสุขสวัสดีจงทุกเมื่อ.

พระบรมราโชวาท
พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี ๒๕๒๗

วัยเด็กเป็นวัยเริ่มต้น เป็นวัยเตรียมตัวเพื่อสร้างความเจริญมั่นคงในชีวิต. เด็ก ๆ จึงควรรีบขวนขวายศึกษา จักได้มีความฉลาดรอบรู้ ว่าอะไรคือความดี และอะไรคือความเสื่อมเสีย เพื่อสามารถเลือกเฟ้นหยิบยกเอาแต่สิ่งที่ดีที่งามขึ้นมาประพฤติปฏิบัติให้เป็นทางนำชีวิตของตนไปสู่ความสุขความเจริญได้โดยถูกต้องและสมบูรณ์.

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๖

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๕

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันจันทร์ ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๗

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษารุ่นแรกของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชในวาระนี้ และที่ได้ทราบรายงานของอธิการบดีว่ามหาวิทยาลัยดำเนินงานทุก ๆ ด้าน บรรลุผลตามวัตถุประสงค์อย่างน่าพอใจ. ขอขอบใจที่ยกย่องให้ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และขอแสดงความชื่นชมกับบัณฑิตทุก ๆ คน ที่ได้รับเกียรติ ได้รับความสำเร็จในการศึกษา.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีจุดประสงค์สำคัญอย่างหนึ่ง ว่าจะส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง โดยยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคคล ให้แต่ละบุคคลสามารถสร้างความเจริญมั่นคงแก่ตนเอง สังคม และบ้านเมือง ให้ยิ่งขึ้น. ดังนี้ บัณฑิตของสถาบันนี้ย่อมจะต้องเข้าใจแน่ตระหนักถึงคุณค่าของวิชาความรู้ หรือศิลปวิทยาการทั้งปวง ว่าคือปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างความเจริญ. แต่นอกจากวิชาความรู้แล้วยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งทุกคนจำเป็นต้องมี คือวินัย เพราะวินัยนั้นเป็นพื้นฐานรองรับวิชาความรู้ช่วยให้บุคคลทรงคุณความรู้อยู่ได้ และส่งเสริมให้สามารถนำความรู้มาปฏิบัติการให้เกิดประโยชน์ได้. หากขาดวินัยแล้ว ถึงมีวิชาอยู่ก็อาจไม่นำมาใช้ หรือหาไม่ ก็อาจนำไปใช้อย่างไม่ได้ประโยชน์. วินัยที่กล่าวนี้ มุ่งหมายถึงวินัยในตนเองหรือวินัยประจำใจตนเอง ซึ่งตนเองจะต้องกำหนดขึ้นเป็นแบบฉบับสำหรับประพฤติปฏิบัติ ด้วยการใช้ทั้งสติทั้งปัญญาขบคิดพิจารณากลั่นกรองอย่างรอบคอบทั่วถึง จนประจักษ์ในเหตุในผลแน่แท้แล้วว่า ความประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น ๆ เป็นแบบปฏิบัติที่ดี ที่ถูกต้องเป็นสุจริตธรรม และจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อประคับประคองรักษาตัวและน้อมนำตัวไปสู่ความสวัสดีและความสุขความเจริญอันแท้จริงมั่นคง. ท่านทั้งหลายมีวิชาความรู้ที่สร้างเสริมขึ้นดีแล้ว ควรอย่างยิ่งที่จะได้ปลูกฝังบำรุงวินัยในตนเองให้งอกงามหนักแน่นขึ้น ควบคู่เท่าเทียมกับความรู้. จักได้เป็นคนดีแท้ ที่มีความรู้ความสามารถ มีระเบียบแบบแผนที่ดีในกายในใจพร้อมผู้จะนำพาตนเองและประเทศชาติไปสู่ความวัฒนาผาสุกอันถาวรได้ในวันข้างหน้า.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่มีกำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญาอันเข้มแข็งสมบูรณ์ และให้ประสบความสุข ความสำเร็จ พร้อมทั้งความเจริญรุ่งเรืองทุกประการในชีวิต. ขอให้ผู้ที่มาร่วมประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความผาสุกสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๗

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโอกาสนี้ และที่ได้ทราบรายงานว่ากิจการของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดี ทุก ๆ ด้าน.

ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกระดับทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา.

การมีภูมิรู้สูงถือว่าเป็นประโยชน์เชิดชูบุคคลอย่างสำคัญอย่างหนึ่ง อย่างเช่นที่ท่านทั้งหลายได้รับเกียรติเป็นบัณฑิตในคราวนี้เป็นต้น. แต่เชื่อว่าทุกคนคงจะไม่พอใจปรารถนาเพียงเท่านี้ คงจะปรารถนาความเจริญก้าวหน้าและถาวรยืนยาวยิ่งขึ้นต่อไปในภายหน้าด้วย. ท่านจะช่วยตัวเองให้สมปรารถนาได้อย่างไร. มีทางปฏิบัติที่ใคร่จะแนะนำอยู่สองประการ. ประการแรก ท่านต้องไม่ทอดทิ้งหรือหยุดยั้งการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ หากแต่จะต้องเอาใจใส่ ขวนขวาย และพยายามศึกษาค้นคว้า ให้มีความรู้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นและแม่นยำจัดเจนยิ่งขึ้น. ประการที่สอง ท่านจะต้องนำวิทยาการนั้นออกปฏิบัติงานให้ได้ผล ทั้งในส่วนเป็นประโยชน์ของตน ทั้งในส่วนที่เป็นประโยชน์ของประเทศชาติ. ทั้งนี้โดยยึดหลักประจำตัวประจำใจว่า ถ้าบัณฑิตพยายามรักษาความรู้ของตนให้มั่นคง เพิ่มพูนความรู้ของตนให้พัฒนาก้าวหน้า พร้อมกับพยายามใช้ความรู้นั้นเพื่อประโยชน์สร้างสรรค์อยู่เสมอแล้ว วิชาความรู้ก็จะเชิดชูตัวของบัณฑิตมิให้ตกต่ำลงได้. ยิ่งพยายามเรียนรู้และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์กว้างขวางยิ่งขึ้นเพียงใด ก็จะเชิดชูตนให้ยิ่งสูงขึ้นและถาวรมั่นคงยิ่งขึ้นเพียงนั้น. จึงใคร่ขอให้ทุก ๆ คนตั้งใจให้แน่วแน่ ที่จะรักษาภูมิรู้ของตนไว้ให้ดี และพยายามนำมาใช้ประโยชน์ให้ได้จริง จักได้สามารถทำตนให้เป็นคนที่มีค่าและมีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองได้สมตามที่ตั้งใจปรารถนา

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสำเร็จทุก ๆ ประการในชีวิต และมีความสุข ความสวัสดี ความเจริญมั่นคงในกาลทุกเมื่อ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันศุกร์ ที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๗

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกวาระหนึ่ง. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ที่ได้รับเกียรติ ได้รับรางวัล และได้รับความสำเร็จในการศึกษาทุกคน.

เมื่อวันวาน ข้าพเจ้าได้พูดกับบัณฑิตในที่ประชุมนี้เป็นใจความว่า การศึกษาสำเร็จเป็นบัณฑิตได้ย่อมเป็นเกียรติแก่บุคคลอย่างสำคัญประการหนึ่ง. แต่บัณฑิตควรจะปรารถนาประโยชน์และความเจริญก้าวหน้าที่สูงและยั่งยืนกว่านั้น ซึ่งแต่ละคนย่อมจะสร้างและเสริมให้แก่ตนเองได้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าวิทยาการของตนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นประการหนึ่ง พร้อมกับนำเอาวิทยาการนั้นออกปฏิบัติการ ให้บังเกิดประโยชน์แก่ตนแก่ส่วนรวมอีกประการหนึ่ง.

วันนี้ จะพูดถึงแนวทางศึกษาอันพึงประสงค์สำหรับท่าน. ในฐานะที่ท่านทั้งหลายได้ศึกษาวิทยาการขั้นปริญญามาแล้ว ย่อมเรียกได้ว่าเป็นนักวิชาการ ซึ่งโดยปรกติจะทำตัวให้หยุดนิ่งล้าหลังไม่ได้. ดังนั้น การศึกษาที่สำคัญและจำเป็นเป็นอันดับแรกของท่านจึงต้องเป็นการศึกษาทางแนวลึก อันได้แก่การศึกษาค้นคว้าวิชาเฉพาะของท่าน ให้ลึกซึ้ง จัดเจนแน่นหนา และก้าวหน้าอยู่เสมอ. พร้อมกันนั้น ในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการในการปฏิบัติงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่นฝ่ายอื่นอยู่โดยตลอด ก็จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ด้านกว้างอย่างเพียงพอด้วย จึงจำเป็นต้องศึกษาทางแนวกว้างอีกทางหนึ่งคู่กันไป. การศึกษาตามแนวกว้างนี้ย่อมครอบคลุมถึงวิทยาการทั่วไปทุก ๆ สาขา ตลอดจนความรู้และประสบการณ์อันเกี่ยวกับสภาพความเป็นไปของบ้านเมือง ของสังคม และของประชาชนทุกแง่มุม เพื่อให้มีความรู้ด้านกว้างอย่างเพียงพอ สำหรับช่วยตัวให้สามารถเข้าใจปัญหาต่าง ๆ อย่างถูกถ้วน และสามารถคิดหาวิธีและแนวทาง ที่จะนำวิชาการของท่านมาประสานกับวิชาการอื่น ๆ ได้โดยสอดคล้องและถูกต้องเหมาะสม. ในวาระสำคัญก่อนที่ท่านทั้งหลายจะออกไปเริ่มต้นชีวิตการงานนี้ จึงใคร่ขอฝากข้อแนะนำทั้งนี้ไว้ให้นำไปพิจารณาปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ทั้งแก่ตน ทั้งแก่ชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริงต่อไป.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความเจริญยั่งยืนในหน้าที่การงานและขอให้ทุกท่านที่มาร่วมประชุมในพิธีนี้ มีความผาสุกสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในงานชุมนุมประจำปี ของสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ในเดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมยินดีด้วย ที่สมาคมนักเรียนไทยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้จัดให้มีการชุมนุมประจำปีขึ้นอีกวาระหนึ่ง เพื่อให้นักเรียนไทยและคนไทยได้มีโอกาสพบปะวิสาสะแลกเปลี่ยนความคิดความเห็นที่เป็นประโยชน์แก่กัน.

คนไทยเรานั้นจะไปอยู่ในแห่งหนใดก็ตาม ก็ต้องถือว่าเป็นคนไทย. การกระทำความประพฤติทุกอย่าง แม้ในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ย่อมจะมีผลต่อชื่อเสียงเกียรติภูมิของคนไทยและประเทศชาติเป็นส่วนรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้. ดังนั้นผู้ที่มาอยู่ในต่างประเทศควรจะได้สังวรระวังให้มาก ทั้งในการรักษาชื่อเสียงเกียรติภูมิของคนไทย ทั้งในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชาติบ้านเมือง กล่าวคือ จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้ดีให้เจ้าของประเทศเขายอมรับนับถือได้ว่าคนไทยเป็นผู้เจริญ มีอิสรภาพ มีคุณธรรม และวัฒนธรรมไม่ด้อยกว่าชาติอื่น. และจะต้องเอาใจใส่ศึกษาหาความรู้โดยเต็มกำลังความสามารถ. หมั่นพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นโดยรอบอยู่เป็นนิตย์ เพื่อให้บังเกิดปัญญาอันแตกฉาน ซึ่งจะนำมาปรับปรุงใช้ให้บังเกิดประโยชน์และความเจริญอันแท้จริงแก่ตนเองและประเทศชาติต่อไป.

ขออวยพรให้การชุมนุมครั้งนี้สำเร็จประโยชน์ที่มุ่งหมายทุกประการ และขอให้ทุกท่านมีความสุข ความเจริญ และความสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท
พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี ๒๕๒๘

คนทุกคนมีภาระต้องทำ. แม้เป็นเด็ก ก็มีภาระอย่างเด็ก คือศึกษาเล่าเรียน. หมายความว่าจะต้องเรียนให้รู้วิชา ฝึกหัดทำการงานต่าง ๆ ให้เป็น อบรมขัดเกลาความประพฤติและความคิดจิตใจให้ประณีต ให้สุจริต แจ่มใส และเฉลียวฉลาดมีเหตุผล เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถและมีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง.

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๘

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดลอีกครั้งหนึ่ง และที่ได้ทราบว่ากิจการทุก ๆ ด้านของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดี. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทั้งหลาย ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา ทั้งขอขอบใจมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นอย่างมากด้วย ที่มอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ข้าพเจ้า.

การศึกษาในมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นการศึกษาค้นคว้า ให้มีความรู้วิชาการด้านใดด้านหนึ่งในระดับสูง สำหรับนำไปปฏิบัติงานสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเองและชาติบ้านเมือง. แต่การจะนำวิชาความรู้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น มิใช่จะทำได้ง่ายนัก. คนที่จะใช้วิชาความรู้ให้เกิดประโยชน์ได้ จำเป็นต้องมีหลักการที่ดีทั้งในการเรียนรู้และในการปฏิบัติประกอบกันหลายอย่าง. ที่สำคัญประการแรก จะต้องเรียนรู้วิชานั้น ๆ ให้แตกฉาน คือรู้อย่างถูกต้องและแจ่มแจ้งทั่วถึงโดยตลอด ทั้งในหลักทฤษฎีและในส่วนละเอียด รวมถึงส่วนที่จะต้องประสานกับวิชาอื่น ๆ ที่จะนำมาใช้เกื้อกูลส่งเสริมวิชาของตนด้วย. ประการที่สอง จะต้องรู้จักพิจารณาวินิจฉัยงานที่ทำว่าจะมีผลในทางใด และมุ่งกระทำแต่เฉพาะงานที่เป็นการสร้างสรรค์ ไม่ทำงานที่มีผลข้างลบ หรือที่มิได้อำนวยประโยชน์อันพึงประสงค์. ประการที่สาม ก่อนจะทำงานใด ๆ จะต้องศึกษางานนั้นให้ทราบอย่างถ่องแท้ ทั้งในจุดประสงค์ ขอบเขต และแนวทางปฏิบัติ. ประการที่สี่ จะต้องมีความตั้งใจ บริสุทธิ์ใจและมีความอุตสาหะพากเพียรพร้อมอยู่เสมอ ที่จะกระทำงานของตนให้จนสำเร็จประโยชน์ตามที่มุ่งหมาย. เมื่อมีหลักการประกอบพร้อมแล้วดังนี้ จึงจะแน่ใจได้ว่าจะสามารถใช้วิทยาการที่มีปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง ตรงตามเป้าหมาย และจะบรรลุผลอันพึงประสงค์โดยสมบูรณ์พร้อมทุกส่วน. ขอให้ท่านทั้งหลายผู้มีวิชาความรู้พร้อมอยู่ พยายามดำเนินงานของท่านด้วยหลักการตามที่กล่าวแล้วอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อจักได้สามารถสร้างสรรค์ความเจริญวัฒนาให้แก่ตนเอง แก่บ้านเมืองได้สำเร็จตามปรารถนา

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้ารุ่งเรืองในหน้าที่การงาน และขอให้ทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความเจริญสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา ๒ ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์

วันพุธ ที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๘

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้พบกับบรรดาอิหม่ามและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามพร้อมกัน ในโอกาสเดียวกันนี้. ขอแสดงความชื่นชมด้วยอย่างมากกับทุก ๆ คน และทุก ๆ โรงเรียนที่ได้รับรางวัลชมเชยในการปฏิบัติงานดีเด่น.

อิหม่ามนั้น ถึงแม้ทางราชการจะยกย่องว่าเป็นผู้นำทางศาสนาอิสลามในระดับท้องถิ่น แต่โดยฐานะหน้าที่อันแท้จริง ดูเหมือนจะมีความสำคัญและมีเกียรติที่ยิ่งกว่านั้น โดยเหตุที่อิหม่ามเป็นบุคคลพิเศษ ผู้มีความรู้ ความฉลาดสามารถในคดีโลกคดีธรรม และทำหน้าที่เป็นครูบาอาจารย์ เป็นที่พึ่งที่ปรึกษา เป็นผู้สงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ศาสนิกอย่างใกล้ชิด ทั้งในด้านศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และในด้านการดำเนินชีวิต เพื่อให้แต่ละคน แต่ละครอบครัวประสบสุขสวัสดี และเจริญมั่นคงเป็นปึกแผ่น. อิหม่ามทั้งหลายจึงควรจะยินดีในเกียรติคุณที่มีอยู่ ทั้งมีความสำนึกตระหนักในฐานะหน้าที่ของตน ๆ อยู่เป็นนิตย์ แล้วตั้งใจพยายามบำเพ็ญกรณียกิจแต่ละอย่างแต่ละด้านให้สมบูรณ์หนักแน่น ด้วยความเข้มแข็งและเที่ยงตรงจริงใจ โดยเต็มความสามารถ. ผลงานของท่าน ที่ปฏิบัติบำเพ็ญมาด้วยดีโดยบริสุทธิ์บริบูรณ์นั้น นอกจากจะยังประโยชน์คือความสุขสวัสดีแก่ศาสนิกถ้วนหน้าแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยร่มเย็น และความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแก่ประชาคมและผืนแผ่นดินอันเป็นที่เกิดที่อาศัย คือประเทศชาติไทยของเราโดยส่วนรวมด้วย.

ในส่วนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้น จำได้ว่าเมื่อปีก่อนได้พูดขอกับกระทรวงศึกษาธิการไว้ ให้ช่วยส่งเสริมการศึกษาทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพให้มากขึ้น เพราะวิชาทั้งสองส่วนนั้นเป็นปัจจัยหลักสำหรับการสร้างและพัฒนาฐานะของบุคคล. ปีนี้ได้ยินรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรายงานว่า ได้ดำเนินการในเรื่องที่ขอให้แล้ว. ก็ต้องบอกว่าพอใจ และต้องขอกำชับผู้บริหารโรงเรียนทั้งหลาย ให้พร้อมแรงพร้อมใจกันรับการสนับสนุนนั้นให้ได้เต็มที่ พร้อมกับต้องพยายามขวนขวายที่จะปฏิบัติส่งเสริมในแต่ละโรงเรียนโดยเต็มความสามารถ ให้จนบรรลุผลตามจุดหมาย. การศึกษาในโรงเรียนของท่านซึ่งได้พัฒนามาเป็นลำดับส่วนหนึ่งแล้ว จักได้เจริญรุดหน้าครบทุกส่วน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง แก่เยาวชนผู้จะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์ความวัฒนาสถาพรให้แก่ชาติบ้านเมืองของเราในวันข้างหน้า.

ขอให้ทุกคนทุกฝ่ายมีกำลังแข็งแรงพร้อม ทั้งในกายในใจ เพื่อจะได้สามารถร่วมกันปฏิบัติภารกิจในการปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการ ทั้งทางจิตใจทั้งทางการศึกษา ให้ประสมประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ อย่างสอดคล้องพอเหมาะพอดี. และขอจงประสบแต่ความสุขความสวัสดี มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตและในหน้าที่การงานยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีเปิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ณ จังหวัดนครนายก

วันอังคาร ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๙

วันนี้ข้าพเจ้ามีโอกาสดียิ่ง ที่ได้มาทำพิธีเปิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และมาร่วมพิธีสวนสนามของเหล่านักเรียนนายร้อย ท่ามกลางผู้บังคับบัญชาทหารชั้นสูง พร้อมทั้งครูบาอาจารย์ และผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นของโรงเรียน.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าขึ้น ด้วยความตั้งพระราชหฤทัยที่จะให้ประเทศของเรามีสถาบันการศึกษาทางทหารระดับสูง สำหรับอบรมบุคคลที่ได้รับคัดเลือกว่ามีคุณสมบัติที่ดีเป็นพื้นฐานแล้วให้เป็นนายทหารที่มีความรู้ มีสติปัญญาความสามารถ ไว้ให้เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยงานทหารในกองทัพ. และก็เป็นที่น่ายินดี ที่สถานศึกษานี้ได้รับความเอาใจใส่ปรับปรุงต่อมาด้วยดี โดยตลอดจนมีความเจริญมั่นคงอย่างแท้จริง และมีกัลยาณเกียรติปรากฏแพร่หลาย เป็นที่ยกย่องเชิดชูทั่วไปทั้งในประเทศและนานาประเทศ.

บัดนี้โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ายังได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าไปอีกก้าวหนึ่ง โดยยกย้ายออกมาตั้งในที่ที่เหมาะอย่างยิ่งแก่การศึกษาอบรมทางวิทยาการและยุทธการทุกด้าน ทุกรูปแบบ ซึ่งจะเป็นอุปการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการศึกษาอบรมและฝึกหัดอย่างสมบูรณ์ครบครันที่สุด เพราะปัจจุบันนี้ นายทหารจำเป็นจะต้องมีความรู้ความสามารถสูงและกว้างขวาง ในการสร้างความมั่นคงทุกด้านทุกแบบให้แก่ประเทศ. ความก้าวหน้าครั้งสำคัญนี้ มิใช่จะก่อให้เกิดประโยชน์และความภาคภูมิใจแก่กองทัพแก่สถาบันทหารเท่านั้น แต่ย่อมจะก่อให้เกิดความพอใจและอุ่นใจแก่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าด้วย.

ขอให้ผู้บังคับบัญชาทหารและผู้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันนี้ โดยเฉพาะนักเรียนนายร้อยทุกรุ่นทุกคน สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระปรีชาญาณเห็นการณ์ไกล ถึงประโยชน์ที่จะบังเกิดแก่บ้านเมือง จากการตั้งโรงเรียนนายร้อยขึ้น แล้วจงตั้งใจพยายามประพฤติปฏิบัติตัวให้ดีให้ตรง สังวรระวังในวินัยและหน้าที่ พร้อมใจพร้อมกำลังกันธำรงรักษาและพัฒนาสถานศึกษาของตนให้มั่นคงก้าวหน้า ด้วยความรู้ ด้วยสติปัญญาความฉลาดรอบคอบ และด้วยความบริสุทธิ์จริงใจเสมอเป็นนิตย์ตลอดไป อย่าให้เสื่อมถอย.

ในวาระอันเป็นมงคลนี้ ขออวยพรให้โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าสถิตเสถียรถาวร สมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยชื่อเสียง เกียรติยศ เกียรติศักดิ์ และพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้า

ทุก ๆ สถาน ทั้งขอให้ผู้ร่วมอยู่ในพิธีนี้ทุกคน มีความเจริญรุ่งเรืองในตำแหน่งหน้าที่และประสบความสุข ความร่มเย็นสวัสดี จงทุกเมื่อทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้แทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา ๒ ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์

วันอังคาร ที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๒๙

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้พบกับบรรดาอิหม่ามและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามพร้อมกันอีกครั้งหนึ่ง ในโอกาสนี้. ขอแสดงความชื่นชมด้วยอย่างมากกับทุก ๆ คนและทุก ๆ โรงเรียน ที่ได้รับรางวัลชมเชยในการปฏิบัติงานดีเด่น.

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ยกย่องกันทั่วไป ว่าประกอบด้วยคำสอนอันสมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งส่วนที่เป็นบทบัญญัติทางศาสนาแท้ ๆ และส่วนที่เป็นบทบัญญัติทางระเบียบสังคม ซึ่งเอื้ออำนวยให้อิสลามิกชนสามารถครองตนอยู่ได้ในความสุจริต และครองชีวิตอยู่ร่วมกันได้โดยผาสุกมั่นคง. และผู้นำคำสอนอันประเสริฐนี้มาสั่งสอนเผยแผ่แก่ศาสนิกบริษัทโดยถูกต้องเหมาะสม ให้ได้รับประโยชน์แพร่หลายต่อเนื่องตลอดกันมานั้น ก็คือผู้นำระดับต่าง ๆ ของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นอิหม่ามอย่างท่านทั้งหลายนี้เอง. ดังนั้น คนทั่วไปตลอดจนทางราชการจึงยกย่องว่าอิหม่ามเป็นบุคคลสำคัญและมีเกียรติ เพราะเป็นผู้จรรโลงสืบทอดศาสนา และเสริมสร้างความเจริญเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม แก่ท้องถิ่น และแก่ชาติบ้านเมืองโดยส่วนรวม. ท่านทั้งหลาย ซึ่งได้รับคัดเลือกว่ามีผลงานดีเด่น ควรจะยิ่งมีความภาคภูมิใจในตนเอง พร้อมทั้งมีความสำนึกตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีอยู่ต่อส่วนรวมให้มากขึ้นเป็นพิเศษ แล้วตั้งใจพยายามปฏิบัติตัวปฏิบัติงานทุกด้านให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นด้วยความวิริยะอุตสาหะและความสุจริตบริสุทธิ์ใจเสมอทุกเมื่อตลอดไป.

ส่วนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้น สังเกตเห็นได้ว่าปีนี้หลายโรงเรียนมีสภาพเปลี่ยนแปลงเจริญขึ้นอีกมาก. ยิ่งมาได้ยินรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ว่าได้พยายามส่งเสริมให้โรงเรียนต่าง ๆ ปรับปรุงตัวเองให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารโรงเรียน ด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านจริยธรรม และด้านการร่วมมือกับชุมชนด้วยแล้ว ก็ยิ่งพอใจและดีใจ. จึงขอกำชับผู้บริหารโรงเรียนทั้งหลายให้รับการสนับสนุนของทางราชการให้ได้เต็มที่. พร้อมทั้งพยายามขวนขวายที่จะปฏิบัติส่งเสริมด้วยตนเองโดยพร้อมเพรียงเต็มความสามารถ. การศึกษาในโรงเรียนของท่านซึ่งได้พัฒนามาด้วยดีแล้ว จักได้เจริญรุดหน้าไปอีกพร้อมทุกส่วน และเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนอื่นในการให้การศึกษาเพื่อประโยชน์ของเยาวชน ผู้จะเป็นกำลังสร้างเสริมความวัฒนาสถาพรให้แก่ประเทศชาติของเราในวันข้างหน้า.

ขอให้ทุกคนทุกฝ่ายมีกำลังแข็งแรงพร้อม ทั้งในกายในใจ เพื่อสามารถร่วมมือร่วมแรงกันปฏิบัติภารกิจในการปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุก ๆ ด้านในเยาวชนให้ประสมประสานกันโดยสอดคล้องสมส่วนล้วนพอเหมาะพอดี. และขอจงประสบความสุขความรุ่งเรืองสวัสดีในหน้าที่การงานยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

พระบรมราโชวาท [๑]

พระราชทานแก่คณะกรรมการและผู้ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันพุธ ที่ ๗ มกราคม ๒๕๓๐

นี่สำหรับหมอที่จะไป รุ่นพี่ ๆ ก็กลับมาแล้ว รุ่นน้องก็ตามไป แต่ว่าข้อสำคัญผู้ที่ได้รับเลือกเป็นนักเรียนทุนของมูลนิธินี้ก็ถือว่าเป็นผู้มีความสามารถ แล้วมูลนิธิก็เห็นสมควรสนับสนุนให้ได้รับความรู้ขั้นสูง จุดประสงค์ของการส่งไป คือเมื่อมีผู้มีความสามารถ มีความเฉลียวฉลาดครบถ้วน รวมทั้งมีความคิดที่ตรง ก็สมควรที่จะสนับสนุนเพื่อให้มีความรู้ที่สูงขึ้น แล้วก็เป็นความหวังว่าต่อไปเมื่อเรียนได้ดีแล้วก็สามารถจะกลับมาทำหน้าที่ทั้งสอน ทั้งปฏิบัติ ทั้งค้นคว้า นี่เป็นโดยตรง เป็นจุดประสงค์ แต่จุดประสงค์ที่กว้าง ก็คือเราเลือกคนที่มีความรู้และมีความคิดที่ดี ความคิดที่ดีก็หมายความว่าความคิดที่ตรง ความคิดที่อยากที่จะสร้างสรรค์ นี่เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง แล้วก็รู้วิชาของตนและต้องรู้วิชาใกล้เคียงด้วย

มูลนิธิอานันทมหิดลนี้ก็ตั้งขึ้นมาด้วยการส่งแพทย์ไปเป็นคนแรก ก็เป็นแพทย์แล้วก็คนที่สองก็เป็นแพทย์ พอดีปีนั้นมีสองคนที่เข้าเกณฑ์ของทุน ตอนนั้นยังไม่ตั้งมูลนิธิ ก็มีนายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา และนายแพทย์ประเวศ วะสี สองคน ปีแรกเราส่งไปคนเดียว ปีที่สองโดยที่ยังไม่มีก็เลยส่งไปคนเดียว ตอนหลังจากนั้นมีคนเดียว ปีต่อไปนั้นไม่มีก็เลยส่งกลับคืนกองทุน ตอนนั้นก็ท่านก็คงจำได้ว่ามูลนิธิยังไม่ได้ตั้ง เป็นทุนที่ใช้เงินจากที่มีกองทุนการกุศล แล้วก็ยกให้เป็นทุนเรียกว่าทุนอานันทมหิดล ฉะนั้น เมื่อตั้งมูลนิธิด้วยจุดประสงค์ที่จะส่งนักเรียนแพทย์ที่มีความสามารถ จากมูลนิธิที่มีกองทุนสองหมื่นบาท แล้วก็มีนักเรียนทุน ๒ คน ก็หมายความว่าเมื่อเริ่มแรกก็แร้นแค้นพอสมควร แต่ว่ารับรองว่าต่อไปก็จะหาเงิน แล้วเงินก็ไหลมาจริง ๆ ก็มีแพทย์ต่อไป แล้วต่อไปก็ได้ตั้งเป็นทุนสำหรับนักวิทยาศาสตร์ แล้วก็มีหลายคณะ ก็มีทางด้านเกษตร ทางด้านเกษตรสหกรณ์ แล้วต่อไปก็เป็นวิศวกรรม แล้วก็ธรรมศาสตร์ ก็ขยายขึ้นไปตามกำลังเงิน แล้วก็ต้องทำงานมาหลายปีกว่าจะสร้างคณะเหล่านี้ขึ้น ก็จากจำนวน ๒ ท่านนั้น เดี๋ยวนี้ก็เป็นจำนวนเกือบถึงหนึ่งร้อย เลขเก้าสิบเก้าก็หมายความว่าเกือบร้อยแล้ว นับว่าเป็นคนที่มีคุณสมบัติ มีความสามารถทั้งนั้น ข้อสำคัญที่ได้ตั้งมูลนิธินี้แล้วก็ส่งกลับมาเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ คือผู้ที่ได้รับทุนนี้ก็ถือว่าเป็นคนที่มีสมองยอดเยี่ยมในเมืองไทย สมองยอดเยี่ยมนี้ก็หมายถึงความเฉลียวฉลาดสามารถเรียน เมื่อเรียนแล้วก็มีความสามารถดีด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งมีสมองยอดเยี่ยมในทางที่มีจิตใจที่ดีงาม จิตใจ

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

ที่สร้างสรรค์ ความเมตตา แล้วก็เป็นประโยชน์ส่วนรวม ด้านการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้ได้สามารถที่จะสร้างวิชาการให้สูงขึ้น และอันหนึ่งซึ่งสำคัญมาก สร้างวิชาการนี้ด้วยความดี มีเหตุผล แล้วก็มีความที่จะทำให้สังคมของประเทศนี้น่าอยู่ มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีหลักของศีลธรรม ฉะนั้นนักเรียนทุนที่ไปเรียนต้องรู้มากทั้งในด้านวิชาเฉพาะ ต้องเรียนต้องรู้ทั้งวิชาใกล้เคียง คืออย่างศัลยแพทย์ วิชาแพทย์อื่น ๆ ก็ต้องรู้เหมือนกัน และมิใช่เท่านั้นต้องรู้วิชาอื่น ๆ อีก เพราะวิชาการแพทย์ก็ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์เป็นพื้น ก็ต้องรู้เหมือนกัน แล้วก็นอกจากวิทยาศาสตร์ ต้องรู้สังคมว่าคนอยู่กันอย่างไร เพราะว่าไม่ใช่ว่า ถ้าหากว่าเราอยู่คนเดียว ตั้งใจที่จะทำในวิชาของตัว ทำคนเดียวได้อย่างไร ต้องมีคนที่มีความรู้ในด้านวิชาอื่น ๆ ด้วย ก็เคยพูดถึง ดูเหมือนหมอสวัสดิ์ฯ เคยพูดถึงว่าถ้าเราสร้างโรงพยาบาลที่หรูหราใหญ่โต มีเครื่องมือเต็ม แต่ไม่ได้สนับสนุนทางเกษตรเป็นต้น เราจะมีคนไข้เต็มโรงพยาบาล แต่ก็จะเป็นคนไข้ที่เป็นโรคขาดอาหาร จะเต็ม คนไข้จะแย่ หรือถ้าไม่สนับสนุนแม้แต่ในทางอาวุธทางกองทัพ โรงพยาบาลนั้นสร้างโก้หรูแล้วอยู่ไม่กี่วัน ผู้อื่นมารุกรานแล้วก็ถูกทำลายพัง อันนี้ถึงว่าต้องมีความรู้รอบตัว แล้วก็รู้จักที่จะประสานความรู้นี้กับผู้ร่วมงานในวิชาของตัวหรือวิชาใกล้เคียงและทางด้านสังคมให้มาก ประเทศไทยก็จะเอาตัวรอดได้

ทุกคนที่ไปเรียนก็ได้รับทราบนโยบายนี้ แล้วก็เมื่อเรียนแล้วก็รู้สึกว่าจะเป็นคนที่ครบถ้วนไม่ขาดตกบกพร่อง เพื่อการนี้คนที่ได้รับทุนก็ต้องถือหลัก การรับทุนนั่นนะก็ต้องถือว่าเรียกว่าเป็นบุญของตัว เป็นเกียรติของตัว แต่ก็เป็นความรับผิดชอบของตัวที่จะต้องกระทำ แต่ในด้านมูลนิธิก็ถือว่าไม่ใช่เป็นนักเรียนทุน ไม่ค่อยชอบ ชอบจะใช้คำ “เป็นผู้ร่วมงานของมูลนิธิ” จะทำให้มูลนิธินี้มีความสำเร็จได้ คือรวบรวมคนที่มีความรู้สูง ไม่ใช่รวบรวมมาสำหรับเป็นพรรคการเมือง รวบรวมมาสำหรับเป็นผู้ที่รักวิชา ผู้ที่รักส่วนรวม ผู้ที่รักมนุษย์ ผู้ที่รักความเจริญ คนที่ได้รับเลือกเป็นนักเรียนทุนนี้ซึ่งเป็นผู้ร่วมงาน แล้วก็ท่านผู้ใหญ่ที่เป็นกรรมการหรือเป็นครูบาอาจารย์ เดี๋ยวนี้ก็เป็นผู้ใหญ่ที่จะช่วยและนอกจากนั้นเรียกว่าเป็นผู้ร่วมชาติด้วย ร่วมชีวิต ร่วมงาน ตั้งแต่เป็นนักเรียน ท่านที่กลับมาแล้วท่านก็เป็นพี่เพราะว่าเรียนจบ แต่ว่าจบไม่ได้หมายความว่าจะไม่เรียนอีก ต้องเรียนต่อไป แต่ก็เป็นผู้ร่วมงาน อย่างคุณหมอมานิตย์นี่ก็เป็นนักเรียนทุนไปเรียนกลับมา แล้วเดี๋ยวนี้ก็มาร่วมเป็นกรรมการของมูลนิธิเหมือนกัน หมอประเวศคนนี้ก็มาร่วมกัน ร่วมงานกัน เท่ากับสร้างสังคมหรือผู้ที่มีความรู้สูงที่จะมาร่วมกันสร้างสังคมให้ดียิ่งขึ้น คือว่าเวลาไปเรียน ไปเรียนที่ต่างประเทศนี่เป็นสิ่งยาก ตอนแรกพวกท่านที่ไปก็คงหนักใจเหมือนกัน เพราะว่าความเป็นอยู่ต่างกัน ตอนแรกก็ต้องงง แม้แต่ว่าจะถือว่าเราฉลาด เราเก่ง เรามีความรู้ดี ไปถึงมันก็ต้องงง แต่ว่าไม่ได้เป็นของที่เสียเปรียบอะไร มันต้องงง เปลี่ยนที่ แต่ก็เชื่อว่าด้วยความเฉลียวฉลาด ด้วยความคิดที่รอบคอบก็สามารถที่จะเอาความรู้ได้ ก็ไม่เดือดร้อนอะไรเท่าไหร่ ถ้าเผื่อเดือดร้อนอะไรก็ปรึกษา ปรึกษาผู้ที่เป็นกรรมการเป็นครูบาอาจารย์ก็ได้ ปรึกษาผู้ที่เป็นรุ่นพี่ก็ได้ ปรึกษากับคนที่อยู่ต่างประเทศที่กำลังเรียนอยู่ ก็ปรึกษาหารือกันได้ถ้ามีปัญหา สำหรับอย่างนี้ทางมูลนิธิก็ทำชื่อเสียงมาด้วยดี เพราะว่านักเรียนไทยส่วนมากส่วนใหญ่ก็ทำให้ครูบาอาจารย์เขานับถือ

ถึงทำให้ผู้ที่ไปนี่ไปเลือกที่ที่ดีได้ เพราะว่าเขารัก เขารักเป็นลูกศิษย์ ก็เชื่อว่าทุกคนได้รับความรู้จากครูบาอาจารย์อย่างเต็มที่ เพราะว่าเขาเข้าใจว่าเราพึ่งเขา

อีกข้อหนึ่งไม่ใช่เรื่องของมูลนิธิ เป็นเรื่องของคนไทย มีครูบาอาจารย์ที่มาเมืองไทยมาเล่าให้ฟังว่า ลูกศิษย์ที่เป็นคนไทยเขารักมาก เขาบอกว่ามารยาทดี และเป็นคนที่ดีแปลกมาก มันก็แปลก เพราะว่านักเรียนที่ไปต่างประเทศในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันของเขามีหลายชาติ ชาติต่าง ๆ มีหลายชาติเรียนแล้วไม่กลับ ไม่กลับบ้าน ไม่มีความรับผิดชอบในตัวเอง จะเอาแต่ได้ท่าเดียว เขาเห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่ไปแล้วก็ไปเรียนได้กลับมาทำงานพัฒนาประเทศ อันนี้เขานับถือ เมื่อมีความนับถือก็มีความรักมีความเอ็นดูให้ความรู้โดยจริง อันนี้เป็นข้อสำคัญ คือเรื่องลูกศิษย์กับครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง เราต้องฉลาด ครูเขารู้มากกว่าเรา เพราะว่าเขาได้เรียนมามากและก็ได้ประสบมามากได้ปฏิบัติมามากเขาจึงเป็นอาจารย์ เขาเห็นมามากกว่าเราเขาจึงสอนได้ ถ้าเขาไม่มีความรู้เขาจะสอนได้อย่างไรเขาก็สอน ถ้าเขาอยากสอนก็เป็นภาคความรู้นั้น แต่ถ้าเขาไม่อยากสอน เขาก็ไม่ได้รับเงินเดือนรับเงินค่าจ้าง ให้สอนก็สอนไป พูดไป บอกว่าเหตุนี้เป็นอย่างนั้น ๆ แต่มันไม่ได้เต็มที่ ฉะนั้นนักเรียนต้องฉลาดที่จะทำให้ครูและอาจารย์เขามีความรู้สึกว่าอยากเป็นครูอยากจะสอน เหมือนสมัยโบราณของเรา ลูกศิษย์ก็ต้องไหว้ครู ครูก็เอ็นดูลูกศิษย์ ใช้คำว่าลูกศิษย์หมายความว่าเป็นคนที่เอ็นดูจริง ๆ เขาจึงให้ความสำคัญ ฉะนั้นเราก็ต้องถ้าใช้คำภาษาฝรั่งก็ต้อง “คอนดิชั่น” อาจารย์ต้องสร้างให้อาจารย์เขาเป็นคนที่อยากที่จะสอน จะเรียกว่าประจบประแจงก็ไม่ใช่ คล้าย ๆ ประจบประแจง แต่ว่านักเรียนที่ฉลาดต้องสร้างความเป็นครูแล้วเราก็มีความเป็นลูกศิษย์ เขาให้หมด ก็เชื่อว่าทุกคนได้รับความรู้จากอาจารย์อย่างดีที่สุด ด้วยเหตุผลสองอย่าง ก็เพราะว่าชื่อเสียงของมูลนิธิ ข้อสองเพราะว่าตัวเองได้สร้างความเป็นครูให้ครูบาอาจารย์ เขาก็ให้เยอะ อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญในการไปเรียนวิชาการถ้าครูเขาดี แต่เขาไม่มีกระจิตกระใจที่จะสอนเขาก็เหนื่อยเหมือนกันที่จะสอน ก็ทราบกันดีนี่ก็เป็นอาจารย์ทั้งนั้น มันเหนื่อยที่จะสอน

อีกปัญหาหนึ่ง ในด้านที่จะต้องศึกษาต่อ ไปต่างประเทศมันไม่เหมือนกัน อาหารการกินก็ดี ความเป็นอยู่ของเขาก็ดี ของเขาก็มีของดีเราจึงไป แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเมืองไทยไม่มีของดี ของเขาอาจจะดีกว่าเรา เลวกว่าเรา แต่อยู่ในเมืองเขาเราต้องรู้ภาษาเขา รู้ความเป็นอยู่ อย่างประเทศร้อนเราจะใส่เสื้อหนาว หรือเสื้อเฟอร์เสื้ออะไรก็ชอบกลเพราะว่ามันร้อน แต่ไปเมืองนอกอากาศหนาวอากาศเย็น เราบอกเราเป็นคนไทยเราใส่เสื้อบาง ๆ อย่างนี้ก็พอแล้วก็ไม่ได้ เราก็ต้องทำเหมือนเขา เราก็ต้องใส่เสื้อที่หนาหน่อยจะได้อุ่น ไม่ใช่เขาดีกว่าเราหรือเขาเลวกว่าเรา แต่ต้องให้เข้ากันได้ ถ้าไปโน่นไปพูดกับฝรั่ง ไปพูดภาษาไทยเขาก็งงทันที เพราะว่าเขาไม่เข้าใจ เราก็ต้องพูดภาษาฝรั่ง ไม่ใช่ว่าเราเห่อฝรั่ง เราก็ต้องพูดภาษาฝรั่งได้ ไปต่างประเทศเคยไป อย่างไปออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ตอนที่ขึ้นไปสปีคเราแกล้งทำ เราแกล้งพูดภาษาไทย คนที่อยู่ที่นั่นตั้งพันคนได้ เอาแล้วนั่งสบาย แล้วก็นอนเสร็จแล้วก็หลับตา ก็หมายความว่าติดต่อไม่ได้ เมื่อพูดไป ๒-๓ คำ เสร็จแล้วก็พูดภาษาฝรั่งว่า

ที่พูดไปเมื่อตะกี้นี้ภาษาไทย ที่พูดภาษาไทยเพราะว่าให้รู้ว่าเป็นคนมาจากเมืองไทยก็ต้องพูดภาษาไทย พูดเมื่อตะกี้นี้แปลว่าอย่างไร ตอนนี้เขาก็ตื่น เขาก็ฟัง ก็หมายความว่าเมื่อไปเมืองเขาพูดภาษาไทยเขาไม่รู้เรื่องเขาก็ปิดสวิตซ์ แต่ว่าถ้าพูดให้รู้เรื่องก็ต้องเปิดสวิตซ์เขาก็ฟัง ถ้าเราพูดดีเขาก็ปรบมือ ถ้าเราพูดไม่ดีเขาก็ตำหนิ แต่ว่าเชื่อว่าอย่างที่นักเรียนที่ไปเรียนก็ฉลาดพอที่จะพูด อันนี้หมายความว่าไปประเทศไหนเราก็ต้องทำตาม เขามีประเพณีอะไร ๆ ก็ต้องดูเขา ต้องรู้ให้หมด ทำไมเขาเป็นอย่างนั้น ทำอย่างนั้น เขามีประเพณีของเขา เขามีประวัติศาสตร์ของเขา คนไทยเราก็มีประวัติศาสตร์ของเรา เรามาอย่างไรเป็นอย่างไร เราก็ไม่เหมือนเขา รูปร่างหน้าตาเราก็ไม่เหมือนเขา เมื่อคืนนี้ดูหนังเรื่องเด็กคนหนึ่ง เขาเป็นฝรั่ง แต่ว่าแม่เขาเป็นแขกโพกผ้าโพกหัว มาอยู่ในเมืองที่เป็นฝรั่งทั้งนั้น ถูกเหยียด ถูกอะไร เพราะหน้าตาไม่เหมือนเขา นั่นมันก็ตัวอย่างจากนวนิยาย เราไปหน้าตาเราไม่เหมือนกัน เขาอาจจะดูถูก แต่ก่อนนี้ไม่เคยรู้จักคนไทย เขาก็ต้องบอก “เจ๊ก” เขาบอก แต่เขาถูก ดูถูกหมายถึงว่าเขาเหยียดหยาม เราเป็นนักเรียนอาจจะเป็นผู้สร้างสัมพันธไมตรี สร้างความหวัง ความนิยม ความสนใจต่าง ๆ นักเรียนอาจจะเป็นประโยชน์ในด้านการทูต ส่วนหนึ่ง เดี๋ยวนี้คนไทยที่ไปอยู่ในต่างประเทศ อย่างประเทศอเมริกาหรืออังกฤษจำนวนเยอะ แต่เราเป็นคนดีเป็นคนยอดเยี่ยมในจำพวกนั้น เราก็จะต้องมีหน้าที่ไปเป็นผู้แทนของประเทศ และโดยเฉพาะผู้แทนของผู้ที่เรียนในกลุ่มที่เรียกว่านักศึกษา และโดยเฉพาะในด้านการแพทย์ ซึ่งเมืองไทยนี้การแพทย์ก้าวหน้ามากมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ก็นับว่าได้มาตรฐาน เรียกว่าได้มาตรฐานในโลก แล้วก็ในการแพทย์ ทั้งนายแพทย์ประเวศ และนายแพทย์จรัส เป็นแพทย์ที่ระดับโลกทีเดียว ไปต่างประเทศไหนเขาก็รู้จัก ก็หมายความว่าเดี๋ยวนี้เขารู้จักเมืองไทยคนไทยง่ายขึ้น แต่ก็ต้องรักษามาตรฐาน ถ้ารักษามาตรฐานได้ก็จะเป็นประโยชน์ นี่เป็นข้อสำคัญว่าที่พูดนี้มีหน้าที่ที่มอบไว้ คือในการที่จะไปเรียน ข้อสำคัญเพื่อการนี้ นอกจากความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจ อันนี้ก็เครียดแล้ว ยังมีอีก ถ้าฟังไม่ไหวก็ต้องไปเรียน ต้องไปเรียนให้ได้ดี เดี๋ยวเครียดใหญ่ ตั้งใจเกินไปก็ยิ่งเครียด คนเราเครียดเกินไปมักจะไม่ดี ร่างกายก็จะทรุดโทรม จิตใจก็ทรุดโทรมเหมือนกัน ต้องมีเหตุผล เวลาเรียนก็เรียน ถึงเวลาพักผ่อนหย่อนใจก็หย่อนใจไปดูหนังไปดูละคร ก็เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หมายความว่าต้องให้ครบส่วน ร่างกายต้องแข็งแรง อาหารการกินอะไรต่าง ๆ ต้องระวัง ต้องดูแลร่างกาย และจิตใจให้แข็งแรง เพื่อที่จะได้มากที่สุดตามจุดประสงค์ที่วางไว้ คือได้ความรู้ ได้เป็นผู้ที่มีความรู้รอบตัว และเป็นผู้ที่แสดงว่าคนไทยก็ทำให้เกิดความสัมพันธไมตรีที่ดี อันนี้ก็หน้าที่เยอะแยะ ดังนั้นอันนี้ก็ต้องระวัง คือต้องระวังให้มาก ก็เป็นสิ่งที่ทุกคนและแต่ละคนได้ทำมาแล้ว คือผู้ที่กลับมาก็มาเป็นครูบาอาจารย์ เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละและอดทน มีความรู้รอบทั้งในด้านลึก และในสาขาวิชาด้านอื่น เรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องวิชาแพทย์เลย อื่น ๆ เอาทั้งนั้น เพราะว่าเดี๋ยวนี้มูลนิธิอานันทมหิดลก็มีชมรมผู้ที่ไปเรียนมาตั้งเป็นชมรมและก็ได้ทำประโยชน์ คือในทางปฏิบัติการก็มีบทความ บทความที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่ว ๆ ไป ทั้งในด้านการแพทย์ และในด้านวิชาการชั้นสูง นี่ก็เป็น

การสร้างวิชาการและความรู้รอบตัว อย่างนายแพทย์จรัสก็เป็นคนแรก นายแพทย์จรัสเดี๋ยวนี้ก็เป็นใหญ่เป็นโตในด้านการปกครอง การบริหารชั้นสูง และนอกจากนั้นก็ได้ปฏิบัติแล้วก็ได้ไปซอกแซกตามหมู่บ้านต่าง ๆ ก็ได้ทำประโยชน์มาก ฉะนั้นผู้ที่กลับมาก็เชื่อว่าจะทำประโยชน์ได้เต็มที่ แล้วผู้ที่ไปเรียนไปเอาความรู้ แม้แต่ระหว่างเรียนก็ต้องศึกษาไปด้วย นี่เป็นเรื่องที่อยากจะให้เข้าใจ

อีกข้อหนึ่งที่อยากจะให้เข้าใจ ท่านกรรมการจะได้เข้าใจด้วย คือว่าทำไมเลือกคนที่เรียนจบปริญญาตรีแล้วยังไม่ทันฝึก ไม่ได้เป็นผู้ที่ทำงานมาเป็นเวลา ๑๐ ปี แล้วก็ส่งไปเรียนต่อ เลือกคนที่จบปริญญาตรีเพราะอายุยังน้อยแต่มีความสามารถ เพราะเมื่อเรียนจบปริญญาตรีแล้ว ก็ทราบแล้ว มีแววแล้ว อย่างคนที่ไปมา ก็อายุเวลาไปเรียน กลับมาก็อยู่อายุราว ๆ ถึง ๓๐ ตั้งแต่อายุ ๓๐ ขึ้นไปถึงเกษียณก็ได้ทำงานไปอย่างน้อยได้ ๓๐ ปี แต่ถ้าไปเลือกคนที่มีความเชี่ยวชาญ เก่ง คนนี้น่านับถืออย่างยิ่ง ควรจะสนับสนุน เขากว่าจะสร้างตัวขึ้นมาก็อายุ ๔๐ ไปเรียนอีก ๕ ปี ๔๕ ปี กลับมาทำงานได้ ๑๕ ปี ก็เรียกว่าที่ทำงานในชั้นสูงก็เวลาไม่พอที่จะแสดงความสามารถ ถึงได้เลือกผู้ที่จบปริญญาตรีแล้วก็มีความสามารถแล้วก็เห็นแล้วว่าเป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่แล้วอายุยังไม่มาก ทีหลังก็ทำงานได้ยอดเยี่ยม ไม่ใช่ว่าอายุ ๖๐ แล้วก็หมดนะ ท่านทั้งหลายก็มีอายุมากก็ยังเข้มแข็ง แต่ว่าหมายถึงว่าตามของทางราชการ ๖๐ ปีก็เกษียณ ระหว่าง ๓๐-๖๐ ปีนี่ทำได้อย่างยอดเยี่ยม อันนี้ถึงอธิบายให้ท่านกรรมการต่าง ๆ ได้ทราบว่าเพราะอะไรทำไมเลือก ซึ่งอาจจะเป็นการเสี่ยง ทำไมเลือกผู้ที่ยังไม่ได้พิสูจน์ตัวว่าคนนี้เขาเก่งจริง หรือว่าเขาดีจริง ก็มีบางคนไปแล้วก็ไปเลยแต่ส่วนน้อย คือไปแล้วไปจริง ไปเลย เราไม่ว่าอะไร เพราะเขาได้ประโยชน์ของเขา แล้วเขาก็อาจจะมีเหตุผลส่วนตัวของเขา มีเหมือนกันเรียนแล้วกลับมาทำงาน ขอไม่ทำงาน บางคนกลับมาไม่รับราชการ อย่างแพทย์ไปทำงานอยู่โรงพยาบาลเอกชน ไม่เห็นเป็นไรไปโรงพยาบาลเอกชนก็ทำงานเหมือนกัน ทำงานโรงพยาบาลเอกชนก็ทำงานเพื่อส่วนรวม แม้แต่บางคนเขาทนไม่ได้เหมือนกัน ถ้ามาทำงานเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย มันก็ลำบาก ไปโรงพยาบาลเอกชนสะดวกกว่า

แต่ข้อหนึ่งต้องเข้าใจ กลับมาอยากจะค้นคว้าอะไร เมืองไทยนี่เราอยู่ในขั้นพัฒนา เมื่ออยู่ในขั้นพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ มันก็ยังไม่ครบ ไม่เหมือนต่างประเทศห้องแลปอะไร ๆ ของเขาดี แต่ต้องทน ถึงยังต้องพูดถึง กลับมาอย่างหมอประเวศ มีสถาบัน ตั้งสถาบันคือ สร้างตึก เขาก็ได้สร้างตั้งแต่ไม่มีอะไรเลยขึ้นมา แล้วคนที่จะทำงานต่อไป เขาเหยียบเป็นขั้นบันได แล้วก็อย่างหมอประเวศก็ไม่ถือเลย เพราะว่าก็ต้องเป็นผู้บุกเบิก ผู้บุกเบิกก็ต้องให้ยกให้เขา เดี๋ยวนี้การแพทย์เมืองไทยก้าวหน้าขึ้นเยอะ สมัยใหม่เครื่องมืออาจจะยังขาดแคลน แต่มานึกดูว่าถ้าเราไปทำงานอยู่ที่ที่เขามีเครื่องมือเยี่ยม ชั้นหนึ่ง เราเป็นเยี่ยม ซึ่งบางคนก็ได้ขึ้นสูง แต่ว่าเมืองไทยแม้แต่ขั้น...[๑] หรือทำงานไม่สูง เราเป็นผู้บุกเบิก

---

[๑] บันทึกพระสุรเสียงได้ไม่ชัดเจน

การแพทย์เมืองไทยที่ทำมาโรงพยาบาลศิริราชจะ ๑๐๐ ปีแล้ว คนที่ทำงานนี้ครั้งเมื่อ ๑๐๐ ปี ลำบากยากเย็นแค่ไหน ไม่มีอะไรที่ตั้งขึ้นมาหรือแม้แต่หมอ อย่างหมอสวัสดิ์คนที่ปฏิบัติครั้งก่อนนั้นมันก็ยังไม่มีอะไร ต้องสร้างขึ้นมาทุกอย่าง แพทย์ใหม่นี้เรียกว่ามีเครื่องมือเครื่องใช้ อะไรต่าง ๆ ครบถ้วน แต่ก่อนนี้ไม่มี แต่เดี๋ยวนี้มี ครั้งก่อนท่านผู้ใหญ่ไม่รังเกียจเลย ท่านผู้ใหญ่เห็นว่าผู้ที่เรียนแพทย์ในปัจจุบันนี้มีเครื่องมือมีอะไรดีขึ้นแล้วก็ก้าวหน้าเรียกว่าความรู้สูงกว่า จะเรียกว่าเป็นเหมือนอภิชาตบุตรก็ได้ พ่อแม่ที่มีอภิชาตบุตร ปลื้มปลาบปลื้มมาก มีความรู้มากกว่า แต่นี้เป็นของธรรมดาเป็นความก้าวหน้า แต่บางคนก้าวหน้าขึ้นไปแล้วก็เหยียบหัว เหยียบหัวอย่างนั้นไม่ดี แต่เหยียบขั้นตอนขึ้นไปแล้วอยู่สูงก็ต้องไม่เคยดูถูกพ่อแม่ครูบาอาจารย์ เมืองไทยนี้ยังถือเป็นพิเศษ สำคัญว่าผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์เดี๋ยวนี้จะไปสู้ลูกศิษย์ที่ได้ฝึกได้โอกาสก็ไม่ได้ในวิชาการ เดี๋ยวนี้เหมือนว่าพ้นสมัยไป แต่ไม่น้อยใจ ปลื้มใจ ปลื้มใจเพราะว่ามีส่วนยกท่านผู้รู้ เพราะถ้าเราไม่ได้ยกขึ้นท่านผู้รู้ก็จะลำบาก อันนี้ต้องมองให้ดี แล้วท่านผู้รู้ก็ไม่ดูถูก อันนี้เป็นสองฝ่าย ก็แบบเดียวกันเหมือนลูกศิษย์กับครู ครูตอนแรกก็มีความรู้มากกว่า ให้ ๆ ครูไม่ได้เสียหายอะไร แต่ลูกศิษย์เก่งอาจมีความรู้ดีกว่า แต่เราไม่มีวันที่จะเหยียดหยามครูเพราะว่าท่านเป็นผู้ช่วย อันนี้ก็ใช้ได้สำหรับผู้ที่สำเร็จแล้ว เป็นเรื่องที่อยากพูดมานานแล้ว เพราะว่าอย่างบางทีไม่ใช่ว่าไม่น้อยใจ บางทีก็น้อยใจเหมือนกัน แต่เพราะว่าความเป็นผู้ใหญ่เราก็ต้องเข้าใจ แล้วก็ส่วนมากนะดี ส่วนน้อยที่บกพร่อง ก็อยากให้ผู้ที่เรียนเรียบร้อยแล้วกลับไปเรียนให้ส่วนมากที่ดีนี่ให้เพิ่มขึ้น ให้ส่วนน้อยที่บกพร่องก็มีบ้าง แล้วก็ไม่เสียทีเดียว พวกที่บกพร่องก็ไม่ได้เสียทีเดียว

ข้อสำคัญของมูลนิธินี่แต่ละคนที่ไปไม่ต้องเซ็นสัญญา ทุนต่าง ๆ เขาบอกต้องเซ็นสัญญา ต้องกลับมาใช้หนี้ ต้องมารับราชการเท่านั้น ๆ ปี หรือถ้าไม่ก็ต้องชดใช้เงินก้อนใหญ่ มูลนิธิฯ ไม่เอาเพราะเราถือว่าเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้ใหญ่ทั้งอายุ เป็นผู้ใหญ่ทั้งวิชาการ คือว่าไม่ต้อง ท่านทั้งหลายนี่ก็กลับมา เป็นสิ่งที่สำคัญ ทุนรัฐบาลก็เหมือนกัน เพราะว่าเงินที่ส่งไปก็เป็นเงินงบประมาณ เงินของมูลนิธินี่ก็เงินของประชาชนเหมือนกัน เขาบริจาค แต่ว่าเมื่อเขาบริจาคแล้ว เราก็บริหารแบบสมาคม แล้วทุกคนก็เป็นสมาชิกรับผิดชอบเรื่องนี้.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรกิตติมศักดิ์และพระราชทานปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วันเสาร์ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๐

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกวาระหนึ่ง และที่ได้ทราบรายงานว่ากิจการทุก ๆ ด้านของมหาวิทยาลัยเจริญก้าวหน้ามาด้วยความมั่นคง. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทั้งหลาย ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา.

ผู้ที่มุ่งหวังความดีและความเจริญมั่นคงในชีวิต จะต้องไม่ละเลยการศึกษา. ความรู้ที่จะศึกษามีอยู่สามส่วน คือความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความรู้คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง ซึ่งแต่ละคนควรเรียนรู้ให้ครบ เพื่อสามารถนำไปใช้ประกอบกิจการงานและแก้ปัญหาทั้งปวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ. อีกประการหนึ่ง จะต้องมีความจริงใจและบริสุทธิ์ใจไม่ว่าในการงาน ในผู้ร่วมงาน หรือในการรักษาระเบียบแบบแผน ความดีงาม ความถูกต้องทุกอย่าง เพราะความจริงใจนี้เป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง ในการผดุงและสร้างเสริมความมีสมานฉันท์ความประสานสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของส่วนรวม. ประการที่สาม จำเป็นต้องสำรวจดูความบกพร่องของตนเองอยู่สม่ำเสมอ แล้วพยายามปฏิบัติแก้ไขเสียโดยเร็ว ไม่ปล่อยให้เจริญเติบโตทำความเสื่อมเสียแก่การกระทำและความคิด. ประการที่สี่ ต้องฝึกฝนให้มีความสงบหนักแน่น ทั้งในกาย ในใจ ในคำพูด เพราะความสงบหนักแน่นเป็นเครื่องผ่อนปรนระงับความรุนแรง ความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจในกันและกันได้ทุกกรณี. โดยเฉพาะความสงบหนักแน่นในจิตใจนั้น ทำให้เกิดความยั้งคิดพิจารณาตามเหตุตามผล จึงช่วยให้สามารถขบคิดวินิจฉัยเรื่องราว ปัญหา และกระทำ ได้ถูกต้อง พอเหมาะพอดี มีประสิทธิผล.

หลักปฏิบัติที่กล่าว เป็นข้อที่ท่านทั้งหลายพึงรับไว้ศึกษาพิจารณาให้เห็นกระจ่างและนำไปใช้เป็นแนวทางความประพฤติปฏิบัติ เพื่อนำพาตนให้บรรลุถึงความเจริญมั่นคงที่มุ่งหมาย.

ขออวยพรให้ทุกคนประสบความสุข ความสำเร็จ พร้อมทั้งความก้าวหน้ารุ่งเรืองในชีวิต สมประสงค์ทุก ๆ ประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพฤหัสบดี ที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๐

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดลอีกวาระหนึ่ง. ขอแสดงความชื่นชมกับทุกคนที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา และขอขอบใจมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญากิตติมศักดิ์แก่ข้าพเจ้า.

ตามที่มหาวิทยาลัยเปิดสอนวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงมากมายหลายสาขาหลายหลักสูตร พร้อมทั้งส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เน้นการวิจัยในลักษณะสหวิชา เพื่อให้การวิจัยครบวงจร นั้น เป็นสิ่งที่น่านิยมยินดีอย่างยิ่ง. นอกจากจะส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น ยังสนับสนุนให้นักวิชาการได้เล็งเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของวิชาการทั้งปวงโดยตระหนักด้วย.

สำหรับบัณฑิตทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีข้อแนะนำสำคัญที่จะฝากแก่ท่านว่า ภูมิความรู้และปริญญาเป็นประโยชน์เชิดชูตัวท่านมาก อย่างน้อยก็ช่วยให้ได้ทำงานที่ดี มีคนยกย่อง. แต่ทั้งนี้ ท่านจะต้องรู้จักรักษาและพัฒนาความรู้นั้นให้ก้าวหน้าและเพิ่มพูนขึ้นตลอดเวลา พร้อมกับต้องรู้จักนำมาใช้ให้ถูกให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง. การใช้วิชาความรู้ให้ถูกต้องเป็นประโยชน์ มีหลักสำคัญพึงยึดถือดังนี้. ประการแรก ในฐานะผู้มีวิชาการและวิชาชีพระดับสูง จะต้องซื่อตรงบริสุทธิ์ใจต่อวิชาการและวิชาชีพระดับสูง จะต้องซื่อตรงบริสุทธิ์ใจต่อวิชาการและวิชาชีพของตน หมายความว่าแต่ละคนจะต้องพยายามควบคุมความคิดจิตใจให้มั่นคง หนักแน่น และรอบคอบในหลักการ ไม่ให้มักง่าย ไม่ให้ประมาทเลินเล่อ แล้วนำวิทยาการซึ่งเป็นของสูง ไปใช้อย่างผิดพลาด เพราะการกระทำดังนั้นเป็นการทำลายวิชาและทำลายเกียรติภูมิของตนโดยตรง ทั้งยังอาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงมากมายขึ้นได้อย่างคาดไม่ถึง. ประการที่สอง จะต้องเข้าใจให้ถูกว่าการซื่อตรงบริสุทธิ์ใจต่อวิชาการนั้นมิได้หมายถึงการยึดตำราหรือยึดทฤษฎีจนเหนียวแน่นอย่างเอาหัวชนฝา. หากมุ่งหมายให้ทุกคนตระหนักว่า หลักวิชาทั้งหลายจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ด้วยวิจารณญาณ ให้ถูกเหตุถูกผลให้ถูกสัดถูกส่วน และให้ประสานสอดคล้องกับวิชาการอื่น ๆ อย่างพอเหมาะพอดี. ผู้ฉลาดย่อมจะต้องคำนึงถึงผลอันพึงประสงค์ตามเป้าหมาย และพยายามพิจารณาใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบก่อนที่จะนำมาใช้เสมอทุกครั้ง. จึงหวังว่าท่านทั้งหลายจะได้นำข้อแนะนำนี้ไปขบคิดให้เป็นประโยชน์เป็นความเจริญแก่ตนเองแก่ผู้อื่นต่อไป.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบแต่ความสำเร็จทุกประการในชีวิต มีความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในหน้าที่การงาน. ขอให้ทุก ๆ ท่านที่มาร่วมประชุมในพิธีนี้มีความผาสุกสวัสดีโดยทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีสวนสนามของนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
เนื่องในโอกาสที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ครบ ๑๐๐ ปี
ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
วันพุธ ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๓๐

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาเยี่ยมโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และมาร่วมในพิธีสวนสนามของนักเรียนนายร้อยอีกครั้งหนึ่ง ในวันครบรอบร้อยปีของสถาบันการศึกษาแห่งนี้.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาโรงเรียนนายร้อยขึ้น ให้เป็นสถาบันการศึกษาทางทหารระดับสูง สำหรับอบรมบุคคลที่ได้รับคัดเลือกว่ามีคุณสมบัติเป็นพื้นฐานอยู่ ให้เป็นนายทหารที่ดี ที่มีความรู้ และมีสติปัญญาความสามารถพร้อมสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารในกองทัพ. ดังนี้ นักเรียนนายร้อยทุกคนจะต้องทราบตระหนักถึงฐานะของตน ว่าตนเองจะต้องรับภาระที่สำคัญต่อบ้านเมือง และจะต้องเป็นหลักของทหารทั้งปวงต่อไป. จึงควรจะได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนรับการฝึกหัดอบรมโดยเต็มกำลัง. สำหรับโรงเรียนนายร้อยซึ่งเป็นสถาบันที่ให้การศึกษานั้น ก็จะต้องให้การศึกษาที่ดี ที่ถูกต้องแก่นักเรียนแต่ละคนให้ครบถ้วน คือให้มีวิชาการที่แน่นหนามีความรู้รอบตัวและประสบการณ์ที่กว้างขวางทั่วถึง. สำคัญที่สุด จะต้องให้ทุกคนมีวิชาและความสามารถจัดเจน ทั้งในด้านยุทธการและในด้านการสร้างสรรค์ความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนควบคู่กัน เพราะทหารมีภารกิจหลักอยู่ที่การป้องกันประเทศและการรักษาความสงบสุขมั่นคงของประชาชนทั้งสองประการ.

ขอให้ทุกฝ่ายทุกคนตั้งใจประพฤติปฏิบัติตัวปฏิบัติหน้าที่ให้ถูก ให้ตรง ให้ครบถ้วน ให้เรียบร้อยด้วยความรู้ ความคิดพิจารณา ความเข้มแข็งเสียสละ และความอุตสาหะอดทนไม่เสื่อมถอย เพื่อความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าของตน ของสถาบัน ของชาติบ้านเมืองของเรา.

ในวาระสำคัญนี้ ขออวยพรให้ทุกคนมีกำลังกายกำลังใจพร้อมสมบูรณ์ สามารถประกอบกรณียกิจของตน ๆ ให้บรรลุผลเลิศ และประสบแต่ความสุขความสวัสดีตลอดกาลทุกเมื่อไป.

พระบรมราโชวาท

พิธีพระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้แทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา ๒ ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๓๐

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้พบกับกรรมการอิสลาม อิหม่าม และครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามพร้อมกันอีกครั้งหนึ่ง. ขอแสดงความชื่นชมด้วยอย่างมากกับทุก ๆ คน และทุก ๆ โรงเรียน ที่ได้รับรางวัลชมเชยในการปฏิบัติงานดีเด่น.

การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรายงาน นับว่าได้ผลน่าพึงพอใจ ถึงแม้จะมีปัญหาและอุปสรรคบ้าง ทุกฝ่ายก็พยายามแก้ไขให้ลุล่วงไปอย่างเหมาะสม ด้วยความรู้ความสามารถและความร่วมมือพร้อมเพรียงกัน. ทำให้การปรับปรุงและพัฒนาการบริหาร หลักสูตร และการเรียนการสอนในแต่ละโรงเรียนเข้าระบบ ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพ.

สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งซึ่งได้ร่วมกันทำอย่างจริงจัง ก็คือการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเพื่อให้นักเรียนและประชาชนในท้องถิ่นอ่านออกเขียนได้โดยทั่วถึง. การรู้ภาษาและอ่านเขียนได้นี้เป็นประโยชน์มาก. ประการหนึ่ง ทำให้มีความสะดวกในการติดต่อ เช่นติดต่อการงานกับทางราชการ หรือติดต่อประสานกับผู้ที่มาปฏิบัติงานพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งถ้าติดต่อพูดจากันได้ไม่ติดขัด ก็จะมีความเข้าอกเข้าใจกัน และสามารถร่วมมือกันทำงานสร้างความสุขความเจริญให้เกิดขึ้นได้. อีกประการหนึ่ง การอ่านเขียนหนังสือได้จะช่วยให้มีโอกาสเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ต่าง ๆ ได้มากมาย. และความรู้ความเข้าใจในสิ่งเหล่านี้ สามารถนำมาใช้ในทางสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์ตามที่ต้องการได้เป็นอย่างดี. นอกจากนี้ภาษายังเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด รวมทั้งคุณธรรมความดีทุกอย่าง. ผู้ที่เป็นครูและเป็นผู้นำทางศาสนา จึงจำเป็นต้องมีความรู้ทางภาษาอย่างแตกฉานเพื่อนำไปใช้ในการสอนวิชา การอบรมศีลธรรมจรรยา ตลอดจนการอธิบายหลักธรรมในศาสนาให้ได้ผลสมบูรณ์ตามภาระรับผิดชอบของแต่ละคน. ความสามารถจัดเจนในภาษานี้ยิ่งมีสูงเท่าใด ก็จะอำนวยประโยชน์ให้กว้างขวางมากขึ้นเท่านั้น. ท่านทั้งหลายจึงควรจะนำสิ่งที่พูดในวันนี้ ไปคิดพิจารณาให้เห็นชัด.

ขออวยพรให้คณะกรรมการอิสลาม อิหม่าม พร้อมทั้งผู้แทนและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทุกฝ่ายทุกคน มีความสมบูรณ์พร้อมด้วยกำลังกายกำลังใจ ที่จะร่วมมือร่วมแรงกันปลูกฝังสร้างเสริมความรู้ความฉลาดและความดีความเจริญให้เกิดขึ้นพร้อม

เพื่อความผาสุกมั่นคงของท้องถิ่นและบ้านเมืองของท่าน. ทั้งขอให้ประสบความสุข ความรุ่งเรืองสวัสดีในชีวิตตลอดทุกเมื่อจงทั่วกัน.

ทศวรรษที่ ๕
พุทธศักราช ๒๕๓๑ - ๒๕๔๐

LAND-ROVER

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพฤหัสบดี ที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๑

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดลอีกวาระหนึ่ง และได้ทราบรายงานว่ากิจการทุกด้านของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาด้วยความมั่นคง. ขอแสดงความชื่นชมกับทุกคนที่ได้รับเกียรติพร้อมทั้งความสำเร็จในการศึกษา และขอขอบใจมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญากิตติมศักดิ์แก่ข้าพเจ้า ทั้งขอขอบใจที่บัณฑิตทั้งหลายและคณะมหาวิทยาลัยมหิดลได้ให้พรเป็นพิเศษในโอกาสรัชมังคลาภิเษกนี้.

พิธีรับปริญญาบัตรมีความหมายสำคัญมากแก่บัณฑิตทั้งหลาย เพราะเป็นการประกาศรับรองวิทยฐานะของแต่ละคนให้ปรากฏ ว่าเป็นผู้มีความรู้ ความคิด ความสามารถพอเพียงที่จะยกย่องไว้วางใจ ให้ประกอบการงานอันเป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่สำคัญ ๆ ได้. ดังนี้ บัณฑิต จึงมีหน้าที่ผูกพันและความรับผิดชอบเกิดขึ้น ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตนและปฏิบัติงานให้สมควรแก่วิทยฐานะ ทั้งให้ตรงตามสัจสัญญาที่กล่าวปฏิญาณแล้วนั้นด้วย. หมายความว่าแต่ละคนจะต้องสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเองให้สมบูรณ์ ทั้งด้านงานอาชีพ ทั้งด้านเกียรติคุณความดี และด้านบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลส่วนรวมและชาติบ้านเมือง. การสร้างความสำเร็จดังกล่าวจำต้องอาศัยปัจจัยประกอบพร้อมกันอย่างน้อยสามส่วน. ส่วนแรก ได้แก่ความรู้ความสามารถทางวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำหรับนำมาใช้ปฏิบัติงาน. ส่วนที่สอง ได้แก่จิตใจที่มีสุขภาพสมบูรณ์ และมีความเข้มแข็งหนักแน่นในเหตุผล ในความสุจริตถูกต้อง ในหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนพื้นฐานที่จะรองรับวิชาความรู้และความคิดอ่านทั้งปวงไว้ให้มั่นคง มิให้หวั่นไหวและผันแปรไปในทางเสื่อมเสียหาย. ส่วนที่สาม ได้แก่ความรอบรู้ และความคิดอ่านที่กว้างไกลมีหลักเกณฑ์กับทั้งความเฉลียวฉลาดคล่องตัวในการติดต่อประสานงานประสานประโยชน์กับทุก ๆ ฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนที่จะส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติภารกิจทุกด้านได้โดยราบรื่น รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ. ปัจจัยทั้งสามส่วนนี้ เมื่อประกอบพร้อมกันได้ครบถ้วน ย่อมบันดาลให้การงานทั้งปวง ไม่ว่าเล็กใหญ่ง่ายยาก สำเร็จผลที่พึงประสงค์ได้ทุกอย่าง. จึงใคร่ขอให้บัณฑิตผู้มีปัญญา และมีความปรารถนาอันสูง ได้นำเอาเรื่องการสร้างสรรค์ความสำเร็จที่กล่าวไปคิดพิจารณาให้เห็นกระจ่าง. และในโอกาสนี้ขออวยพรให้ทุกคนประสบความสุข ความสำเร็จ พร้อมทั้งความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตตามที่มุ่งประสงค์ไว้ทุก ๆ ประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๓

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และได้ทราบรายงานว่ากิจการของมหาวิทยาลัยทุกด้านดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดีอย่างน่าพอใจ. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ. ขอขอบใจมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มอบปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก่ข้าพเจ้า.

เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว บัณฑิตส่วนใหญ่คงจะได้ทำงานที่ต้องใช้วิชาการเป็นหลักตลอดไป. ตัวท่านกับวิชาการจึงแยกจากกันไม่ได้ หมายความว่าแต่ละคนจะต้องติดตามศึกษาวิทยาการที่พัฒนาก้าวหน้าอยู่เสมอ อย่างใกล้ชิด. ทางที่ดีที่สุดในการศึกษาเพิ่มเติมก็คือการตั้งกฎหรือวินัยให้แก่ตนเอง ว่าจะต้องปฏิบัติศึกษาอย่างสม่ำเสมอเป็นกิจวัตรจนเคยชินเป็นนิสัย เพื่อให้รู้สึกว่าการศึกษานั้นมิได้เป็นภาระ หากแต่เป็นสิ่งน่าสนใจ กระทำได้สะดวกสบาย ด้วยความสนุกเพลิดเพลินและพึงพอใจ. การศึกษาที่ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องครบถ้วน จะส่งเสริมให้ภูมิรู้และความสามารถสูงขึ้น ให้ความคิดอ่านกว้างขวาง ลึกซึ้ง ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องตัดสินแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ไม่จนปัญญา ทั้งสามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นได้ชัดเจน ทำให้ร่วมงานประสานประโยชน์กับทุกคน ทุกฝ่าย ได้อย่างราบรื่น. อีกประการหนึ่งในการปฏิบัติงานนั้น มีสิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำอย่างสม่ำเสมออยู่อย่างหนึ่ง คือการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องราวปัญหา ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย. การพิจารณาจำเป็นต้องกระทำอย่างละเอียดรอบคอบทุกแง่มุม ด้วยหลักวิชาและความรอบรู้ที่ถูกต้อง ด้วยเหตุผลที่ครบถ้วนและหนักแน่น และสำคัญที่สุด ด้วยความคิดจิตใจที่สุจริต ตั้งมั่น เป็นกลาง ไม่ถูกอคติเหนี่ยวนำ จึงจะช่วยให้เข้าใจปัญหาทุกด้าน และบุคคลทุกคน ได้กระจ่างแจ่มแจ้งทั้งในแง่ดีแง่เสีย และสามารถนำข้อมูลตามที่เป็นจริง มาเทียบเคียงและวินิจฉัย การปฏิบัติทุกสิ่งได้โดยไม่ผิดพลาด. บัณฑิตผู้ปรารถนาความเจริญมั่นคงในชีวิตและการงาน จึงควรจักได้พยายามศึกษาเพิ่มพูนความรู้ และฝึกอบรมความคิดพิจารณาให้สมบูรณ์ บริบูรณ์ตามที่กล่าวแล้วทั้งสองประการ.

ขออวยพรให้ทุกคนมีความสุข ความสำเร็จ ความรุ่งเรืองในชีวิตสมความปรารถนา และขอให้ทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความเจริญสวัสดีทุกเมื่อจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๓
ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๔

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกวาระหนึ่ง และได้รับทราบรายงานว่ากิจการทุก ๆ ด้านของมหาวิทยาลัยดำเนินมาด้วยความมั่นคง. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ.

ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาแล้ว ย่อมมีความรับผิดชอบอย่างยิ่งอยู่ ที่จะต้องใช้วิชาความรู้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์. ความรู้ที่ใช้ได้ผลนั้น ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้องแน่นหนา และแม่นยำชำนาญ ซึ่งนำมาใช้การได้ทันที. และนอกจากจะใช้ความรู้ด้านลึกคือวิชาเฉพาะสาขาที่ศึกษามาโดยตรงจากมหาวิทยาลัยแล้ว ยังต้องอาศัยความรู้ด้านกว้างหรือวิชาการอย่างอื่น ๆ ที่เรียกว่าความรู้รอบตัวเป็นปัจจัยประกอบส่งเสริมอีกส่วนหนึ่งด้วย ทั้งนี้เพราะวิชาการทั้งปวงนั้นมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ไม่มากก็น้อย. ถ้าขาดความรู้ด้านกว้าง จะทำให้บุคคลมีความรู้ความคิดจำกัดคับแคบ ทำการงานได้ไม่คล่องตัว. บัณฑิตจึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้าทันการณ์ทันงานอยู่ตลอดเวลา. อีกประการหนึ่ง การใช้วิชาความรู้นั้นก็สำคัญ ต้องปฏิบัติให้ถูกหลักจึงจะเกิดประโยชน์ที่พึงประสงค์. ข้อแรก ผู้มีวิชาต้องใช้วิชาของตนด้วยความสัจจริงและเที่ยงตรง คือสัจจริงและเที่ยงตรงต่องาน ต่อเหตุผลความถูกต้อง และต่อหลักวิชา ไม่บิดเบือนใช้หลักวิชาเพื่อหาประโยชน์ที่มิใช่เป้าหมายของกิจที่กระทำ. ข้อที่สอง ต้องมุ่งปฏิบัติภาระทั้งปวงด้วยความอุตสาหะและเพ่งพินิจ ให้งานบังเกิดผลและก้าวหน้าต่อไปโดยไม่ชักช้า จนบรรลุจุดหมาย. ข้อที่สำคัญที่สุด ต้องพยายามใช้ความคิดใคร่ครวญ ความเฉลียวฉลาด เป็นเครื่องช่วยวิจัยวิจารณ์ปรับปรุงตัวปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพเสมอ. พร้อมกันนั้น ก็ต้องพยายามประสานงานประสานประโยชน์กับทุกคนและทุกฝ่ายที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย โดยสอดคล้องทั่วถึง. งานที่ทำจึงจะสัมฤทธิ์ผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง คือ เป็นประโยชน์แก่งานแก่ตัวผู้ปฏิบัติ และแก่ส่วนรวม พร้อมทุกส่วน. จึงขอให้บัณฑิตนำสิ่งที่พูดนี้ไปพิจารณาให้เข้าใจ เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบกรณียกิจต่อไป.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่มีความเข้มแข็งสมบูรณ์ด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา สามารถปฏิบัติหน้าที่การงานทั้งปวงให้บรรลุผลสำเร็จ ทั้งขอให้มีความสุข ความเจริญมั่นคงและความก้าวหน้ารุ่งเรืองในชีวิตทุกประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

วันพฤหัสบดี ที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๕

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดลอีกครั้งหนึ่ง และได้ทราบรายงานว่ากิจการทุกๆ ด้านของมหาวิทยาลัยเจริญก้าวหน้ามาอย่างมั่นคง. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทั้งหลาย ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา ทั้งขอขอบใจมหาวิทยาลัยมหิดล ที่มอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์แก่ข้าพเจ้า.

ผู้มุ่งหวังความดีและความเจริญมั่นคงในชีวิต จะต้องไม่ละเลยการศึกษา. ความรู้ที่จะศึกษามีอยู่สามส่วน คือความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความรู้คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง ซึ่งแต่ละคนควรเรียนรู้ให้ครบ เพื่อสามารถนำไปใช้ประกอบกิจการงาน และแก้ปัญหาทั้งปวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ. อีกประการหนึ่งจะต้องมีความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ ไม่ว่าในการงาน ในผู้ร่วมงาน หรือในการรักษาระเบียบแบบแผนความดีงาม ความถูกต้องทุกอย่าง เพราะความจริงใจนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการผดุงและสร้างเสริมความมีสมานฉันท์ความประสานสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของส่วนรวม. ประการที่สาม จำเป็นต้องสำรวจดูความบกพร่องของตนเองอยู่สม่ำเสมอ แล้วพยายามปฏิบัติแก้ไขเสียโดยเร็ว ไม่ปล่อยให้เจริญเติบโต ทำความเสื่อมเสียแก่การกระทำและความคิด. ประการที่สี่ต้องฝึกฝนให้มีความสงบหนักแน่นทั้งในกาย ในใจ ในคำพูด เพราะความสงบหนักแน่นเป็นเครื่องผ่อนปรนระงับความรุนแรง ความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจในกันและกันได้ทุกกรณี. โดยเฉพาะความสงบหนักแน่นในจิตใจนั้น ทำให้เกิดความยั้งคิดพิจารณาตามเหตุตามผลจึงช่วยให้สามารถขบคิดวินิจฉัยเรื่องราว ปัญหาและกระทำ ได้ถูกต้อง พอเหมาะพอดีมีประสิทธิผล.

หลักปฏิบัติที่กล่าว เป็นข้อที่ท่านทั้งหลายพึงรับไว้ศึกษาพิจารณาให้เห็นกระจ่างและนำไปใช้เป็นแนวทางความประพฤติปฏิบัติ เพื่อนำพาตนให้บรรลุถึงความเจริญมั่นคงที่มุ่งหมาย.

ขออวยพรให้ทุกคนประสบความสุข ความสำเร็จ พร้อมทั้งความก้าวหน้ารุ่งเรืองในชีวิต สมประสงค์ทุก ๆ ประการ.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๖

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น อีกวาระหนึ่ง และได้ทราบว่ากิจการของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดีทุกๆ ด้าน. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จในการศึกษา

การศึกษาในมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเน้นให้บุคคลมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบการงานในชีวิตนั้น ถือว่าเป็นการศึกษาในระบบ. ผู้ศึกษาจะได้รับความรู้ถ่ายทอดจากครูบาอาจารย์ และจากการศึกษาค้นคว้าทางตำรับตำราเป็นหลัก. ต่อเมื่อได้ออกไปทำงาน ได้ประสบเหตุการณ์และปัญหาต่างๆ ให้ต้องขบคิดมากมายแล้ว จึงเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ในสิ่งทั้งปวง ที่เรียกว่าประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น. ประสบการณ์ในชีวิตนี้เป็นบ่อเกิดแห่งความรอบรู้และความฉลาดจัดเจนที่มีค่า ซึ่งถ้าได้รู้จักนำมาใช้ด้วยความรู้เท่าถึงเหตุผล และด้วยความรอบคอบระมัดระวังแล้ว จะยังประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมอย่างวิเศษสุด.

ดังนั้น การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาภายหลังสำเร็จจากมหาวิทยาลัย จึงมีความสำคัญยิ่งยวด ในการสร้างเสริมผู้ผ่านการศึกษาในระบบมาแล้ว ให้มีปัญญาและความสามารถ ที่จะปรับตนให้เข้ากับสภาวะแท้จริงของชีวิต พร้อมทั้งดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขและเจริญมั่นคงได้. บัณฑิตทุกคน ผู้จะได้มีส่วนสร้างประสบการณ์ชีวิตร่วมกันต่อไปในวันข้างหน้า ควรจะได้ทราบตระหนักในหลักความจริงข้อนี้ แล้วตั้งใจพยายามใช้ปัญญาความสามารถจากประสบการณ์ ควบคู่กับความรู้ความสามารถทางวิชาการที่มีอยู่ ประคับประคองรักษาสิ่งดี สิ่งเจริญ และสถานภาพของบ้านเมืองไว้ พร้อมกับคิดอ่านปรับปรุงแก้ไขให้วิวัฒนาไปตามวิถีทางที่ถูกต้อง เพื่อประเทศชาติของเราจักได้มีความเจริญมั่นคง และดำเนินก้าวหน้าไปในโลกได้ด้วยความปลอดภัยเป็นอิสระ.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุข ความสำเร็จ ความก้าวหน้ารุ่งเรืองในชีวิตและหน้าที่การงาน ทั้งขอให้ทุกท่านที่มาชุมนุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความผาสุกสวัสดีจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๗

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีกวาระหนึ่ง. ขอแสดงความชื่นชมกับบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จอันน่าภาคภูมิใจ.

เมื่อวานนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวกับบัณฑิตในที่ประชุมนี้ว่า งานพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ นั้น ก็เพื่อปฏิบัติแก้ไขปัญหาในทุกๆ ส่วนของประเทศให้ดีขึ้น และได้ยกตัวอย่างปัญหาการขาดแคลนอาหารของนักเรียนในชนบทห่างไกล ซึ่งต้องแก้ไขด้วยโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันสำหรับเด็กยากจนในโรงเรียนในท้องถิ่นทุรกันดาร เพื่อช่วยเหลือนักเรียนแหล่งนั้นให้สามารถช่วยตัวเอง ให้มีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ.

วันนี้ ใคร่จะกล่าวเพิ่มเติมแก่ท่านทั้งหลายอีกว่า การปฏิบัติงานพัฒนา หรือการกระทำทุกสิ่งอัน ย่อมจะมีผลต่อเนื่องออกไปอีกหลายอย่างได้. เช่น การที่นักเรียนปฏิบัติตามโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน นอกจากจะได้ผลโดยตรง คือให้อิ่มท้อง ก็จะทำให้เด็ก ๆ เจริญเติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและสติปัญญา สามารถศึกษาเล่าเรียน และสร้างสรรค์ความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเองและประเทศชาติต่อไปได้. ผลดีอีกประการหนึ่งของโครงการนี้ ที่หลายคนอาจมองไม่เห็น ก็คือเป็นการฝึกฝนให้เด็กนักเรียนได้ปฏิบัติและเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งด้านการเกษตร การชลประทานและโภชนาการ รวมทั้งให้รู้จักพึ่งตนเอง รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างใหญ่ยิ่งในภายภาคหน้า. นอกจากนี้ ครูและผู้ปกครองก็จะเกิดความรู้ ความคิด ที่จะนำไปปรับใช้ให้บังเกิดผลดีแก่การประกอบอาชีพของตน และเมื่อผู้อื่นได้เห็น ก็จะนำไปปฏิบัติตาม. ผลจากการปฏิบัติตามตัวอย่าง ก็จะยิ่งก่อเกื้อประโยชน์ขยายออกไปทั่งทั้งชุมชน. นักวิชาการผู้ปฏิบัติงานพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ ไม่ควรจะละเลยมองข้ามความสำคัญของกิจกรรมแม้เล็กน้อย หากจำเป็นจะต้องพิจารณาให้ลึกซึ่งรอบคอบ และละเอียดถี่ถ้วน. ให้ทราบว่า ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการนั้นจะมีขอบเขตต่อเนื่องกว้างไกลเพียงใด จักได้สามารถวางแผนงานให้สอดคล้องต้องกันทุกส่วนทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดผลเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนส่วนรวมให้ได้มากที่สุด. ขอให้บัณฑิตนำหลักการนี้ไปพิจารณาโดยถี่ถ้วนรอบคอบ จักได้ปฏิบัติตนปฏิบัติงานได้ถูกต้องให้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศชาติต่อไป.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุข ความสวัสดี และความสำเร็จในสิ่งอันพึงประสงค์จงทุกเมื่อทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้
และผู้แทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
เขตการศึกษา ๒, ๓ และ ๔
ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์
วันพฤหัสบดี ที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๙

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้พบกับกรรมการอิสลาม อิหม่าม และครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พร้อมกันอีกครั้งหนึ่ง. ขอแสดงความชื่นชมด้วยอย่างมากกับทุกคนและทุก ๆ โรงเรียน ที่ได้รับโล่เกียรติคุณและรางวัลในการปฏิบัติงานดีเด่น.

ขอชมเชยกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงศึกษาธิการ ที่ส่งเสริมสนับสนุนงานของกรรมการอิสลามและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถพัฒนางานได้ผลก้าวหน้ามาด้วยดีโดยลำดับ.

งานของคณะกรรมการอิสลามกับของผู้บริหารโรงเรียนนั้น มีความเกี่ยวพันกันมาก ยากจะแยกจากกันได้ เพราะมีจุดมุ่งหมายตรงกันอยู่ที่จะสร้างเสริมคุณภาพของบุคคล และความเจริญมั่นคงของบ้านเมือง. เหตุนี้ กรรมการอิสลามก็ดี ผู้บริหารโรงเรียนก็ดี จึงชอบที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ประสานกันโดยใกล้ชิด และส่งเสริมสนับสนุนกันอย่างจริงจัง ทั้งทำความคิดความเห็นให้ชัดเจนตรงกันว่า การให้การศึกษาอบรมวิชาความรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าวิชาสามัญ วิชาชีพ หรือวิชาศาสนา ล้วนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และการประกอบกิจการงาน. นอกจากนั้นยังช่วยให้บุคคลมีความรู้ความคิดพัฒนางอกงาม มีความฉลาดรู้เหตุผล ความถูกต้อง ความเหมาะสมพอควร ซึ่งย่อมจะส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งสามารถศึกษาศาสนาได้ลึกซึ้งกว้างขวางและแจ้งชัด เกื้อกูลการประพฤติปฏิบัติตามศาสนบัญญัติให้ถูกต้องมั่นคง เป็นศาสนิกชนที่สมบูรณ์แบบ และเป็นพลเมืองดี ที่เป็นหลักเป็นกำลังของประเทศชาติได้แท้จริง.

ขออวยพรให้คณะกรรมการอิสลาม อิหม่าม ผู้แทนโรงเรียนและครูทุกคนมีความเข้มแข็งสมบูรณ์ด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา พร้อมที่จะร่วมมือร่วมแรงกันปลูกฝังสร้างเสริมความรู้ ความดี ความเจริญ ให้เกิดขึ้นพร้อมแก่เยาวชนและบ้านเมือง ทั้งขอให้มีความสุขสวัสดี และความรุ่งเรืองมั่นคงในชีวิตจงทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๓๙

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่นในวันนี้ และได้ทราบว่ากิจการทุกด้านของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาด้วยดี. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ ทั้งขอขอบใจมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก ที่มอบปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ข้าพเจ้า.

บัณฑิตทั้งหลายนับว่าได้ศึกษาอบรมมาสมบูรณ์รอบด้าน เป็นที่คาดหวังของคนทั่วไปว่าจะเป็นผู้นำหลักวิชาไปสร้างสรรค์ความเจริญและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สังคมได้โดยถูกต้อง. การจะนำวิชาการไปใช้ให้บังเกิดประโยชน์ตามที่ต้องการนั้นมิใช่ง่ายนัก เพราะวิชาที่เรียนรู้มาเป็นความรู้ที่หนักไปทางหลักทฤษฎี ยังไม่อาจนำมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพทันที. นอกจากนี้ วิชาการหรือทฤษฎีบางอย่างที่เรียนมาส่วนมากเป็นของต่างประเทศ ไม่อาจใช้กับกิจการและสภาพการณ์ในบ้านเมืองเราได้ทั้งหมด. ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างขวาง และแก้ไขดัดแปลงให้เหมาะสมตามสภาพการณ์. จะทำการอันใดควรคิดพิจารณาให้ถ้วนถี่และทั่วถึง ว่างานที่จะทำนั้นมีจุดมุ่งหมายอย่างไร มีขอบเขตเพียงไหน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและเหตุปัจจัยอะไรบ้าง และเมื่อทำไปแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษเสียหายประการใด. ถ้าแต่ละคนได้คิดให้รอบคอบ คิดให้กว้างขวาง และคิดให้ครบถ้วนดังนี้ ก็เชื่อว่าจะสามารถนำหลักวิชามาใช้ปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้บรรลุประโยชน์ที่พึงประสงค์ และสามารถนำพาตนเองและประเทศชาติให้ก้าวหน้าไปสู่ความเจริญและมั่นคงได้อย่างแน่นอน.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้ารุ่งเรืองในหน้าที่การงาน และขอให้ทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความผาสุกสวัสดีทั่วกัน.

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในวันนี้ และได้ทราบรายงานว่ากิจการทุก ๆ ด้านของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาอย่างน่าพอใจ. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ.

ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิต ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีภูมิรู้และสติปัญญาสูง. ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าจึงใคร่จะปรารภกับทุกท่านถึงเรื่อง ปัญญา. ปัญญา แปลว่าความรู้ทั่ว มีอยู่ ๒ ลักษณะ ด้วยกัน คือปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียนจดจำมาอย่างหนึ่ง กับปัญญาที่เกิดจากการศึกษาสังเกตและนำมาขบคิดพิจารณาจนรู้ชัดอย่างหนึ่ง. บัณฑิตแต่ละคนในที่นี้เชื่อว่าต่างได้รับการศึกษาอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี แต่ในด้านการศึกษาสังเกตนั้นอาจยังย่อหย่อนอยู่บ้าง เพราะมีประสบการณ์ในชีวิตไม่มากนัก. ทุกคนจึงควรจะได้สนใจสังเกตศึกษาเรื่องราว บุคคล และสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมและเกี่ยวข้องกับตัวเองให้มาก. อย่าละเลยหรือมองข้ามแม้สิ่งเล็กน้อย เช่นต้นหญ้า ซึ่งถ้าศึกษาพิจารณาให้ดีก็จะก่อให้เกิดปัญญาได้. หญ้านั้นมีทั้งหญ้าที่เป็นวัชพืชซึ่งเป็นโทษ และหญ้าที่มีคุณอย่างหญ้าแฝกซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ เพราะมีรากที่หยั่งลึกแผ่กระจายลงไปตรง ๆ ทำให้อุ้มน้ำและยึดเหนี่ยวดินได้มั่นคง และมีลำต้นชิดติดกันแน่นหนา ทำให้ดักตะกอนดินและรักษาหน้าดินได้ดี. คนเราก็เช่นเดียวกัน มีทั้งบุคคลที่มีชีวิตอยู่โดยเปล่าประโยชน์และบุคคลที่มีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า. ต้นหญ้าจึงเป็นบทเรียนได้อย่างดีเลิศสำหรับนำมาพิจารณาเทียบเคียงให้เป็นคติในการดำเนินชีวิตของบุคคล ว่าควรจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างวัชพืช ซึ่งอยู่ ณ ที่ใดก็มีแต่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ที่นั้น หรือควรจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างหญ้าแฝกซึ่งมีแต่สร้างสรรค์ประโยชน์และความมั่นคงเป็นปึกแผ่นให้แก่ตนและแก่แผ่นดินอันเป็นที่อยู่อาศัย.

ขออวยพรให้บัณฑิตทุกคนมีความเจริญมั่นคงในหน้าที่การงานและในการครองชีวิต ทั้งขอให้ทุกท่านที่มาชุมนุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความผาสุกสวัสดีทั่วกัน.

ทศวรรษที่ ๖
พุทธศักราช ๒๕๔๑ - ๒๕๕๐

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันพฤหัสบดี ที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๑

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวาระนี้ และได้ทราบว่ามหาวิทยาลัยได้พยายามอย่างเต็มที่ ในอันที่จะดำเนินงานทุกด้านให้ก้าวหน้าไปด้วยดี. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ ทั้งขอขอบใจมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก ที่มอบปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ข้าพเจ้า.

ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาแล้ว ย่อมมีความรับผิดชอบอย่างยิ่ง ที่จะต้องใช้วิชาความรู้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์. ความรู้ที่ใช้ได้ผลเป็นประโยชน์แท้จริงนั้นต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อง แน่นหนา และแม่นยำชำนาญ ซึ่งนำมาใช้การได้ทันที. ด้วยเหตุนี้ บัณฑิตแต่ละคนจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนอยู่ตลอดเวลา. กล่าวคือจะต้องศึกษาฝึกฝนวิชาเฉพาะของตน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการปฏิบัติงาน ให้ยิ่งแตกฉานลึกซึ้งและก้าวหน้าทันการณ์ทันสมัย พร้อมกันนั้นก็ต้องพยายามเรียนรู้ถึงวิทยาการสาขาอื่น ๆ ตลอดจนความรู้รอบตัวเกี่ยวกับสภาวะและวิวัฒนาการของบ้านเมืองและของโลกในทุกแง่ทุกมุม เพื่อช่วยให้มองเห็น ให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ อย่างชัดเจน จักได้สามารถนำวิชาการเฉพาะด้านของตน ประสานเข้ากับวิชาการด้านอื่น ๆ ได้โดยสอดคล้อง ถูกต้อง และเหมาะสม. ในวาระสำคัญ ที่ท่านทั้งหลายจะออกไปเริ่มต้นชีวิตการงานนี้ จึงขอฝากข้อแนะนำตามที่กล่าวให้นำไปคิดพิจารณาและปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ ทั้งแก่ตน ทั้งแก่ชาติบ้านเมือง โดยส่วนรวมต่อไป.

ขออวยพรให้บัณฑิตใหม่ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความเจริญยั่งยืนในหน้าที่การงาน และขอให้ทุกท่านที่มาร่วมประชุมในพิธีนี้ มีความผาสุกสวัสดีจงทั่วกัน.

พระราชดำรัส [๑]

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันจันทร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓

ขอขอบใจนายก [๒] ที่ได้อวยพรในนามของทุก ๆ ท่าน และได้ชมว่าได้ทำงานมาเป็นเวลากว่าห้าสิบปีความสามารถ. ความจริงกว่าห้าสิบปีนี้ ก็พยายามทำตามที่มีความสามารถที่จะทำและมานึกดู การทำงานอะไรก็ตามจะทำคนเดียวไม่ได้. ท่านที่มาในที่นี้ทั้งข้างนอกข้างในตามรายงานมีถึงหมื่นหกพันคน ก็ได้เห็นโดยตรง และคนที่อยู่ข้างนอกอยู่ที่ข้างนอกวัง ข้างนอกกรุง ก็ยังมีถึงประมาณกันว่าหกสิบล้าน ทุกคนก็มีความสามารถทั้งนั้น หรือควรที่จะมี ความสามารถ. เมื่อห้าสิบกว่าปีก่อน ประเทศไทยมีประมาณยี่สิบล้านคน เดี๋ยวนี้มีหกสิบล้านคน ประเทศชาติควรจะเจริญเพราะว่ามีบุคลากรมาก แต่ก็ได้บ่นกันว่าเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยดี ไม่ดีเท่าที่ควร. จะทำอย่างไรสำหรับให้ดีขึ้น แต่ละคนควรจะพิจารณาว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญ.

ก่อนลงมานี้ ได้ดูรายการโทรทัศน์ของฝรั่ง เกี่ยวข้องกับการศึกษา. เขาพูดถึงการศึกษาของเด็ก แล้วเด็กเหล่านั้นต่อไปก็จะเป็นผู้ใหญ่. ทุกคนที่อยู่ในที่นี้ก็เคยเป็นเด็ก เมื่อห้าสิบห้าปีก่อน ส่วนใหญ่ก็เป็นเด็ก บางคนก็ยังไม่เกิด. จึงมานึกดูว่า ถ้าได้ปฏิบัติอย่างที่เขาปฏิบัติ อาจจะมีความเจริญมากกว่านี้. ตอนนี้จะยังไม่เล่าให้ฟังว่า เขาสอนอย่างไร หรือที่เขาศึกษาเด็กตั้งแต่อายุหนึ่งขวบถึงอายุสี่ขวบ เขาทำอย่างไร. ความจริงเด็กเหล่านั้นเขาได้รับการสอน แต่ส่วนใหญ่ได้สอนตัวเขาเอง ก็เลยไม่ทราบว่าท่านจำได้หรือเปล่าเมื่ออายุสี่ขวบว่าสอนตัวเองว่าอย่างไร. ก็จะเดาต่อไป.

แต่ตอนนี้ขอพูดอีกเรื่อง ไปคนละเรื่อง เนื่องจากนายกได้พูดถึงน้ำท่วม. น้ำท่วมนั้นท่วมหนักที่ทางภาคใต้และโดยเฉพาะที่หาดใหญ่ และภายในไม่กี่วัน ได้รับข่าวโดยตรงจากผู้ที่ไป และมารายงาน ทำให้ทราบว่าควรจะได้ทำอะไร. ที่ใช้คำว่าได้ทำอะไร หมายความว่าที่ควรจะทำก่อนน้ำท่วม. การมีภัยธรรมชาติหรือมีภัยอะไรก็ตาม มีปัญหาอะไรก็ตาม ถ้าไม่ได้เตรียมการแก้ไขมาก่อน ภัยธรรมชาติหรือภัยอื่น ๆ ก็จะดูรุนแรง. เขาพูดว่ามีความเสียหายถึงพันล้าน ความจริงคะเนว่ามากกว่าพันล้าน มากกว่ามาก. แต่คะเนว่า ถ้าได้ทำมาก่อน คือป้องกันมาก่อน การป้องกันนั้นไม่ถึงพันล้านแน่. นึกดูว่าอาจจะเป็นประมาณห้าร้อยล้าน. ฉะนั้น ถ้าหากได้ทำมาแล้วก่อน ที่ลงทุนนั้นกลับคืนมาหลายเท่าตัวแล้ว.

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] นายชวน หลีกภัย

ที่ท่วมครั้งก่อนที่รุนแรงที่สุดเป็นปี ๒๕๓๑ และครั้งนั้นก็เสียหายมาก. ได้เคยไปที่นั่นและได้ศึกษาทั้งในที่และทั้งในแผนที่ ว่าควรจะทำอย่างไร แต่ว่าไม่ทราบเพราะอะไรเหมือนเขาบอกว่ามันแพง. ก็อย่างที่ว่า มันแพงจริงแต่ว่าจะคุ้ม. อย่างไรก็ตาม มาเมื่อไม่กี่วันนี้ ก็ได้พบท่านผู้ใหญ่ แล้วท่านผู้ใหญ่ก็บอกว่า ทำแน่ ควรจะทำ. ก็ดีใจ เพราะว่าในอนาคตอาจจะมีความเสียหายน้อยลง. ที่ได้รับรายงานก็เห็นชัดว่า โครงการที่วางมาไว้แล้วสิบสองปีก่อนนี้ควรจะได้ทำเหมือนตามที่ได้แจ้งว่าควรจะทำ. ที่เขาทำในครั้งเมื่อสิบสองปีก็ทำนิด ๆ หน่อย ๆ มิหนำซ้ำยังไปสร้างอะไรที่ทำให้น้ำท่วมนั้นร้ายขึ้น ทำให้หาดใหญ่ท่วมในตัวเมือง. ทีแรกไม่เชื่อ แต่ว่าก็เห็นในรายงาน ท่วมถึงสามเมตรก็มี เป็นความจริง. ทำไมท่วมอย่างนั้นก็เพราะว่าจากแรงคน. แทนที่จะไปทำเขื่อนที่อื่น เพื่อที่จะเก็บน้ำเอาไว้ หรือป้องกันน้ำท่วมหรือเก็บน้ำสำหรับมาทำการเพาะปลูกในหน้าแล้ง กลับไปทำเขื่อนกั้นน้ำ ทำให้เมืองหาดใหญ่จมลงไปในน้ำ. เวลาสร้างเขื่อนที่ไหนเขาก็ร้องโวยวายว่าทำให้ท่วม ทำให้เสียหาย ขอชดเชยต่าง ๆ. ตอนนี้เอาแล้ว เป็นความจริงแล้ว ก็ชดเชย ต้องชดเชยเป็นพันล้าน เพราะว่าไปสร้างถนนให้น้ำลงไม่ได้จนกระทั่งเมื่อน้ำลงมาแล้ว น้ำก็เอ่อขึ้นมา. นอกจากนี้ควรจะได้ทำพนังก็ใช้ถนนเหมือนกัน แต่อีกสายหนึ่ง ก็ไม่ได้ทำ. ถนนที่ควรจะเป็นพนังนั้น ก็ทำเตี้ย. ถนนที่เป็นเขื่อนนั้นทำสูงและไม่ทำช่องให้น้ำผ่าน. ก็คือแสดงให้เห็นว่าหลักวิชาไม่ได้อยู่ในสมองของผู้ปฏิบัติ. เลยทำให้นึกว่า คนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือแม้จะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ ทุกคนควรจะมีความรู้ มีความคิดที่จะป้องกันได้ และสามารถที่จะแจ้งให้ผู้ที่ควรจะมีความคิด หรือให้ผู้ที่มีหน้าที่ ได้ทำ.

เมื่อปี ๓๖ ได้เคยพูดว่า คนที่เราเลือก เรา คือประชาชน เลือกให้เป็นผู้แทนจะเป็นผู้ที่พูดแทนเรา. เมื่อ ๔ ธันวา ๓๖ ได้บอกว่าผู้ที่เลือก เราเลือกให้พูดแทนเรา คือเป็นผู้แทนของเราและพูดแทนเรา. มาบัดนี้ไม่มี ก็เลยไม่มีใครพูดแทน. ตัวเองก็ไม่พูด คนที่พูดแทนก็ไม่มี. แต่ว่าเมื่อตะกี้เมื่อเข้ามานี้มีคนพูดแทน ก็หวังว่าจะเป็นการพูดแทนของประชาชนจริง ๆ. เขาบอกว่า เขาพูดในนามของประชาชนคนไทย ว่าจะทำตามเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัว. อันนี้ไม่ทราบว่าเขารู้เรื่องดีอย่างไร ว่าเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวคืออะไร. แต่ก็ควรจะรู้หรืออย่างน้อยที่สุดท่านผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่ข้างในนี้ก็น่าจะรู้ น่าจะเข้าใจ เพราะว่าคนจำนวนมาก ส่วนใหญ่ก็ได้ฟัง พูดถึงเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่มาหลายต่อหลายครั้ง และไม่ได้คัดค้านว่าใช้ไม่ได้ทำไม่ได้. มีบางคนพูดบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่ถูก ทำไม่ได้ ไม่ดี. มีคนเขาพูด แต่ว่าส่วนใหญ่บอกว่าดี. แต่พวกส่วนใหญ่ที่บอกว่าดีนี้เข้าใจแค่ไหนก็ไม่ทราบ. จะอย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่าเป็นทั้งเศรษฐกิจและความประพฤติ ที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือเกิดผลมาจากเหตุ. ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ผลที่ออกมา คือสิ่งที่ติดตามเหตุ เช่นการกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ดี. ดี แปลว่ามีประสิทธิผล. ดี แปลว่ามีประโยชน์. ดี แปลว่าทำให้มีความสุข.

คราวนี้ก็ขอกลับมาอีกเรื่อง ที่พูดตะกี้ว่าใครต่อใครก็บอกว่า พูดถึงทุกวันให้เลือกคนดี แล้วไม่อธิบายว่าคนดีเป็นอะไร คนดี. ไม่รู้ว่าการวิเคราะห์ศัพท์ว่าดีนั้นแปลว่าอะไร แต่ขอให้เป็นคนดี. คนดีนี้ โดยมากก็นึกถึงว่าคนไหนมีความสุข คนไหนรวย ก็เป็นคนดี เพราะว่าเขาทำเก่ง. อันนี้ก็สงสัยได้เหมือนกัน. นี่ไม่ใช่พูดกระทบกระทั่งใคร แต่อาจจะนึกว่ากระทบกระทั่งเขา. คนไหนที่นึกว่ากระทบกระทั่ง ก็อาจจะไม่ใช่คนดี (เสียงหัวเราะ).

นึกถึงการพูดก่อนลงมานี่ ได้คิดว่าเราอยู่ในที่ลำบาก เพราะว่าถ้าพูดอะไรก็ตาม คนก็ถือเป็นพระราชดำรัส ถือว่าเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่ควรจะทำตาม. นี้แหละที่เดือดร้อน เพราะว่าที่พูดนี้มิได้เตรียมการมาเลยสักนิดเดียว ไม่ได้จด แม้จะคิดก็คิดเมื่อตะกี้. ก่อนลงมาดูทีวี ดูโทรทัศน์ต่างประเทศ พูดถึงว่าเด็กสองขวบสามขวบเขาเล่นกัน. เด็กที่โตหน่อยคืออายุสี่ขวบ เขาจะรีดผ้า. เขาจะเอาเตารีดผ้าซึ่งทำด้วยพลาสติก ไม่แข็งนัก. เขามาเจอเด็กอีกคนขึ้นไปนั่งบนโต๊ะรีดผ้า เขาก็ไล่ลงไป. เด็กอีกคนก็ไม่ลง ทำหน้าเฉย ไม่ลง ดื้อบอกว่านี่เป็นที่ของผมไล่ลงไม่ได้. เขาก็เลยเอาเตารีดผ้านั้นน่ะ ตีหัว (เสียงหัวเราะ) ป๊อก ๆ (เสียงหัวเราะ). ลงท้ายเด็กคนนั้นก็ร้องไห้หนีไป ไปฟ้องครู. คนที่เคาะหัวนั้นก็รีดผ้าได้ ผลสำเร็จ หมายความว่าเขาปฏิบัติตัวถูกต้อง. เขาถูกต้องเพราะว่าที่ตรงนั้นสำหรับรีดผ้า ไม่ใช่สำหรับนั่ง. คนที่นั่งบนนั้นผิด ถูกไล่ไปก็ไม่ต้องเอาใจใส่ต่อไป. อันนี้เขาโชว์ให้ดู เขาแสดงให้ดู เขาก็ตั้งใจที่จะให้ดูว่าเราควรจะทำอย่างไร. ของเราก็มี ไม่ใช่เด็กสี่ขวบ เด็กสี่สิบขวบ (เสียงหัวเราะ) ไปไล่คนโน้น ไล่คนนี้ มาฟ้องมาร้อง แล้วอีกคนก็นั่งอยู่ บอกว่าไม่ไป (เสียงหัวเราะ). ทำไมเป็นอย่างนั้นก็เพราะว่าไม่ได้สั่งไม่ได้สอน ว่าอะไรเป็นผลเป็นประโยชน์ของประเทศชาติ. คนที่มานั่งบนโต๊ะรีดผ้า นั้นเขาก็มีสิทธิ์ เขาอยู่ในห้องนั้นเขามีสิทธิ์ที่จะนั่งบนโต๊ะรีดผ้า. คนที่จะมารีดผ้าก็มีสิทธิ์ที่จะรีดผ้า. อันนี้เป็นปัญหาโลกแตก แต่ทำอย่างไรสำหรับให้ทั้งสองคนปรองดองกันได้ ไม่ทะเลาะกันและปฏิบัติอะไรที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายได้มีความสุข ได้มีที่นั่ง ได้มีที่รีดผ้า.

ที่เล่าให้ฟังนี่เพราะว่าทึ่งมาก ดูวิธีเขาสอน หรือวิธีที่เขาแสดงให้เห็นว่าเด็กมีปัญหา. ที่นี่ไม่มีเด็กสี่ขวบ แต่ว่าก็เคยมีอายุสี่ขวบกันมาแล้ว. ฉะนั้น แต่ละคนอาจจะจำไม่ได้ เพราะสี่ขวบนี้เด็กมาก. ตัวข้าพเจ้าเองจำได้ เข้าใจว่าสี่ขวบก็จำได้ แต่ว่าเลือนราง. ถ้าถือว่าเมื่อสี่ขวบเป็นครูให้ตัวเองก็อาจจะไม่มีประโยชน์มากนัก เพราะว่าจำไม่ค่อยได้. แต่ว่าเมื่ออายุถึงเจ็ดสิบสามจะเจ็ดสิบสี่เต็มพรุ่งนี้ ก็นึกกลับคืนกลับไปในอดีต ให้ถึงประมาณว่าสักสิบขวบหรือเจ็ดขวบแปดขวบ ก็เรียนรู้ได้เหมือนกัน. มีสิ่งที่เราผ่านมา เอามาใช้ได้ ไม่ใช่ว่าผ่านไปแล้วก็ผ่านไป. เมื่อวานนี้เราทำอะไร วันนี้ก็เป็นประโยชน์. เมื่อชั่วโมงที่แล้ว ดูอะไรทำอะไรก็มีประโยชน์. หมายความว่า ต้องคิด แต่ละท่านก็คิดได้เหมือนกัน.

ที่พูดอย่างนี้วนไปวนมา จากเรื่องของเด็กมาถึงผู้ใหญ่ จากเรื่องน้ำท่วมมาถึงการสร้างเขื่อน ก็เพราะอย่างที่พูดตะกี้ว่า กลุ้มใจ. ลงมาพูดต่อหน้าชุมนุมนี้ ถ้าพูดอะไรที่ไม่เข้าเรื่องก็ถูกว่ากล่าวว่าพูดไม่รู้เรื่อง. ถ้าพูดอะไรที่ดี แต่ไปเข้าใจผิด ก็อาจจะเสียหาย. อย่างเคยพูดแล้ว คนก็บอกว่าพระเจ้าอยู่หัวพูดอย่างนี้ ๆ ความจริงไม่ได้พูดอย่างนี้ หรือพูด

แต่เข้าใจผิดว่าเป็นอีกอย่าง. แม้จะผู้ใหญ่ ได้รับคำสั่งหรือคำขอร้อง เสร็จแล้วรีบไปทำ ทำผิดก็มี. ฉะนั้น การฝึกตัวเองให้ฟัง ให้ถาม ให้เข้าใจ เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทุกคน. แม้จะอายุเจ็ดสิบสามก็ต้องฝึก. มากกว่าเจ็ดสิบสาม แปดสิบก็ยังต้องฝึก. แปดสิบนั่นน่ะ มีท่านผู้อายุแปดสิบก็น่าชื่นชม. ท่านเดินตรง แล้วก็ทำอะไรเป็นเรื่องเป็นราว ก็หมายความว่าท่านคิดท่านคิดรอบคอบ.

มีท่านผู้หนึ่งในที่นี้ ท่านบอกว่าจะตายแล้ว. เราก็บอกกับท่านว่าอย่าเพิ่งตาย (เสียงหัวเราะ) ถ้าตายก็ไม่มีประโยชน์ แล้วก็ให้พรไปขอให้อายุยืน. ท่านก็อายุแปดสิบกว่าแล้ว ท่านก็รับคำสั่ง ท่านรับคำสั่งด้วยความฉลาด ว่าคนเราต้องมีชีวิตอยู่. ถ้าไม่มีชีวิตอยู่ก็ทำงานอะไรไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่ได้. ท่านก็เลยเดินมา เดินมานั่งอยู่ที่นี่แล้วฟัง แล้วพยักหน้าว่าถูกแล้ว (เสียงหัวเราะ). ทำอย่างนี้มาสองครั้ง ไม่ใช่ครั้งนี้ครั้งเดียว. ครั้งก่อนท่านบอกว่าจะตาย ไม่ไหว จะตาย. เลยเตือนบอกว่า ไม่ให้ตาย แล้วพูดภาษาแขกด้วย ไปบอกท่าน มีคำสั่งภาษาแขกให้อายุยืน ทีฆายุโก โหตุ (เสียงหัวเราะ). ท่านก็รับคำสั่ง แล้วท่านก็เดินมาประชุม เดินมาประชุมแล้วก็บอกว่า พระเจ้าอยู่หัวสั่ง ไม่ให้ตาย (เสียงหัวเราะ) เราก็ต้องไม่ตาย.

นี่คราวนี้เหมือนกัน ท่านลืมหรืออย่างไรไม่ทราบว่าได้รับคำสั่ง หรือคำสั่งนั้นมันหมดอายุแล้ว (เสียงหัวเราะ). ท่านน่ะจะหมดอายุ ถ้าท่านไม่ได้มาบอกว่าหมดอายุแล้วไม่ดี. คราวก่อนนี้ท่านบอกว่าท่านหมดอายุ แล้วคราวหลังนี่ท่านแย่ ง่อกแง่ก ๆ ๆ จนกระทั่งลุกขึ้นมาไม่ได้. มีคนมาฟ้องว่าท่านจะไม่ยอมอยู่แล้ว เราก็ไม่รู้ละ เรื่องของท่านเอง ถ้าท่านอยากจะตายก็ตายไป (เสียงหัวเราะ) แต่คนเขาก็อ้อนวอน สั่งให้ท่านไม่ตาย. มาครั้งนี้ก็พูดภาษาแขกอีกน่ะ ไม่ให้ตาย ให้อายุยืน. ท่านก็มาได้ แล้วท่านก็ไปประชุม แต่ว่าท่านก็บอกขอทำงานน้อยลงไปหน่อย เพราะก็แก่แล้ว. ก็เลยยอม คนอื่นไปทำงานแทน. เมื่อคนอื่นทำงานแทน เอาผลงานของคนอื่นมาตรวจงานอะไรต่าง ๆ มาดู เอ๊ะ ทำไมมันเป็นอย่างนี้ มันมีผิดก็เลยให้แก้. แก้เสร็จแล้วก็ส่งที่แก้กลับมา เอ๊ะ มันก็ยังผิดอีก เลยชักเหนื่อย. เลยนึกว่าคราวนี้ส่งคืนไป คงต้องให้ท่านผู้ที่จะตายตรวจงานอีกที. ที่ตรวจงานทีนี้ ก็บอกรายละเอียดให้ได้ว่ามีประมุขประเทศในยุโรป ซึ่งควรจะใส่อยู่ในงานนี้ ว่ามีวันพระสมภพ จะเรียกว่าสมภพเพราะว่าท่านเป็นผู้ครองนคร ท่านสละราชสมบัติแล้ว แล้วก็พระโอรสเป็นประมุขขึ้นมา ไม่ยักบอกในบัญชี. ก็หมายความว่าจะต้องแก้ ให้เปลี่ยน. ส่วนผู้ที่ลาแล้ว ก็ไม่มีหน้าที่ตำแหน่งที่จะเป็นประมุข จึงต้องแก้ไขในบัญชีนั้น. อันนี้ฝากเอาไว้ให้ลองตรวจดู. นี่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับท่านทุกคนทั้งหลายนอกจากท่านผู้เฒ่า (เสียงหัวเราะ).

กลับมาเรื่องน้ำท่วมที่หาดใหญ่ ก่อนลงมาประชุมของราชประชานุเคราะห์ พอดีได้รับรายงานประมาณสิบห้านาทีก่อนที่จะลงมา ก็มาเล่าให้ชุมนุมราชประชานุเคราะห์ทราบ. คราวนี้เช่นเดียวกัน สิบห้านาทีก่อนลงมานี้ ก็ได้รายงานจากชุมพร. ชุมพรนั้นได้มาอวดว่าสี่ปีแล้ว น้ำไม่ท่วม. ตอนที่ยังไม่ได้รายงานยังกลัวเหมือนกันว่าชุมพรน้ำอาจจะท่วม เพราะปีนี้ฝนตกหนัก แต่ปรากฏว่าฝนตกหนักไม่ได้ทำให้น้ำท่วมในเมืองอย่างที่เคย. นี่เอารายงานมา

ตามปรกติไม่เอากระดาษอะไรลงมาเลย ลืมก็ลืมไป แต่อันนี้ลืมไม่ได้ ก็ต้องเอากระดาษมา เพราะว่าเขาเพิ่งยื่นเอามาให้. มีตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ พายุเกย์ ฝนตกมาแล้วน้ำท่วมหนัก นี่พูดถึงในเมือง. ต่อมาอีกห้าปี ปี ๓๗ น้ำก็ท่วม ๓๘ น้ำก็ท่วม ๓๘ น้ำท่วมซ้ำ ๔๐ พายุซีต้า น้ำท่วมหนักมาก. ถึงได้ไปพิจารณาต่อไปว่า ทำไมปี ๔๑ น้ำฝนลงมาหนัก น้ำไม่ท่วม. พายุลินดา คงได้ยิน. ในปีเดียวกัน ปี ๔๑ หรือไงนี่ ในเดือนธันวา วันที่ ๖ ธันวา ฝนตกหนักมาก น้ำไม่ท่วมเพราะว่าได้ขุดคลองหัววัง - พนังตัก เสร็จเรียบร้อย. ปี ๔๓ นี้ ฝนตกหนักน้ำไม่ท่วม. ๒๗ พฤศจิกายน เมื่อไม่กี่วันนี่ ที่หลังจากหาดใหญ่ท่วมแล้วก็กลัวกันว่าชุมพรจะท่วม แต่ไม่ท่วม. ฝนที่ลงมาเป็นมิลลิเมตร พายุเกย์ร้อยยี่สิบสองมิลลิเมตร พายุซีต้าสามร้อยเจ็ดสิบสามมิลลิเมตร น้ำท่วมหนัก แต่มาถึงลินดา น้ำไม่ท่วม ร้อยหกสิบสามมิลลิเมตร. มาถึงปี ๔๑ สี่ร้อยสิบหก มิลลิเมตร น้ำไม่ท่วม.

ก็หมายความว่า ที่ทำโครงการอย่างที่เล่าให้ฟังวันก่อนนี้ว่าใช้เงินสามสิบล้านกว่า ๆ ก็สำเร็จ. ที่จริงก็ไม่แพง ทำให้ความเสียหายเป็นพันล้าน เหลือสามสิบล้าน. สามสิบล้านนี่ไม่ใช่เงินของรัฐบาลเลย. เงินของรัฐบาลคือเงินของประชาชน ก็หมายความว่าเงินสามสิบล้านนี่ไม่ใช่เงินของประชาชน แต่ก็เป็นประชาชนอยู่เหมือนกัน เพราะว่าเป็นเงินของราชประชานุเคราะห์ เป็นเงินบริจาคของประชาชน. ก็หมายความว่า ประชาชนจะสามารถปกครองประเทศเหมือนกัน ถ้าพยายามทำให้ถูกต้อง แล้วประหยัดดี. ถ้ารัฐบาลทำก็อาจจะกว่าสามสิบล้าน. นี่ไม่ใช่ว่ารัฐบาล (เสียงหัวเราะ) คือรัฐบาลนี้ไม่ใช่รัฐบาลแล้ว เป็นรัฐบาลชั่วคราว เขาก็ว่าอย่างนั้นใช่ไหม (เสียงหัวเราะ) แต่ว่านี่ไม่อยากแขวะ คือถ้าหากว่าทำอย่างที่ประชาชนทำ ราชประชานุเคราะห์ทำ มันก็ควรจะถูกกว่า เพราะว่าราชประชานุเคราะห์แปลว่า ราชะ กับประชา อนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน ก็มีความเอ็นดูกัน. ประชาชนก็เอ็นดูพระราชา พระราชาก็เอ็นดูประชาชน. ถ้าทำอย่างนี้ก็จะต้อง ประหยัด เพราะว่าประชาชนก็สงสารพระราชา ถ้าต้องเสียเงินมากก็จะทำให้เดือดร้อน พระราชา ก็ไม่อยากให้ประชาชนต้องเสียเงินมาก เพราะจะมีความทุกข์ จึงทำให้ถูก ราคาถูกและได้ผล. ส่วน ขอโทษเถอะรัฐบาล (เสียงหัวเราะ) ไม่ใช่รัฐบาลนี้ รัฐบาลทั่วไป (เสียงหัวเราะ) เขาก็บอกว่า เงินทองอะไรของเรา ไม่ใช่เงินทองของรัฐบาล เป็นเงินทองของประชาชน. ที่จริงเราก็เป็นประชาชน ทุกคนก็เป็นประชาชน ก็ต้องเสียภาษีทั้งนั้น. ก็ต้องถือว่าคนที่เรียกว่ารัฐบาล หรือข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐวิสาหกิจ หรือใครก็ตาม ก็เป็นประชาชนทั้งนั้น มีหน้าที่ที่จะประหยัดเงินของประเทศชาติ ของประชาชน เพื่อที่จะให้บ้านเมืองมีความปลอดภัย มีความสุขในขอบเขตของความร่ำรวยของประเทศ คือร่วมกันทั้งหมด. ถ้าทำอย่างนี้ได้ ก็เชื่อว่าประเทศคือประเทศไทยจะอยู่ได้ มิใช่ว่ารัฐบาลนี้อยู่ได้. รัฐบาลนี้จะเปลี่ยน หรือจะเข้ามาใหม่หรืออะไร ไม่ใช่ประเด็น แต่ว่าประเทศจะอยู่ได้เพราะว่าปฏิบัติอะไรมีประสิทธิภาพ น้ำไม่ท่วม และประหยัด.

ทั้งหมดนี้พูดอย่างนี้ก็คือเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง. เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้ำแล้วย้ำอีกแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy. ใครต่อใครก็ต่อว่าว่า ไม่มี

Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ คือหมายความว่าประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไร ด้วยความอะลุ้มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข. แต่เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด เพราะว่าคนหนึ่งนั่งอยู่ที่นี่ อีกคนหนึ่งอยากจะนั่งเก้าอี้ เดียวกัน นั่งได้ไหม. นี่เคยพูดมาหลายปีแล้ว แต่ละคนก็สั่นหัวว่านั่งไม่ได้ เพราะว่าเดือดร้อน เบียดเบียน. แต่คนที่อยู่ข้างหลังโน้น อยากมานั่งข้างหน้านี้ก็ไม่ได้ ไปอยู่ข้างหลังโน้นก็ไม่ค่อยเห็น ผู้พูด. ผู้พูดก็ไม่เห็น (เสียงหัวเราะ) เห็นแต่หัวข้างบนนิดหน่อย (เสียงหัวเราะ). มาอยู่ข้างหน้านี้เห็น เห็นทั้งหน้าทั้งตัวทั้งไม้เท้า (เสียงหัวเราะ) ก็เห็นหมด แต่ว่าต้องยอม. จะให้ท่านที่ถือไม้เท้าไปอยู่ ข้างหลังโน้น ก็ค่อนข้างจะทารุณ เพราะว่าท่านอยากเห็น. ท่านไม่เห็นมานานแล้วเพราะท่านป่วย ก็ให้ท่านเห็น เป็นอันว่าเมตตาซึ่งกันและกัน.

ที่พูดนี่ไม่ใช่พูดสำหรับสั่งสอนหรือให้มีอะไรที่น่าสนใจ แต่ให้ได้มานั่งอยู่ด้วยกัน เพราะว่าท่านทั้งหลายได้มาให้พร. เมื่อให้พร มันก็ต้องมี เอ่อ จะเรียกว่าอะไร ที่ให้จิตใจมันถึงกันได้. ถ้ามาถึง มานั่ง มาถวายพระพร แล้วเราก็บอก ขอบใจ ลาก่อน (เสียงหัวเราะ) มันก็ไม่มีความอบอุ่น ความครึกครื้น ความสุข. ไม่มีความสุข มันก็เสียเปล่า ๆ. ท่านก็เสียเวลามามาก เสียน้ำมันรถยนต์ ซึ่งแพง. เราก็เสีย เสียน้ำมันรถยนต์ที่แล่นมา. อุตส่าห์ใช้รถคันเล็ก ๆ (เสียงหัวเราะ) ไม่ค่อยเปลือง น้ำมัน. เราไม่ใช้รถโบราณ. รถสมัยใหม่กินน้ำมันน้อยหน่อย แต่น้ำมันสมัยใหม่มันแพง (เสียงหัวเราะ) ไม่รู้ทำไมมันแพง (เสียงหัวเราะ). แต่ยังไงสมัยนี้อะไร ๆ ก็แพงขึ้นทุกที จะให้น้ำมันถูกลงมาก็ลำบาก นอกจากหาวิธีที่จะทำน้ำมันที่ราคาถูก ซึ่งก็ทำได้เหมือนกัน ถูกกว่านิดหน่อย คือแทนที่จะใช้น้ำมัน ที่มีอ็อกเทน ๙๕ ก็ใช้อ็อกเทน ๙๑ แล้วก็เติมกอฮอล์เข้าไปนิดหน่อยได้ ๙๕ ก็มีวิธีทำได้. อาจจะเป็นได้ว่า รถจะวิ่งไม่เร็ว. ก็ดีเหมือนกัน รถไม่วิ่งเร็วเกินไป จะได้ไม่ชนมากเกินไป ก็จะได้ ประหยัด. ทั้งหมดนี่เป็นความคิดที่ให้พอเพียง. ถ้าทำอะไรที่อยากให้ดีที่สุด มีรถคันนี้วิ่งได้สามร้อยกิโลเมตรต่อชั่วโมง แล้วไปหาถนน ถนนที่ไหนมันจะแล่นสามร้อยกิโลเมตรต่อชั่วโมงได้. ถนนที่วิ่งได้เร็วมากวิ่งสามร้อยไม่ถึง ถึงที่ (เสียงหัวเราะ). เขาก็เลยไม่วิ่งสามร้อย. ถามเขาวิ่งเท่าไร เขาวิ่งร้อยสี่สิบร้อยห้าสิบ. มันก็มากแล้วร้อยสี่สิบร้อยห้าสิบ. วันก่อนนี้มีคนเขาแล่นรถจากกรุงเทพไปหัวหิน. รถเล็กกว่าคันอื่น ก็วิ่งร้อยห้าสิบกิโลเมตรต่อชั่วโมง ใช้น้ำมันเติม ก็ของสวนจิตรนี่น่ะ ก็ใช้ได้. คือทดลองดู วิ่งได้ เครื่องก็ไม่เสีย แล้วก็วิ่งได้เร็ว กินน้ำมันก็ไม่มากกว่าเดิม และตรงข้ามทำให้เครื่องดีขึ้น สะอาด ไม่มีมลพิษ.

ก๊าซโซฮอล์นี่ ทำมาหลายปีแล้ว สิบปีได้ ก็ใช้ได้ แต่ว่าที่ยังไม่เผยแพร่มาก เพราะเหตุว่า ถ้าทำกอฮอล์จะต้องเสียภาษี. ลงท้ายน้ำมันก๊าซโซฮอล์นี่จะแพงกว่าน้ำมันสิบเจ็ดบาท จึงยังไม่บอกว่าควรจะใช้. ถ้าใช้ได้ ไม่จำเป็นที่จะเก็บภาษีมากนัก แต่เขากลัวกันว่าถ้าไม่เก็บภาษีมาก เดี๋ยวแทนที่จะใส่รถ จะเอาไปดื่ม (เสียงหัวเราะ) ไปบริโภค. คำว่าบริโภคน่ะ เอาน้ำมัน ก๊าซโซฮอล์ เอากอฮอล์ใส่ในรถก็เป็นการบริโภคเหมือนกัน แต่การบริโภคนั้นก็ได้ผลว่ารถมันแล่น ก็บริโภคการคมนาคม. แต่ว่าบริโภคใส่ในปากก็เป็นการบริโภคเหมือนกัน.

บริโภคใส่ในปากแล้วก็ไปใส่ในรถ บริโภคใส่ในรถให้แล่นไป มีหวังถึงที่ (เสียงหัวเราะ) เหมือนกัน. ฉะนั้นก็เลยยังไม่แนะนำให้ใช้กอฮอล์บริโภคเป็นเชื้อเพลิงใส่ในปาก. แต่ถ้าสมมุติว่ากอฮอล์ที่ทำแล้วบริโภคโดยใส่ในรถ แล้วแล่นได้ ก็ไม่ต้องเก็บภาษีให้มันแพง. แต่ว่านักเศรษฐกิจท่านบอกว่า กอฮอล์ต้องเก็บภาษี ถ้าไม่เก็บภาษีไม่ใช่กอฮอล์ เราก็ยังไม่เข้าใจไม่ค่อยเข้าใจเศรษฐศาสตร์นัก. แต่อย่างไร ท่านไปคิดนะ.

ข้อสำคัญที่สุด กอฮอล์นี้ถ้าดีจริง ๆ สามารถที่จะผลิตในประเทศ. ผลิตในประเทศก็ไม่ต้องเสียเงินตราต่างประเทศ. แต่ไม่ทราบว่าทำไม นักเศรษฐกิจนักการคลังท่านชอบต้องซื้อเงินตราต่างประเทศ ไม่ยอมซื้อเป็นเงินบาท. แต่อย่างไรก็ขอแนะนำว่า ถ้าสมมุติว่าใช้กอฮอล์ผลิตในประเทศ การปลูกก็ต้องให้ดี ต้องให้ทางกระทรวงเกษตรและกระทรวงอุตสาหกรรมร่วมมือกัน ให้ผลิตกอฮอล์ได้ ไม่ต้องเสียเงินตราต่างประเทศ. ถ้าไม่ต้องเสียเงินตราต่างประเทศแล้ว เศรษฐกิจของเราควรจะดีกว่า หรืออาจจะไม่ดีเพราะว่าเงินดอลลาร์ไม่เดินสะพัด. อันนี้พูดแบบคนไม่รู้เรื่องการคลังการเศรษฐกิจ แต่เรานึกดูว่า ถ้าสมมุติว่าใช้สิ่งของที่ทำในเมืองไทย ในประเทศเอง แล้วทำได้ดี ก็มีมาก. อ้อยที่ปลูกที่ต่าง ๆ เขาบ่นว่ามีมากเกินไป ขายไม่ได้ ราคาตก เราก็ไปซื้อในราคาที่ดี พอสมควรมาทำกอฮอล์ แล้วผู้ที่ปลูกอ้อยก็ได้เงิน ผู้ที่ทำกอฮอล์ก็ได้เงิน เป็นเงินบาทนะ อย่าให้เป็นเงินดอลลาร์หรือยูโร เราก็จะสามารถใช้น้ำมัน ใช้เชื้อเพลิง ที่ไม่ต้องเสียดอลลาร์หรือยูโร. แต่คนเขาก็อาจจะว่าว่าเราไม่สมัยใหม่ เพราะว่าคนที่ไม่ใช้ดอลลาร์ไม่ใช้ยูโร รู้สึกว่าเป็นคนจน. แต่เดี๋ยวนี้คนจนเขาก็ใช้เงินดอลลาร์ทั้งนั้น อะไร ๆ ก็ซื้อดอลลาร์.

ไม่ทราบว่ายังไง เดี๋ยวนี้ดู ๆ อย่างในกรุงหรือแม้แต่ในชนบท คนซื้อของที่มาจากต่างประเทศทั้งนั้น ไม่ใช่ประหยัด. เขาบอกซื้อของในเมืองไทย ของในเมืองไทยนี้ราคาแพง. ทำไมจะไม่แพง ก็เพราะเงินบาทนี้มันไปซื้อดอลลาร์. เท่าไรแล้วเดี๋ยวนี้ มันเกือบจะห้าสิบแล้วนะก็หมายความว่ามันแพง. แต่ถ้าเป็นดอลลาร์ ก็ถูกนะ แทนที่จะเป็นห้าสิบบาท เอ้อสี่สิบใช่ไหม สี่สิบสามบาท สี่สิบสามบาทก็เป็นหนึ่งดอลลาร์เท่านั้นเอง. เราซื้ออะไรที่ราคาสี่สิบสามบาท ถ้าใช้ เป็นเงินดอลลาร์มันหนึ่งดอลลาร์เท่านั้นเอง. ที่จริงมันมากกว่าหนึ่งดอลลาร์เพราะว่าต้องเดินทางมา สมมุติดอลลาร์ครึ่ง ๑.๕ ดอลลาร์ ดูมันน้อย เพราะว่าสี่สิบสามมันมาก. อันนี้ที่ไม่เข้าใจ ที่ดีคือสั่งของอีกหนึ่งดอลลาร์ ก็เก็บภาษีได้ เก็บภาษีขาเข้าก็ได้. อันนี้พูดชักยุ่ง เพราะว่าถ้าพูดมากไป เดี๋ยวท่านรัฐมนตรีโกรธ (เสียงหัวเราะ) ปลัดกระทรวงก็โกรธ อธิบดีก็โกรธ ท่านผู้ว่าการธนาคารทุกธนาคารก็โกรธทั้งนั้น. อย่าโกรธ นึกดูว่าทำอย่างไรจะให้พอเพียงได้ ก็คงจะดีขึ้น.

อย่างพอเพียงนี่เราก็ทำ เราเขียนเรื่องทฤษฎีใหม่ เขียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เราก็เขียนเองไม่ให้คนอื่นเขียน ใช้คอมพิวเตอร์. คอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาราคาแพง แต่ว่าซื้อมาสิบสองปีแล้ว ก็ยังใช้อยู่ ยังใช้คอมพิวเตอร์ที่อายุกว่าสิบสองสิบสามปีแล้ว. ซื้อมา ตอนนั้นห้ารอบได้คอมพิวเตอร์มา. มาถึงหกรอบ ก็คอมพิวเตอร์อันเดียวกันน่ะ ก็ใช้อยู่. ต้นปี ๔๓ นี่เขาโวยวายกันใหญ่ว่าจะมีวายทูเค. ตอนแรกก็ไม่เข้าใจ วายทูเคคืออะไร. แต่แท้จริงวายทูเค

ก็พูดปีที่แล้ว ก่อนวายทูเคนิดหนึ่งว่า น่ากลัว เดี๋ยวคอมพิวเตอร์มันพัง. วันนั้นเมื่อปีที่แล้ว ก่อนปีใหม่ นิดเดียว ได้พูดถึงวายทูเค. วันนั้นคงเสียงสั่น เพราะกลัวคอมพิวเตอร์จะพัง. วันปีใหม่ตั้งใจ จะมาจ้องคอมพิวเตอร์ (เสียงหัวเราะ) จะจ้องคอมพิวเตอร์ ผ่านสองยามคอมพิวเตอร์จะว่าอย่างไร (เสียงหัวเราะ). พอดีมีการเลี้ยง. การเลี้ยงมันก็ไม่ถูก ไม่ได้ประหยัด แต่ที่จริงเลี้ยงก็ไม่ได้ฟุ่มเฟือย อะไร. ก็อุ้มคอมพิวเตอร์ไป (เสียงหัวเราะ) ไปไว้ข้าง ๆ โต๊ะที่รับประทานอาหาร. ทางโน้นเขาเล่น ดนตรีซิ้งช้าง ๆ ๆ ร้องเพลง ก็บอกเงียบ ๆ หน่อย เงียบ ๆ หน่อย มันเกือบสองยามแล้ว คอมพิวเตอร์ อยากพูดบ้าง (เสียงหัวเราะ). คอมพิวเตอร์มันพูดทุกนาที ทุก ๆ นาทีว่า สบายดี. แล้วก็มาถึงสองยาม กดจี๊ง ขอเดชะ ขอพระราชทานถวายพระพร แฮปปี้นิวเยียร์ เซอร์ (เสียงหัวเราะ). เอ๊อ ก็ตกใจน่ะ วันนี้วันที่ ๑ มกรา สองศูนย์ศูนย์ศูนย์ เอ มันก็ทำงานนี่. ทีหลังก็กดอีกทีว่า เวลา ๐๐.๐๑ ก็หมายความว่าใช้ได้ คอมพิวเตอร์นี่มันผ่านไปได้. คอยชั่วโมงหนึ่ง มันก็ยัง แฮปปี้นิวเยียร์อยู่นั่นน่ะ ใช้ได้.

วันรุ่งขึ้นก็บอกวันนี้วันที่ ๒ มกรา สองศูนย์ศูนย์ศูนย์ นี่ก็ต้องใช้ปีฝรั่ง. เราก็แขวะว่าทำไมไม่ใช้ ๒๕๔๓ เขาบอกว่าคอมพิวเตอร์เขาบอก ผมเป็นคอมพิวเตอร์ฝรั่ง ผมก็ต้องพูดเป็นปีฝรั่ง. ก็เอา แต่ว่าทำไปทำมา ใครต่อใคร ตั้งแต่ท่านนายกลงมาถึงคนเดินถนน เอ้อ ท่านก็ เดินถนนนะ (เสียงหัวเราะ) ก็เดี๋ยวนี้เป็นปีสองศูนย์ศูนย์ศูนย์ อีกไม่กี่วันก็จะเป็นสองศูนย์ศูนย์หนึ่งก็ใช้อย่างนี้เพราะว่ามันเกิดเป็นสหัสวรรษใหม่. เดี๋ยวนี้เรายังอยู่ในสหัสวรรษเก่านี่ของฝรั่งนะ. ของไทยก็เป็นสหัสวรรษเก่าเหมือนกัน ถึงวันที่ ๑ มกราก็เป็นสหัสวรรษใหม่. เดี๋ยวนี้เลยพูดไม่ได้ปีพุทธศักราชเท่านั้น ๆ มีแต่ทางราชการที่เขียนพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกาอะไรต่าง ๆ เป็นปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ ๒๕๔๔. แต่อย่างไรเราก็ยอมแพ้. ปีที่แล้วเราก็แขวะว่าไม่ใช่ สหัสวรรษใหม่ แต่ลงท้ายถึงยอมแพ้ ว่าเขาก็เรียกว่าเป็นสหัสวรรษใหม่ และเดี๋ยวนี้เรายอมแพ้ราบคาบ เพราะว่ามีคนเขาเอาแซกโซโฟนมาให้ใหม่เมื่อไม่กี่วันนี้น่ะ เอาแซกโซโฟนให้ แซกโซโฟน มิลลิเนียม (เสียงหัวเราะ) แซกโซโฟนสองพัน โมเดลสองพัน. เราก็ต้องเล่น โมเดลสองพันจะว่าโมเดล ๒๕๔๓ หรือ ๔๔ อะไรก็ไม่ได้. เขาสร้างในเมืองนอก เขาเรียกว่าแซกโซโฟน โมเดลมิลลิเนียม สองศูนย์ศูนย์ศูนย์ เราก็เลยต้องยอมแพ้. แต่ว่าอย่างไร ๆ ปีนี้มันก็ยังเป็นปี ๒๕๔๓ แล้วก็ปีหน้าก็เป็น ๒๕๔๔ ก็เลยทำให้รู้สึกว่ามีสองอย่าง อะไรเป็นฝรั่ง อะไรเป็นไทย ไม่เข้ากันน่ะ ไม่เข้ากัน.

แล้วก็อีกกี่ปีนะ สองปี ท่านรัฐมนตรีจะกลายเป็น WTO ท่านก็บอกว่าการค้าต้องเสรี. คนเดี๋ยวนี้มีการค้าเสรีนี่แย่ เราเสียเปรียบ ต้องอธิบายนะ ต้องอธิบายให้ประชาชนทราบว่าทำอย่างไรดี ไม่งั้นเขาถูกต่างประเทศเอาเปรียบ. เดี๋ยวนี้ต่างประเทศเขาก็เอาเปรียบกันเอง ไม่ใช่เราด้วย. ไม่ใช่เขา เอาเปรียบเรา เขาเอาเปรียบกันเอง เขาทะเลาะกันเองทั่วโลก. ที่เราทะเลาะกันในเมืองไทย ไม่ใช่เป็น ของแปลก ปรกติธรรมดา (เสียงหัวเราะ). ในโลกนี้เขาทะเลาะกันหนักมาก เขาฆ่ากันตายอย่างหนัก ระหว่างประเทศเราบางพวก แล้วก็ทะเลาะกัน. เราอย่าเอาอย่าง. ถ้าเราเอาอย่างแล้ว เราสมัยใหม่ อย่างไม่ดี. ฉะนั้น ก็ขอฝากว่า การปฏิบัติระหว่างประชาชนทุกอายุทุกอาชีพ ให้ปรองดองกัน.

กลับมาถึงรายการโทรทัศน์ ว่าเด็ก ๆ เขาปล่อยให้ทะเลาะกัน แต่ในที่สุดเขาก็ช่วยกัน. ครูไม่ได้สอน แต่ว่าเด็ก ๆ สี่ห้าคนเขาช่วยกันสร้างบ้าน. เขาว่าอย่างไรนะ คบเด็กสร้างบ้านแล้วก็คบอะไรสร้างเมืองก็ไม่รู้. นั่นน่ะเขาคบเด็กสร้างบ้าน (เสียงหัวเราะ) เขายกบ้านขึ้นมา เข้าไป แล้วก็ย้ายบ้านไป. เขาทำเอง หมายความว่ามนุษย์ตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ เขามีสัญชาตญาณที่จะต้องช่วยกัน มีสัญชาตญาณที่จะตีหัวกัน อย่างที่เล่าให้ฟัง. แต่ว่าเมื่อตีหัวแล้วรู้ว่าไม่ได้ผล หรือได้ผลทำให้เขาร้องไห้ ก็กลับมาร่วมมือกันสร้างบ้าน. เขาคบกันเองสร้างบ้าน. คือน่าดูรายการนั้นน่ะ. ทีนี้ ไม่กลับ ไปต่อ.

เดี๋ยวนี้ท่านทั้งหลายก็ทราบว่าเราเลี้ยงสุนัข. เขาอยากเรียกว่าสุนัขพอเพียง แต่ที่จริงไม่พอเพียง เป็นสุนัขประหยัด แล้วท่านผู้ว่าพระนครก็รับรอง ว่าเลี้ยงสุนัขประหยัดดี. ท่านเลี้ยงแมว เราเลี้ยงหมา (เสียงหัวเราะ) มีประโยชน์มาก. สุนัขนี้มีลูกมาก เก้าตัว. ชุดแรกเมื่อสองปีสุนัขประหยัดตัวแรกออกลูกมาเก้าตัว. และแล้วเมื่อสี่เดือน สุนัขอีกตัวหนึ่งออกลูกมาอีกเก้าตัวเป็นสิบแปด. แล้วก็เมื่อสองเดือน สุนัขอีกตัวออกลูกมาอีกเก้าตัว (เสียงหัวเราะ) เป็นมงคลอย่างยิ่ง (เสียงหัวเราะ) เป็นยี่สิบเจ็ด (เสียงหัวเราะ). แต่หลังนี่ ที่สองเดือนนี่เป็นครูก็อันนี้. ชุดแรกเก้าตัวแรก ได้แจกไปให้คนที่ต้องการไปเจ็ดตัว เหลือสองตัว. ชุดที่สอง เก้าตัวที่สอง แจกไปสามตัว เหลือหก. ชุดที่สามนี่เก้าตัว ไม่แจก เป็นครู. เมื่อวานนี้เอง ไปที่คอกมีตัวหนึ่ง เป็นตัวที่แปด ชื่อทองอัฐ. ทองอัฐเป็นขนมนะไม่ทราบว่าใครเคยกินขนมทองอัฐ. เก้าตัวนี้เป็นขนมทั้งนั้น เป็นชื่อขนมทั้งนั้น เพราะว่ารุ่นแม่ หางม้วน แล้วก็บอกว่าลูกน่ะจะต้องชื่อทองม้วน (เสียงหัวเราะ). มีอีกตัว น้องของทองแดง เราจะให้ชื่อว่าทองม้วนไม่ได้ น้องของทองแดง คือทองเหลือง (เสียงหัวเราะ). ทองเหลืองนี่ ก็ให้คนอื่นเขาไปเลี้ยง. ลูกน่ะจะให้ชื่อว่าทองเหลือง ปรากฏว่าตัวแรกที่ออกมาเป็นตัวเมีย. ตัวเมียให้ชื่อทองเหลืองไม่ได้แข็งเกินไป เลยชื่อว่าทองชมพูนุท (เสียงหัวเราะ). ทองชมพูนุท (เสียงหัวเราะ) เป็นขนมเหมือนกัน ขนมทองชมพูนุท. ตัวที่สองเป็นผู้ชาย จะให้ชื่อว่าทองม้วน ก็ไม่ได้เพราะว่ามีขนมชื่อทองเอก เอกต้องมาก่อน. ตัวที่หนึ่ง ทองชมพูนุท. ตัวที่สอง ทองเอก ก็เป็นขนม. ตัวที่สามเป็นทองม้วน. ตัวที่สี่ เป็นทองทัต. เดือดร้อนเหมือนกันเพราะว่ามีคนชื่อ ทองทัต (เสียงหัวเราะ) แต่ว่ายังไงก็ บางคนเขาให้ชื่อ ก็ให้ชื่อคน เขานับถือใครก็ให้ชื่อ. นี่ไม่ได้ ตั้งใจที่จะดูหมิ่นว่าคนที่ชื่อทองทัต. ทองม้วนก็มี วันก่อนนี้มีคนชื่อทองม้วนมา ชมพูก็มี ชื่อบุคคล คนที่ชื่อเอกก็มีก็ทองทัต. ตัวต่อไป ชื่อทองพลุ คงไม่มีชื่อคน ชื่อพลุ ได้ชื่อทองพลุ. ต่อไป ก็ชื่อ ทองหยิบ (เสียงหัวเราะ). แล้วตัวที่เจ็ด ชื่อทองหยอด (เสียงหัวเราะ). ตัวที่แปด ชื่อทองอัฐ อัฐฐะ หรืออัฐ. ตัวที่เก้า ชื่อทองนพ แล้ววงเล็บว่า คุณ (เสียงหัวเราะ). ทองนพคุณ ก็เป็นขนมนะอย่าไปนึกว่าเป็นชื่อคน. ชื่อคนก็มีนพคุณเยอะแยะ แต่ว่านี่เป็นชื่อขนมทองนพคุณขนมทั้งเก้าตัว.

นี้จะเล่าให้ฟังว่า ที่ชื่อทองอัฐ อันธพาลมาก (เสียงหัวเราะ) มันกรูไปขู่ตัวโน้นตัวนี้. แม่เห็นอย่างนั้นก็กัด กัดแบบสั่งสอน สั่งสอนทองอัฐ. นั่นก็ ร้องเอ๋นิดหนึ่งแล้วก็รู้ตัวว่าตัวผิด. ทองแดงก็สอน แหม ยิงฟัน เขี้ยวใหญ่เลย. ลงท้ายทองอัฐก็เชื่อฟัง แล้วก็เป็นเด็กดี เป็นหมาดี

ไม่ไปขู่คนอื่นเลย นั่งอยู่อย่างสงบเสงี่ยม. แสดงให้เห็นว่า เด็ก จะเป็นคนหรือเป็นหมาก็ต้องสั่งสอน. ถ้าสั่งสอน ถ้าฉลาด ก็เชื่อฟัง. แล้วต้องทำให้ดี ไม่อย่างนั้นจะยุ่งมาก. เก้าตัวอยู่ในที่เดียวกัน กัดกันเรื่อย ก็เลยทำให้ไม่มีความสงบสุขในที่นั้น เช่นเดียวกันในประเทศชาติ ถ้ากัดกันมากเกินไป (เสียงหัวเราะ). เคยพูดว่าคนกัดกัน คนบอกว่าทารุณ พูดอย่างนี้พูดหนักเกินไป. ความจริง หมามันกัดกัน แต่คนก็กัดเหมือนกัน ที่เคยบอกนั่นน่ะ คนกัดกันนี่คนที่มาฟังบอกว่าพูดหยาบคาย. ที่จริงไม่ได้หยาบคาย ทะเลาะกันน่ะหยาบคายกว่ากัดกันเพราะกัดกันมันน้อย. ทะเลาะน่ะ มันหยาบคาย กัดกันมันตรงไปตรงมา (เสียงหัวเราะ). ถ้ากัดกันอย่างไม่รุนแรงเกินไป ในที่สุด ก็เข้าใจกัน ก็มีความสุข มีความสงบ. นี่ได้แก้ตัวนะเอ๊ะ กี่ปีแล้วที่พูดว่าคนกัดกันน่ะ ไม่ทราบ ใครจำได้. อย่างไรก็ตาม ที่พูด ถึงกลัวเวลาพูดมันหลุดปากออกไป เดี๋ยวหาว่าหยาบคาย เดี๋ยวหาว่า พูดแรงเกินไป เดี๋ยวหาว่าพูดผิด. ถ้าฟังแล้วดี ก็มีความสุข.

ท่านมาให้พร เราก็ให้พรกับทุกท่านที่อยู่ในที่นี้ว่า ให้มีความสงบ ความสุข ความเจริญ ความพอใจ. พอใจอย่างที่รู้ว่าคนอื่นเขาพอใจด้วยเหมือนกัน ไม่ใช่พอใจแล้วคนอื่น ไม่พอใจ. อันนี้ขอติงไว้ว่า การทำให้ตัวเองมีความพอใจโดยที่ให้คนอื่นเขาเสีย คนอื่นเขาไม่พอใจ คนอื่นเขาเสียใจ อันนี้ไม่ดี ไม่ให้พร. ถ้ามีความพอใจแล้วก็สามารถให้คนอื่นมีความพอใจ อันนี้ดี ให้พร. ฉะนั้นก็คงพอแล้ว ก็ขอให้พรให้ทุก ๆ ท่านได้รับพรอย่างที่ท่านทั้งหลายก็ได้ มาให้พร. แล้วก็ขอบใจ แล้วก็ขอให้ท่านขอบใจด้วย ที่ได้รับพร และทุกคนก็ให้พรซึ่งกันและกัน. ก็ขอให้จงมีความเจริญ.

ทศวรรษที่ ๗
พุทธศักราช ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙

กระแสพระราชดำรัส

กับประธานองคมนตรีและคณะองคมนตรีในโครงการกองทุนการศึกษา

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

“ให้ร่วมกันสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง” โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์พระราชทานทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน มีความประพฤติดี ได้มีโอกาสเล่าเรียนจนประกอบอาชีพได้ สร้างความพร้อมด้านกายภาพให้แก่โรงเรียน พัฒนาความรู้แก่ครู ให้สวัสดิการครู สร้างจิตสำนึกให้ครูรักศิษย์ ศิษย์รักครู พระราชทานชื่อโครงการว่า “โครงการกองทุนการศึกษา” ดังนี้

๑. **นักเรียน ช่วยเหลือให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียน** พระราชทานทุนการศึกษา สร้างหอพักนักเรียนในถิ่นทุรกันดาร ส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านโภชนาการ และความพร้อมด้านสื่อการเรียนการสอน

๒. **ครู พัฒนาครูและดูแลช่วยเหลือครู** สร้างจิตสำนึกให้ครูรักศิษย์ ศิษย์รักครู สอนนักเรียนให้มีน้ำใจกับเพื่อน คนเรียนเก่งช่วยสอนเพื่อนที่เรียนอ่อน จัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี

๓. **โรงเรียน ส่งเสริมให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม** โดยการขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งโรงเรียน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๔. **วิทยาลัยอาชีวศึกษา ปรับปรุงบรรยากาศด้านการเรียนการสอนสู่การมีงานทำ** พัฒนานักศึกษาให้มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี มีจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

กระทรวงวัฒนธรรม ๒๕๕๘ **พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๕๕ **พระผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน : ๑๑๙ ปี วันคล้ายวันสถาปนากระทรวงศึกษาธิการ ๑ เมษายน ๒๕๕๕**. กรุงเทพฯ

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๒๕๕๕ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการศึกษา**. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัย ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙. ๒๕๔๐. **ในหลวงกับการศึกษาไทย : ห้าทศวรรษ สิริราชสมบัติ**. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ใน www.ohm.go.th สืบค้น ๒๑ ตุลาคม – ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. ๒๕๓๙ **ประมวลพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ – ๒๕๓๙**. กรุงเทพฯ

มูลนิธิยุวสถิรคุณ : ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม. (แผ่นพับ)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ๒๕๕๐ **ประมวลพระบรมราโชวาท ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และรายชื่อสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน**. กรุงเทพฯ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๓๑ **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช กับการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ.

สำนักงานเลขาธิการคณะองคมนตรี **โครงการกองทุนการศึกษา** (แผ่นพับ)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ๒๕๔๙. **๖๐ ปี พระมหาบารมีเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ

_____๒๕๕๕. **แนวพระราชดำริด้านการศึกษา ๙ รัชกาล**. กรุงเทพฯ

สำนักราชเลขาธิการ ๒๕๔๑ **ประมวลพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๐**. กรุงเทพฯ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๙๙/๒๐ ถนนสุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

๗ ทศวรรษ ใต้ร่มพระบารมี : พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา

ISBN : 978-616-395-818-1
สิ่งพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ลำดับที่ ๓/๒๕๖๐
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒๕๕๙ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์กิตติคุณสุมน อมรวิวัฒน์ ● ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ
นายกมล รอดคล้าย ● นางวัฒนาพร ระงับทุกข์ ● นายสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์

คณะบรรณาธิการ
นายรวิช ตาแก้ว ● นางสาวพุฒิสาร์ อัคคะพู ● นางสาวณุตตรา แทนขำ
นางสาวกิ่งกาญจน์ เมฆา ● นางสาววัลภา เล็กวัฒนานนท์ ● นางสาวสุนันท์ เอื้อเชิดกุล
นางสาวอุษา คงสาย ● นางพัชราพรรณ กฤษฎาจินดารุ่ง ● นางสาวกรกมล จึงสำราญ
นางจุฬาพร เหมวรรณวดีกุล ● นางสาวกาญจนา หงษ์รัตน์ ● นายสุภสิทธิ์ ภูภักดี
นางสาวจอมหทยาสนิท พงษ์เสฐียร ● นางสาววรากร สายแก้ว
นายบุรีชาติ ทิมพิทักษ์

ผู้ประสานงาน
นางสาวปิยะมาศ เมิดไธสง ● นายชัชวาล อัชฌากุล

ผู้พิมพ์
นางสาวบุศรา บุญเกิด

สำนักพิมพ์
บริษัท เอส.ซี.พริ้นท์แอนด์แพค จำกัด